

Fugleåret 2016

Dansk Ornitologisk Forening

© 2017 Dansk Ornitologisk Forening
Fotografisk, mekanisk eller anden gengivelse eller mangfoldiggørelse af denne rapport eller dele heraf er ikke tilladt ifølge gældende dansk lov om ophavsret.

Udgivet af: Dansk Ornitologisk Forening, Vesterbrogade 140, 1620 København V

Omslag:

Forsidefoto: Sibirisk jernspurv, Hirtshals, 9. november 2016. Foto: Christian A. Jensen

Bagsidefoto: Lille skallesluger, Damhussøen, 18. december 2016. Foto: John Larsen

*Citering: Generelt: Peter Lange (red.) 2017: Fugleåret 2016. DOF.
De enkelte afsnit, f.eks. punkttælling: Moshøj, Charlotte et. al. 2017: Overvågning af
de almindelige fuglearter i Danmark 1975-2016. Fugleåret 2016 s. 10-23. DOF 2017.*

FUGLEÅRET 2016

Ansv. redaktør: Peter Lange

Årgang 11

Akvarel: Marco Brodde

Dansk Ornitologisk Forening

FUGLEÅRET 2016, Årgang 11

ISSN 1903-3109

Redaktion

Ansvarshavende redaktør:	Peter Lange (peterlange@dofoj.dk)
Redaktion:	Mathilde Blichfeldt og Leif Øgaard
Fotoredaktion:	Peter Lange og Jens Gregersen

Afsnit

Tanker om fugle og vadehav:	Marco Brodde
Overvågning af de almindelige fuglearter i Danmark - Punkttællinger:	Charlotte M. Moshøj, Thomas Vikstrøm, Timme Nyegaard, Daniel P. Eskildsen
Årsrapporten:	Peter Lange (red.)
SU-rapporten:	Kent Olsen, Simon Sigaard Christiansen, Ole Zoltan Göller, Morten Bentzon Hansen, Sakari Kauppinen, Rune Sø Neergaard, Henrik Haaning Nielsen, Rasmus Due Nielsen og Knud Pedersen
Atlas III:	Thomas Vikstrøm & Charlotte M. Moshøj
Fuglestationer:	Morten Jenrich Hansen, Knud Pedersen, Ole Thorup, Thomas Bregnballe, Jørgen Staarup Christensen, Kent Olsen, Rasmus Due Nielsen, Bent Jakobsen, Jens Gregersen, Jacob Sterup, Jørgen Bech, Hans Lind, Bo Kayser, Michael Thelander, Preben Berg
Fugleværnsfonden:	Erik Mandrup, Søren Ring, Hanne Havemose
Grupper og udvalg:	Timme Nyegaard, Andreas Winding, Lars Maltha Rasmussen, Michael Bødker Clausen, Iben Hove Sørensen, Erik Ehmsen, Leif Novrup, Tscherning Clausen, Jan Tøttrup Nielsen, Hans Christophersen, Lars U. Rasmussen
Statens Fugleovervågning:	Thomas Bregnballe, Max Nitschke, Ole Thorup
Fugleforskning og ringmærkning:	Mikkel Willemoes, Lykke Pedersen, Kasper Thorup, Jon Fjeldså, Carsten Rahbek, Anders P. Tøttrup, Henning Ettrup, Jesper J. Madsen, Kjeld T. Pedersen, Mikkel Lausten, Tom S. Rømdal, Jens S. Hansen, Kasper Thorup

Illustrationer

Fotografer:	Albert Steen-Hansen, Andreas Bennetsen Boe, Andreas Winding, Asbjørn Jensen, Asger Maltha Rasmussen, Axel Mortensen, Bent Jakobsen, Bjarne Hemmingsen, Bjarne Nielsen, Bo Lassen Christiansen, Bo Tureby, Carl Johan Corneliussen, Carsten Gørges Laursen, Christian A. Jensen, Christian Leth, David Erterius, Dennis Olsen, Dorte Sørensen, Eigil Ødegaard, Erik Biering, Erik Borch Pedersen, Erik Christophersen, Erik Thomsen, Eva Foss Henriksen, Finn Carlsen, Gert Juul Jeppesen, Hans Henrik Bay, Hans Rytter, Hans Skov, Hans Pinstrup, Hans Ægidius, Helle Dyrting, Henning Ettrup, Henrik Böhmer, Henrik Haaning Nielsen, Henrik Knudsen, Helge Sørensen, Jan E. Andersen, Jan Hjort Christensen, Jan Skriver, Jan Speiermann, John Larsen, Johnny Madsen, Jørgen Kabel, Karsten Frisk, Kis Boel Guldmann, Klaus Bjerre, Klaus Dichmann, Knud Pedersen, Kurt Willumsen, Lars Andersen, Lars Grøn, Lars Jensen Kruse, Lars Maltha Rasmussen, Luise Ekberg, Marta Yepes, Mette Alkjær, Mikkel Willemoes, Morten Jenrich Hansen, Ole Donald Mortensen, Peter Friis Møller, Per Ekberg Pedersen, Per Schans Christensen, Poul Henrik Pedersen, Poul Holm Pedersen, Preben Berg, Rasmus Due Nielsen, Rune Sø Neergaard, Steen Erik Jensen, Steen Højmark-Jensen, Sune Riis Sørensen, Svend Erik Mikkelsen, Thomas Bundgaard Rasmussen, Thomas Varto Nielsen, Thorkil Brandt, Tim Hesselballe Hansen, Tonny Papillion, Tonny Ravn Kristiansen, Torben Andersen, Torben Sebros, Torben Sørensen, Tove Trige Thougaard, Ulf M. Berthelsen
Tegninger – akvareller:	Marco Brodde
Layout og trykning:	Vivian Buch – www.step.dk
Oplag:	1050 stk.

Fugleåret 2016

Indholdsfortegnelse

Forord	5
Tanker om fugle og Vadehav	6-9
<i>Faunistiske rapporter</i>	
<i>Overvågning af de almindelige fuglearter i Danmark – Punkttælling 2016.</i>	10-24
<i>Fugle i Danmark 2016– Årsrapport</i>	25-115
<i>Gåsegribbe.</i>	116-117
<i>Sjældne fugle i Danmark og Grønland i 2016</i>	118-148
<i>Nye arter i Danmark 2016 - sinkianløvsanger.</i>	148-150
<i>ATLAS III – kortlægning af Danmarks</i>	
<i> yngle- og vinterfugle 2014-2017</i>	151-156
<i>Fugleovervågning i statslig regi</i>	
<i>Skarvens ynglekolonier i 2016</i>	157-159
<i>Ynglefugle i Vadehavet 2016</i>	160-171
<i>Danske Fuglestationer 2016</i>	
<i>Indledning</i>	172
<i>Skagen Fuglestation</i>	173-179
<i>Gjerrild Fuglestation</i>	180-181
<i>Vorsø</i>	182-183
<i>Ynglefuglene på Tipperne</i>	184-190
<i>Blåvand Fuglestation</i>	191-196
<i>Keldsnor Fuglestation 2016</i>	197-199
<i>Rørvig Fuglestation</i>	200-203
<i>Gedser Fuglestation</i>	204-207
<i>Hyllekrog/Saksfjed</i>	208-212
<i>Fugleforskning</i>	
<i>Ornitologisk forskning ved center for Makroøkologi, Evolution og Klima</i>	213-215
<i>Dræbermusvitter.</i>	216-217
<i>Dansk Ringmærkerforening 2016</i>	218-221
<i>Dansk Ringmærkning 2016</i>	222-229
<i>Beretninger fra DOFs projekter og faglige grupper</i>	
<i>Projekt Ørn 2016</i>	230-241
<i>Årsrapport fra Projekt Hedehøg 2016</i>	242-249
<i>Feltornitologisk Udvalg 2016</i>	250-251
<i>Årsberetning for DOFbasen 2016</i>	252-255
<i>Fugleværnsfondens reservater – status 2016</i>	256-269
<i>Artsindex</i>	270-271

Høgeugle, Gribskov, 2. oktober 2016. Foto: Per Ekberg

Forord

Fugleåret 2016

Du sidder med *Fugleåret 2016* i hænderne. Over 270 sider fyldt med aktuel viden om fuglene, der lever i Danmark. Kernen i *Fugleåret* er som sædvanlig de faunistiske rapporter i form af årsrapporterne fra henholdsvis Punkttællingsprojektet, Rapportgruppen og Sjældenhedsudvalget. Med et enkelt opslag her kan du finde viden om forekomsten af hovedparten af de lidt over 360 fuglearter, der blev iagttaget i Danmark i løbet af dette *Fugleår*.

Fugleåret 2016 vil måske især blive husket for en flok på 34 gåsegribbe, der besøgte Himmerland i juni, alle tiders største forekomst af sibirisk jernspurv, eller det første fund i hele Vestpalæarktis af sinkiangløvsanger, alt sammen begivenheder, som på hver sin vis beskrives her i *Fugleåret 2016*. Men du finder også viden om de mere almindelige fuglearter, som for eksempel stærens og vibens fortsatte tilbagegang, eller den fortsatte øgning i bestanden af en række af de ny- eller genindvandrede ynglefugle, så som skestork, sølvhejre, havørn og blåhals.

Alt dette er kun muligt i kraft af en kæmpe indsats af frivillige amatør-fuglekiggere, hvor mange bruger al deres (fri-)tid i felten på at se på, tælle, rapportere og fotografere fugle. Bevares – noget af *Fugleårets* indhold er skrevet af professionelle, der tjener deres løn på at arbejde med overvågning og forskning; sådan skal det

være og stor respekt for det. Men opgjort på timer vil jeg tro, at 99% af indsatsen er gjort af frivillige derude i fuglemarkerne. Dette er selvfølgelig rent gætværk fra min side; der findes ingen opgørelser, der belyser dette.

Denne 11. årgang af *Fugleåret* indeholder tekstbidrag fra mere end 50 personer, det hele garneret med fotos stillet vederlagsfrit til rådighed af mere end 80 fotografer. Traditionen tro bringer vi igen et indlæg ledsaget af flot kunst, denne gang med tekst og akvareller af Marco Brodde fra Fanø.

Her skal lyde en stor tak til alle, der har bidraget med materiale, foto, tid og engagement.

En STOR tak skal også lyde til alle jer derude, der fortsætter med at se på fugle, fotografere, tælle op, og indberette det alt sammen på DOFbasen. Uden jeres kæmpeindsats fandtes hverken DOF eller *Fugleåret*.

Stjær, november 2017

Peter Lange

Eftermiddags højvande.
Bestingherder Kay. Maj 2016
Marco Brodde

Tanker om fugle og vadehav

Af Marco Brodde

Vadehavets fugle og landskaber er en udtømmelig kilde til oplevelser og inspiration. Ryleflokke, gæs og rovfugle har alle deres plads i det amfibiske landskab, der ikke bare har stor international værdi for trækende vandfugle, men også tilbyder gode lokaliteter for småfugletræk og kratlusk. Trods 30 års samarbejde mellem Vadehavets tre lande, er der stadig udfordringer for fuglebeskyttelsen. En tur langs Vadehavets kyst hen over efteråret sætter tankerne i gang.

13. august, Langli

Det er anstrengende at gå gennem vandet, der går os til midt på skinnebenet. Men vi er over halvvejs, og derude ligger den, øen, der i dag er overladt til fuglene og naturens egne kræfter, og som vi kun må besøge et par måneder om året. Langli udgør sammen med Skallingen og Ho Bugt den nordligste forpost i Vadehavet, og på turen over vaden kan vi, efterhånden som tidevandet trækker sig tilbage, tænke over, hvor unik netop denne del af det nyligt udpegede verdensarvsområde

er. Varde Ås udløb er, som det eneste større vandløb i det samlede internationale vadehav, ikke reguleret af sluse eller diger. Halvøen Skallingen eroderes fra vest, mens marsken fortsætter sin opbygning mod øst. Langli skrumper, men højsandet syd for øen vokser. Få steder, selv i Vadehavet, får naturen lov til at bevæge sig så frit som her. Det er den slags dynamik, DOF gerne ser udfoldet i så høj grad som muligt i det danske landskab. Også når den dynamiske natur er lig med, at de store måger overtager ternernes ynglepladser på Langli. Der må arbejdes endnu mere med at sikre gode ynglepladser for ternerne på Vadehavets andre øer, på havnearealer, på forlande og i klæggravene. Skestorkene, der gennem en årrække har fundet plads på Langli, kan her sidst på sommeren ses i større flokke fouragere oppe ved Varde Ås udløb og i det hele taget opleves stadig oftere opleves i hele Vadehavet. Åens udløb er en fremragende fuglelokalitet med de omgivende vadeblader og opblandingen af salt og fersk vand. Selve

Stadthjæger og Lillastrøg i det lave vand.
Vindstærke, Søløjt - og hørnedy.

Havn, Fag 17.5.2016
Hans Brøder

ådalen er trods saltvandets adgang bemærkelsesværdig fuglefattig. Tidligere tiders bestande af ynglende engfugle som stor kobbersneppe og engsnarre forsvandt i takt med en mere intensiv udnyttelse af ådalen. I tyve år har det såkaldte Projekt Engsnarre via frivillige aftaler og offentlige støttekroner sigtet mod at forbedre tilstanden for fugle og natur. Resultaterne har ikke været store. Kompromiserne i sådanne aftaler er ofte for mange. Og nu løber aftalerne ud. Fremtiden er usikker for Varde Ådal.

5. september, Fanø

Det er et mylder uden lige. Vadefugle af enhver slags piler rundt på vaden ud for mig. Masser af almindelige ryler, et par krumnæbbede og over 10 dværgryler er et billede på årstiden. Stenvendere tumler rundt mellem de mindre arter. De virker tunge i forhold til rylerne, men de er lige så aktive og adrætte. Sandløberne er et kapitel for sig. De er meget talrige her på den vestvendte sandstrand, men ses nærmest aldrig i det indre Vadehav, hvor bunden er blød og mudret. Arten er specialiseret i at fouragere i opskylszonen eller på selve stranden. På denne årstid er især ungfuglene en fryd at se på. Med markante sorte tegninger på ryg og vinger og en sart okker tone over brystet. Man har travlt i september, hvis man vil følge fuglelivet på og over øen. Småfugletrækket over Sønderho og øens sydspids er kendt for at kunne byde på både store mængder af drosler, pibere og finker. Grønsiskenerne væltede ud over klitten i morges med deres spinkle metalliske kald.

Udsigten over Keldsand og Vadehavet mellem Fanø og Mandø er formidabel ved solopgang. Og når hele to havørne der jager rundt med strandskader og måger derude, er dagen startet godt. Den ene ørn sætter sig på en af afmærkningerne langs Galgedyb. Også i Vadehavet kan vi opleve resultaterne af ørnens fremgang i Danmark og Tyskland. Ude i den nydannede strandeng på den yderste spids raster rørsurpe og tornirsker. I de kommende uger dukker der måske en dværgværting eller noget endnu mere sjældent op derude. Stedet er, som så mange andre landskabelige fremspring, oplagt, hvis mange leder efter sjældenheder.

10. oktober, Sneum Klæggrav

Det er et paradoks, at en råstofgrav har status som en af de mest besøgte fuglelokaliteter i det vadehav, vi hylder for sin oprindelighed og relative uberørthed. Grunden hertil er, at fuglene her kommer så tæt på, at vi rent faktisk kan se dem ordentligt. Og måske finde nålen i høstakken. En sjælden amerikansk vadefugl i en flok på 40.000 almindelige ryler ude over Vadehavets utilgængelige landskab har man ikke en chance for at spotte. Så for både almindeligt naturinteresserede og ægte feltbissere er Sneum Digesø, som den mere poetisk er døbt, et populært sted. Klæggravene, som der er en perlerække af ned langs kysten, kan udformes mere eller mindre fuglevenligt. Den ved Sneum er et mønstereksempel. Også i en grad, der leder til den misforståelse, at man med flere klæggrave kan genskabe nogle af de ynglefuglebestande, der er forsvundet fra marsken. Vel hu-

ser Sneum landets største hættemågekoloni og f.eks. ynglende viber på de smalle arealer omkring selve søen, der ligger indenfor grænsen af den lille oase, der ellers er omgivet af intensivt landbrugsland. Trækfuglene kommer flyvende ind i søen ved højvande, og vi kan glædes over at opleve dem på nært hold. Men ynglefuglene vil have gode forhold på landarealerne. Så der skal fortsat argumenteres for ekstensivering af landbrugsdriften i den omkringliggende marsk, hvis vi vil tilbyde viber og andre karakteristiske ynglende fugle plads i Vadehavet.

15. oktober, Vilslev Enge

Kongeaen er gået over sine bredder. Noget så alvorligt endda. De ellers veldrænede enge og marker er oversvømmede, og måger, gæs og ænder flokkes i store antal. En vandrefalk sætter fuglene i bevægelse, men den fortsætter i retning mod vest og ud over diget. En stor tornskade spejder ud over det våde landskab fra et forblæst piletræ langs digegraven. Lige her ynglede blåhals i sommers. Husker tilbage på de år, hvor arten stadig var sjælden. Siden gik det stærkt fremad, og i dag er det svært at overskue, hvor mange hanner, der sidder og synger rundt i marskens grøfter. Vandet i baglandet skyldes regn og blæst i forening. Under storm lukkes Kongeaens og de andre vandløbs sluser, og regnvandet hober sig op i åen. At en å går over sine bredder, er helt naturligt, men diger og sluser forstærker risikoen. Tidligere kunne man leve med vandet i vinterhalvåret, udnyttede det endda som næ-

ringskilde. Men i dag er de lavtliggende marskjorder opdyrkede, og vandet giver økonomiske problemer. Den ophevede diskussion handler om, hvorvidt myndighederne igen burde grave ud i det aflejrede sand ude foran udløbet. I det naturbeskyttede vadehav. Herude samlede sig til eftermiddag en tæt flok storspover. Vinden ser ikke ud til at genere dem det mindste.

2. november, Mandø

Gæssene trækker brede streger hen over himmelen. Mandø tiltrækker masser af gæs, kobbersnepper og fuglefolk. De første er uønskede af dem, der ejer jorden og skal have en indtægt ud af den. Det må man have forståelse for, men konflikten er svær at løse. Selv regulering og skud i massevis mod flokkene i foråret ser ikke ud til at skræmme dem tilstrækkeligt. Til gengæld skræmmer det øens gæster, der får en tvivlsom oplevelse af forvaltningen i nationalparknaturen. På statens arealer drives jorden fuglevenligt med succes, både for de ynglende og de rastende fugle. Den Danske Naturfond arbejder ligeledes på et ambitiøst jordfordelingsprojekt, der forhåbentligt både kan sikre nogle af de – for ynglefuglene – mest værdifulde enge i Vadehavet og lægge en dæmper på konflikten mellem gåseflokkene og landbrug.

Det er solrigt og vindstille. Efterårssæsonen går på hæld, men det kan stadig godt betale sig at kratluske på Mandø, hvor manganen er sjælden småfugl er fundet i de lave tætte krat. Strandhjejlerne høres ude fra Kore Sand. En sørgmodig stemme, der på denne årstid, hvor den ikke har selskab af de samme mangfoldige vadefuglestemmer som i maj, synes ensom.

1. december, Tøndermarsken

Der ligger en lille skallesluger ved Nørremølle. En sort og hvid han. Det er ikke en typisk vadehavsart, men flere steder langs Vidåen kan man regne med den i vinterhalvåret. Sommeren og dens fuglearter synes langt væk. Det er en evighed siden, sortterne flaksede rundt i Margrethekog i aftensolen. Sortterner er til gengæld tæt forbundet med marsken. Eller var. Som så mange andre arter har den på trods af fredningen og Tøndermarskloven, der ellers skulle beskytte den, oplevet dramatisk tilbagegang. Et lille lys er dog tændt i form af specialdesignede redeplatforme på udvalgte lokaliteter i både den tyske og danske del af marsken. Fugleværnsfonden står bag projektet sammen med Nationalpark Vadehavet, Naturstyrelsen og Tønder Kommune. Tøndermarsken er et kulturlandskab. Danet af Vadehavet, men formet af en særlig traditionel og fuglevenlig landbrugsform. Fuglene reagerer på godt og ondt på brugen af landskabet. I dag planlægges flere såkaldte klimaprojekter i marsken, hvor vandet kan få plads langs Vidåen. Udformes disse som f.eks. Bremsbøl Sø, der i øvrigt også er udset som ny yngleplads for sortterne, kan det gøre en forskel.

Marco Brodde er medlem af DOF's hovedbestyrelse og bosat på Fanø. Han repræsenterer foreningen i Nationalpark Vadehavet.

Overvågning af de almindelige fuglearter i Danmark 1975-2016

Punkttællingsprogrammet 2016

Af Charlotte M. Moshøj, Thomas Vikstrøm, Timme Nyegaard & Daniel P. Eskildsen

Tornsanger, Himmerland, 29. juni 2016. Foto: Albert Steen-Hansen

Indledning

Nærværende rapport beskriver bestandsudviklingen for de almindelige danske ynglefugle og vinterfugle i form af indeks baseret på punkttællingsdata fra de sidste 41 år (1975/76-2015/16 for vinterfugle og 1976-2016 for ynglefugle). Rapporten beskriver bestandsudviklingen for 110 arter af ynglefugle, 80 arter af vinterfugle såvel som 4 pattedyrarter i Danmark.

Punkttællingsprogrammets primære formål er at opnå viden om den langsigtede bestandsudvikling for de almindelige danske fuglearter, og med sin start i vinteren 1975/76 er det blandt de ældste fugleovervågningsprojekter i Europa. Se eventuelt mere på www.dof.dk/punkt.

Punkttællingsprogrammet er den eneste langtidsundersøgelse af sin art i Danmark, og for langt hovedparten af de almindelige fuglearter tilvejebringer programmet den eneste viden, vi har om fuglenes bestandsudvikling. Resultaterne indgår yderligere i et europæisk samarbejde om at overvåge fuglelivet,

hvorved de giver indsigt i fuglearternes bestandsudviklinger og levestedernes tilstand på europæisk plan.

Punkttællingerne indgår i DOF's fugleovervågningsstrategi, der søger at sikre en systematisk og bredt dækkende dataindsamling med fokus på tre grundelementer: arter, lokaliteter og levesteder. Herved udgør Punkttællingsprogrammet et vigtigt redskab i Danmarks naturovervågning og naturbeskyttelse.

Hvert år udarbejdes en rapport, der præsenterer de grundlæggende data fra punkttællingerne, herunder indeks på alle arter og oversigter over deltagere og ruter. Rapportens formål er at samle og præsentere undersøgelsens væsentligste resultater for de mange involverede fugletællere og andre ornitologer og højne lysten til forsat at deltage i denne og lignende undersøgelser. Forhåbentligt vil diverse myndigheder og forskere, der arbejder med den danske natur, også finde rapporten interessant og anvendelig. Som årets tema har vi denne gang valgt at bringe en opsumme-

ring af de hele fem videnskabelige artikler udkommet i 2016/17, som indeholder analyser af de danske punktællingsdata. De handler bl.a. om negative effekter af klimaændringer og landbrug på fuglebestande.

Rapporten præsenterer endvidere opdaterede, overordnede, naturtypespecifikke indikatorer, der er udarbejdet på baggrund af bestandsindeks og kan anvendes til at beskrive den generelle tilstand for fuglelivet i en given naturtype.

Fugleovervågningen udføres af frivillige deltagere blandt DOF's medlemmer, der således sikrer gennemførelse af overvågningen af Danmarks fugle for relativt begrænsede midler. En stor tak skal derfor lyde til alle deltagere gennem årene. Fugleovervågningen kan kun gennemføres takket være den store frivillige indsats fra disse mange deltagere. Rapporten rummer oplysninger om alle optalte ruters geografiske fordeling for henholdsvis vinterfugletællingerne 2015/16 og ynglefugletællingerne i 2016.

Overvågning af de almindelige danske fugle indgår i en samarbejdsaftale mellem DOF og Miljøministeriet (gældende til og med 2017).

Teksten om Punktællingsprogrammet i Fugleåret 2016 udgøres af de væsentligste passager fra årsrapporten: *Moshøj, C.M., D.P. Eskildsen, T. Nyegaard, M.F. Jørgensen & T. Vikstrøm (2017): Overvågning af de almindelige fuglearter i Danmark 1975-2016. Årsrapport for Punktællingsprogrammet. Dansk Ornitologisk Forening.* Rapporten, der kan konsulteres for flere detaljer, kan findes på www.dof.dk/punkt sammen med alt andet relevant fra Punktællingsprogrammet

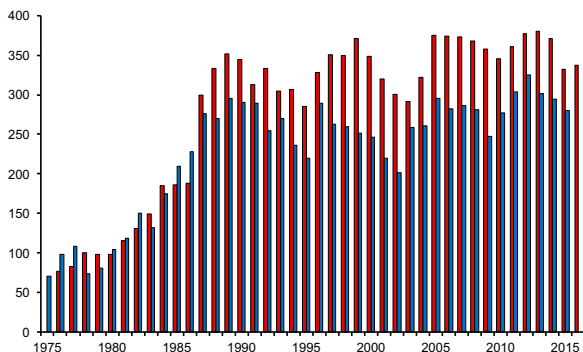
Metoder

Dataindsamling

Punktællingsmetoden anvendes i både vinter- og ynglesæsonen. Hver deltager fordele 10-20 punkter på en selvvalgt rute i landskabet og markerer dem på et kort, så de kan genfindes de følgende år. På hvert punkt registreres alle sete og hørte fugle inden for en periode af fem minutter uanset registreringsafstanden. Optællingen foretages i godt vejr mellem 20. december og 20. januar (vinterfugletællinger) og mellem 1. maj og 15. juni (ynglefugletællinger), helst i de tidlige morgentimer, hvor fuglene er mest aktive og lettest at opdage.

På hvert punkt beskriver optælleren naturtypeforholdene i fjerdedele vha. en firecifret talkode; et punkt placeret i en ensartet naturtype vil således blive beskrevet med fire ens cifre, mens et punkt midt imellem forskellige naturtyper vil blive beskrevet med 2-4 forskellige cifre. Dette muliggør analyser af registreringerne af fuglene i specifikke naturtyper. De ni definerede koder er 1) nåleskov, 2) løvskov, 3) agerland, 4) mose/kær, 5) hede, 6) klit/strand, 7) bymæssig bebyggelse, 8) sø og 9) eng.

Optællerne rapporterer antallet af fugle, de har registreret på rutens punkter og beskriver tillige vejrforholdene under tællingen. Dette sker ved anvendelse af DOFbasens punktællingsmodul (www.DOFbasen.dk) eller ved indsendelse af skema.

Figur 1. Antallet af punktællingsruter i henholdsvis vintersæsonerne 1975/76-2015/16 (blå søjler) og ynglesæsonerne 1976-2016 (røde søjler).

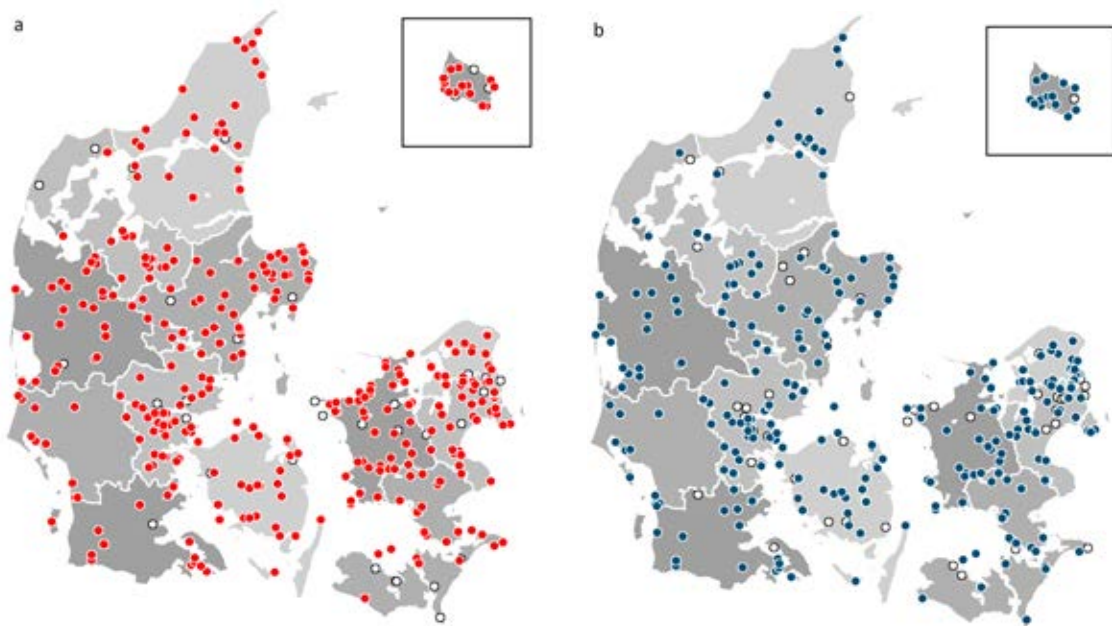
Tabel 1. Antallet af optalte punktællingsruter fordelt på DOF's lokalafdelinger i ynglesæsonen 2016 og i vintersæsonen 2015/16.

Lokalafdeling	Yngle 2016	Forskel	Vinter 2015/16	Forskel
DOF-Bornholm	15	-1	14	
DOF-Fyn	27	+3	25	-2
DOF-København	32	-1	22	-7
DOF-Nordjylland	27	+4	16	+1
DOF-Nordsjælland	16		25	+3
DOF-Nordvestjylland	18	-1	13	-1
DOF-Storstrøm	21	-4	21	-3
DOF-Sydvestjylland	10	+2	11	
DOF-Syddøstjylland	37		37	
DOF-Sønderjylland	14	+1	14	+1
DOF-Vestjylland	29	+1	22	+1
DOF-Vestsjælland	47	-1	29	-5
DOF-Østjylland	44	+2	31	-2
Total	337	+5	280	-14

Ruter og deltagere

I vinterfugletællingen 2015/16 har 249 personer optalt fugle på 280 ruter, hvilket er 14 ruter færre end året før. I ynglesæsonen 2016 har 271 personer optalt fugle på 337 ruter, hvilket er 5 ruter mere end året før (figur 1, tabel 1). Alt i alt har 329 personer deltaget i en af de nævnte sæsoner, og af disse har 191 optalt i begge sæsoner.

Vi har oplevet et mindre fald i antallet af optalte ruter de seneste 4-5 år, både hvad angår vinterfugleruter og ynglefugleruter. Muligvis har DOF's igangværende projekt Atlas III 2014-17 medført, at nogle frivillige har skiftet fokus. I yngletiden er der travlt med at finde ynglefugle i kvadraterne, og om vinteren kan atlasprojektets vintertimetællature (TTT) have taget opmærksomheden. Vi tror og håber dog, at så stort et projekt fokuserer på naturtype registrering af især almindelige fugle i landskabet, som atlasprojektet er, i det lange løb vil skabe grobund for langt flere potentielle deltagere i punktællingsprojektet. Set over hele

Figur 2. Ynglefugleruter optalt i 2016 (a) og vinterfugleruter optalt i 2015/16 (b) angivet med farvede prikker, mens ruter senest optalt i ynglesæsonen 2015 og vintersæsonen 2014/15 er angivet med hvide prikker. Kortene viser tillige grænserne for DOF's lokalafdelinger.

tidsperioden har antallet af ruter i begge sæsoner efter en gradvis stigning i undersøgelsens første 10-15 år været på et nogenlunde stabilt niveau i de sidste cirka 30 år (figur 1).

Den geografiske fordeling af ruterne er ligeledes forbedret i løbet af projektets levetid, både hvad angår ynglefugletællinger og vinterfugletællinger. Med enkelte undtagelser er der relativt god dækning i alle landsdele (tabel 1, figur 2a og 2b).

Indeks

Bestandsindeksene i rapporten er såkaldte TRIM-indeks (TRends and Indices for Monitoring data), der anvendes til lange tidsseriestudier (Pannekoek & van Strien 2004).

TRIM kan tage højde for to almindelige problemer i monitoringsdata, nemlig at fuglene ikke er ensartet fordelt i landskabet, og at data ikke er uafhængige af data fra det foregående år, men at der tværtimod ofte er stor korrelation mellem en bestandsstørrelse i to på hinanden følgende år (Pannekoek & van Strien 2004 – en manual, som også kan konsulteres for andre oplysninger).

Indeks for de enkelte arter er beregnet fra det år, hvor de er registreret på mindst 30 aktive ruter. Dog er start-året yderligere udskudt, hvis de første år har en meget større variation end i de resterende år. Indeks sættes til 100 det første år, hvor ovennævnte krav opfyldes, og fremtidige ændringer beregnes i forhold til basisåret.

Efter hver ny sæson genberegnes alle værdier fra første til sidste år i perioden, da en eventuel ændring i gamle data vil kunne give mindre ændringer i de gamle indekxsværdier.

Indekset er en relativ størrelse, hvilket vil sige, at et indeks på 200 betyder en fordobling af bestanden i forhold til basisåret, og et indeks på 50 en halvering, uanset bestandens absolutte størrelse. For en nogenlunde stabil bestand kan indeks variere omkring et niveau enten højere eller lavere end 100, afhængigt af om udgangsåret tilfældigvis var godt eller dårligt for arten.

Følgende kategorier er her anvendt til at beskrive tendenserne:

Kraftig fremgang (▲▲)	Øges signifikant med >5 % per år. Nedre grænse af konfidensinterval >1,05
Moderat fremgang (▲)	Øges signifikant med <5 % per år. 1,00 < nedre grænse af konfidensinterval <1,05.
Stabil (●)	Ingen signifikant fremgang eller tilbagegang. Konfidensinterval omslutter 1,00; nedre grænse >0,95 og øvre grænse <1,05
Moderat nedgang (▼)	Aftager signifikant med <5 % per år. 0,95 < øvre grænse af konfidensinterval <1,00.
Kraftig nedgang (▼▼)	Aftager signifikant med >5 % per år. Øvre grænse af konfidensinterval <0,95
Usikker (?)	Ingen signifikant fremgang eller tilbagegang. Konfidensinterval omslutter 1,00; nedre grænse <0,95 eller øvre grænse >1,05

For hvert indeks beregner TRIM en usikkerhed i form af en standardfejl og et 95 %-konfidensinterval, der angiver intervallet inden for hvilket den sande parameter værdi med 95 % sikkerhed vil ligge.

Desuden beregner TRIM for hver art tendensen i form af den gennemsnitlige relative bestandsændring per år med angivelse af signifikansniveau. Denne beregning viser den gennemsnitlige udvikling set over hele perioden, hvilket er anvendeligt til sammenligning af arter eller forskellige bestande af samme art. Det er dog sjældent, at en fuglearter har en lineær bestandsudvikling over mere end tre årtier. Ofte vil det ses, at arten har gennemgået en udvikling med skiftende tendenser over tid. Tendenserne er beregnet for hele perioden på 41 år og er samlet i en oversigt over udviklingen for alle fuglearter i henholdsvis ynglesæsonen og vintersæsonen (se rapporten). Indeks for hver art i ynglesæsonen såvel som vintersæsonen kan findes på www.dof.dk/punktindeks.

Arternes bestandsudvikling

Et af de vigtigste formål med overvågningen af de almindelige fugle er kendskabet til de enkelte arters udvikling. Vurderingen af de enkelte arters bestandsudvikling kan anvendes som en form for 'barometer', der viser, om arterne er gået frem eller tilbage. Derfor udarbejdes der hvert år bestandsindeks for alle de

almindelige fuglearter. For hver art vises yderligere en tendens, der beskriver udviklingen for hele perioden, der nu er 41 år. For visse af arterne er tidsperioden dog kortere som følge af, at antallet af registrerede fugle ikke har været tilstrækkeligt stort til at beregne troværdige indeks i de første år. Udviklingen for de enkelte arter er vist som tendenser (appendiks 1) og som grafer (appendiks 2). Selve indeksene (med usikkerheder) er ikke vist, men kan findes på www.dof.dk/punktindeks.

Indikatorer

Dansk Ornitologisk Forenings punktællingsdata anvendes til at udarbejde indikatorer til Miljøministeriet på baggrund af bestandsindeks. Disse anvendes i forbindelse med projektet "Streamlining European Biodiversity Indicators" og er en europæisk pendant til den globale målsætning om at udvikle indikatorer, der viser, om man opfylder Biodiversitetskonventionens mål om ikke at miste flere arter, økosystemer eller genetiske ressourcer. Indikatorerne kan ses på www.naturstyrelsen.dk.

Biodiversitetskonventionens mål om at standse tabet af biodiversitet blev desværre ikke nået i 2010. Målet er derfor rykket til 2020, hvilket er nærmere beskrevet i rapporten 'Danmarks natur frem mod 2020 – om at stoppe tabet af biologisk mangfoldighed'

Stillits, Filsø, 22. december 2016. Foto: Kis Boel Guldmann

Tabel 2. Tendenserne for indikatorerne i perioden 1976-2016 i de overordnede danske naturtyper analyseret med lineær regression. Signifikansniveauer: **: $p < 0.01$, *: $p < 0.05$ og NS: ikke signifikant.

Habitat	Hældning	R ²	P	Signifikans
Landbrugsland	-0.46 ± 0.09	0.38	<0.001	***
Skov	0.24 ± 0.3	0.02	0.4299	NS
Øvrige	-0.87 ± 0.11	0.62	<0.001	***
Alle	-1.11 ± 0.16	0.54	<0.001	***

(Det Grønne Kontaktudvalg 2012). På Biodiversitetskonventionens COP 10 i Japan i oktober 2010 enedes det internationale samfund om at forlænge fristen for at stoppe tabet af biodiversitet til 2020. Danmark er som de øvrige EU-lande forpligtet til at udarbejde en national strategi og handlingsplan for den biologiske mangfoldighed. Den globale strategiplan indeholder 20 biodiversitetsmål, der skal danne rammerne for dette arbejde. For at kunne udarbejde strategi og handlingsplan vil det være nødvendigt at inddrage opdateret viden om naturens tilstand i Danmark.

DOF fortsætter som hidtil med at indsamle data for de mange ynglefugle, så der fortsat vil være et kvalificeret grundlag for at kunne vurdere udviklingen hos de danske ynglefugle. Punkttællingerne bidrager således med et vigtigt element til den samlede vurdering af, om 2020-målsætningen nås.

Formål med indikatorer

Indikatorerne kan anvendes til at beskrive den generelle tilstand for fuglelivet i en given naturtype. DOF bidrager hvert år med bestandsindeks for cirka

100 ynglefugle til et europæisk projekt, der kaldes Pan-European Common Bird Monitoring Scheme (PECBMS), hvis formål er at udarbejde indikatorer for karakteristiske fuglearter i henholdsvis landbrugsland, skov og for øvrige almindelige arter på europæisk niveau (PECBMS 2016). Disse indikatorer indgår i EU's såkaldte strukturelle indikator "Population Trends of Farmland Birds", som er et af EU's få direkte mål for den biologiske mangfoldighed.

På europæisk plan er de i alt 163 almindeligt forekommende ynglefugle blevet kategoriseret inden for tre overordnede kategorier: Almindelige landbrugslandsfugle (common farmland birds), almindelige skovfugle (common woodland birds) samt øvrige almindelige fugle (all other common birds). Sidstnævnte kategori rummer de arter, der enten har deres primære forekomst i en anden naturtype end de to nævnte, eller som er udbredt i flere forskellige naturtyper.

På baggrund af indeks for alle ynglefugle er der udarbejdet en indikator inden for hver kategori, baseret på henholdsvis 39, 33 og 91 arter. DOF har i samråd med Miljøministeriet og DCE – Nationalt Center for Energi og Miljø valgt at lade de enkelte arters kategorisering følge beslutningerne taget i PECBMS.

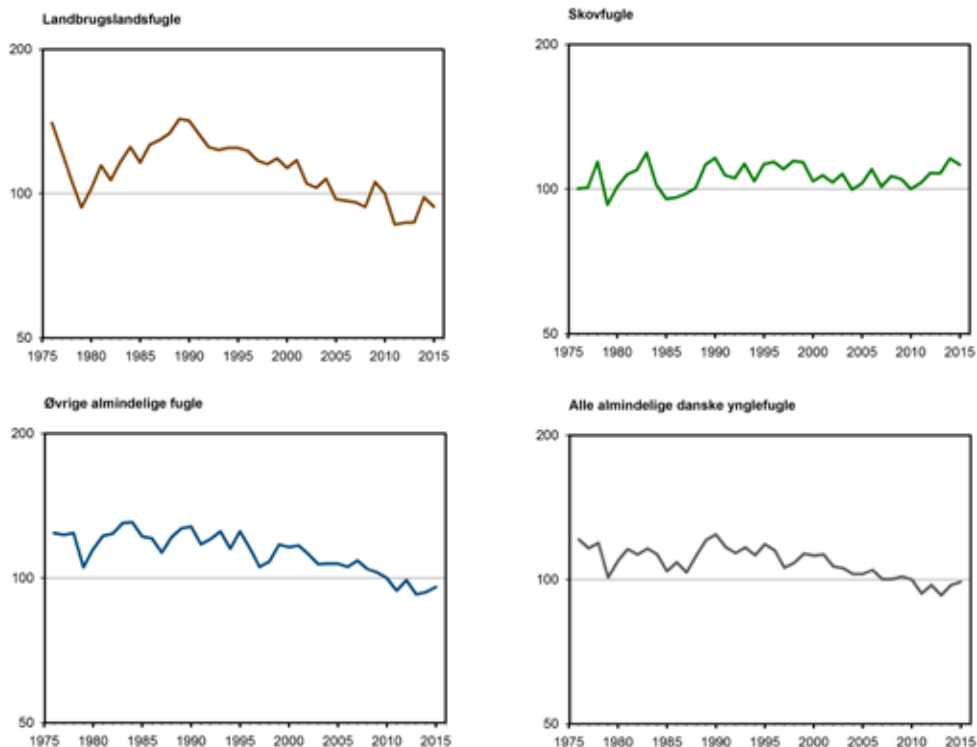
PECBMS har defineret artssammensætningen i disse kategorier inden for forskellige europæiske regioner, der tilnærmelsesvis svarer til de anerkendte biogeografiske regioner. Danmark hører til den atlantiske region med samme sammensætning af fuglearter som de øvrige vesteuropæiske lande.

I denne rapport anvendes de samme kategorier derfor til at udarbejde tilsvarende indikatorer for Danmark. Artsantallet er selvfølgelig mindre, da en lang

Grågås, Store Vejle Ås Udlob, 4. maj 2016. Foto: Finn Carlsen

Figur 3. Udviklingen for indikatorerne for fuglearter i samme naturtype/kategori for henholdsvis 'landbrugslandsfugle' (22 arter), 'skovfugle' (22 arter), 'øvrige almindelige arter' (40 arter) samt 'alle almindelige danske ynglefugle' (110 arter). Bemærk, at y-aksen er logaritmisk.

række fuglearter enten slet ikke findes i Danmark eller er for fåtallige til at lave indeks for, og således indgår henholdsvis 22, 22 og 40 arter i de tre tilsvarende danske indikatorer.

Eftersom DOF udarbejder indeks på en del fuglearter, der ikke indgår ved udarbejdelsen af indikatorer på europæisk plan, præsenteres yderligere en indikator i rapporten. Denne indikator, alle almindelige danske ynglefugle (i alt 110 arter), rummer samtlige ynglefugle i punktællingsdatamaterialet. Kategorien inkluderer en række fuglearter, der ikke indgår i PECBMS's kategorier. Dette drejer sig primært om fugle, der yngler i kystnære egne og/eller i vådområder i indlandet.

Indikatorerne opdateres årligt, så den løbende udvikling kan følges. Artslisten for de fire danske indikatorer kan ses i appendiks 3.

Beregning af indikatorer

Inden for hver af naturtypekategorierne 'landbrugsland', 'skov' og 'øvrige almindelige arter' er det gennemsnitlige indeks beregnet for at skabe en indikator for fuglelivet i disse naturtyper. Dette er beregnet som et såkaldt geometrisk gennemsnit, hvilket betyder, at en fordobling af et indeks for en art har samme betydning for den endelige indikatorværdi, som en halvering af en anden arts indeks har. Ved beregning af disse indikatorer er indeks for hver art genberegnet, således at indeks er sat til 100 i år 2010. Dette har ingen betydning for

tendensen for de enkelte arter, men derimod for indikatorerne. Hvis ikke indeks genberegnes, vil de arter, der mangler indeks i periodens første år, påvirke det gennemsnitlige indeks/indikatoren, så den trækkes mod udgangspunktet på 100 alene af den grund, at arten er tilføjet til indikatoren på et senere tidspunkt.

Tendenser for indikatorerne

Indeks er udarbejdet for perioden 1976-2016 (www.dof.dk/punktindeks) og genberegnet, så indeks i år 2010 er sat til 100. Udviklingen for de fire indikatorer i perioden 1976-2016 er beregnet med lineær regression og viser, at der er en tilbagegang for almindelige landbrugslandsfugle, øvrige almindelige fuglearter samt for alle almindelige danske ynglefugle, hvorimod der ikke ses nogen tendens for skovfuglene (tabel 2, figur 3).

De præsenterede indikatorer bliver opdateret hvert år, så udviklingen i de forskellige naturtyper kan følges. Indikatorerne vil desuden blive udviklet og tilpasset, hvis det viser sig at være hensigtsmæssigt.

Landbrugslandsfuglenes dramatiske nedgang ses også på europæisk plan, hvor det gennemsnitlige indeks for 'farmland birds' er faldet med 54 % i perioden 1980-2014. Nedgangen var størst i den første halvdel af perioden, og indekset synes nu at være på et nogenlunde stabilt om end lavt niveau (<http://www.ebcc.info/indicators2014.html>).

Årets tema: Punkttællingsdata afslører negative effekter af både klimaændringer og landbrug på fuglebestande

Tæt på 350 frivillige danske punkttællere lægger årligt sjæl og slidte skosåler til for at få talt tilstedeværende fugle på deres punkttællingsruter og sikrer dermed data og kontinuitet i den danske fugleovervågning. Men anvendelsen af bestandsindeksene over de danske fugle rækker også langt ud over landets grænser; indeksene anvendes udover som DOF's bidrag til det europæiske projekt "Pan-European Common Bird Monitoring i Scheme" (PECBMS) også i en lang række videnskabelige rapporter og artikler. I 2016/17 er der indtil videre udkommet hele fem artikler, der indeholder analyser af de danske punkttællingstal. Årets tema sætter hermed fokus på resultaterne af disse artikler, publiceret i ledende, videnskabelige tidsskrifter med banebrydende ny viden om anvendeligheden af data fra punkttællingerne og DOFbasen og om landbrugets og klimaets effekter på fuglebestande.

Landbrugets effekt på fuglebestande

I tidsskriftet "*Bird Conservation International*" udkom i marts 2017 en artikel med titlen "*Continuous population declines for specialist farmland birds 1987-2014 in Denmark indicates no halt in biodiversity loss in agricultural habitats*" (Heldbjerg *et al.* 2017). Den kaster lys over, hvorvidt biodiversitetskonventionens mål om at forbedre biodiversiteten i landbrugs- og skovpolitik afspejles i forandringer i antal og udbredelse af almindelige fuglearter i Danmark:

Den Europæiske Kommission (EU) besluttede i 2011 at indføre en strategi, hvis mål var inden 2020 at bremse tabet af biodiversitet og genoprette tidligere tab og nedgange, hvor det var muligt. Dokumentation for succesen af denne indsats kræver dog en effektiv overvågning. Punkttællingsprogrammet måler kontinuerligt forandringerne i de danske ynglefuglebestande og er dermed et effektivt værktøj i overvågning af forandringer i antal og udbredelse af almindelige fuglearter i Danmark. Et af målene i biodiversitetsstrategien er at forbedre integrationen af biodiversitetsmål i dansk landbrugs- og skovpolitik.

I Danmark udgør landbrugsområder to tredjedele af det samlede areal, og således har habitater i landbrugsland en væsentlig betydning for den totale biodiversitet. Dansk landbrugsland domineres af to landskabstyper, det dyrkede land og blandet landbrugsland, sidstnævnte bestående af større andele af areal udlagt til græsning. Hvor det dyrkede land dominerer i de østlige egne, er det blandede landbrugsland hyppigere forekommende i de vestlige egne af landet, en regional opdeling, der er forstærket siden 1980'erne. Med udgangspunkt i punkttællingsdata eftersøgte forandringer i udbredelsen af fuglearter i landbrugsland i årene 1987-2014 for at opfange ændringer i bestandsudviklinger og dermed forudsige, hvorvidt 2020-målene kan forventes opfyldt. Af 102 almindelige ynglefugle omfattet af Punkttællingspro-

Tabel 3

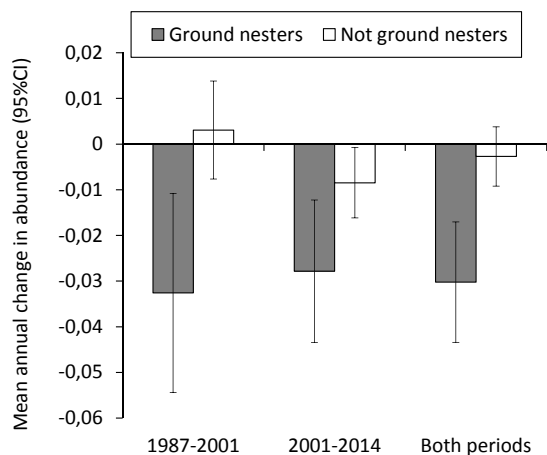
Land	Antal	Tiltagende %	Aftagende %
Finland	39	43	33
Sverige	50	30	36
Danmark	49	41	39
Holland	48	29	40

grammet udgør seksten arter af landbrugslandfugle de arter, der har haft den største nedgang over tid. Af disse arter udviste de jordrugende arter en signifikant nedgang over tid, hvilket ikke var tilfældet for arter, der ruger i buskade, træer og bygninger (figur 4). Denne tendens kunne ikke forklares ved udbredte nedgange hos afrikatrækkere, som kan være påvirket af andre begrænsninger end forholdene på ynglepladserne. Der var derudover indikationer på, at arter i det dyrkede land er påvirket mere end arter i græsningslandskaber, selv om begge grupper udviste nedgange.

Derfor konkluderede artiklens forfattere, at den fortsatte nedgang i ynglefugle skyldes nutidige forandringer i landbrugsforanstaltninger/dyrkningsmetoder og opfordrer til, at der udføres arts- og habitatspecifikke analyser for at kunne påpege de underliggende årsager til disse forandringer og bremse tilbagegangen, inden det er for sent.

Punkttællingsdata anvendes også i en artikel i tidsskriftet "*Conservation Letters*" med titlen "*Tracking Progress Toward EU Biodiversity Strategy Targets: EU Policy Effects in Preserving its Common Farmland Birds*" (Gamero *et al.* 2016) til at undersøge, om EU's fælles landbrugspolitik er gunstig for 39 agerlandsarter. På baggrund af overvågningsdata fra 1981-2012 undersøges det, om miljøvenlige landbrugsstøtteordninger, udpegningen af EU-fuglebeskyttelsesområder (SPAs) og udpegningen af såkaldte bilag I-arter på Fuglebeskyttelsesdirektivet har en positiv effekt på ynglebestandenes udvikling. Det konkluderes, at størrelsen af ynglebestandene af standfugle og kortdistancetrækkere er korreleret med størrelsen af fuglebeskyttelsesområderne og udstrækningen af de miljøvenlige landbrugsstøtteordninger, mens bilag I-arterne udviser større bestandsstigninger, jo større fuglebeskyttelsesområderne er. Dette indikerer, at fuglebeskyttelsesområderne kan bidrage til at beskytte især de arter, der er udpeget for, samt de arter, der tilbringer hovedparten af deres livscyklus inden for EU. Agerlandsfugle er generelt i tilbagegang, ligesom der er en tydelig negativ sammenhæng mellem intensivering af landbruget og agerlandsfugles bestandsudvikling. EU-lovgivningen på dette område synes således generelt at have en gunstig effekt, men formår ikke at vende udviklingen for fuglearterne i landbrugslandet, der generelt er i nedgang i perioden.

Studier af agerlandsfugle fokuserer oftest på de arter, der yngler eller finder føde i landbrugsland. Den årlige dyrkningscyklus skaber en række afvekslende habitater, hvor f.eks. pløjning af jorden blotlægger insekter og regnorme samt frø og plantedele, og såning og høst frigiver fødeemner såsom såsæd og afgrøder.

Figur 4 (fra Heldbjerg et al., *Bird Conservation International*)

Ændringer i dyrkningsmetoder og landbrugspraksis har haft en negativ effekt især på de fugle, der er afhængige af insekter, og som ikke nødvendigvis gavnnes af den nuværende, dominerende landbrugs-

praksis med hurtig vækst efterfulgt af en høst, der igen efterlader jorden bar. I artiklen "*The Decline of the Starling *Sturnus Vulgaris* in Denmark is Related to Changes in Grassland Extent and Intensity of Cattle Grazing*" (Heldbjerg et al. 2016) trykt i tidsskriftet "*Agriculture, Ecosystems and Environment*" sættes fokus på årsager til stærens tilbagegang i landet. I årene 1976-2014 havde den danske stærepopulation en årlig gennemsnitlig nedgang på $-2.24\% \pm 0.39$ (95% CI) vurderet ud fra punkttællingstal. Tætheden af stære i landskabet var i midt-90'erne tæt korreleret med tætheden af malkekvæg i 13 lokalområder. I studiet undersøgte man derfor, hvorvidt regionale nedgange i antallet af malkekvægsbesætninger, som har haft en mærkbar større tilbagegang i Øst- end i Vestdanmark, har haft indflydelse på tilgængelige græsarealer for stærene og hermed på deres ynglesucces.

Regional nedgang i stærens udbredelse mellem 2001 og 2014 var positivt korreleret med ophør af højintensiv græsning af malkekvæg, idet malkekvægsbesætninger i højere grad blev holdt i indendørs produktionsstal. Nedgangen i populationen udviste signifikant sammenhæng med antallet af malkekvæg på græs. Studiet bekræfter hermed, at mængden af tilgængelige græsningsarealer har en betydning for

Ravn, Egetofte, 29. februar 2016. Foto Bjarne Nielsen

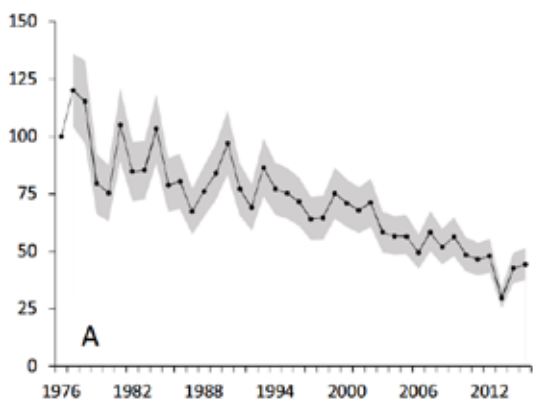

Rødrygget tornskade, Hellebæk Kohave, 7. juni 2016. Foto Axel Mortensen

ynglende stære, og at græsningsintensiteten på de tilgængelige arealer også er af betydning. Dette afspejles også regionalt, som det ses på figur 5.

Ud over ændringer i landbrugspolitik og -praksis er klimaforandringer en anden faktor, der påvirker arter og populationer i forskellige dele af verden. De fleste studier af fugle er udført i arternes ynglesæson, mens forandringer i antal og udbredelse om vinteren ikke er lige så grundigt undersøgt. Studiet "Large-scale Climatic Drivers of Regional Winter Bird pPopulation Trends" (Lehikoinen et al. 2016)" publiceret i tidsskriftet

Figur 5 (fra Heldbjerg et al. Agriculture, Ecosystems and Environment)

"Diversity and Distributions" undersøger ved hjælp af vinterfugletællinger fra Danmark, Holland, Sverige og Finland i årene 1980/1981-2013/2014 for 50 arter, hvorvidt regionale variationer i antal fugle observeret om vinteren skyldes enten ændringer i den samlede population eller en omfordeling af bestandene. Derudover analyseredes, hvorledes de landespecifikke vækstrater forklares af arternes klimatiske niche (de levevilkår arten er tilpasset), habitatpræferencer og trækadfærd.

Resultaterne viste, at arter, der yngler i koldere, nordligere egne, udviste en større tilbagegang i vinterpopulationerne end arter, der yngler i varmere områder. Opdeles overvintringsområderne regionalt, udviste populationer, der levede i den nordligere del af deres overvintringsområder en fremgang, mens populationerne i den sydlige del af overvintringsområdet gik tilbage i antal. Skovlevende fugle klarede sig bedre end fugle knyttet til landbrugsområder. Trækadfærd havde ingen effekt på den udviste variation i populationerne. Samlet set tyder dette på at pågående klimaforandringer udvirker en omfordeling af fuglene mod de nordlige dele af deres vinterområder. Denne udvikling er tydelig, når man sammenligner Finland og Holland. I Finland er 43 % af de undersøgte fuglearter i fremgang om vinteren, mens 33 % er i tilbagegang. I Holland er det stik modsat. Her er kun 29 % af arterne i fremgang, mens 40 % er i tilbagegang (tabel 3). Den overordnede nedgang i vinterpopulationerne afspejler derimod en generel nedgang i disse arters populationer.

Tabel 4 (fra Kamp et al..)

		Ustrukturerede monitoringsdata			
		Aftagende	Stabil	Tiltagende	
Strukturerede monitoringsdata	Antal	Aftagende	16	23	21
		Stabil	4	7	6
		Tiltagende	0	4	22
	Tilstedeværelse	Aftagende	18	25	24
		Stabil	2	4	1
		Tiltagende	0	5	24

Som eksempler på nordlige arter i tilbagegang kan nævnes fjeldvåge, kvækerfinke og bjergirisk, mens eksempler på sydlige arter i generel fremgang er musvåge, solsort, stillits og kernebidder. Det er første gang, at tal fra de danske vintertællinger bidrager til en videnskabelig artikel. Således har hundredvis af frivillige fugletælleres metodiske registreringer gennem flere årtier bidraget til at påvise, hvorledes de mest almindelige landfugle påvirkes af klimaændringerne i Nordeuropa.

Den fjerde artikel, der inddrager punkttællingsdata, og som også vedrører klimaforandringerne indflydelse på fuglebestande (Stephens et al. 2016) er publiceret i det anerkendte tidsskrift "Science" og anvender data fra både Europa og USA. I artiklen "Consistent Response of Bird Populations to Climate Change on two Continents" bliver 145 almindelige europæiske og 380 amerikanske fuglearters bestandsudvikling over 30 år (1980-2010) undersøgt. En indikator, der kvantificerer effekterne af nyere tids klimaforandringer og samtidig omfatter regionale variationer i arternes tendenser, beregnes ud fra en opdeling af arter fra begge kontinenter i to grupper: dem, der forventes at drage fordel af klimaændringer (CST+) og dem, hvor det modsatte forventes (CST-). Ved at sammenholde CST+ og CST--indeksene får man den samlede "klimaeffekt-indikator" (Climate Impact Indicator) (CII). Der ses en tydelig forskel imellem grupperne, idet den generelle udvikling for de arter, der forventes at gavnes af varmere forhold, (CST+) er signifikant bedre end for de arter, for hvilke varmere forhold forventes at forringe bestandsudviklingen (CST-). Graferne for CST+ og CST--arternes bestandsudvikling afviger mellem de to kontinenter, hvilket kan forklares ved afvigelse inden for faktorer som fuglenes størrelse, trækstrategi og levesteder mellem de to kontinenter. Da afvigelsen ikke er signifikant mellem de to grupper, er hovedkonklusionen, at det er klimaændringerne, der hovedsageligt står bag forskellene mellem den gennemsnitlige bestandsudvikling i de to grupper.

Punkttællingsprogrammet er bedst når det gælder overvågning

Behovet for langtidsovervågning af arter og dermed viden om op- og nedgange i bestande er essentiel for at kunne forvalte arter. Den sidste artikel, "Unstruc-

tured Citizen Science Data Fail to Detect Long-term Population Declines of Common Birds in Denmark" (Kamp et al. 2016), der er publiceret i tidsskriftet "Diversity and Distribution", har til formål at undersøge, om data, der er indsamlet forholdsvis usystematisk i DOFbasen, kan anvendes til at belyse de almindelige fuglearters bestandsudvikling på samme måde, som de systematiske punkttællinger gør det. De tendenser, der analyseredes ud fra hhv. DOFbasen og Punkttællingsprogrammet, var overordnet positivt korreleret, men kun halvdelen af de nedgange i populationer, der fandtes ud fra punkttællingsanalyserne, blev genfundet ud fra analyser bygget udelukkende på data i DOFbasen. Endnu mere bekymrende udviste mere end 50 % af de arter, der i punkttællingsanalyserne viste tilbagegang, fremgang i data fra DOFbasen (tabel 4). Konklusionen er derfor, at data fra DOFbasen ikke kan erstatte punkttællingsdata til at påvise bestandstendenser for de mest almindelige fugle. Dette underbygger væsentligheden af punkttællingsprogrammet og de frivillige punkttælleres systematiske indsats for at kunne have et barometer for de enkelte fuglearters tilstand. Anvendelsen af Punkttællingsprogrammets data i disse videnskabelige artikler vidner om den kæmpe mængde viden, der kan ekstraheres fra den store mængde data, der foreligger grundet de mange frivillige fuglekiggeres store indsats. For hvert år og hvert punkt, der bliver tilføjet den allerede lange tidsserie, øges værdien af de indsamlede data, og alle, der har bidraget til denne vidensbank ved at passe deres punkttællingsruter og flittigt indrapportere deres fund, har i høj grad bidraget til disse resultater.

Referencer

- Gamero, A., Brotons, L., Brunner, A., Foppen, R., Fornasari, L., Gregory, R.D., Herrando, S., Hořák, D., Jiguet, F., Kmecl, P., Lehtikoinen, A., Lindström, Å., Paquet, J.-Y., Reif, J., Sirkiä, P.M., Škorpilova, J., van Strien, A., Szép, T., Telenský, T., Teufelbauer, N., Trautmann, S., van Turnhout, C.A.M., Vermouzek, Z., Vikstrøm, T. & Voříšek, P. (2016). *Tracking Progress Towards EU Biodiversity Strategy Targets: EU Policy Effects in Preserving its Common Farmland Birds. Conservation Letters* 10.1111/cons.12292.
- Heldbjerg, H., Sunde, P. & Fox, A.T. (2017). *Continuous Population Declines for Specialist Farmland Birds*

1987-2014 in Denmark Indicates no Halts in Biodiversity Loss in Agricultural Habitats. Bird Conservation International, 1-15. DOI: <https://doi.org/10.1017/S0959270916000654>

- Heldbjerg, H., Fox, A.D., Levin, G. & Nyegaard, T. (2016). *The Decline of the Starling Sturnus Vulgaris in Denmark is Related to Changes in Grassland Extent and Intensity of Cattle Grazing*. Agriculture, Ecosystems and Environment 230 (2016) 24–31 <http://dx.doi.org/10.1016/j.agee.2016.05.025>
- Heldbjerg, H., Vikstrøm, T. & Nyegaard T. (2017) *Danske punkttællinger indgår i europæiske forskningsprojekter* DOFT 1-2017 Aktuelt – In press
- Kamp, J., Oppel, S., Heldbjerg, H., Nyegaard, T., and Donald, P.F. (2016). *Unstructured Citizen Science Data Fail to Detect Long-term Population Declines of Common Birds in Denmark*. Diversity and Distributions 22. Doi:10.1111/ddi.12463
- Lehikoinen, A., Foppen, R.P.B, Heldbjerg, H., Lindström, Å., van Manen, W., Piirainen, S. & van Turnhout, C.A.M. (2016). Large-scale Climatic Drivers of Regional Winter Bird Population Trends. Diversity and Distributions 22. Doi: 10.1111/ddi.12480
- Pannekoek, J. og van Strien, A. (2004). *TRIM 3 manual* (Trends and Indices for Monitoring data). Statistics Netherlands, Amsterdam, Netherlands – www.ebcc.info/trim.html

- PECBMS (2016). *Trends of Common Birds in Europe, 2016 Update*. Findes på: <http://www.ebcc.info/index.php?ID=612>.
- Stephens, P. A., Mason, L. R., Green, R. E., Gregory, R. D., Sauer, J. R., Alison, J., Aunins, A., Brotons, L., Butchart, S. H. M., Campedelli, T., Chodkiewicz, T., Chylarecki, P., Crowe, O., Elts, J., Escandell, V., Foppen, R. P. B., Heldbjerg, H., Herrando, S., Husby, M., Jiguet, F., Lehikoinen, A., Lindström, Å., Noble, D. G., Paquet, J.-Y., Reif, J., Sattler, T., Szép, T., Teufelbauer, N., Trautmann, S., van Strien, A. J., van Turnhout, C. A. M., Vorisek, P., Willis & S. G. (2016). *Consistent Response of Bird Populations to Climate Change on Two Continents*. – Science 352:84–87.

Relevante links

- Monitoring af de almindelige danske fugle via DOF's punkttællinger – vejledning, metode, publikationer mv.: www.dof.dk/punkt
- Danmarks Fugle – udbredelse, bestandsudvikling m.v. for de enkelte arter: www.DOFbasen.dk/ART
- European Bird Census Council – europæiske trends og indikatorer, TRIM, mv.: www.ebcc.info
- Danske 2010-biodiversitetsindikatorer: www.naturstyrelsen.dk

Gråstrubet lappedykker, Fyn, 29. april 2016. Foto: Erik Biering

Appendiks 1. Oversigt over tendenser for almindelige danske fugle

Oversigt over tendenser for ynglefugle og vinterfugle. For hver art er vist en langtidstendens dækkende alle de år, hvor der er udarbejdet indeks for arten samt det gennemsnitlige antal observerede individer pr. år. For langtidstendensen er angivet den gennemsnitlige, procentvise ændring pr. år, om tendensen er signifikant (**: $p < 0,01$, *: $p < 0,05$) samt om artens bestandsudvikling er positiv, negativ, stabil eller usikker. Se også metode-afsnittet mht. en forklaring af symbolerne for tendens.

Art Species	Yngle Breeding							Winter Winter				
	Startår	1976-2016			2007-2016			1975/76 - 2015/16			2006/07-2015/16	
		ind/år	%/år	Tendens	%/år	Tendens		ind/år	%/år	Tendens	%/år	Tendens
Lille lappedykker (<i>Tachybaptus ruficollis</i>)	1984	35	-1.15	●	-5.09	* ▼	1986/87	68	3.11	** ▲	-4.18	?
Toppet lappedykker (<i>Podiceps cristatus</i>)	1982	460	-2.54	** ▼	-7.2							
Gråstrubet lappedykker (<i>Podiceps grisegena</i>)	1986	99	0.23	●	-3.83	* ▼						
Skarv (<i>Phalacrocorax carbo</i>)	1983	1628	5.98	** ▲	2.96	** ▲	1986/87	761	6.58	** ▲▲	2.45	* ▲
Fiskehejre (<i>Ardea cinerea</i>)	1976	457	2.6	** ▲	-0.06	●	1975/76	354	0.94	* ▲	-2.13	* ▼
Knopsvane (<i>Cygnus olor</i>)	1976	1118	-0.28	●	-0.62	●	1979/80	2689	0.52	●	4.07	** ▲
Sangsvane (<i>Cygnus cygnus</i>)							1977/78	1851	7.13	* ▲▲	4.1	** ▲
Sædgås (<i>Anser fabalis</i>)							1989/90	348	-10.79		-20.35	?
Grågås (<i>Anser anser</i>)	1982	1492	7.76	** ▲▲	6.55	* ▲▲	1985/86	2118	22.22	** ▲▲	7.81	** ▲
Canadagås (<i>Branta canadensis</i>)							1987/88	898	9.89	** ▲▲	-2.2	?
Gravand (<i>Tadorna tadorna</i>)	1976	848	-2.52	** ▼	-3.24	** ▼	1987/88	261	-3.15	** ▼	-1.36	?
Pibeand (<i>Anas penelope</i>)							1996/97	835	6.77	** ▲	3.28	?
Gråand (<i>Anas platyrhynchos</i>)	1976	2061	0.93	** ▲	-3.12	** ▼	1976/77	6380	2.76	** ▲	3.68	** ▲
Taffeland (<i>Aythya ferina</i>)	1989	73	-2.1	* ▼	2.03	?	1986/87	276	-1.69	●	-9.29	* ▼
Troldand (<i>Aythya fuligula</i>)	1985	398	0.51	●	-4.47	** ▼	1982/83	1765	1.45	* ▲	5.6	* ▲
Ederfugl (<i>Somateria mollissima</i>)	1996	1409	-1.39	* ▼	-0.43	●	1996/97	1304	-0.64	●	-4.36	* ▼
Hvinand (<i>Bucephala clangula</i>)							1982/83	1432	1.73	** ▲	1.27	●
Lille skallesluger (<i>Mergellus albellus</i>)							1996/97	101	4.1	?	0.44	?
Toppet skallesluger (<i>Mergus serrator</i>)	1987	141	-2.77	** ▼	-6.32	** ▼	1986/87	244	-0.68	●	2.27	?
Stor skallesluger (<i>Mergus merganser</i>)							1976/77	721	1.59	* ▲	-2.16	?
Rød Glente (<i>Milvus milvus</i>)	2002	15	8.84	** ▲	9.45	** ▲						
Havørn (<i>Haliaeetus albicilla</i>)							2000/01	19	12.94	** ▲▲	23.23	** ▲▲
Rørhøg (<i>Circus aeruginosus</i>)	1983	72	3.86	** ▲	6.18	** ▲						
Blå Kærhøg (<i>Circus cyaneus</i>)							1985/86	32	-2.29	** ▼	-5.92	* ▼
Duehøg (<i>Accipiter gentilis</i>)	1985	12	-3.37	** ▼	-2.49	?	1977/78	16	0.25	●	1.32	?
Spurvehøg (<i>Accipiter nisus</i>)	1976	37	-0.77	●	0.31	●	1975/76	82	-1.6	** ▼	-1.89	●
Musvåge (<i>Buteo buteo</i>)	1976	358	1.34	** ▲	-2.16	** ▼	1975/76	599	1.49	** ▲	-2.71	** ▼
Fjeldvåge (<i>Buteo lagopus</i>)							1977/78	51	-3.73	** ▼	2.14	?
Tårnfalk (<i>Falco tinnunculus</i>)	1976	105	-0.11	●	-2.11	●	1975/76	137	-1.22	** ▼	-8.14	
Agerhøne (<i>Perdix perdix</i>)	1976	92	-2.57	** ▼	0.43	●	1981/82	182	-4.3	** ▼	-0.76	?
Fasan (<i>Phasianus colchicus</i>)	1976	1809	-0.99	** ▼	-3.1	** ▼	1975/76	420	1.18	** ▲	-1.04	●
Vandrikke (<i>Rallus aquaticus</i>)	1996	19	-0.63	●	-1.24	?						
Grønbenet rørhøne (<i>Gallinula chloropus</i>)	1978	120	-2.08	** ▼	-6.75	** ▼	1986/87	64	2.36	** ▲	-13.8	
Blishøne (<i>Fulica atra</i>)	1976	1225	-1.11	** ▼	-12.44		1982/83	2632	1.07	* ▲	-5.09	** ▼
Strandskade (<i>Haematopus ostralegus</i>)	1982	593	-1.9	** ▼	-8.48							
Stor præstekrave (<i>Charadrius hiaticula</i>)	1987	55	-4.46	** ▼	-1.24	?						
Vibe (<i>Vanellus vanellus</i>)	1976	1487	-2.31	** ▼	-4.19	** ▼						
Dobbeltbekkasin (<i>Gallinago gallinago</i>)	1983	75	-3.08	** ▼	-0.51	●						
Storspove (<i>Numenius arquata</i>)	1987	77	0.24	●	-2.33	?						
Rødben (<i>Tringa totanus</i>)	1983	281	-2.03	** ▼	-1.98	●						

Art Species	Yngle Breeding							Winter Winter				
	Startår	1976-2016			2007-2016			1975/76 - 2015/16			2006/07-2015/16	
		ind/år	%/år	Tendens	%/år	Tendens		ind/år	%/år	Tendens	%/år	Tendens
Hættemåge (<i>Chroicocephalus ridibundus</i>)	1976	5306	-3.31	** ▼	1.76	** ▲	1975/76	5673	-3.23	** ▼	-5.48	** ▼
Stormmåge (<i>Larus canus</i>)	1976	1585	0.24	●	-2.1	* ▼	1975/76	5577	2.22	** ▲	5.96	** ▲
Sildemåge (<i>Larus fuscus</i>)	1987	116	7.28	* ▲▲	12.04	** ▲▲						
Sølvmåge (<i>Larus argentatus</i>)	1976	3183	1.47	** ▲	0.67	●	1975/76	5147	-0.58	●	-1.58	●
Svartbag (<i>Larus marinus</i>)	1985	150	2.5	** ▲	-3.33	* ▼	1977/78	292	-1.62	* ▼	-7.09	** ▼
Fjordterne (<i>Sterna hirundo</i>)	1985	67	-0.64	●	-2.98	?						
Huldue (<i>Columba oenas</i>)	1985	78	4.43	** ▲	7.03	** ▲						
Ringdue (<i>Columba palumbus</i>)	1976	5276	1.47	** ▲	-0.43	●	1975/76	7934	3.2	** ▲	-2.91	** ▼
Tyrkerdue (<i>Streptopelia decaocto</i>)	1979	391	-0.17	●	-6.06	** ▼	1977/78	208	-2.14	** ▼	-6.75	** ▼
Gøg (<i>Cuculus canorus</i>)	1976	1387	-0.8	** ▼	-2.99	** ▼						
Natugle (<i>Strix aluco</i>)	1987	15	0.39	●	3.63	?						
Mursejler (<i>Apus apus</i>)	1978	1679	-0.53	●	-1.17	●						
Isfugl (<i>Alcedo atthis</i>)							1991/92	10	1.3	●	-3.63	?
Grønspætte (<i>Picus viridis</i>)	1985	28	-3.93	** ▼	-2.8	?	1984/85	15	-2.42	** ▼	-3.07	?
Sortspætte (<i>Dryocopus martius</i>)	1982	29	-2.11	** ▼	-8.57	?						
Stor flagspætte (<i>Dendrocopos major</i>)	1976	481	1.07	** ▲	1.37	* ▲	1978/79	417	1.34	** ▲	0.76	●
Sanglærke (<i>Alauda arvensis</i>)	1976	4808	-2.03	** ▼	-1.43	** ▼	1982/83	106	-2.39	* ▼	11.87	** ▲
Digesvale (<i>Riparia riparia</i>)	1976	1174	-3.71	** ▼	-7.65							
Landsvale (<i>Hirundo rustica</i>)	1976	3729	-0.25	●	-1.28	** ▼						
Bysvale (<i>Delichon urbicum</i>)	1976	1680	0.47	●	-2.55	** ▼						
Skovpiber (<i>Anthus trivialis</i>)	1976	588	-0.94	** ▼	-1.71	** ▼						
Engpiber (<i>Anthus pratensis</i>)	1981	236	-2.36	** ▼	-3.03	** ▼	1984/85	87	-3.06	* ▼	-2.94	?
Gul vipstjert (<i>Motacilla flava</i>)	1984	74	-5.15	** ▼	3.28	?						
Bjergvipstjert (<i>Motacilla cinerea</i>)	1990	14	-4.09	** ▼	-9.5	* ▼						
Hvid vipstjert (<i>Motacilla alba</i>)	1976	511	2.29	** ▲	0.5	●						
Silkehale (<i>Bombycilla garrulus</i>)							1988/89	340	0.21	●	-11.63	* ▼
Vandstær (<i>Cinclus cinclus</i>)							1985/86	18	-3.44	** ▼	-2.89	?
Gærdesmutte (<i>Troglodytes troglodytes</i>)	1976	1669	0.97	** ▲	-1.26	** ▼	1975/76	416	1.67	** ▲	-5.22	** ▼
Jernspurv (<i>Prunella modularis</i>)	1976	328	-2.38	** ▼	-2.04	* ▼	1975/76	22	-1.14	●	-0.08	?
Rødhals (<i>Erithacus rubecula</i>)	1976	826	0.2	●	2.17	** ▲	1975/76	180	0.42	●	1.17	●
Nattergal (<i>Luscinia luscinia</i>)	1976	646	-1.8	** ▼	-5.16	** ▼						
Husrødstjert (<i>Phoenicurus ochruros</i>)	1991	25	-1.3	●	-2.11	?						
Rødstjert (<i>Phoenicurus phoenicurus</i>)	1976	200	2.41	** ▲	10	** ▲▲						
Bynkefugl (<i>Saxicola rubetra</i>)	1981	113	-4.31	** ▼	3	?						
Stenpikker (<i>Oenanthe oenanthe</i>)	1987	27	-1.46	●	-4.67	?						
Solsort (<i>Turdus merula</i>)	1976	6230	0.56	** ▲	-0.98	** ▼	1975/76	2955	0.18	●	0.89	* ▲
Sjagger (<i>Turdus pilaris</i>)	1982	162	-3.67	** ▼	-2.21	?	1975/76	6053	-1.46	** ▼	-2.94	** ▼
Sangdrossel (<i>Turdus philomelos</i>)	1976	1055	0.08	●	2.64	** ▲						
Vindrossel (<i>Turdus iliacus</i>)							1978/79	273	4.66	** ▲	-11.94	
Misteldrossel (<i>Turdus viscivorus</i>)	1981	101	-1.39	** ▼	-2.99	?						
Græshoppesanger (<i>Locustella naevia</i>)	1984	40	-1.61	* ▼	-1.96	?						
Sivsanger (<i>Acrocephalus schoenobaenus</i>)	1985	90	-0.33	●	0.4	●						
Kærsanger (<i>Acrocephalus palustris</i>)	1976	270	0.28	●	-0.6	●						
Rørsanger (<i>Acrocephalus scirpaceus</i>)	1976	432	-1.25	** ▼	-1.98	** ▼						
Gulbug (<i>Hippolais icterina</i>)	1976	283	-3.23	** ▼	-2.04	** ▼						
Gærdesanger (<i>Sylvia curruca</i>)	1976	329	-1.64	** ▼	1.45	* ▲						

Art Species	Yngle Breeding							Winter Winter				
	Startår	1976-2016			2007-2016			1975/76 - 2015/16			2006/07-2015/16	
		ind/år	%/år	Tendens	%/år	Tendens		ind/år	%/år	Tendens	%/år	Tendens
Tornsanger (<i>Sylvia communis</i>)	1976	1973	0.36	** ▲	0.03	●						
Havesanger (<i>Sylvia borin</i>)	1976	1089	-1.35	** ▼	-2.08	** ▼						
Munk (<i>Sylvia atricapilla</i>)	1976	1702	2.76	** ▲	1.73	** ▲						
Skovsanger (<i>Phylloscopus sibilatrix</i>)	1976	156	-2.47	** ▼	2.88	* ▲						
Gransanger (<i>Phylloscopus collybita</i>)	1976	1252	4.74	** ▲	1.66	** ▲						
Løvsanger (<i>Phylloscopus trochilus</i>)	1976	2398	-2.98	** ▼	-3.63	** ▼						
Fuglekonge (<i>Regulus regulus</i>)	1976	397	-1.68	** ▼	-3.45	** ▼	1975/76	1287	-2.12	** ▼	-5.12	** ▼
Grå Fluesnapper (<i>Muscicapa striata</i>)	1976	67	-0.19	●	2.17	?						
Broget Fluesnapper (<i>Ficedula hypoleuca</i>)	1977	62	-3.63	** ▼	-5.96	* ▼						
Halemejse (<i>Aegithalos caudatus</i>)	1981	75	-1.48	* ▼	0.61	? 1975/76	294	-2.3	** ▼	-1.55	?	
Sumpmejsse (<i>Poecile palustris</i>)	1976	115	-0.47	●	-0.02	● 1975/76	334	-0.39	●	1.15	●	
Topmejsse (<i>Lophophanes cristatus</i>)	1981	64	-2.41	** ▼	-5.14	* ▼ 1976/77	154	-1.49	** ▼	-3.38	* ▼	
Sortmejsse (<i>Periparus ater</i>)	1976	376	-1.52	** ▼	-1.48	● 1975/76	354	0.08	●	-1.02	●	
Blåmejsse (<i>Cyanistes caeruleus</i>)	1976	727	0.65	** ▲	-1.42	** ▼ 1975/76	1564	0.28	●	-2.54	** ▼	
Musvit (<i>Parus major</i>)	1976	2534	-0.79	** ▼	-1.81	** ▼ 1975/76	3865	-0.62	** ▼	-3.68	** ▼	
Spætmejsse (<i>Sitta europaea</i>)	1976	149	2.3	** ▲	4.32	** ▲ 1975/76	436	2.09	** ▲	2.25	** ▲	
Træløber (<i>Certhia familiaris</i>)	1976	76	0.48	●	-0.92	● 1976/77	87	-0.13	●	0.94	●	
Rødrygget Tornskade (<i>Lanius collurio</i>)	1976	50	-2.29	** ▼	0.82	●						
Stor tornskade (<i>Lanius excubitor</i>)						1984/85	13	1.03	●	0.1	?	
Skovskade (<i>Garrulus glandarius</i>)	1976	297	-0.21	●	-1.83	* ▼ 1975/76	622	0	●	-3.67	** ▼	
Husskade (<i>Pica pica</i>)	1976	1080	0.32	●	-1.76	** ▼ 1975/76	1729	-0.28	●	-2.53	** ▼	
Allike (<i>Corvus monedula</i>)	1979	1769	0.52	* ▲	0.41	● 1975/76	5446	1.74	** ▲	0.11	●	
Råge (<i>Corvus frugilegus</i>)	1977	4916	0.92	** ▲	1.68	* ▲ 1975/76	6088	-0.63	●	0.56	●	
Sortkrage/gråkrage (<i>Corvus corone/C. cornix</i>)	1976	4063	0.53	** ▲	-0.54	● 1975/76	7534	-1.04	** ▼	-2.14	** ▼	
Ravn (<i>Corvus corax</i>)	1984	127	7.8	** ▲▲	4.64	** ▲ 1982/83	154	10.79	** ▲▲	6.32	** ▲	
Stær (<i>Sturnus vulgaris</i>)	1976	6691	-2.57	** ▼	-4.54	** ▼ 1982/83	817	1.38	●	14.41	** ▲▲	
Gråspurv (<i>Passer domesticus</i>)	1976	1958	-1.46	** ▼	-1.15	● 1975/76	1665	-3.31	** ▼	-0.39	●	
Skovspurv (<i>Passer montanus</i>)	1976	1295	1.9	** ▲	0.34	● 1975/76	1519	0.29	●	-0.08	●	
Bogfinke (<i>Fringilla coelebs</i>)	1976	5631	0.06	●	-2.9	** ▼ 1975/76	3047	-0.96	** ▼	-4.01	** ▼	
Kvækerfinke (<i>Fringilla montifringilla</i>)						1975/76	2159	-0.47	●	2.63	?	
Grønirisk (<i>Chloris chloris</i>)	1976	1094	1.08	** ▲	-4.43	** ▼ 1975/76	1674	-0.86	* ▼	-8.35		
Stillits (<i>Carduelis carduelis</i>)	1976	153	5.37	** ▲	1.48	● 1975/76	315	1.5	* ▲	2.23	?	
Grønsisken (<i>Spinus spinus</i>)						1975/76	2583	-0.47	●	-1.78	●	
Tornirisk (<i>Linaria cannabina</i>)	1976	722	-2.4	** ▼	-1.41	* ▼						
Bjergirisk (<i>Linaria flavirostris</i>)						1987/88	356	-5.58	** ▼	-8.97	* ▼	
Stor gråsisken/lille gråsisken (<i>Acanthis flammea/A. cabaret</i>)	1984	111	-4.01	** ▼	-3.75	? 1975/76	638	-3.86	** ▼	-4.71	?	
Lille korsnæb (<i>Loxia curvirostra</i>)	1983	181	-2.3	** ▼	7.39	* ▲ 1975/76	613	1.05	* ▲	-0.31	●	
Dompap (<i>Pyrrhula pyrrhula</i>)	1976	109	0.49	●	3.89	** ▲ 1975/76	555	-0.61	* ▼	1.37	●	
Kernebider (<i>Coccothraustes coccothraustes</i>)	1981	68	-0.03	●	4.99	* ▲ 1976/77	48	0.8	●	10.36	** ▲	
Gulspurv (<i>Emberiza citrinella</i>)	1976	2471	-2.23	** ▼	-3.82	** ▼ 1975/76	2453	-2.7	** ▼	-5.38	** ▼	
Rørspurv (<i>Emberiza schoeniclus</i>)	1976	390	-0.85	** ▼	-4.12	** ▼ 1987/88	16	1.5	●	-5.6	?	
Bomlærke (<i>Emberiza calandra</i>)	1981	317	-0.85	** ▼	-5.45	** ▼ 1975/76	321	2.21	●	-10.42	** ▼	

Isfugl, Vaserne, 16. januar 2016. Foto: John Larsen

Sangsvane, Lille Vildmose,
8. juni 2016.
Foto: Dorte Sørensen

Fugle i Danmark 2016

Årsrapport over observationer – meddelelse nr. 43 fra Rapportgruppen

Redigeret af Peter Lange, Hans Christophersen og Jørgen Staarup Christensen

Med bidrag af Esben Sloth Andersen, Niels Peter Andreasen, Sten Asbirk, Ulf M. Berthelsen, Lasse Braae, Thorkil Brandt, Thomas Bregnballe, Ursula Burmann, Peter S. Christensen, René Christensen, Klaus Dichmann, Jens Gregersen, John Hansen, Tina Høeg Hansen, Ulla Munch Hansen, Ole F. Jensen, Tommy Kaae, Benny Kristensen, Clausjannic Labuz, Arne Bo Larsen, Nina Rosendahl Larsen, Leif Novrup, Henrik Nyrup, Søren Peter Pinnerup, Kurt Prentow, Palle A. F. Rasmussen, Per Rasmussen, Kim Skelmose, Hans Skov, Henrik Møller Thomsen og Egon Østergaard.

Indledning

Hermed præsenteres den 39. årsrapport fra Dansk Ornitologisk Forenings Rapportgruppe. Teksten præsenterer en samlet oversigt over forekomsten af en række udvalgte fuglearter- og racer i Danmark. Årsrapporten omhandler de fåtallige arter, som hverken dækkes af punktællingerne (de almindelige arter) eller Sjældenhedsudvalget (de meget sjældne arter og racer). I alt omtales 162 arter og racer, hvilket er et smule over niveauet i den senest udkomne Årsrapport i *Fugleåret 2015*. Datamængden, der lå til grund for Årsrapporten var fortsat meget stor. For 2016 findes der således 1.566.861 poster i DOFbasen (2015: 1,47 mill.), indtastet af i alt 2356 (2015: 2250) observatører. Hertil kom 2753 poster med ynglepar. Observationerne fordelte sig på 13.863 lokaliteter. Hertil er der i et vist omfang søgt oplysninger i atlasbasen, hvor Atlas III projektets deltagere registrerer deres fund. ATLASbasen indeholder fra 2016 68.362 poster.

Fugleåret 2016

I 2016 blev der ifølge DOFbasen registreret i alt 368* (363* i 2015) fuglearter i Danmark. Heraf var 61 (59 i 2015) arter på SU's liste, og det endelige antal arter i landet i 2016 afventer derfor SU's godkendelse. 17 af arterne var med sikkerhed undsluppet fra fangenskab

eller efterkommere efter fugle, der er udsatte eller undslupne, fx, svanegås, moskusand, rødhøne og påfugl.

2016 blev rekordår for sølvhejre, silkehejre, skestork, tredækker, lunde, sorthovedet måge, fiskeørn, steppehøg, havørn, hvidbrynet løvsanger og sydlig blåhals, mens yderligere 18 arter; pibesvane, snegås, dværggås, rødhovedet and, krumnæbbet ryle, sortgrå ryle, kaspisk måge, rovterne, lille skrigeørn, sort glente, natravn, bjergpiber, stor tornskade, rødtoppet fuglekonge og sydlig nattergal forekom i antal langt over middel og tæt på rekord.

Der var igen i 2016 en række arter, som forekom meget fåtalligt og langt under gennemsnittet. Dette gjaldt hvidnæbbet lom, sort stork, thorshane, nøddekrige og pungmejsse.

* arter der forekommer i flere racer er kun talt med en gang.

Artsliste

Rapportgruppens artsliste omfatter fortsat omkring 190 arter/racer (ekskl. arter der kun omtales i træktabel). Principielt burde alle de arter, der ikke omfattes af punktællingerne eller er SU-arter, medtages i årsrapporten, men forhold som pladshensyn samt mangel på skribenter, der vil bearbejde det store datamateriale

fra DOFbasen, gør, at kun en del af arterne er omtalt i denne publikation.

For en omtale af status for de almindelige fuglearter, henvises til afsnittet om Punkttællingsprogrammet. For en række arter/racer er det kun yngleforekomster eller sommerforekomster, der behandles i Årsrapporten. Dette er markeret efter artsnavnet ved de pågældende arter. Usædvanlige forekomster og svært bestemmelige arter/racer er underlagt kvalitetskontrol af data i DOFbasen, som varetages af DOFbasens Kvalitets Udvalg (DKU). Med hensyn til svært bestemmelige arter/racer, fænologi og usædvanlige antal har Årsrapportens redaktører ligeledes foretaget en kritisk gennemgang i forbindelse med udarbejdelsen af manuskripter, da DKU ikke har nået at behandle alle forekomster. Dog er udeladelse af observationer som hovedregel sket i overensstemmelse med DKU.

Især for sjældnere arter/racer, typisk arter med under 100 fugle årligt i Danmark, er alle fund kritisk vurderet, og alle opføres til ved fund af disse arter/racer at tilføje kommentarer i DOFbasens kommentarfelt. Fund, der stadig er under behandling af DKU, medtages som hovedregel ikke i Årsrapporten. Vi skal i den forbindelse gøre opmærksom på, at for storlommerne, kongeederfugl, steppehøg, aftenfalk, kjøver (ekskl. almindelig kjøve), hvidvinget måge, kaspisk måge, middelhavssølvmåge, gråmåge og hvidvinget terne medtages som hovedregel kun observationer med køns-, alders- og/eller dragtangivelse, da disse med rimelighed må kunne forventes noteret, før en sikker bestemmelse har kunnet finde sted.

Systematik

Fra og med 2015 har Fugleårets redaktion valgt at skifte systematik, og følge den artsrækkefølge, der præsenteres af DOFs navnegruppe og som DOFs hovedbestyrelse har anbefalet DOFs publikationer at benytte. Der henvises til en omtale af den nye systematik i Fugleåret 2015, samt til DOFs hjemmeside, for yderligere oplysninger.

Materiale

Rapportgruppen har udarbejdet Årsrapporter siden 1970. Fra og med 1978 er rapporterne udarbejdet efter stort set samme retningslinjer og hovedsageligt baseret på samme kilder som nærværende rapport. Grundlaget for rapporten er data i DOFbasen suppleret med informationer fra DOFs lokalrapporter samt fuglestationsvirksomheden og de rutinemæssige trækobservationer ved en række træksteder.

Der er ved redaktionens slutning i oktober 2017 kun udgivet to lokalrapporter for 2016: *Nordjyllands Fugle 2016* og *Rørvig Fuglestation 2016*.

Det skal her præciseres, at det ikke er muligt for Årsrapportens medarbejdere at gennemgå de mange hjemmesider på internettet, hvor der offentliggøres aktuelle observationer. Det er overladt til Årsrapportens skribenter selv at afgøre, om de vil eftersøge observationer af deres arter på andre hjemmesider end www.DOFbasen.dk.

Sketork, Staun, 3. juni 2016. Foto: Albert Steen-Hansen

Brushane,
Værnengene,
6. maj 2016
Foto: Erik Biering

Fuglestationsvirksomhed og rutinemæssige trækobservationer på en række lokaliteter har bidraget med et stort materiale, i de fleste tilfælde via DOFbasen. Der henvises til afsnittet om årets fuglestationsvirksomhed i *Fugleåret 2016*.

Tak

Tak til Tim Andersen, Preben Berg, Mathias Bjerregård, Lasse Braae, Bent Jacobsen, Knud Pedersen, Jørgen Staarup Christensen, Dennis Langholz, Steen Søgaard, Michael Thelander og Michael Trasborg for hjælp med sammenstilling af data for udvalgte lokaliteter og arter. Tak til Hans Christophersen og Andreas Winding for hjælp med korrekturlæsning. Jørgen Staarup Christensen takkes endvidere for det store arbejde med at opdatere tabellerne med statistik for udvalgte arter.

Den største tak skal lyde til de mange, der har indsendt deres oplysninger via www.DOFbasen.dk, til medarbejderne i de lokale rapportgrupper samt til observatørerne på fuglestationerne. Uden dem var denne rapport ikke blevet til.

Forkortelser anvendt i Årsrapporten

ad.	adult, voksendragt.
imm.	immatur, dragt mellem juv. og ad.
juv.	juvenil, den første fulde fjerdragt.
pull.	pullus, dunungedragt.
2K	aldersangivelse i kalenderår (fuglen "fylder år" ved årsskiftet).
3K+	Fuglen er mindst i sit 3. kalenderår.
pri.	Primo, de første 10 dage i måneden.
med.	Medio, den 11.-20. dag i måneden.
ult.	Ultimo, fra den 21. og måneden ud.
NNØ	Trækretning, verdenshjørne (også S, Ø, SV osv.).
SU	Dansk Ornitologisk Forenings Sjældenhedsudvalg.
DKU	DOFbasens KvalitetsUdvalg.
sdr.	sommerdragt.
odr.	overgangsdragt.
vdr.	vinterdragt.
h	fuglen er hørt.
R	rastende
RI	ringmærket (fuglen er fanget til ringmærkning).
fou.	fouragerende.
sy.	syngende.
T	trækkende.
TF	trækforsøg.

Læsevejledning til baggrundsstatistikker

- Hyppighed er angivet som gennemsnitlig antal fugle pr. 10-års interval. En parentes omkring et tal betyder, at der mangler data fra et eller flere år. Det vil være anført i kommentarfeltet, hvilke år som mangler i statistikken.
- < 1 betyder, at der er mindre end en fugl pr. år i et 10 års interval (samlet 0-9 fugle). > 1 betyder, at der er mellem 10-14 fugle i et 10 års interval, mens 15-20 er rundet op til et gennemsnit på 2 fugle. Det samme gælder ynglepar.
- For år, hvor årstotalen er angivet i interval, f.eks. 70-74 fugle, er max. antal anvendt.
- Hvis det samlede antal overstiger 100.000 fugle opsummeres artstotalen ikke.
- For tidligere SU-arter medtages kun fund godkendt af SU.
- For enkelte arter findes en komplet artstotal, ellers er artstotalen som hovedregel opgjort fra 1970. Tallene skal læses med et vist forbehold. Dels har Årsrapporten først fra og med 1978 haft det i dag kendte format, dels er den ornitologiske aktivitet steget markant i løbet af de seneste 30 år, og ikke mindst er indrapportering og indsamling af data løbende blevet forbedret og systematiseret, ikke mindst med etableringen af DOFbasen.
- NA: Total ikke opgjort eller data ikke tilgængelige

Kort med oversigt over regionsinddelingen der er anvendt i denne rapport.

Arts gennemgang

Pibesvaner, Skjern Enge, 19. februar 2016. Foto: Kis Boel Guldmann

Pibesvane *Cygnus columbianus*

Årssummen af rastende fugle udgjorde 10.302, hvor første halvår tegnede sig for 6312, mens andet halvår tegnede sig for 3990. Gennemsnit for perioden 2010-15 var 7458 med en halvårlig fordeling på 3487 / 3971. Forekomsten i 2016 er altså stor og på niveau med årene 1981 (10.827) og 2014 (10.055). Der er som altid i denne oversigt efter bedste evne rensset for gengangere i de enkelte landsdele, mens en tilsvarende sortering ikke er mulig for landet som helhed. Årssummen omfatter derfor sikkert et ukendt andel gengangere. Det skal i det hele taget understreges, at der altid vil være usikkerhed om størrelsen på den samlede årssum, når ikke materialet bygger på koordinerede og samtidige tællinger over hele landet.

De største rasttal i første halvår blev 12/2 340 Estrup ved Vejen (SVJ), 25/2 523 Store Vildmose (NJ) og endelig 9/3 850 Randbøl Hede (SØJ) – et rekordtal fra en landsdel, der ellers normalt ikke byder på de største forekomster af pibesvane. Det suverænt største rasttal

i andet halvår blev 23/11 720 Harboøre Tange (VJ), mens de næststørste var langt lavere, nemlig 6/12 200 Ravsted (SJ) og 28/12 118 Galtkær ved Billund (SØJ).

Årets træktaal udgjorde 2471, heraf 1635 i første halvår og 836 i andet halvår. Gennemsnit af trækkende fugle i perioden 2007-15 er 2161 med en halvårlig fordeling på 1077 / 1084. Årets træktaal afviger altså ikke meget fra gennemsnittet. Det skal dog nævnes, at træk tallene varierer en del fra år til år – mellem 1139 (i 2007) og 4249 (i 2014).

Forårets klart største træktaal blev 16/3 457 Store Vildmose (NJ) – afrejse fra et vigtigt rasteområde. De næststørste trækforekomster blev 17/3 80 Hyllekrog og 21/3 ligeledes 80 Kalvehave (begge ST).

Største træktaal i andet halvår blev 29/10 55 Nordmandshage (NJ) samt 10/11 70 Trillen på Als (SJ).

Ungfugleandelen udgjorde i første halvår 9,8 % af ikke mindre end 6715 aldersbestemmelser og i andet halvår 9,9 % af 2917 aldersbestemmelser.

(Thorkil Brandt)

Regional fordeling af pibesvane 2016 opdelt på hhv. rastende og trækkende fugle

Rast	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
1. halvår	1465	800	1250	249	1000	1000	92	123	0	214	119	0	6312
2. halvår	825	1200	600	53	167	900	11	94	85	13	31	11	3990
Årssum													10302
Træk	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
1. halvår	604	4	38	80	100	0	49	102	19	85	538	16	1635
2. halvår	197	11	23	39	19	0	53	75	172	49	168	30	836
Årssum													2471

Sangsvane *Cygnus cygnus*

Der har i 2016 ynglet min. 8-9 par sangsvaner i Danmark, hvilket er ny rekord. Hovedudbredelsen var stadig i Himmerland (NJ), hvor 7-8 af parrerne fandtes. Ungeproduktionen var ret begrænset med blot 11 unger på vingerne, heraf fik de tre gamle veletablerede par

blot 4 unger på vingerne. Forekomsten præsenteres lokalitetsvis herunder.

Vesthimmerland (NJ). Det gamle par, som var det første danske ynglepar, yngede fortsat på den samme lokalitet. Parret fik seks unger i 2016. Desværre blev

parret præderet hen over sommeren, og alle unger samt en af de gamle fugle døde. Det bliver spændende at se, om der dukker par op på lokaliteten igen.

Veggerby/Lyngsø (NJ). Også Veggerbyparret havde et omtumlet år, hvor parret tidligt forlod den sædvanlige rede, måske fordi vandstanden i søen var meget høj, og reden dermed var helt isoleret. Der var herefter ingen tegn på yngel, før parret 6/6 findes med tre unger i den nærliggende Lyngsø, hvor arten tidligere har oversomret. Der blev senere set en rede i den ene ende af søen. Allerede 12/6 er de gamle fugle vandret over til den sædvanlige ynglesø ved Veggerby, og 14/6 lykkes det også at se ungerne. En af dem var dog forsvundet i mellemtiden. Fuglene blev i søen hen over sommeren, men på et tidspunkt forsvinder der endnu en unge, så blot en unge kommer på vingerne.

Lille Vildmose (NJ). I Lille Vildmose gjorde to par tegn på at ville yngle. Der har også tidligere været optræk til yngel men i 2016 lykkedes det for det ene af de to par, der fik klækket fem unger. Desværre forsvandt ungerne en efter en hen over sommeren. Det blev ikke konstateret, hvad der tog ungerne, men mistanken var rettet mod odder.

Hvarre søerne (NJ). I området blev der fundet to ynglepar og et tredje par gjorde et mislykket forsøg. De to par blev fundet i samme Atlaskvadrat. Det ene par var det, der blev fundet i 2014 ved Søerne ved Hvarre. Dette par fik igen seks flyvefærdige unger, og det ser ud til at være et veletableret par.

Lundgård (NJ). Ved Lundgård (Gammeldam, Høbro) ynglede et nyt par og fik tre unger.

Lokaliteter med fund af sangsvane juni-september 2016

Bølling sø (ØJ/VJ). Bølling sø parret fik fem unger, men blot en unge når at blive flyvefærdig. Der er ingen melding om årsagen til de øvriges forsvinden.

Øvrige tegn på yngel. Der var ingen oplysninger fra Lovns Sø (NJ) i 2016, men lokaliteten og Lovns halvøen er dårligt dækket, så der kan sagtens skjule sig et par, da ungerne de foregående to år er fundet i juli måned et godt stykke tid efter klækningen.

Ud over de nævnte fund var der en del fund af oversomrende fugle over hele landet. Regionalfordelingen medtager fund af sangsvaner i juni – august. Ynglefuglene nævnt ovenfor er ikke medregnet i tabellen. De største flokke i de to sommermåneder var 13/7 12 Hølløse Bredning (NSJ) samt 25/8 10 Lille Vildmose (NJ).

(Henrik Møller Thomsen)

Regional fordeling af sommerfund (juni-august) af sangsvane 2016. Yngleparrene nævnt i teksten samt deres unger er så vidt muligt ikke medtaget i tabellen.

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2016	17	9	3	0	0	2	8	2	3	12	3	0	59

Sangsvane, Kruså,
4. februar 2016.
Foto: Klaus Dichmann

Lysbuget knortegås *Branta bernicla hrota*

Den østatlantiske bestand af lysbuget knortegås, der yngler på Svalbard og i den østlige del af Nordgrønland og trækker til overvintringspladser ved Nordsøen og de indre danske farvande, er ubetinget et af Danmarks største internationale artsforvaltningsansvar, fordi:

- Det er verdens mindste gåsebestand.
- Den er aktuelt knapt nok selvreproducerende.
- Den har ugunstig bevaringsstatus.
- Det er den højest klassificerede fuglebestand, omfattet af Vandfugleaftalen (AEWA), som forekommer i Danmark.

- Hele bestanden findes i Danmark en stor del af året.

(Kilde: Clausen & Clausen 2015).

På det grundlag vil det være ønskværdigt, at arten blev omtalt her i Fugleåret hvert år, hvilket desværre ikke er tilfældet, hvilket især skyldes mangel på skrībenter. Skulle der blandt læserne af dette sidde en person der har lyst til at bidrage med et skriv om denne gåserace, så tøv ikke med at kontakte redaktionen.

(Peter Lange)

Sortbuget knortegås *Branta bernicla nigricans*

Årstotal	Hypighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Fire største år		Artstotal	
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-16		2006	2004, 2007 og 2013		
2016	4	0	0	<1	<1	8	7	7	15	11	139

Kommentar: Artstotalen skal tages med forbehold, da denne indeholder et stort antal tilbagevendende fugle på faste lokaliteter.

Forekomsten var lille, med kun to-fire rastende individer. Fra foråret 25/3 1 Klosterholm (NJ), 28/3 1 Nyeng, Skallingen (SVJ) samt 6/5 1 Sloen, Fanø (SVJ).

Theoretisk kan der vel være tale om samme fugl i alle tre tilfælde? Fra efteråret kun 20/10 1 Gjerrild Nordstrand (ØJ).

(Peter Lange)

Bramgås *Branta leucopsis* (yngleforekomst)

Siden de første ynglefund i 1992 på Saltholm (KBH) har bramgåsen etableret sig med en fast ynglebestand i landet. Ynglefund er især fra Saltholm og flere lokaliteter på Bornholm. Arten er tilsyneladende ved at sprede sig videre til resten af Danmark i disse år.

I 2016 var der i DOFbasen og Atlas III følgende sikre ynglefremkomster: 21 par Hundsemyre (B), 1 par Snogebæk (B), 1 par Uge (SJ), 1 par Mandø (SVJ) og 1 par Bolderslev (SJ). Hertil var der indrapportering om

følgende sandsynlige ynglepar: 1 par Årø Nord (SJ), 1 par Rømmø Dæmningen (SJ), 1 par Avnø (ST), 1 par Neksøl (VSJ), 1 par Hov Røn (ØJ).

Bestanden på Saltholm blev ikke optalt i 2016. Senest i 2014 blev bestanden vurderet til 2000-3000 par (Christensen m.fl. 2015), og det vurderes at bestanden ikke er blevet mindre i 2016. Der forelå heller ikke optælling fra Peberholm (KBH), hvor der i 2015 var 14 par.

(Henrik Nyrup)

Rødhalsed gås *Anser ruficollis*

Årstotal	Hypighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal	
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-16		2015	2001	2010		
2016	10	8	<1	>1	3	10	15	14	27	18	15	261

Fra 27 fugle i 2015 (bedste år nogensinde) faldt antallet af fugle til et mere moderat antal. Der var fund af ca. 10 fugle. De seneste 10 års gennemsnit er på 14 fugle/år. Fundene opsummeres således: Fra 1/1 og frem til 26/2 ses en fugl forskellige steder i Vadehavet, 11/3-2/4 ses formentlig den samme fugl omkring Nissum Fjord (VJ), 24/3 1 Ny Frederikskog (SJ), 12/4-12/5 1 Tipperhalvøen (VJ) samt 30/4 3 Bøjden Nor (F).

Fra andet halvår følgende: En observation fra 17/8 1 Margrethe Kog (SJ) må vel betragtes som et sommerfund af et sygt individ eller en flygtet fangenskabsfugl. Efterårets øvrige var 8/10 1 Gedser (ST) og senere samme dag rastende ved Frisenfeldt (ST), 20/10 1 Vestamager (KBH) og 30/10 1 Bygholmengen (NJ). Stort set alle fund blev gjort i flokke af bramgæs.

(René Christensen)

Snegæs og bramgæs, Sneum, 15. maj 2016. Foto: Eva F. Henriksen

Canadagås *Branta canadensis* (yngleforekomst)

Den danske bestand af canadagås er efterkommere af udsatte fugle fra blandt andet godser, hvor den har været prydfugl og jagtobjekt.

I 2016 kunne bestanden med udgangspunkt i DOFbasen og Atlas III opgøres med følgende sikre yngleforekomster; 1 par Dynt Mark (SJ) og 1 par Udkæret (B).

(Henrik Nyrup)

Canadagås, Bøvehøj / Bornholm, 12. april 2016. Foto: Steen E. Jensen

Snegås *Chen caerulescens*

Med mindst 35 fugle var 2016 et godt år, så godt at det markerer sig som det næstbedste år nogensinde, kun overgået af 2000 med 45 fugle. I de senere år har antallet ligget på 20-25 fugle per år.

De fleste fugle sås i Jylland med NJ og SØJ som top-scørere. I NJ sås der op til 7 fugle i flok i den vestlige del af Limfjorden fra 7/6 – 22/12. I SØJ var der disse

to større observationer 30/10 4 Vinding og 18/12 5 Hejlsminde Fjord. Herudover var der op til tre fugle i flok i ØJ, VJ og SVJ.

Snegæssene der iagttages i Danmark og Nordeuropa formodes i alle tilfælde at være fugle, der er undsluppet fangenskab, eller efterkommere af sådanne. Arten er oprindeligt hjemmehørende i Nordamerika.

(René Christensen)

Regional fordeling af snegås 2016

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2016	8	4	4	4	9	3	1	1	1	0	0	0	35

Indisk gås *Anser indicus*

Der var observationer af mindst 38 fugle, hvilket var en mere end i 2016, hvor der var 37 fugle. Der var flest i VJ med 11 fugle efterfulgt af NJ med 8. Der var ingen ynglefund. Den største flok var 16/4 8 Filsø (VJ), de øvrige observationer var af 1-2 fugle.

(René Christensen)

Indisk gås, Sneum Digesø, 11. maj 2016. Foto: Kis Boel Guldmann

Regional fordeling af indisk gås 2016

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2016	8	1	11	2	0	4	5	2	2	1	2	0	38

Tajgasædgås *Anser fabalis fabalis*

Årsummen udgjorde 13.402 med 9768 som sum for første halvår og 3634 som sum for andet halvår. I perioden 2007-15 udgjorde den gennemsnitlige årssum 13.666 med en halvårlig fordeling på 9223 / 4443. Årets nøgletal ligger altså forholdsvis tæt på gennemsnittet for denne 9-årige periode. Tal for andet halvår afviger mest fra gennemsnittet – er således 18 % lavere, og det stemmer fint overens med periodens meget milde vejr.

De største forekomster i første halvår på en række af landets vigtigste rastelokaliteter blev 15/1 680

Gunderslevholm ved Næstved (ST), 16/1 1635 Tissø (sum for flere lokaliteter) (VSJ), ligeledes 16/1 1800 Tjele (NJ), 30/1 1400 Rødby Fjord (ST), 4/2 2306 Lille Vildmose (NJ), 15/2 460 Stevns (KBH) og endelig 12/3 625 Rosvang ved Thisted (NJ).

De største antal i andet halvår blev 15/10 480 Nors Sø i Thy (NJ), 14/12 1750 Lille Vildmose (NJ) og endelig 28/12 380 Vantore på Sydøstlolland (ST). Altså kun rigtigt store forekomster i Lille Vildmose (NJ) i det milde andet halvår.

(Thorkil Brandt)

Regional fordeling af tajgasædgås 2016

2016	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
1. halvår	3600	3	4	91	7	10	52	2000	460	30	3500	11	9768
2. halvår	2250	7	1	18	1	3	36	75	40	68	1000	135	3634
Årsum													13402

Tajgasædgås og blisgås, Lille Vildmose, 29. februar 2016. Foto: Dorte Sørensen

Tundrasædgås *Anser fabalis rossicus*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-16		2007	2006	2009	
2016	2	<1	6	65	8238	8496	10.335	18.384	17.637	13.860	-

Kommentar: Artstotal overstiger 100.000 fugle og sammenfattes derfor ikke.

Årssummen udgjorde 8563, hvor første halvår tegnede sig for 2588, mens andet halvår tegnede sig for 5975. I gennemsnit har årssummen i perioden 2007-15 udgjort 9666 med en halvårlig fordeling på 5892 / 3774. Årsummen er således godt 11 % lavere end gennemsnittet for denne 9-årige periode, men er dog på den anden side markant højere end de meget lave årsummer i 2014 og 2015 på henholdsvis 4973 og 2080. Det er igen ST, der fuldstændigt dominerer billedet.

Værd at bemærke er dog også en meget stor efterårsforekomst fra B.

Største forekomster i første halvår var 21/1 640 Rødby Fjord og ligeledes 21/1 1050 Hyldtofte (begge ST). Største forekomst i første halvår udenfor ST blev 13/3 50 Ølene (B).

Største antal i andet halvår blev 20/10 1000 Udkæret (B) og 11/12 2635 Ydø-Jordbjerg-Bogø-St. Vejlø, Vestlolland (ST).

(Thorkil Brandt)

Regional fordeling af tundrasædgås 2016

2016	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
1. halvår	83	85	48	48	1	62	60	38	8	25	2000	130	2588
2. halvår	122	44	114	7	261	42	126	39	18	2	4000	1200	5975
Årsum													8563

Grønlandsk blisgås *Anser albifrons flavirostris*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-16		2002	2012	1995	
2016	2	2	3	7	5	5	4	22	21	16	191

Der var to fund af hver en fugl. Begge fund var fra Nordjylland, 6/2 1 2K Gammel Hammelse mark og

1/5 1 2K Østerild Fjord. Måske den samme fugl?

(René Christensen)

Dværsgås *Anser erythropus*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-16		2010	2017	2003	
2016	41	<1	3	10	16	24	20	67	41	32	456

Med 41 fugle var 2016 det næstbedste år nogensinde, kun overgået af 2010 hvor der sås 67 fugle. Af de 41 fugle var de fem fra andet halvår.

På Østlolland (ST) blev der i marts opdaget et par radiomærkede fugle. Det viste sig at, det drejede sig om en flok på 32 fugle. Fuglene blev set på seks lokaliteter i området. Gæssene overnattede på et par småøer

i Guldborgsund (ST). De blev set i perioden 9/3 – 11/4, hvor de senest blev set på deres foretrukne rasteplass.

Udover de nævnte var der kun en observation af mere end en fugl, 25/4 2 Feddet (ST). Sidste fugl fra første halvår var 29/4 1 Egholm (VSJ). Efterårets første fund var 17/9 2 ad. SV Kikhavn (NSJ).

(René Christensen)

Regional fordeling af dværsgås 2016

2016	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
1. halvår	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	34	0	36
2. halvår	0	0	0	0	0	0	0	0	2	2	1	0	5

Kongeederfugl *Somateria spectabilis*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-16		2003	1996	Flere år	
2016	NA	>1	4	11	12	7	7	20	19	16	318

Efter et meget dårligt år 2015 med kun fire fugle, blev årets antal dog marginalt lidt bedre med fund af i alt seks fugle. Hermed et år der – bortset fra 2013 og 2014 med henholdsvis 10 og 9 fund – lå meget på linje med antallet af observationer de forgangne år med fund af 5-6 fugle.

Årets observationer fordelte sig med to fra første halvår og fire fra andet halvår, og alle fund drejede sig om hanner, fordelt på tre rastende og tre trækkende.

Årets første var en populær rastende fugl 8-26/3 1 ad. han Svendborgsund (F). Næste blev 27/3 1 ad. han N Køge Bugt (KBH).

Efterårets første var 23/10 1 ad. han S Mandehoved (KBH), herefter 29/10-3/11 1 ad. han R Røsnæs (VSJ) og 5/11 1 2K han SV Gedser (ST). Årets sidste var 6-12/12 1 ad. han R Kysten ved Sandflugtsplantagen (VSJ).

(Peter Staarup Christensen)

Lille skallesluger *Mergus albellus*

Efter et mindre fald i antal i 2015 blev årstotalen ved summering af lokalitetsmax. fra første og andet halvår på 9007 fugle, mod sidste års total på 7092 og dermed samtidig en forekomst helt i tråd med årstotaler fra de foregående år. Som altid blev de største koncentrationer registreret i første halvår, og som vanligt kom årets største optællinger fra Storstrømsregionen. Her bør især nævnes, at der i forbindelse med en kuldeperiode medio januar i løbet af et par dage blev foretaget en række store optællinger fra netop denne region, bl.a. en ny Danmarks-rekord 17/1 2200 Præstø Fjord

(ST). Herudover 18/1 1255 Orehæld/Nyhavgård (ST) samt 20/1 1650 Guldborgsund. Det vurderes, at der må gemme sig en del gengangere blandt disse optællinger, men små 4000 fugle har vel rastet i Storstrømsregionen i netop denne periode.

Forårsfuglene forlader normalt landet marts/april, så derfor var forårets sidste meget sene med 27/5 1 han Ø Hyllekrog (ST) og 29/5 1 han Hejrede Sø (ST).

En enkelt oversomrende fugl blev set 23/7-25/9 1 hun Tofte Sø, Lille Vildmose (NJ).

Lille skallesluger, Felsted Kog, 19. januar 2016. Foto: Carsten Gørges Laursen

Tiltræk sker primært fra medio oktober, og efter-årets første (ud over førnævnte) var 11/10 1 hun/ juv. Møllekrog (NSJ). Den største forekomst i andet

halvår blev atter registreret i Storstrømsregionen og på samme lokalitet som sidste år, 14/12 250 Hejrede Sø (ST) efterfulgt af 21/12 234 Arresø (NSJ).

(Peter Staarup Christensen)

Regional fordeling af lille skallesluger 2016

2016	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
1. halvår	370	121	57	146	278	299	261	289	488	634	3939	35	6917
2. halvår	243	42	30	76	42	215	197	73	230	332	608	2	2090

Stor skallesluger *Mergus merganser* (yngleforekomst)

Ynglebestanden i 2016 kan opgøres til 133-139 par, alle par blev fundet i den sydlige og østlige del af landet. I 2015 var der 110-120 par, mens der i 2010 var 48-53 par. Bestanden er således tredoblet på seks år, hvilket nok skyldes en målrettet indsats med opsætning af og udskiftning af gamle og dårlige redekasser og en målrettet kontrol af opsatte kasser. Antallet af lokaliteter har i de senere år svinget mellem 41 og 49. Variationerne af antallet af lokaliteter skyldes mest mangel på kontrol af nogle af lokaliteterne.

62 af yngleparrene er fundet i redekasser, tre par er fundet i naturlige redesteder, mens resten af parrenes redesteder er ukendte. Et par har ynglet i en husgavl, hvilket er lidt usædvanligt. I Tyskland er der også eksempler på, at arten har ruget i kirketårne og andre bygninger. I en enkelt rede blev der fundet 20 æg, hvilket er usædvanligt mange og kan skyldes, at to hunner har lagt æg i samme rede. Normalt ses der omkring 10 æg i en rede.

Den regionale fordeling var SJ 23 par på 7 lokaliteter, KBH 1 par, ST 75-81 par på 25 lokaliteter og B 34 par på 8 lokaliteter. En angivelse af en hun med unger fra SØJ granskes af DKU og er ikke medregnet i ovenstående.

(Rene Christensen i samarbejde med skalleslugergruppen)

Stor skallesluger hun, Hammermølle Skov, 13. marts 2016.
Foto: Axel Mortensen.

Stor skallesluger han, Hammermølle Skov 12. marts 2016.
Foto: Axel Mortensen

Nilgås *Alopochen aegyptiaca*

Der var observationer af 4250 fugle. Det var en mindre forøgelse af antallet af fugle, fra 4020 i 2015, men til gengæld et fald i antallet af observationer, fra 945 observationer i 2014 til 913 i 2016.

Der var observationer fra alle regioner, men dog med en stor overvægt af fugle fra SJ og SVJ.

Antallet af ynglepar faldt fra 14 i 2014 til 12 i 2016. Det er nok ikke et udtryk for at den danske ynglebe-

stand er dalende, men snarere et udtryk for at arten ikke er eftersøgt som ynglefugl.

Der var fem observationer af mere end 100 fugle, alle fra samme område, og for første gang var der en observation af mere end 200 fugle, 6/1 227 Uge (SJ). Arten stammer oprindeligt fra Afrika, men der findes nu en stor fritlevende bestand i Holland, Belgien, Tyskland og England.

(Rene Christensen)

Regional fordeling af nilgås 2016

2016	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
observationer	100	72	205	142	23	291	18	9	1	21	24	7	913
fugle	274	144	766	245	51	2644	41	15	1	32	30	7	4250
ynglepar	1	1	5	0	0	4	1	0	0	0	0	0	12

Rustand *Tardorna ferruginea*

Årstotal	Hypighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-16		1994	2012	1995 2013	
14	19	(5)	14	(28)	24	25	24	100	41	35	850

Kommentar: Der mangler årstotal fra 1972, 1975-76, samt 1991. Årstotal fra invasionen i 1994 er kun opsummeret til ca. 100 fugle.

Årets forekomst på 12-16 fugle var den laveste siden 2010 med fund af 14. Arten blev stort set udelukkende observeret i Vadehavsregionen, og hermed kun i to regioner: Sønderjylland (10) og Sydvestjylland (2-6). Første var 29/2 1 Kokspang (SVJ) og sandsynligvis samme fugl 14-20/3 Bryndum/Tarp (SVJ). Årets sidste fund blev 17/10 1 Roborghus (SVJ).

Den største observation gjaldt igen en flok, som i en årrække er set i Vadehavsregionen tæt ved den tyske

grænse med 8/10 6 Margrethekog (SJ).

Igen i år blev der gjort to fund af hybrid med gravand (*Tadorna tadorna*), som begge kom fra Nordjylland, 1/10 1 Bygholm Vejle (NJ) samt 2/11 1 Nordmandshage (NJ). Sidstnævnte drejer sig om en tilbagevendende efterårs-fugl, da den årligt er observeret her siden 2012. Det vides ikke i hvor høj grad der er tale om spontane forekomster, eller undslupne fugle.

(Peter Staarup Christensen)

Rødhovedet and *Netta rufina*

Årstotal	Hypighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-16		2015	2009	2016	
62	NA	(8)	12	12	28	55	50	75	65	62	(955)
11	NA	(2)	<1	<1	(6)	(11)	NA	-	-	-	-

Kommentar: Første række angiver antal fugle og anden række antal ynglepar. Der mangler årstotaler fra 1972 og 1974-76. For ynglefugle mangler oplysninger fra 1971-1972 og 1974-76. Tre største år gælder kun forekomst efter 1970.

Rødhovedet and, Utterslev Mose, 22. juni 2016. Foto: John Larsen

Fraregnet observationer fra kernelokaliteterne ved Maribo-søerne (ST) blev årets forekomst på beskedne 6-8 fugle, hvor man skal tilbage 2008 med fem fugle for at finde et tilsvarende lavt antal. Alle fund blev gjort øst for Storebælt, og igen rumsterede ca. 3-5 fugle året igennem i Hovedstadsområdet. Fundene i Hovedstadsområdet kan sammenfattes som følger; 1/4-10/6 samt 12/9 Gentofte Sø (KBH), 17/4-29/12

Klydesøreservatet (samt nabolokaliteter på Vest-amager) (KBH), 5/6-19/8 Utterslev Mose (KBH), 9/11-3/12 Lille Vejlesø/Jægersø, Ishøj Strand (KBH) samt 27/11-30/12 Søndersø (KBH).

Andre observationer udenfor kerneområdet drejede sig om 2-3/1 1 han Ydernæs-søen, Næstved (ST), en fugl som var set her siden 24/10-2015, 17/3 1 hun R Nakskov Indrefjord (ST) og sandsynligvis samme 19-23/3 1 hun R Slambassin, Savnsøvig (ST) samt 22/5 1 ad. han SV Melby Overdrev/Kikhavn (NSJ), ny art for Halsnæs. Der var ingen fund fra hverken Bornholm, Fyn eller Jylland, bortset fra en enkelt formodet tamfugl i Juelsminde (SØJ) i marts.

Årets første observation fra kernelokaliteten Maribo-søerne (ST) var 12/2 1 han R Maribo Søndersø (ST), og fra ultimo februar og frem blev der registreret pæne antal i området, bl.a. 10/3 43 (27 han + 16 hun) Hejrede Sø (ST). Især i august blev der igen i år optalt mange fugle, højeste antal 4/8 54 Hejrede Sø, et imponerende antal og ganske tæt på årsmax. fra 2015, hvor der ligeledes i august blev optalt 56 fra samme lokalitet.

Ej heller i 2016 forelå indberetninger om sikre ynglefund, hverken fra Atlas-undersøgelsen eller DOFbasen. Der er heller ikke angivet IK-fugle blandt store optællinger fra august, men alene antallet kunne antyde en ynglebestand svarende til de 7-11 ynglepar, som blev anslået i den afsluttende DATSY-rapport for perioden 1998-2012 (Nyegaard et al. 2014).

(Peter Staarup Christensen)

Atlingand *Anas querquedula* (yngleforekomst)

Den faldende tendens i indberetninger af ynglepar gjorde sig også gældende for denne art, da årets total landede på 13-36 sikre/sandsynlige ynglepar fra 25 lokaliteter, mod 36-61 ynglepar fra 31 lokaliteter fra året før. Hermed er indberetning af ynglepar tilbage på niveauet (med enkelte udsving) fra før iværksættelse af Atlas-undersøgelsen, hvis første år 2014 afstedkom en rekordstor registrering og indberetning af ynglefund. Denne tendens gør sig gældende for alle de ånder, hvis yngleforekomst behandles i Årsrapporten. Dog forelå der ej heller for atlingand opgørelse af ynglepar

fra landets traditionelt bedste ynglelokalitet, Vejlerne (NJ). Herudover skal medtages, at arten i yngletiden fra medio maj til ultimo juli blev observeret på ca. 60 måske-egnedede ynglelokaliteter. Årets bedste ynglelokalitet var Fugleværnsfondens reservat, Tryggelev/Salme Nor (F) med tre par.

Årets største optælling af rastende fugle var 6/6 15 Hestholm Øster, Skjern Enge (VJ).

Årets første fugle blev set 16/3 1 han Vejlen, Tåsinge (F) og 1 han Borreby Mose (VSJ). Sidste observation blev 14/10 4 Skjern Enge (VJ).

(Peter Staarup Christensen)

Regional fordeling af ynglepar af atlingand 2016

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2016	3-7	2-6	0-5	1	0	0-5	5	1-4	0	0-1	1-2	0	13-36

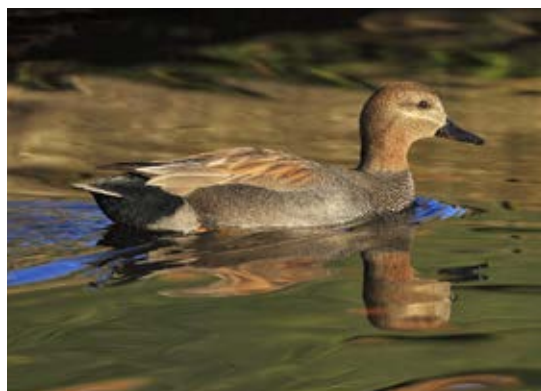
Knarand *Anas strepera* (yngleforekomst)

Med indberetning af 101-155 sikre/sandsynlige ynglepar på 69 lokaliteter fortsatte den lidt faldende tendens fra sidste år, hvor antallet blev opgjort til 111-161 sikre/sandsynlige ynglepar fra 77 lokaliteter. Dog forelå der i år ikke oplysninger om ynglepar fra landets traditionelt bedste ynglelokalitet Vejlerne (NJ). Arten blev desuden observeret på ca. 90 mulige ynglelokaliteter i perioden medio maj til ultimo juli uden nærmere angivelse af yngleadfærd.

Flest ynglepar blev optalt i Fugleværnsfondens reservat ved Tryggelev/Salme Nor (F) med 19 par efterfulgt af Hornbæk Enge ved Gudenåen (ØJ) med 7-18 par.

Største optællinger af rastende fugle kom som vanligt fra andet halvår med 10/11 581 Gyldensteen (F) og fra samme lokalitet 3/10 440 Gyldensteen (F), efterfulgt af 22/7 400 Hejrede Sø (ST).

(Peter Staarup Christensen)

Knarand, Hammermølle Skov, 11. november 2016. Foto: Axel Mortensen

Regional fordeling af ynglepar af knarand 2016

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2016	6-7	8-11	4-6	9-20	0	3-7	38-47	5-11	0-1	14-26	11-16	3	101-155

Pibeand *Anas penelope* (yngleforekomst)

Efter et år uden indberetninger om ynglefund i 2015, blev der igen i år gjort et sikkert ynglefund. Der blev 4/7 observeret hun med 5 pull. Filsø (SVJ). Herudover forelå i Atlas-undersøgelsen indberetning fra 6/7 Nørholm Enge (NJ) vedrørende en sandsynlig ynglefugl. Hermed har der været ynglefund i tre af de seneste fem år. Arten træffes almindeligt som oversomrende i hele landet.

Arten indgik i DATSY i perioden 1998-2003, og konklusionen i afsluttende DATSY-rapport 1998-2012 (Nyegaard et al. 2014) er, at sydgrænsen for artens udbredelse må forventes at rykke yderligere mod nord i lyset af kommende klimaforandringer.

(Peter Staarup Christensen)

Spidsand *Anas acuta* (yngleforekomst)

Årets indberetning af ynglepar blev marginalt lavere end året før med en total på 3-8 sikre/sandsynlige ynglepar fra otte lokaliteter mod sidste års 9 ynglepar fra fem lokaliteter. Herudover blev arten observeret på ca. 15 måske-egnede ynglelokaliteter i yngletiden, dog uden nærmere angivelse af yngleadfærd. Hertil kommer, at der for denne art ej heller var opgørelse af ynglepar fra landets traditionelt bedste ynglelokalitet Bygholm Vejle (NJ), hvor der sidste år blev registreret fire par. Bedste lokalitet i år blev således Tipperne (VJ) med to ynglepar.

Som vanligt blev de største trækforekomster optalt om efteråret, hvor Gedser Odde (ST) igen med stor margen var

langt bedste lokalitet med hele 3722 i perioden 7/8-28/11, overraskende efterfulgt af Dueodde (B) med 900 i perioden 5/9-13/10, Blåvands Huk (SVJ) med 680 i perioden 20/8-6/11 samt Dovns Klint (F) med 457 i perioden 17/8-6/11.

Den største optælling af rastende fugle fra første halvår blev 17/3 3000 Ballum Forland (SJ), og den største optælling i andet halvår og samtidig årets højeste antal var 4/10 5500 Klægbanken (VJ), et imponerende antal, og fra selvsamme lokalitet som de seneste to år har huset efterårets største antal rastende fugle.

(Peter Staarup Christensen)

Spidsand, Borreby Mose, 28. april 2016. Foto: Steen E. Jensen

Amerikansk krikand *Anas carolinensis*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Fire største år			Artstotal
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-16		1999, 2001, 2002, 2004			
2016	0	0	<1	2	7	4	4	Alle år max. 9 fugle			122

Kommentar: Første fund er fra 1981.

Med en årstotal på fem fugle lå årets forekomst marginalt over gennemsnit for de seneste ti år med fire fund. Ganske typisk blev fuglene fundet om foråret i marts/april, og som altid drejede det sig om fund af hanner – heriblandt et par langtidsstationære - der her alle nævnes:

12/3-9/4 1 Tømmerby Fjord (NJ), 11/4-5/5 1 Uldum Kær (SØJ), 20-22/4 1 Kølsten-Skals Eng sø (NJ), 21-30/4 1 Kongeå Slusen (SVJ) samt 26-28/4 1 Kjelst Enge (SVJ).
(Peter Staarup Christensen)

Vagtel *Coturnix coturnix*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-16		2011	2012	2014	
2016	NA	(8)	37	85	563	907	833	1916	1124	989	(13.248)

Kommentar: Der mangler årstotaler fra 1972, 1975-76.

Med 686 fugle, når de meste oplagte gengangere er fraserteret, så blev 2016 på et lavere niveau end 2015, hvor der blev observeret 749 fugle.

Blev der for 2016 taget udgangspunkt i det maksimale antal registrerede fugle på den enkelte lokalitet blev resultatet samlet 444 fugle.

Den registrerede forekomst af vagtel er traditionelt også afhængig af ornitologernes natoptællingsaktivitet. Dette kom blandt andet til udtryk i (NJ), hvor en enkelt observatør har været aktiv omkring Store Vildmose i den vestlige del af Vendsyssel, hvilket resulterede i en del registreringer.

Alle er syngende, hvis ikke andet er nævnt. Der var observationer fra alle landsdele.

Ankomsten var væsentligt senere en normalt, og der blev således ikke observeret fugle i april. Første var 4/5 1 Bakholt (NJ), 4/5 1 Vejrhøj (NJ), 4/5 1 Trykgevælde Ådal (KBH) og 6/5 1 Gødstrup Eng sø (ST).

De tætteste bestande blev fundet i Sønderjylland, Østjylland (Djursland og mellem Randers Fjord og Mariager Fjord) og Nordjylland (Vendsyssel).

Største forekomster for enkelte lokaliteter blev 5/6 6 Bolle Enge (NJ), 20/7 9 Dalbyneder Kær (ØJ), 20/7 8 Udbyneder (ØJ), 21/7 7 Ny Hammelmose Mark (NJ), 22/7 6 Horskær ved Vamdrup (SØJ) og årets markant største observation 15/8 47 Søra Strandenge (NJ).

Årets sidste fugle blev 20/9 1 Egå Eng sø (ØJ), 24/9 1 Jerup Strand og Enge (NJ) og 24/9 1 Mandø (SVJ).

(Henrik Nyrup)

Regional fordeling af vagtel 2016

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2016	290	28	37	106	39	78	14	18	28	22	24	2	686

Nordisk lappedykker *Podiceps auritus*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-16		2014	2013	2015	
2016	NA	(64)	79	134	234	451	412	568	529	467	(8070)

Kommentar: Der mangler årstotal fra 1972 og 1975-76.

Efter en støt fremgang i indrapporteringer af nordisk lappedykker fra 2010 til 2014 er antallet af indrapporteringer faldet væsentligt de sidste par år, fra 561 i 2014 til 524 i 2015 og 401 i 2016. Efter rensning for de mest

åbenlyse gengangere blev rapporteringerne fra 2016 reduceret fra 1200 fugle til mindst 401 fugle på 139 lokaliteter, hvilket er 14 % færre fugle end i 2015, men fordelt på knap 20 % flere lokaliteter. 47 % af fuglene

er set i årets første halvår, 53 % i årets andet halvår. Der blev i første halvår kun set enkelte større flokke (> 10), nemlig fra 1/3 til 2/4 op til 18 Havet ud for Ålebæk Strand (ST), 10/2 14 Selbjerg Vejle (NJ) samt 20/3 13 Feddet (ST). Udover disse var de største forekomster 2/1 9 Kalvehave By og Havn (ST), 23/3 9 Havet ud for Ulvshale Sommerhusområde (ST) samt 16/1 8 Bornholms kystfugletælling (B) og 13/2 6 Nors Sø (NJ). I lighed med de seneste år blev der kun rapporteret ganske få trækobservationer fra første halvår, ud over 10 enlige fugle (heraf 5 V langs Sjællands nordkyst) blev det til 9/4 4 Ø Hyllekrog (ST). Der blev i 2016 ikke rapporteret om ynglefund af nordisk lappedykker. Ud over oversommende fugle i juli med 1/7 – 4/7 2 Firtalsstrand & Mellemstykke (F) og 4/7 – 11/8 1-2 Gyl-

densteen Engso (F) blev de første fund i andet halvår 11/8 1 NV Korshage (VSJ), 15/8 2 Bøgeskov Havn (NSJ), hvor den ene var en ungfugl og 20/8 2 Borre (Horsens Fjord). Den største forekomst af rastende fugle i andet halvår var 24/11 60 Havet ud for Ålebæk Strand (ST). Gennem december blev flokken reduceret, men 20/12 var der stadig 21 fugle. Yderligere skal nævnes 20/10 9 Nors Sø (NJ) og 2/10 7 Lakolk Strand, Rømø (SJ). Efterårstrækket blev indledt med 11/8 1 Korshage (VSJ), hvorefter vi skal frem til 1/10 og 3/10 1 Dueodde (B) samt 6/10 og 7/10 1 Gedser Odde (ST). Der er kun tre rapporteringer af mere end en fugl ad gangen under trækket, 27/10 2 Gedser Odde, 29/10 2 Børstrup Hage (NSJ) og 4/11 2 Fornæs (ØJ).

(Søren Peter Pinnerup)

Regional fordeling af nordisk lappedykker 2016

2016	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
1. halvår	34	6	2	5	4	7	10	18	4	12	66	19	187
2. halvår	25	2	7	15	3	14	10	11	8	14	91	14	214

Nordisk lappedykker, Felsted Kog, 17. januar 2016. Foto: Carsten Gørges Laursen

Sorthalset lappedykker *Podiceps nigricollis*

Lokalitet	Region	min.YP	max.YP	max. YF	Unger
Firtalsstrand & Mellemstykket	F			15	x
Føns Vang	F			5	
Gyldensteen: Engsøen	F	18	18	74*	x
Sundet - Faaborg	F	0	1	3	
Søen, Valdemars Slot	F	7	8	37*	x
Ølundgårds Inddæmning	F			22	x
Amager Fælled	KBH			3	
Grønjordssøen	KBH	1	1	2	
Utterslev Mose Del II (Midtmosen)	KBH			2	
Han Vejle	NJ			3	
Jordbro Engsø	NJ	42	42	109*	x
Juelstrup Sø	NJ			12	
Lille Vildmose	NJ			42*	x
Sønder mose, Viborg	NJ			14	x
Ulvedybet	NJ			4	
Vilsted Sø	NJ	1*	1*	2	x
Selsø Sø	NSJ	4	4	8	
Bundsø	SJ	1*	2*	14	x
Fil Sø	SVJ	1*	1*	11	x
Hjortlund Hede og Sø	SVJ	1*	1*	4*	x
Kongens Kær	SØJ			40	x
Hestholm, Øster	VJ	8*	8*	30*	x
Søndervese	VJ			21*	x
Brabrand Sø	ØJ			15	
Egå Engsø	ØJ			18	
Mossø	ØJ			4	
Skanderborg Sø	ØJ	1*	1*	2	x
Skanderborg Lillesø	ØJ	2	2	5	
Total		87	90	521	

Tabellen er udarbejdet efter de samme principper som i Fugleåret 2007-2015. Dvs. at en lokalitet medtages, når der er gentagne indrapporteringer (mere end to) i yngletiden (her er sat til 15/5 – 15/7), eller der er indrapporteret ynglefugle og/eller unger. Min. YP og max. YP angiver antal ynglepar indrapporteret i DOFbasen. Unger angiver, om der foreligger observationer af pull eller juv./1K-fugle i tiden 15/5 – 15/7. Max. YF angiver det maksimale antal fugle på lokaliteten i yngletiden. * angiver at fuglene er indrapporteret i DOFbasen med adfærds-koden YF. Kursiv angiver, at tallet stammer fra en bearbejdning.

Der blev i 2016 foretaget 1403 indrapporteringer af mindst 1464 sorthalset lappedykker fra 145 lokaliteter, hvilket antalsmæssigt er ca. 8 % flere end i 2015 men på knap 8 % færre lokaliteter. Der blev rapporteret i alt 87-90 ynglepar (YP) fra 13 lokaliteter. Ser man på det maksimale antal fugle set i yngletiden (her sat til perioden 15/5-15/7), blev der indrapporteret 220 fugle – svarende til ca. 110 par, som ikke er indeholdt i ovennævnte. En forsigtig vurdering giver således en samlet ynglebestand på 197 - 200 par, hvilket er lidt lavere end i 2015. Vejlerne (NJ) havde i 2015 42 ynglepar, men i år har der ikke været ynglefugle på denne lokalitet. Der blev indrapporteret unger fra 15 lokaliteter, det er tre lokaliteter færre end i 2015. Lokaliteter med mere end fem unger skal nævnes: Den nydannede Jordbro Engsø (NJ) 28, Hestholm Øst (VJ) 11 samt Ølundgårds og Lammesø Inddæmning (F) 10. Der er under Atlas III projektet i 2016 rapporteret sorthalset lappedykker i 17 kvadrater med statuskode sikker eller sandsynlig.

Ultimo marts indfandt de første fugle sig, 20/3 1 Kongens Kær (SØJ), 23/3 1 Pøls Rev (SJ) og 25/3 4 Sundet Faaborg (F). Det største antal set før yngletiden (15/5-15/7) var 25/4 41 Kongens Kær, 7/5 46 Jordbro Engsø (NJ) og 12/5 34 Lille Vildmose (NJ). I yngletiden er der på flere lokaliteter rapporteret om større antal fugle, bl.a. 21/5 76 Jordbro Engsø, 21/6 67 Gyldensteen Engsø (F), 16/6 37 Valdemarsslot (F) samt 15/5 42 Lille Vildmose. Der blev efter yngletiden (15/5-15/7) set større sommerflokke flere steder, hvor de største tal var 24/8 118 Borre (Horsens Fjord) (SØJ) efterfulgt af 25/7 85 Vorsø, fjorden syd og øst for (SØJ) og 7/8 73 Jordbro Engsø. Ud over de nævnte, er der rapporteret om sommerflokke på mere end 20 fugle fra syv andre lokaliteter.

Der blev i 2016 kun indrapporteret tre egentlige trækobserationer: 17/7 2 Gedser Odde (ST), 5/8 1 Blåvands Huk (SVJ) og 18/9 1 Rosenvold (SØJ). Årets sidste fugl blev set 30/10 1 Borre (Horsens Fjord).

(Søren Peter Pinnerup)

Turteldue *Streptopelia turtur*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-16		1983	1993	1982	
2016	NA	(70)	133	102	53	61	60	297	219	180	(3649)
-	NA	>2	NA	30	(20)	-	-	-	-	-	-

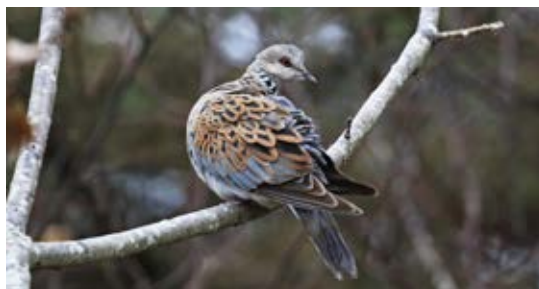
Kommentar: Første række angiver antal fugle og anden række antal ynglepar. Der mangler årstotaler fra 1971-74 og 1975-76. Yngle-fugleoplysninger er meget ujævne, max-antal ynglepar er 1993: 47 par, 1992 og 38-44 par.

Der blev registreret meget få turtelduer i Danmark i 2016. 35 fugle på 29 lokaliteter sammenholdt med 60 på 47 lokaliteter i 2015. Hovedparten blev noteret i det sydlige Jylland.

Årets første fugl blev noget usædvanligt observeret i Nordvestjylland, 1 Møllerup Kær (NVJ) siddende på en vej. Næste dag blev en turteldue hørt på et lidt mere sædvanligt sted, 22/4 1 syngende Grøngård (SJ) og derefter 26/4 1 Agerskov (SJ). Både 15/5 og 23/5 sås rastende turteldue på Christiansø (B). I Jejsing (SJ) blev en fugl opdaget 10/6 hvor den sad i toppen af en flagstang og sang! Den blev observeret i området frem til 18/9. Årets sidste fugle blev noteret 27/9 1 Tipmose, Heden ved Lysbjerg (SVJ), 24/10 1 Als Odde (NJ) og fra 9/11 til 29/11 sås en rastende meget tillidsfuld 1k-fugl i Skagensområdet (NJ).

I Atlas III er turteldue i 2016 noteret i seks kvadrater, fordelt på tre sandsynlige og tre mulige ynglefund.

(Ulla Munch Hansen)

Turteldue, Skagen, 10. november 2016. Foto: Knud Pedersen

Regional fordeling af turteldue 2016

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2016	4	1	2	1	0	16	0	0	1	1	7	2	35

Natramn *Caprimulgus europaeus* (yngleforekomst)

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-16		2014	2015	2016	
2016	NA	(59)	(138)	191	197	376	361	503	379	367	(8046)

Kommentar: Der mangler årstotaler fra 1970-76, 1988-89 og 2004. Forekomst gælder typisk syngende fugle (>95%) og kun få rastende/trækkfugle.

Antallet af syngende og territoriehævdende hanner udviste en pæn stigning til 367 mod de 305, der blev registreret i 2015, og det skøn antal lokaliteter kun øgedes en smule fra 109 til 113. Antallet blev dermed noget højere, end hvad der normalt høres, og fra og med 2010 er det kun overgået i 2014.

Som sædvanlig var der kun få uden for Jylland med syv syngende i NSJ og fem på Bornholm. I Jylland var, også som sædvanlig, de fleste koncentreret i NJ med 213, mens VJ havde 52, SVJ 46, ØJ 19, SJ 17 og SØJ 8 syngende eller territoriehævdende. Lokaliteterne med de fleste var: 23/6 43 Bunken Klitplantage (NJ), 30/6 39 Skagen Klitplantage (NJ) og 15/7 14 Læsø Klitplantage (NJ).

I Atlas III blev der noteret i alt 289 ynglepar fordelt med 6 sikre, 165 sandsynlige og 118 mulige. Disse var fordelt på 117 kvadrater.

(Ole F. Jensen)

Natramn, Bornholm, 23. oktober 2016. Foto: Erik Biering

Engsnarre *Crex crex*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-16		2004	2003	2007	
2016	NA	(16)	21	44	231	171	181	508	312	301	(4244)

Kommentar: Der mangler årstotaler fra 1972 og 1974-76.

Frasorteret de mest oplagte gengangere bliver årstotalen på 282, hvilket er noget højere end totalen i 2015 med 209. Bliver materialet reduceret, så det kun er den højeste forekomst fra den enkelte lokalitet, der regnes med, så blev totalen på 131 fugle.

De tætteste bestande blev fundet på Vestsjælland, i Østjylland og i Nordjylland, hvor det især var i den østligste del, at der blev konstateret engsnarre.

Første blev konstateret til normal tid primo/medio maj med 5-10/5 1 Tryggvælde Ådal (KBH), 11/5 1

Varpelev (KBH) og 12/5 1 Lille Tårnby (KBH)

De største registreringer blev 17/5 4 Tryggvælde Ådal (KBH), 26/6 4 Em (NJ) og 20/7 7 Sørå Strandenge (NJ) – alle syngende.

De seneste fugle var hovedsageligt fra Nordjylland, 23/7 1 Uggerby Å (NJ), 24+25/7 1 Løvsstien (NJ), 28/7 1 Dvergetved Enge (NJ) og 2/8 1 Snebjerg (VJ). Hertil kommer en sen observation 17/9 1 Udkæret (B), hvor en fugl blev observeret (og videofilmet) i det lange lys fra en bil.

(Henrik Nystrup)

Regional fordeling af engsnarre 2016

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2016	112	6	0	19	15	10	6	59	22	13	16	4	282

Plettet rørvagtel *Porzana porzana*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-16		1983	2002	2003	
2016	NA	(27)	104	65	86	70	60	240	201	170	(3253)

Kommentar: Der mangler årstotaler fra 1972 og 1975,

Årstotalen er på 292 fugle, når de mest oplagte gengangere er frasorteret. Der var for enkelte lokaliteter mange observationer, og opdeles materialet i forhold til det maksimale antal syngende/territoriehævdende fugle på hver lokalitet, så var der tale om en samlet forekomst på 106 fugle. Dette er en lidt højere total end i 2015, hvor der var 87.

Ankomsten ses normalt i medio april, så en ankomst 8/4 1 Vesløs Vejle (NJ) må siges at være lidt tidlig. De efterfølgende fugle var 11/4 1 Toftegårds Enge (NJ), 11/4 4 Helledi Enge (NJ), 11/4 1 Debelenge (NJ) og 14/4 1

Ribe Østerå (SVJ).

Lokaliteter med flest var 1/6 4 Helledi Enge, 12/6 7 Skjern Enge (VJ), 1/7 6 Lille Vildmose (NJ) og Vejlerne, hvor der blev registreret følgende forekomster: 9/5 4 Glombak (NJ), 9/5 9 Selbjerg Vejle (NJ), 22/6 10 Bygholms Nordlige Rørskov (NJ) og 24/7 6 Vesløs Vejle.

Sidste registreringer blev 14/8 1 Ølsemagle Revle (KBH), 14/8 2 og 15/8 1 Køge Nordstrand og 25/8 1 Kølsen-Skals Engsø (NJ).

(Henrik Nystrup)

Regional fordeling af plettet rørvagtel 2016

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2016	61	16	2	6	2	4	0	5	8	0	2	0	106

Trane *Grus grus* (yngleforekomst)

Landsbestanden af trane i 2016 kan opgøres til 231-321 ynglepar. Tallet er opgjort på grundlag af data i DOFbasen og ATLAS-basen. I Atlas III er trane en af de 18 arter der er blevet udvalgt til totaloptælling. I nogle områder er data fra 2014, andre fra 2015 eller 2016. Der er skelnet mellem sikre og sandsynlige par. Mulige par

er udeladt af denne opgørelse.

Seneste landsoptælling i 2011 gav 140-168 ynglepar (Projekt Truede og Sjældne ynglefugle). Transens voldsomme bestandsstigning er dermed fortsat og bestanden næsten fordoblet på fem år. Udbredelsen er særlig tæt i Sønderjylland, Midt- og Vestjylland, Thy, Hanher-

red, Skagens-området, Store- og Lille Vildmose, Læsø samt Bornholm. Ynglebestanden er nu også udbredt til Fyn, Langeland, Lolland, Falster og Sjælland.

Der er gjort en særlig indsats for at få præcise optællinger i Thy's skove og klitheder. Samme store indsats er gjort for Store Vildmose, Læsø og i Sønderjylland.

Omvendt er der områder i landet hvor der sandsynligvis er flere par end de her optalte. Det gælder særligt området mellem Frederikshavn, Hjørring og Skagen. Desuden det centrale og vestlige Jylland fra Herning til Kongeåen. Bornholm har i tidligere optællinger haft flere par, end der indtil nu er indtastet i Atlas III. Den store jyske bestand gør det til en udfordring at opgøre bestanden præcist. Den egentlige bestand kan dermed være endnu større. Ud over ynglefuglene er der et stort tal af oversomrende ikke-ynglende fugle. Disse fugle kan mistolkes som ynglefugle. Ynglepar som får røvet æg eller små unger af prædatorer, vil ofte blive registreret som et ikke-ynglende par.

I sensommeren samles den jyske bestand i større flokke. Bygholm Vejle (NJ) har de seneste år haft flokke på 220-240 fugle i september. Der har også stået

efterårsflokke i Lille Vildmose (NJ), Gårdbø Sø (NJ), Randbøl Hede (SØJ) samt Kongens Mose (SJ). Det største antal af lokale danske rastende fugle i 2016 var 13-17/9 220-240 Bygholmengen og 12/9 140 Hanstholm Reservatet (NJ).

Tranetrækket over Østdanmark forløb i foråret i sidste halvdel af marts, hvor flere lokaliteter på Lolland/Falster og Sjælland samt Nordlangeland havde dage med over tusind trækkende. I efteråret kulminerede sydtrækket i dagene 3-4/10, hvor f.eks. Gedser havde i alt 6473 trækkende. De svenske traner på træk har af og til slået sig ned for overnatning bl.a. ved Udkæret på Bornholm, samt Bøtø Nor og Saksfjed Inddæmning (ST). I 2016 var det tilfældet 3/10, hvor 600 landede til overnatning på Fugleværnsfondens areal ved Saksfjed-Hyllekrog (ST).

(Sten Nielsen og Peter Lange)

Trane, Lille Vildmose, 25. marts 2016. Foto: Kís Boel Guldmann

Lokaliteter med fund af trane i yngletiden (juni-august) 2016

Ynglepar af trane fordelt på landsdele

Lokation	Antal par
Thy/Hanherred	49-64
Vendsyssel	30-59
Læsø	16
Himmerland	5-9
Vest- og Midtjylland	40-66
Østjylland (øst for israndslinien)	5-10
Sønderjylland syd for Kongeåen	51-52
Fyn/Langeland	8-9
Sjælland	6-9
Lolland/Falster/Møn	6-9
Bornholm	15-28

Islom *Gavia immer*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal	
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-16		2015	2014	2009		
2016	71	50	3	13	34	55	75	71	101	100	93	1606

Årsummen på 72 fugle er kun lige omkring gennemsnittet for den seneste 10-års periode, og årets forekomst må således betragtes som ret beskeden. De 71 fugle var fordelt med 40 i første halvår og 31 i andet halvår, og hvor fordelingen i begge halvår var helt typisk med flest fund fra april-maj (37) og fra oktober-december (27). De øvrige fund vedrører tre vinterfund, to sommerfund og to tidlige efterårsfund, som alle nævnes: 16/1 1 1K+ vdr. R Blåvands Huk (SVJ), 10/2 1 2K+ N Blåvands Huk (SVJ), 8/3 1 2K+ vdr. R Grenen (NJ), 1/7 1 ad. i sdr. SV Gedser Odde (ST), 31/8 1 ad. i odr. SV Mandehoved (KBH), 17/9 1 ad. i odr. N Mandehoved (KBH) og 25/9 1 ad. i sdr. SV Gedser Odde (ST). I forbindelse med forårstrækket var Skagen (NJ) som vanligt dominerende med i alt 20 nordvesttrækkende (19 ad. i sdr. + 1 2K) i perioden 28/4-25/5, hvor de største dage var 12/5 4 ad. i sdr. NV samt 21/5 3 ad. i sdr. og 1 2K NV. I år var forårets største trækdag imidlertid ikke fra Skagen, men derimod fra Læsø (NJ), hvor der ved Syrodde 12/5 noteres 7 nordtrækkende (6 ad. i sdr. + 1 2K). Fra april-maj

kan desuden nævnes følgende mere usædvanlige forekomster: 1/4 1 ad. i sdr. R Hammeren (B), 16/5 1 ad. i sdr. TF Feddet (ST) og 30/5 1 ad. i sdr. NV Nørre Snede (VJ).

I andet halvår var Skagen (NJ) ligeledes dominerende med i alt 10 fund i perioden 15/10-3/12, heraf 25/10 2 ad. i sdr. Ø. Derudover var de største forekomster i andet halvår 29/10 1 ad. i odr. og 1 1K V Roshage (NJ), 2/11 2 i vdr. N Korshage (VSJ) og 27/12 1 2K+ i vdr. og 1 1K N Korshage (VSJ), hvor det skal bemærkes, at begge observationer fra Korshage vedrører udtrækkende fugle fra Isefjord. Det skal desuden bemærkes, at en vesttrækkende fugl ved Flyvesandet (F) 27/12 her regnes som samme fugl, der senere samme dag sås trækkende ved Trelde Næs (ØJ) og dagen efter sås rastende ved Fredericia Østerstrand (ØJ), hvor den er noteret som 2K+ i vdr. Dette er således årsagen til, at der er uoverensstemmelse mellem det opgjorte antal fund og antal forekomster, som er vist i regionsfordelingen.

(Palle A. F. Rasmussen)

Regional fordeling af islom 2016

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2016	45	4	3	2	1	1	1	6	2	2	4	1	72

Hvidnæbbet Lom *Gavia adamsii*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal	
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-16		2009	2006	1991		
2016	13	21	4	10	17	21	26	23	55	37	35	683

Årsummen er opgjort til kun 13 fugle, hvorfor alle forekomster nævnes. Fra Skagen (NJ) var der følgende fund: 9/1 1 2K+ vdr. R Højen/Højen Fyr og antageligvis samme fugl 14/1 1 2K+ vdr. R Grenen, 28/4 1 ad. i sdr. Ø, 30/4 1 ad. i sdr. Ø, 1/5 1 ad. i sdr. Ø, 5/5 1 2K Ø og 11/5 1 2K Ø samt 15/10 1 ad. i odr. Ø og 21/10 1 ad.

i sdr. Ø. Uden for Skagen var der kun følgende fem fund: 31/1 1 1K+ i vdr. V Gjerrild Nordstrand (ØJ), 29/4 1 ad. i sdr. NØ Hirtshals Fyr (NJ), 2/5 1 2K R Korshage (VSJ), 22/5 1 ad. i sdr. Ø Gedser Odde (ST) og 18/11 1 1K+ i vdr. S Harboøre Tange (VJ). To fund under behandling af DKU er ikke medtaget i oversigten.

(Palle A. F. Rasmussen)

Lille stormsvale *Hydrobates pelagicus*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal	
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-16		2004	1997	1988		
2016	3	NA	(10)	13	11	5	5	5	50	36	32	(381)

Kommentar: Der mangler årstotal fra 1972 og 1975-76.

Lille stormsvale må efterhånden betragtes som en ret eksklusiv art. Årets tre fugle blev set på to dage ved

Vejlby Klit (VJ) af blot en enkelt observatør: 28/9 2 S og 30/9 1 S.

(Lasse Braae)

Stor stormsvale *Oceanodroma leucorhoa*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-16		2004	1997	1988	
2016	NA	(16)	99	115	143	84	78	902	624	313	(4249)

Kommentar: Der mangler årstotal fra 1972 og 1975-76.

Efter sidste års relativt fine 140 fugle kom vi ned på et ret moderat niveau, dog uden helt at ramme bunden. 57 fugle må vel betegnes som tilfredsstillende, især når den noget skarpere udrensning for gengangere tages i betragtning – se nedenfor.

Årets første fugl dukkede op 3/9 ved Bækbygård Strand (VJ). September blev klart årets bedste måned og gav yderligere 42 fugle alle fra Jylland vestkyst fordelt på blot fire dage, heraf 3 11/9. Resten kom 28/9 – 30/9 med 29/9 10 Børsmose Strand (SVJ) som største antal. Oktober skuffede en del med kun fem fugle fordelt på tre dage – 3/10 1 Bækbygård Strand, der blev årets sidste ved vestkysten. Det er bemærkelsesværdigt, at resten af årets fugle alle var fra Kattegat. Efter 23/10 1 Fornæs (ØJ) var festen helt slut i Jylland. Eneste i november var 2/11 2 Gniben, Sjælland Odde (VSJ). December overraskede med mindst syv sene fugle 27/12 langs Sjælland nordkyst med 4 Kikhavn (NSJ) og 3 Korshage (VSJ) som de største tal (også observationer fra tre andre lokaliteter).

Sammentælling af havfugle til en årstotal er altid problematisk. Fuglene registreres i pålandsvind og følger kysten over en større eller mindre strækning. Afhængig af, hvor tæt de enkelte lokaliteter ligger, må man formode, at der er en vis mængde gengangere fra sted til sted. De små stormsvale påvirkes antagelig mere af vinden end andre mere kraftfuldt flyvende havfuglearter og følger derfor kysten over længere strækninger, men de er til gengæld betydeligt sværere at finde og kan nemt overses. Nutidens varslings-system gør dog, at man på mange observationsposter får et præj fra en nabolokalitet, og denne skærpede opmærksomhed gør antageligt mængden af gengangere større nu om dage. Der er derfor valgt en meget konservativ form for sammentælling – Der, hvor der

kan være tale om gengangere, er kun det højeste tal pr dag fra en enkelt lokalitet regnet med i regionssummen. Disse vurderinger ville være betydeligt mere entydige, hvis der på forhånd var foretaget en lokal vurdering i alle vores rapportområder.

Et meget illustrativt eksempel på problemstillingen kom 29/10, hvor der blev set stormsvale på ikke mindre end ni sjællandske lokaliteter. Korshage havde to fugle alle øvrige steder var der kun en, og det vurderes at have været samme fugl alle steder! Nedenstående tabel viser detaljerne.

Afstand er målt med hjælp af Google Maps og er angivet i km til nærmeste øst for liggende lokalitet. Fart er den udregnede hastighed i km/t.

Målt over hele strækningen fra Gilleleje til Korshage, i alt 37,79 km på 3 timer og 12 minutter blev hastigheden 11,8 km/t.

Der er givetvis en del usikkerhed ved disse beregninger, f.eks. de enkelte obsposters helt nøjagtige beliggenhed. Det angivne tidspunkt er ikke nødvendigvis lige, når fuglen er vinkelret ud for obsposten. Usikkerheden på hastigheden er større, jo tættere lokaliteterne ligger. En del af forskellen på hastighederne kan rimeligvis forklares ved, at kysten ikke er en helt lige linje, og fuglen har derfor haft forskellige grader af mod/sidevind. Alt andet lige, så er det yderst rimeligt at antage, at det er den samme fugl, der er blevet set på de ni lokaliteter.

Desuden fem ubestemte Stormsvale: 28/9 2 og 30/9 2 Vejlbj Klit (VJ) samt 27/12 1 Børstrup Hage (NSJ).

(Lasse Braae)

Et eksempel på beregnet trækhastighed hos hvad der antages at være den samme stor stormsvale, som blev meldt fra en række Nordsjællandske lokaliteter 29/10

Lokalitet	Gilleleje	Børstrup Hage	Tinkerup	Tisvilde	Liseleje	Hyllinge Bjerg	Nøddebohus	Kikhavn	Korshage
Afstand		1,22	2,16	13,88	7,71	1,45	3,01	2,16	6,21
Klokken	09:35	09:44	10:03	11:20	11:50	11:55	12:08	12:18	12:47
Fart		8,1	7,2	10,8	15,42	17,4	13,9	13,0	12,8

Regional fordeling af stor stormsvale 2016

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2016	10	17	18	1	0	0	0	7	0	5	0	0	57

Stor stormsvale, Tisvilde, 29. oktober 2016. Foto: Lars Jensen Kruse

Mallemuk *Fulmarus glacialis*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-16		1997	2007	1991	
2016	NA	(4305)	15.885	(24.013)	(28.255)	19.046	24.084	71.532	65.213	40.846	-

Kommentar: Der mangler årstotal fra 1975-76 og 1999-2003. Artstotal overstiger 100.000 fugle og sammenfattes derfor ikke.

Det blev et år klart under middel. Kun fire måneder nåede et 4-cifret antal fugle.

Materialet i DOFbasen udgøres af 529 registreringer (1063 i 2015), der dækker ca. 11.007 fugle (21.731 i 2015), dvs. 21 fugle pr. registrering (20 i 2015). Den nordjyske dominans ligger i år på 97,3% (93,8% i 2015).

Når man kikker på tallene fra Skagen, kan man nemt få det indtryk, at det er lidt tilfældigt, hvad der bliver rapporteret – på de enkelte dage er der i alt fald stor forskel på de rapporterede tal fra observatør til observatør. Kun to større dage ved Skagen, 25/5 1135 og 29/10 962. Der var kun 17 dage med over 100 fugle.

I det øvrige Nordjylland blev årstotalen reddet af enkelt god dag 27/12 757 Roshage (92% af årstotalen i landsdelen), så der er jo ikke meget tilbage til forde-

ling på resten af året. Næsthøjeste dagstotal blev ikke alt for imponerende seks fugle et par steder.

Ved vestkysten var forholdene de samme. Kun én relativt god dag 17/4 129 Lyngvig (VJ) og bortset fra 17/4 8 og 28/9 13 Blåvandshuk (SVJ) var der ingen dage med mere end fem fugle.

Forekomsten i Kattegat var som forventeligt heller ikke prangende. Mallemuk var knapt dobbelt så talrig som sodfarvet skråpe. De største dage blev 22/4 8 Hylinge Bjerg (NSJ) og 29/10 9 Børstrup Hage (NSJ).

Der var ingen observationer fra de indre farvande.

En del rapporteringer fra pelagiske lokaliteter (Ska-gerrak og lign.) er ikke taget med i sammentællingen.

(Lasse Braae)

Regional fordeling af mallemuk 2016

	Jan	Feb	Mar	Apr	Maj	Jun	Jul	Aug	Sep	Okt	Nov	Dec	Total	i %	% sum
Skagen	40	449	389	1369	1523	119	252	2628	368	2204	94	445	9880	89,76	89,76
Øvrige NJ		7	7	3	8	6	4	17	3	3	9	757	824	7,49	97,25
Vestkysten	2	3	13	144	7	7	1		30	1		1	209	1,9	99,15
Kattegat	5	5		22	2		2	5	3	12	11	27	94	0,85	100
Indre vande													0	0	100
I alt	47	464	409	1538	1540	132	259	2650	404	2220	114	1230	11007		

Sodfarvet skråpe *Puffinus griceus*

Årstotal	Hypighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-16		1984	2002	2007	
163	17	(75)	170	168	184	165	187	446	403	384	(6849)

Kommentar: Der mangler årstotal fra 1975-76 og 1999-2003. Artstotal overstiger 100.000 fugle og sammenfattes derfor ikke.

En konservativ sammentælling (se under stor storm-svale) giver 163 fugle, og vi rammer dermed gennemsnittet for de senere år.

Året bedste dage blev 28/9 26 Blåvandshuk (SVJ) samt 29/10 10 både Børstrup Hage (NSJ) og Korshage (VSJ).

De første dukkede op 2/9 2 Nørre Lyngvig (VJ) og 5 Blåvandshuk. September blev årets bedste måned og de fleste fugle blev set i månedens tre sidste dage. Oktober nåede ikke helt samme niveau med kun 64 fugle. Oftest

ses der flest fugle i oktober. I november klingede det som vanligt af, og totalen havnede på 10 fugle. Mere overraskende var 13 fugle i december, heraf de 7 27/12 ved Sjællands nordkyst. I de kommende år kan vi nok forvente flere skråper om vinteren, dels fordi mange af de efterhånden få egnede blæsevejr kommer på denne årstid, dels fordi klimaændringerne formodentligt medfører højere vandtemperatur og dermed bedre fouragerings forhold for havfuglene.

(Lasse Braae)

Regional fordeling af sodfarvet skråpe 2016

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2016	34	15	46	9	6	0	0	18	2	33	0	0	163

Almindelig skråpe *Puffinus puffinus*

Årstotal	Hypighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-16		2015	1989	1998	
39	30	6	40	48	55	61	62	255	99	94	1932

Arten er helt nede ved vandoverfladen (må det vel hedde) efter sidste års festfyrværkeri. Årets 39 fugle dog rimeligt i forhold til de nærmest forudgående år (i 2011 – 2014 mellem 18 og 28 fugle).

Året blev indledt moderat med seks henholdsvis fire fugle juni og juli, alle på nær 22/7 1 Fredericia Østerstrand (SØJ) fra den jyske vestkyst med flest 19/6 4 Velby Klit (VJ).

August tegnede sig for hovedparten af årets fugle med i alt 21 fordelt på seks observationsdage. De bedste

dage var 6/8 7 og 7/8 3 Roshage (NJ). Sidstnævnte dag sås formodentlig den samme fugl ved Børstrup Hage (NSJ) og Korshage (VSJ) henholdsvis kl. 05:59 og kl. 07:40. Hastigheden for at tilbagelægge de 36,6 km har dermed været 21,7 km/t.

Kun tre fugle i september alle fra 29/9, Agger Tange (NJ), Lyngvig (VJ) og Blåvands Huk. Disse tre fra oktober afsluttede året: 28/10 1 Harbøre Tange (NJ) og 1 Gilleleje by (NSJ) samt 29/10 1 Tinkerup Strand (NSJ).

(Lasse Braae)

Regional fordeling af almindelig skråpe 2016

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2016	24	8	2	0	1	0	0	1	0	3	0	0	39

Sort stork *Ciconia nigra*

Årstotal	Hypighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-16		1995	2000	1996	
12	NA	(16)	29	38	34	28	29	61	58	48	(1239)

Kommentar: Der mangler årstotal fra 1972, 1975-76.

Med blot 12 individer blev 2016 en absolut bundskraber mht. sort stork på strejf i Danmark. I det gode år 2014 var tallet helt oppe på 43 individer og i 2015 var tallet 17. Der var dog observationer i de fleste regioner undtagen i Vestsjælland og Bornholm. Observationerne blev gjort fra 3/4 til 15/9. Det første fund var en sort stork ved Hellebæk Avlsgård (NSJ), og den sidste blev set på Stevns ved Mandehoved (KBH). De få iagttagelser af sort stork svarer meget godt til de relativt få iagttagelser af hvid stork i 2016. Ugunstige vejrforhold om foråret og det meste af sommeren forhindrede i vidt omfang forlænget træk for tilfældige strejffugle.

Største antal på en gang var de samme to storke set på Agger Tange (NJ) og siden Skagen (NJ) 12-13/6. Fyn og Langeland havde besøg af en sort stork i perioden

21/6 til 30/8.

En enkelt ungfugl fra 2016 blev set både ved Årslev Engsø (ØJ) og Brabrand Sø (ØJ) i perioden 30/7 til 22/8. Det ses jævnligt, at sort stork, både hele familier, men også blot ungfugle, trækker et stykke mod nord før det egentlige træk mod syd. Der er ingen tegn på, at sort stork har forsøgt at yngle i Danmark i 2016.

I Slesvig-Holsten var der blot syv par med 16 udføjne unger i 2015. Seks af de syv par fik unger. I Kreis Rendsburg-Eckernförde yngler de to nordligste par sort storke. Bestanden i Slesvig-Holsten befinder sig i disse år på et lavpunkt (AG Schwarzstorchschutz Schleswig-Holstein). Noget aktuelt tal fra 2016 haves ikke.

(Hans Skov)

Regional fordeling af sort stork 2016

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2014	3	1	2	2	3	1	1	0	3	1	2	2	19*

* Tallet 19 korrigeres for sort stork, der er set i flere regioner til kun 12. Altså er der næppe set flere end 12 forskellige fugle i Danmark i 2016. Det skal ses på baggrund af de i alt 86 observationer af arten, der er registreret i DOFbasen i 2016.

Hvid stork *Ciconia ciconia*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-16		2014	2011	2013	
2016	NA	(216)	(261)	(153)	208	383	340	518	500	463	(8815)
3	NA	42	17	6	1	2	2	-	-	-	-

Kommentar: Første række angiver antal fugle og anden række antal ynglepar. For antal fugle mangler årstotal fra 1970-77, 1988-89, samt 1997-98. Tre største yngleår fra 1970 er: 1970: 60 par; 1971: 54 Par; 1972: 51 par.

Storkesæsonen i 2016 var i gang fra 1/1. I Gundsøllille (NSJ) overvintrede yngleparret på reden, og i Vekso på samme egn holdt en enlig stork til på en rede. Gundsøllille-parret såvel som den enlige stork i Vekso blev fodret hen over vinteren. De tre nævnte storke stammer fra det skånske storkeprojekt. 4/1 dukkede en stork med polsk ringmærke op i Ullerød og Helsingør på Nordsjælland, og 5/1 var den i Kalundborg (VSJ). Den samme stork blev set i Nordby på Samsø (ØJ) 6/1. Samme dag nåede den til Kysing ved Norsminde syd for Aarhus (ØJ). Fra 8/1 nåede den Aarhus forstaden Slet, men skiftede snart til Viby J., hvor den blev til 21/3. Vinteren bed, og der blev iværksat fodring af storken. Siden kom der også en rede op som storken overnattede i. Inden storken dukkede op på Sjælland, havde den opholdt sig i Vestsverige og Syd norge siden sensommeren.

De første storke, som kom ind med trækket syd fra, var en stork set ved Horsens Nørrestrand 9/3, og en ved Ulfshale på Møn. Disse tidlige storke kan meget vel være skånske storke på vej tilbage fra vinterkvarteret i Spanien. I Slesvig-Holsten dukkede de første storke med vinterkvarter på den Pyrenæiske Halvø ligeledes op i februar. Det tager disse storke 1-2 uger at nå tilbage til yngleområderne i Nordtyskland. Fra ultimo marts

til udgangen af maj måned kulminerede indtrækket af storke. En gennemgang af antallet af storke registreret i DOFbasen sandsynliggør at ca. 306 storke gæstede Danmark i 2016. I 2015 var tallet ca. 350 og i 2014 var tallet 518. Tallet 306 ligger absolut i den lave ende.

De største flokke i foråret var 28/3 12 ved Brøns (SJ) (stor flok for årstiden), 11/5 9 Ølgod (VJ) og måske samme flok ved Skjern (VJ) 23/5 og siden ved Gårde og Routhøje 26-27/5. 10/5 blev 8 storke set ved Nysted

En af storkene fra reden i Øby søger føde på græsmark med tamgæs, 4. august 2016. Foto: Hans Skov

(ST), og 12/5 blev en anden flok på otte set ved Abild nord for Tønder (SJ). Syv storke, som nok kom fra Abild flokken, blev set 12/5 i Kongens Mose (SJ). Andre syv storke blev set ved Værum ved Stevnstrup (ØJ) 9/5.

De største flokke i sensommeren var 33 storke der blev set ved Slagelse 28/8. En anden flok på op til 32 storke kunne følges på Sjælland fra Margrethelund/Hede Enge 22/8 til Turebyholm og Ledøje 23/8. 24/8 var flokken nået til Lolland, hvor de blev set ved Errindlev, Saksfjed og Hyllekrog. Ni storke blev set trækkende over Vestskoven (KBH) 20/9. 5/9 blev seks storke set ved Højerup på Stevns, og så sent som 22/9 sås seksstorke ved Saksfjed Inddæmningen på Lolland. Alle de nævnte storkeflokke på Sjælland og Lolland er skånske

storke på træk syd på. Efterårstrækket begyndte 11/8 med at de fire ungfugle fra Gundsøllille trak syd på og sluttede med den skånske stork, der blev set ved Hyllekrog på Lolland 24/9.

Der var 58 par fritflyvende storke i Skåne i 2016. De fik 86 unger på vingerne. Desuden blev 112 unger fra storkestationerne udsat. Dvs. at 198 ungstorke havde muligheden for at trække syd på, hvilket de fleste gjorde. I Slesvig-Holsten var der 340 par med 468 unger. I 2015 var tallet 338 par med 653 unger. Det dårlige ungeresultat skyldes sen ankomst for mange storke, mange storkekampe og først for tørt vejr (fødemangel) og siden voldsom nedbør (underafkøling af ungerne).

Øby	Par 22/6	0 æg
Smedager	Par 20/4 (han) 30/4 (hun)	5 æg, 5 unger udruget, 1 flyvefærdig
Gundsøllille**	Par der overvintre	4 æg, 4 unger udruget, 4 flyvefærdige

* 1 par, der ikke er af vild proveniens

** Begge storke stammer fra det skånske storkeprojekt.

Øby 11 km øst for Viborg er en ny storkelokalitet. Her dukkede et par unge storke op 22/6. Storkene var ikke ringmærket, og kan derfor bestemmes som fugle af vild proveniens. Storkene dannede par og begyndte at overnatte på Viskum Hovedgård og på rederne i Torsager og Øby. Alle tre steder er nær hinanden i Nørreådal. Parret endte med at knytte sig mest til reden i Øby. Med 40 overnatninger nåede Øby op på 56 % af overnatningerne i området. Reden i Torsager havde 21 overnatninger, hvilket var 30 % af overnatningerne. Viskum Hovedgårds skorstone tjente som overnatningssted 10 nætter, hvilket udgjorde 14 % af overnatningerne. Storkestatistikken er stillet til rådighed af Lars Mogensen, der er lokal DOF'er og ejer af reden i Øby. Storkeparret nøjedes ikke kun med at bruge rederne som overnatningssted, for særligt Øby-reden tjente også som opholdssted i dagtimerne i den sidste tid, parret var i området. Parret var særdeles stationære og var sjældent mere end 2-4 km væk fra rederne. Tilsyneladende var der en overflod af føde til storkene. Storkeparret trak syd på 27/8. Se også Mogensen (2017). Nørreådal var frem til 1930'erne et sted med mange rugende storkepar. Endnu tidligere var der en større storkekoloni på Viskum Hovedgård. Endnu så sent som i 1969 boede der en stork på det nærliggende Tjele gods, men siden da har området været uden fastboende storke. Hvis de to storke overlever trækket, så er der en stor chance for at de vender tilbage til Nørreådal for at yngle i 2017.

Smedager i Sønderjylland havde atter et storkepar. Hannen ankom 20/4. Som de foregående år var hunstorken ikke ringmærket. Hunnen ankom 30/4. Hannen er udruget i Hitzhusen i Holsten i 2010. Begge storke er af vild proveniens. Storkeparret påbegyndte æglægningen 2/5 og fik lagt fem æg. Et webkamera gjorde det muligt for hele Danmarks befolkning via TV2 at følge med i livet i storkereden. 26/5 blev et æg

smidt ud af reden. Det var nok det første æg, som formentlig ikke var befrugtet. 3/6 klækkede det første befrugtede æg, og de andre æg klækkede 5/6; 7/6 og 12/6. Ungen der kom ud af ægget 7/6 døde allerede 11/6. Den ældste unge viste tegn på en luftvejsinfektion 16/6, og den 18/6 døde denne unge. Den mindste efternøler klarede sig til 21/6, hvor der faldt op imod 30 mm regn. Ungen døde af underafkøling. Den sidste unge blev ringmærket 9/7. Ungen fløj af reden 7/8. Uheldigvis valgte ungen at overnatte nede på marken under reden, og næste dag var den forsvundet. Sikket taget af en ræv om natten. Storkeparret trak syd på 24/8.

Gundsøllille på Sjælland. Storkeparret påbegyndte æglægningen så tidligt som 27/3. Parret udrugede fire unger. Ungerne blev ringmærket 28/5. Alle fire unger fløj af reden 5/7. Dårligt vejr holdt de ældste unger tilbage, så alle fire unger endte med at kunne flyve af reden samme dag. Ungerne trak syd på 11/8. Ungerne trak over Sydsjælland til Lolland, hvor de blev aflæst ved gården Gottesgabe sydvest for Nakskov 20/8. Ungerne trak herefter over Langeland og Ærø og videre til Estrup i landskabet Angel i Sydslesvig. Her blev de aflæst 22/8. Siden er de ikke blevet aflæst, men de synes at have valgt den vestlige trækrute syd på, hvis man skal dømme ud fra kursen, efter de nåede Lolland. Storkeparret i Gundsøllille overvintrede som vanligt. Det samme gælder en skånsk stork, som nu i flere år har overvintret på en rede i Veksø. Den dukkede op i september. På Djursland valgte en stork også at overvintre. Den dukkede op 17/10 ved Grenaa og flyttede i november til Dråby.

3-4 ynglestorke med danske ringe blev aflæst i Sydslesvig, Holsten/Ditmarsken og i Niedersachsen denne sommer. Hunstorken i Ostenfeld-Stumpen ved Hollingstedt i Sydslesvig, der sidste år fyldte 21 år, dukkede desværre ikke op i år.

(Hans Skov)

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	TOTAL
2014	34	25	29	50	15	82	16	42	75	13	68	0	(449) 306*

* Tallet 449 korrigeres for storke, der er set i flere regioner til 340. Dette tal reduceres igen med 10 % af hensyn til mulige gengangere, der ikke er blevet fanget i tidligere korrektioner.

Rørdrum *Botaurus stellaris*

Mængden af indberetninger er stort set af samme omfang som sidste års, mens der er fremgang både i antal lokaliteter og antal af paukende fugle (313 fra 113 lokaliteter i 2015). Det er dog hovedsageligt fremgang i Vejlerne (NJ), der står for stigningen.

Der var forholdsvis mange registreringer af sete fugle i vintermånederne, og midt i februar begyndte pauke-sæsonen, hvor de tidligste var 11/2 i Porsemosen (KBH) og samme dag blev der hørt flere forskellige steder i Vejlerne. Vejlerne var traditionen tro landets vigtigste lokalitet med i alt 133 paukende kortlagt, hvilket var en pæn stigning fra 95 i 2015. Fuglene i Vejlerne fordelte sig med 100 i de østlige Vejler og 33 i

vestlige Vejler. Uden for Vejlerne var det, i lighed med de senere år, Lille Vildmose (NJ), der havde det største tal. Der blev dog, i modsætning til 2015, ikke foretaget kortlægning af paukende fugle, og største antal blev 12/5 12. Her skal også nævnes 3/4 7 Lakolk Sø, Rømmø (SJ). I april blev der flere gange hørt 5 i Tryggelev Nor (F), hvor bestanden er opgjort til 7-8 par, hertil fire par i nærliggende Nørreballe Nor (F). Fem paukende blev også rapporteret fra både Hindø (VJ) og Fanø (SVJ) i april. Paukesæsonen sluttede i starten af juli. Blandt de mange observationer af sete fugle i både første og andet halvår var max. 29/2 4 Brabrand Sø (ØJ) og 24/11 3 Ketting Nor (SJ).

(Peter Lange)

Regional fordeling af rørdrum 2016

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
Sete fugle vinter*	26	19	13	25	4	16	6	5	20	6	9	5	154
Antal lokaliteter med pauk	28**	27	15	6	3	8	10	15	15	5	15	2	121
Paukende fugle	176	43	20	8	3	17	20	20	22	5	19	2	355

* Sete fugle uden for paukesæson, typisk månederne januar-februar samt september-december.** Vejlerne er her regnet som to lokaliteter og hele Lille Vildmoseområdet som en lokalitet

Sølvhejre *Ardea alba*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-16		2016	2013	2015	
760	3	<1	3	4	30	210	163	760	174	154	1838

Når observationer på samme lokalitet på samme dato sorteres fra datamaterialet, så var der fortsat omkring 3000 observationer i 2016. Materialet omfang gør det vanskeligt at vurdere forekomsten af fugle i landet, herunder komme med en nærmere vurdering af antallet af fugle.

Der blev observeret sølvhejre i alle landsdele og i alle årets måneder.

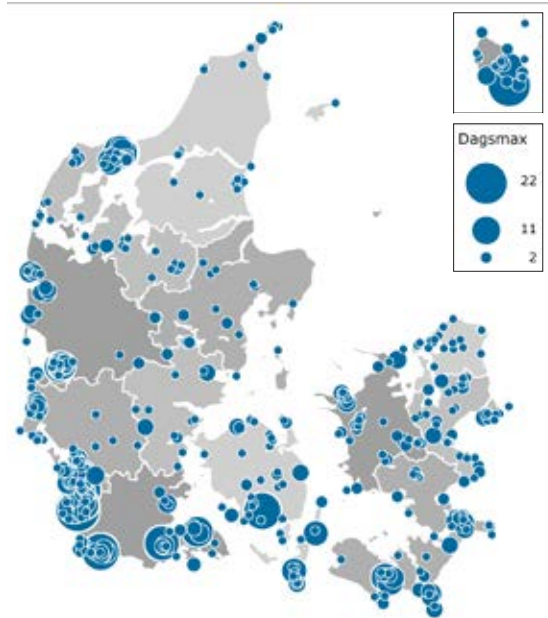
Årets første blev set 1/1, hvor der blev observeret i alt 16 fugle i otte regioner – alle observationer var af en enkelt fugl undtagen – to Maribo Sønderø (ST) og to Rømødæmningen (SJ). I første halvår var der en lang række observationer af typisk 1-8 fugle.

I forbindelse med optælling i Vejlerne (NJ) blev der fundet fire ynglepar, der havde rede i en koloni af fiskehejre (*Pandion* maj 2017). Det var den første kolonidannelse i Danmark efter tidligere enkeltstående ynglefund på Saltholm og i Vejlerne i 2014 og 2015.

Tilsvarende de seneste år blev der indrapporteret større forekomster af rastende fugle. De største forekomster var 6/10 18 Gl. Hviding Forland (SVJ), 7/10 17 Rømødæmningen, 17/10 21 Østre Sømark (B), 28/10 22 Rømødæmningen og 29/10 17 Rømødæmningen.

Der var regelmæssige observationer frem til årets sidste dag, 31/12 var der således 8 forskellige fund.

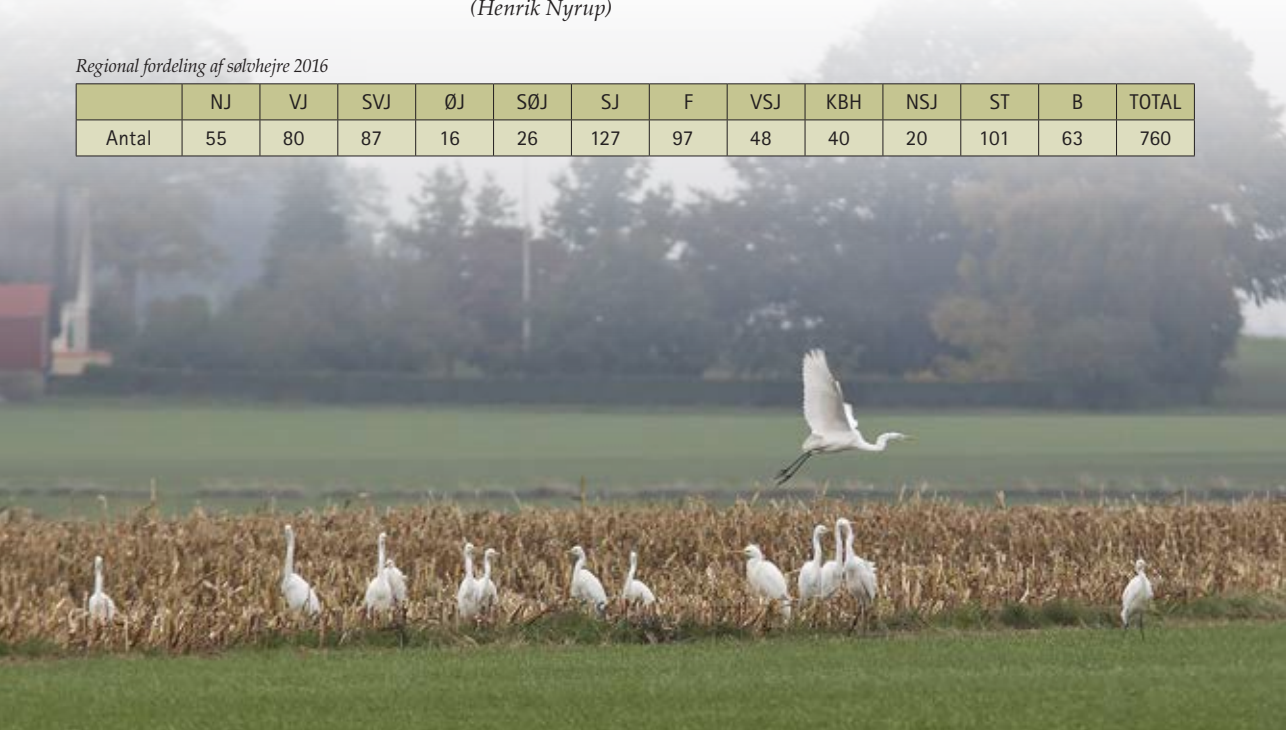
(Henrik Nystrup)

Lokaliteter med fund af sølvhejre i 2016

Regional fordeling af sølvhejre 2016

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	TOTAL
Antal	55	80	87	16	26	127	97	48	40	20	101	63	760

Sølvhejre, Østre Sømark, 17. oktober 2016. Foto: Steen E. Jensen

Silkehejre *Egretta garzetta*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-16		2016	2002	2009	
2016	5	2	2	7	27	32	31	86	42	39	514

Kommentar: Der mangler årstotal fra 1975-76 og 1999-2003. Artstotal overstiger 100.000 fugle og sammenfattes derfor ikke.

Med materialet rensset for gengangere på enkelt dage er det fortsat vanskeligt at vurdere antallet af observerede silkehejre i Danmark. Det vurderes, at der er tale om op mod 86 fugle. Selvom vurderingen er usikker, så er der tale om en stor fremgang i forhold til 2014 og 2015, og selvfølgelig ny rekord.

Der var observationer fra alle regioner undtagen Nordsjælland, Bornholm og Sydøstjylland. I løbet af året blev der observeret silkehejre i alle måneder undtagen februar og marts.

Der var to fund fra januar 14/1 1 Rømoddæmningen (SJ) og 31/1 1 Gl. Hviding Engso (SVJ). Første i april blev 9/4 2 Vesterenge (VJ).

Som tidligere år blev flest fugle set i maj til september, hvilket er en normal forekomstperiode for arten. Det blev set 1-2 fugle ved hver observation.

I december var der påfaldende mange observationer af arten; 3/12 1 Tarm Kær (VJ), 10/12 1 Ny Fredrikskog (SJ), 17/12 Falbækvej Marker (VJ), 25/12 1 Skjern Enge (VJ), 27/12 1 Mindelund og Kalvekrog (SVJ), 28/12 1 Sønderho (SVJ), 30/12 1 Skjern Enge og 31/12 1 Mindelund og Kalvekrog, der også blev årets sidste.

(Henrik Nystrup)

Silkehejre, Værnengene, 4. maj 2016. Foto: Carsten Gørges Laursen

Regional fordeling af silkehejre 2016

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	TOTAL
2016	43	9	8	1	0	8	4	7	4	0	2	0	86

Skestork *Platalea leucorodia*

Skestorken fortsatte sin fremgang, og de min. 266 ynglear fordelt på otte kolonier er igen ny rekord.

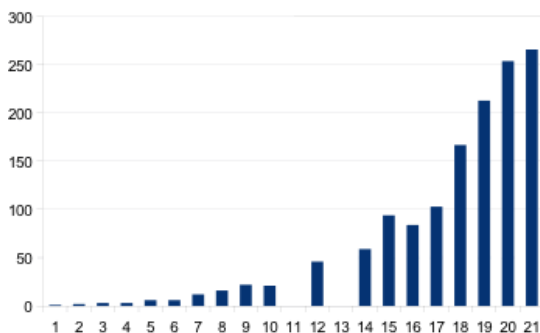
Der er tale om en stigning fra 254 par i 2015, som dækker over fremgang i nogle kolonier og tilbagegang i andre.

Kolonierne i 2016 var flg. (antal par/reder): Venø, Bradser Odde (NJ) 19, Vår Holm i Nibe-Gjøl Bredning (NJ) 35, Hornsgård Holm (NJ) 55, Melsig, Vejlerne (NJ) 2, Rotholmene ved Hvalpsund (NJ) ny koloni med min. 2 par, Høje Sande ved Skjern Å's udløb i Ringkøbing Fjord (VJ) 145, Langli i Ho Bugt (SVJ) 5 reder, men ca. 100 fugle set over Langli i perioder, Mandø nordvestfener (SVJ) ny koloni med min 3 par,

På Klægbanken og Djævløen i Ringkøbing Fjord (VJ), hvor den tidligere har ynglet, blev der ikke registreret ynglefugle i år.

En ræv har specialiseret sig i at gå over på øen Langli fra Skallingen, hvilket måske er årsagen til faldet i antallet her. Måske kan en ø med vadegræs

(spartina) på Nyeng ved Skallingen blive et kommende ynglested. Her opholder sig ofte flokke af skestorker.

Figur: udviklingen i antal ynglear af skestork i Danmark siden etableringen i 1996

På Treskelbakkeholm i Mariager Fjord (ØJ) blev der ikke fundet reder i år – dog er tre skestorker set på øen i yngletiden.

Ankomst skete tidligt i år, hvor første fund var 8/2 og 22/2 1 Ulvedybet. Tiltræk sydfra skete fra 26/2 2 Det Fremskudte Dige (SJ) og samme dag 12 Værnengene (VJ). Herefter var der næste daglige fund frem til 4/10, hvorefter der var enkelte strøfund i oktober med sidste sene 27-29/10 2 1K Præstø Fjord (ST). De største tal blev vanen tro set i Vadehavet, Ringkøbing Fjord og Limfjorden, især Vejlerne. Max. for hvert område var 9/7 105 Høje Sande (VJ), 26/7 142 Sneum Digesø (SVJ), 27/7 150 Bygholm Vejle (NJ), 2/8 117 Nyeng, Skallingen (SVJ) samt 3/9 66 Højer Vade (SJ).

(Peter Lange)

Skestork, Værnengene, 21. april 2016. Foto: Kis Boel Guldmann

Regional fordeling af skestork 2016

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2016	>300	>300	>300	18	15	>200	16	7	3	1	5	0	>1000*

* = note til skestork: der er ikke gjort noget forsøg på at beregne totaler for de fire regioner hvor arten yngler talrigt, og hvorfra der foreligger næsten daglige observationer fra marts til oktober.

Stylteløber *Himantopus himantopus*

Da arten fra og med 2016 udgik af SU-listen, vil den fremover blive behandlet her i årsrapporten. Hele 69 fund af i alt 98 fugle er gennem tiden blevet SU-godkendt. Artens forekomst er veldokumenteret, arten er registreret i samtlige regioner på nær Østjylland og har ynglet med held flere gange, senest Nygård Sø (VSJ) i 2014.

Almindeligt forekommende er den dog stadig ikke og observationerne for 2016 var alle i maj, som også er den måned, de fleste stylteløbere er set i gennem tiderne: 3/5 1 Stormengene, Rømmø (SJ), 7/5 2 Lamme-fjorden (VSJ) og 8/5 2 Hovvig, Odsherred (VSJ). De to sidste observationer drejer sig om de samme fugle, så tre individer var hvad det kunne blive til.

(Tommy Kaae)

Hjejle *Pluvialis apricaria* (yngleforekomst)

En opgørelse over ynglebestandens størrelse 1998-2012 (Nyegaard et al. 2014) i den afsluttende DATSY-rapport viste, at arten var på randen af udryddelse som ynglefugl i Danmark. Siden da er der ikke tegn på, at noget har ændret sig. Årlige optællinger af ynglefugle på Tipperne (VJ) (Thorup & Bregnballe 2016) viser, at hjejlen muligvis har ynglet her, idet man angiver 0-1 par i 2016, samt 0-1 par i 2015 og 0-2 par i 2013.

Men altså ingen sikre fund. Ole Thorup (pers. medd.) angiver, at der på Tipperne var et par og en enlig fugl med dragt karakterer som sydlig hjejle gennem hele ynglesæsonen 2016, og at de muligvis har forsøgt at yngle. Der blev dog ikke set egentlig yngleadfærd.

Der var heller ingen ynglefund fra de tidligere ynglelokaliteter Borris Hede (VJ) eller Agger Tange (NJ), selvom den er eftersøgt begge steder.

(Egon Østergaard)

Pomeransfugl *Charadrius morinellus*

Årstotal	Hypighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-16		2016	2002	2009	
846	NA	74	146	230	292	969	781	1779	1053	900	14.194

I år blev de første fugle som sædvanligt set ultimo april, idet to fugle var nået til Skjern Enge (VJ) 24/4. De seneste forårsfugle blev iagttaget så sent som 4/6, hvor 12 fugle blev set fouragere på Skjern Enge.

Der blev i alt set 829 forskellige fugle på forårstræk på 40 forskellige lokaliteter. Antallet af fugle er under halv-

delen af forrige år, der dog også var et rekordår. 79 pct. af fuglene blev set på kun 11 lokaliteter, hvor der rastede minimum 20 fugle. På trods af faldet fra sidste år er der stadig tale om et år over middel gennem de seneste 10 år. Uden for Jylland er der kun set tre forårsfugle.

I år var der kun én rastepads (mod sidste års fem)

med et maks. på over 100 fugle, nemlig Nr. Farup Enge (SVJ).

Lokaliteter med et maksimalt antal rastende fugle på 20 eller derover nævnes med de største forekomster først: Nr. Farup Enge 29/-21/5 maks. 12/5 103. Højer Kog (SJ) 13/5-18/5 maks. 13/5 86. Skjern Enge 24/4-24/5 maks. 16/5 83. Hillerup (SVJ) 3/5-21/5 maks. 13/5 76. Pallisbjerg Enge (VJ) 4/5-26/5 maks. 18/5 64. Stadilø (VJ) 26/4-21/5 maks. 16/5.

Vest Stadil Fjord (VJ) 10/5-18/5 maks. 12/5 47. Sjørring Sø/Rosvang (NVJ) 13/5-21/5 maks. 15/5 46. Hundborg (NVJ) 17/5-18/5 maks. 18/5 38, Ballum Enge (SJ) 30/4-21/5 maks. 21/5 30. Stadil (VJ) 10/5-17/5 maks. 11/5 24.

På efterårstræk blev der iagttaget 17 fugle på 12 forskellige lokaliteter i perioden 11/8-15/9. Hovedparten var fra Sjælland og de fleste iagttagelser var trækobservationer af 1-2 fugle.

(Egon Østergaard)

Regional fordeling af pomeransfugl 2016

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
1. halvår	159	304	191	0	0	172	0	1	1	0	1	0	829
2. halvår	0	2	2	1	0	0	0	1	5	2	4	0	17

Lille præstekrave *Charadrius dubius*

Der blev indrapporteret omkring 137 sikre ynglepar mod 162 ynglepar i 2016. Hertil kom 157 sandsynlige ynglepar, som er opgjort som stationære/territoriehævdende fugle optalt flere gange i løbet af april-juni på samme lokalitet. Set over de seneste tre år tyder det på en rimelig fast ynglebestand omkring 250-300 ynglepar. Tilsyneladende er der fremgang i Nordjylland, mens væsentligt færre par er registreret på Vestsjælland.

Lidt tidlig ankomst med 19/3 1 Borreby Mose (VSJ), 22/3 1 Råmosen (KBH) og 23/3 1 Ølseagle Revle

(KBH) og største forekomst i foråret blev 15/4 14 Valensbæk og Ishøj Strandenge (KBH). Fra yngletiden usædvanligt mange fugle 19/6 14 Syssevej regnvandsbassin i Vejle (SØJ). Som tidligere år sås de største flokke medio juli; flest 15/7 16 Nykøbing Falster Sukkerfabriks slambassin (ST), men i år var der også større antal indtil medio august med 18/8 16 Keldsnør (F). Arten forlader normalt landet primo/medio september, men igen i år var der sene fugle indtil ultimo september (fire obs) med sidste 30/9 1 Egå Eng sø (ØJ).

(Jørgen Staarup Christensen)

Regional fordeling af lille præstekrave 2016

Lille præstekrave ynglepar 2016	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
Sikre ynglepar	21	6	7	10	9	15	18	4	12	7	24	4	137
Mulige ynglepar	23	8	13	16	16	16	25	3	16	6	12	3	157
Samlet	44	14	20	26	25	31	43	7	28	13	36	7	294

Lille præstekrave, Skagen, 27. maj 2016. Foto: Lars Andersen

Hvidbrystet præstekrave *Charadrius alexandrinus*

Som en del af den statslige overvågning af udvalgte ynglefugle i Vadehavet, blev der blev optalt 74 par hvidbrystet præstekrave i 2016, 20 på Fanø og 54 på Rømø. Det er det højeste antal i området siden 2002 og formodes at være resultatet af fordelagtige vejrforhold for fuglene i yngletiden. Læs mere herom i teksten om ynglefugle i Vadehavet her i Fugleåret.

Ankomsten skete 2/4 1 Lakolk Strand (SJ) og 3/4 1 Margrethekog (SJ). 24/4 tælles der i alt 43 på Rømø, som

var forårets største antal. I sensommeren var der en meget stor koncentration på Rømø, med 17/7 i alt 176, hvilket er den største koncentration registreret i landet i nyere tid.

Uden for Vadehavet var som sædvanligt kun ganske få fund; 2/5 1 Grenen (NJ), 5/6 samt 20-23/8 1 Agger Tange (NJ) samt 12/7 1 Ølseagle Revle (KBH). Fuglene trak sydpå i løbet af september og de sidste var 23/9 2 Søren Jessens Sand (SVJ).

(Peter Lange)

Islandsk stor kobbersnepe *Limosa limosa islandica*

Årstotal	Hypighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-16		2013	2002	2009	
2016	0	0	0	<1	68	111	101	317	152	148	1377

Kommentar: Der mangler årstotaler for 1970, 1972-73 og 1975-76.

Endelig igen et flot år med min. 122 fugle. Året indledtes med et vinter fund 15/1 1 Helms Odde (SJ). Racen er meget fåtallig på forårstrækket med kun tre fund, 11/4 3 Tipperne (VJ), 17/4 1 han Værnengene (VJ) og 4/5 1 han Østerild Fjord (NJ). Desuden muligvis oversomrende fugle med 17-28/6 1-2 ad. Bygholm Vejle (NJ). Efterårets første fugle blev set til normal tid 12/7 2 ad. sdr. Vest Stadilfjord (VJ), og første 1K fugl ses 15/8

1 Gerå Enge (NJ). Antallet af rastende fugle steg især fra medio-ultimo august og største flokke var 29/8 11 1K Bygholm Vejle (NJ), 6/9 10 1K og 1 ad. Agger Tange (NJ) og igen i år større antal sidst på året ved Ballum med 13/11 36 R Ballum Forland (SJ). I år var der ingen observationer uden for Jylland, og sidste fugle var 11/12 4 og 23/12 3 alle Ulvedybet (NJ).

(Jørgen Staurup Christensen)

Regional fordeling af islandsk stor kobbersnepe 2016

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
Antal	46	14	18	5	0	37	2	0	0	0	0	0	122

Brushane, Værnengene, 28. april 2016. Foto: Carsten Gørges Laursen

Stenvender *Arenaria interpres*

Stenvenderen er en sjælden ynglefugl i Danmark. I 1988 blev arten registreret med 24-32 ynglepar, hvoraf 22-28 par var på Sydøen samt enkelte par i det Sydfynske Øhav, på Saltholm og Lolland (Olsen 1992). Siden blev der i 1990 og 1996 registreret henholdsvis 40 og 36 par. (Artskoordinatør Palle A.F. Rasmussen, i Nyegaard et. al. 2014).

I 2016 blev der talt 15 ynglepar, alle ved Læsø (NJ). En del af forklaringen på nedgangen i forhold til ovenstående kunne være, at Danmark er stenvenderens sydligste grænse, så arten som følge af klimaændringerne flytter nordpå, men også de stærkt øgede fritidsaktiviteter ved kysterne kunne være en væsentlig del af nedgangen.

Stenvenderen ses på træk landet over, og et fåtal overvintrer her. Af større forekomster i vinter/forår

blev der noteret: 13/2 80 Bosserne (ØJ), 7/5 49 Musholm (VSJ) og 19/5 206 Fovrfelt bækens udløb (SVJ). Forårets træk slutter primo juni, men et mindre antal oversommer i landet. Efterårstrækket starter omkring medio juli, og 10/7 blev der observeret 9 SØ Fanø Vesterstrand (SVJ). Blåvands Huk Fuglestation noterede den første sydtrækkende fugl 16/7 og frem til 30/9 blev der registreret 682 trækkende stenvendere ved Blåvands Huk (SVJ). Af øvrige større observationer kan nævnes: 11/8 11 Børstrup Hage (NSJ) og 23/8 72 Agger Tange (NJ). 28/10 170 Fovrfelt bækens udløb og på årets sidste dag 31/12 45 Fanø Vesterstrand (SVJ).

(Ulla Munch Hansen)

Brushane *Calidris pugnax* (yngleforekomst)

Nedenstående data er dels fremkommet gennem NOVANA overvågningsprogrammet, via Fugleværnsfonden og endelig via DOFbasen. Der blev registreret 47 sikre/sandsynlige par, hvilket antyder, at bestanden holder skansen på landsplan, om end lokaliteterne ikke var de samme som i den seneste opgørelse. De mulige ynglepar i nedenstående tabel drejer sig alle om hanner på danseplads og en enkelt hun primo juni, der blev desværre ikke fulgt op på/eller registreret eventuelle ynglefugle på lokaliteterne efterfølgende.

Arten blev registreret i alle årets måneder. Forårstrækket kulminerede i to omgange først 17/4 200 Værnengene (VJ), hvilket formentlig var fugle fra de nordlige bestande, og samme sted 12/5 260. I efteråret kulminerede de adulte fugles træk med 4/7 65 Klydesøreservatet, Amager (KBH), mens ungfugletrækket kulminerede med-ult. september med 17/9 135 Borreby Mose (VSJ) og 21/9 60 Ulvedybet (NJ).

Lokaliteter med ynglende brushane 2016

Lokalitet	Sikre/sandsynlige ynglepar	Mulige ynglepar
Klydesøen, Vestamager (KBH)	4	
Arup Vejle (NJ)	1	
Bygholm Vejle (NJ)	17	
Tipperne (VJ)	17	
Værnengene (VJ)	3	
Nyord	1	
Gammel Hviding Engsø (SJ)	4	
Hestholm, Øster (VJ)		12
Rettrup Kær (NJ)		4

(Tommy Kaae)

Kærløber *Calidris falcinellus* lø

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-16		2011	2015	2014	
2016	NA	(32)	61	45	168	437	374	580	516	469	(5977)

Kommentar: Der mangler årstotaler for 1970, 1972-73 og 1975-76.

Med 408 fugle var der tale om en ret markant nedgang i forhold til de seneste par år. Nedgangen skyldtes udelukkende et svagt efterår, mens forekomsten i første halvår var stor.

Traditionelt ses ca. 1/3 af fuglene i første halvår, i år blev hele 58% registreret i denne periode. Den regionale fordeling var også anderledes end i 2015, hvor der blev set en usædvanlig høj andel i Sydjylland og på øerne. I 2016 tegnede Nordjylland sig, som det tidligere har været normalt, for 38% og hele 60%, hvis man ser isoleret på første halvår. Herefter følger København med 21%, hvoraf 42% i andet halvår og Sydjylland for 15%, fulgt af Storstrøm og Vestsjælland med hver 13%.

Årets første fugl blev set ved Ulvshale (ST) 13/5 fulgt af tre fugle 17/5 ved Højer Wade (SJ). Fra sidstnævnte lokalitet foreligger årets største iagttagelse, 21/5 21. Først herefter nåede de første fugle til Nordjylland, og ved Gerå blev der i perioden 22-27/5 dagligt set 10-12 fugle. Af andre større antal fra de sidste maj-dage skal nævnes 24-26/5 7 Klydesøen, Amager (KBH), 24-26/5 7 Ulvedybet (NJ) og 25-26/5 8 Lille Vildmose (NJ). Herefter tyndede det ud i forekomsterne, og de sidste iagttagelser i første halvår blev 12/6 1 Troldhede Kulsø (VJ) og 12-13/6 1 Ulvedybet.

Den første på returtrækket blev set 8/7 1 Feddet (ST) og allerede dagen efter fem fugle ved Eskeplet/Boelsrev/Tangen (ØJ) og Klydesøen, Amager. Herefter

spredt ankomst på mange lokaliteter med største forekomst 22/7 6 Saksfjed Inddæmning (ST). I august var de største forekomster 6/8 4 Saltvandssøen (SJ) og 21/8 4 Korevlerne (VSJ). Antal der viser, hvor fåtallig forekomsten var. Til sammenligning var der flere dage med mere end tyve fugle ved Saltvandssøen i 2015.

De sædvanlige få fugle forblev i landet ind i september med sidste iagttagelser 14/9 1 Hovvig (VSJ) og 17-18/9 op til to fugle Galgerev, Fanø (SVJ). Enkelte ukommenterede iagttagelser på ydertidspunkter er udeladt.

Skemaet viser antal fugledage (sum af antal fugle/dag/ lokalitet) og ikke nødvendigvis det reelle antal fugle.

(Hans Christophersen)

Kærløber, Grenen, 29. august 2016. Foto: Knud Pedersen

Regional fordeling af kærløber 2016

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
1. halvår	142	10	1	4	0	52	2	0	15	0	10	0	236
2. halvår	13	0	6	16	0	10	8	23	72	0	23	1	172
2016	155	10	7	20	0	62	10	23	87	0	33	1	408

Krumnæbbet ryle *Calidris ferruginea*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-16		1998	2016	1991	
2016	NA	(3700)	(2278)	(4010)	(6274)	6032	NA	13.520	10.952	9741	-

Kommentar: Der mangler årstotaler for 1970-1974, 1976-77, 1988, 1993-94, 1999-2003 og 2005-06. Artstotalen overstiger 100.000 fugle og opsummeres derfor ikke.

Krumnæbbet ryle, Salthammer, 18. juli 2016. Foto: Steen E. Jensen

Det blev et år tæt på rekord for denne ryle med den næststørste total nogensinde. Årsagen formodes at være en god ynglesucces, idet der var en række observationer af store flokke med 1K-fugle. I tabellen ses det, at det især var Sydvestjylland og Fyn, der løftede årstotalen i forhold til 2015. Året indledtes allerede i april med 30/4 2 Saltvandssøen (SJ), mens første halvårs største observation blev 14/5 44 Højer Vade (SJ). Forårstrækket afsluttedes 14/6 1 Bygholm Vejle (NJ). To fugle huserede i Horsens Fjord 29/6 2 Haldrup Vig og Vorsø Nordvestvejle (SØJ) og 29/6 2 Alrø Poller (ØJ), men ikke der var et par hanner, der havde klaret "sagerne" på rekordtid og dermed indledte efterårstrækket? Returtrækket af adulte fugle kulminerede 10/7 190 Fanø Nordveststrand (SVJ), mens 1K-fuglene toppede 21/8 108 Sneum Digesø (SVJ). Årets sidste blev 18/10 1 Bygholm Vejle (NJ).

(Tommy Kaae)

Regional fordeling af krumnæbbet ryle 2016

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2016	687	253	1961	380	113	959	2494	574	1697	114	1438	282	10952

Temmincksryle *Calidris temminckii*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-16		2011	2012	2009	
2651	NA	(345)	(655)	(874)	(2572)	3065	NA	4134	3896	3421	(44.665)

Kommentar: Der mangler årstotaler for 1970-1977, 1988-89, 1990, 1999-2002 og 2005-07.

Årstotalen blev på sølle 2651, hvilket var noget under normalen. Måske lå forklaringen i, at vi havde en tør og varm maj måned, faktisk den tredje varmeste maj nogensinde (kilde: DMI). Trækket blev indledt 25/4 1 Nørresø (SJ) og største var 16/5 og 22/5 56 Ulvedybet (NJ), som igen blev lokaliteten for store flokke af denne

ryle. Efterårstrækket indledtes 3/7 1 Ulvedybet og topede 4/8 8 Værnengene (VJ) og 5/8 8 Ølsemagle Revle. Den første 1k-fugl blev 17/8 1 Slivso, Hoptrup (SJ) og den sidste blev 4/9 1 Rindby Strand (SVJ). Årets blev afsluttet 25/9 1 Sneum Digesø (SVJ).

(Tommy Kaae)

Regional fordeling af temmincksryle 2016

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2016	835	145	71	290	100	168	140	219	479	48	106	50	2651

Almindelig ryle *Calidris alpina shintzii* (yngleforekomst)

I år blev ynglebestanden af racen "engryle" total-optalt til 119-123 par, hvilket er en ret markant tilbagegang i forhold til den seneste totaltælling fra 2014 på 139-145 par. Bestanden har ellers været på et forholdsvis stabilt niveau de seneste år med omkring 140 par. Den mest markante tilbagegang ses i Vejlerne (NJ), hvor der var 68 par i 2014 og 66 par i 2015 samt ikke mindst på Agger Tange (NJ), hvor bestanden i 2015 var på 18 par. Mere stabilt så det ud på Tipperne/Værnengene (VJ), hvor der var 35 par i 2014 mod 33 par i år. Egentlig fremgang ses kun på Rømhø (SJ), hvor bestanden gik fra 4 par i 2015 til 8 par i år.

Hovedparten af tallene i skemaet er fra Naturstyrelsens tællinger.

(Hans Christophersen)

Lokalitet	Antal par
Ulvedybet (NJ)	0-1
Læsø, total (NJ)	15-17
Vesløs/Arup Vejle (NVJ)	3
Bygholm Vejle (NJ/NVJ)	53
Agger Tange (NVJ)	5
Tipperne (VJ)	23
Værnengene (VJ)	10
Harboøre Tange (VJ)	0
Rømhø - samlet (SJ)	8
Råhede Vade (SJ)	1
Fanø (SVJ)	1
Vestamager (KBH)	0-1
Estimeret total	119-123 par

Sortgrå ryle *Calidris maritima*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-16		2010	2011	2016	
2268	NA	(848)	(482)	(549)	(1110)	1956	NA	2877	2308	2268	(26.365)

Kommentar: Der mangler årstotaler for 1970-1977, 1988, 1990, 1992-97, 2001-02 og 2005-09.

Sortgrå ryle, Reersø, 14. februar 2016. Foto: Bo Tureby

Årstotalen på 2268 gjorde 2016 til et af de tre største år hidtil. Der blev fundet flere ringmærkede individer, hvoraf to skal nævnes, nemlig 18/3 Saltholm og 9/4 Bosserne (ØJ). Førstnævnte fra Saltholm blev set for tredje gang over "nogle" år, denne gang sammen med en anden, som ligeledes var ringmærket på Svalbard. Fuglen fra Bosserne blev ringmærket samme sted i 2007, så mon ikke vi har at gøre med en rimelig stedtro

art? Første halvårs største observation blev 9/4 102 Bosserne (ØJ), og den sidste fra første halvår blev 9/5 1 Bygholm Vejle (NJ). Andet halvår indledtes med 15/8 1 Hanstholm Havn (NJ) og samme dag 1 Roshage (NJ). Andet halvårs største blev 26/12 170 Østerby Havn (NJ), hvilket formodentlig er en ny Danmarksrekord. Den store flok er fotodokumenteret på DOFbasen.

(Tommy Kaae)

Regional fordeling af sortgrå ryle 2016

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
1. halvår	133	60	64	494	20	0	139	378	63	1	115	1	1468
2. halvår	266	31	26	198	12	0	17	190	7	1	45	7	800

Dværgryle *Calidris minuta*

Årstotal	Hypighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-16		1996	1998	1978	
2016	NA	(9287)	(3302)	(9000)	(2332)	4030	NA	42.832	30.000	16.000	-

Kommentar: Der mangler årstotaler for 1970-1974, 1976, 1988, 1994-96, 1999-2002 og 2005-07. Artstotal overstiger 100.000 fugle og sammenfattes derfor ikke.

Som for krumnæbbet ryle blev det også en rigtigt pæn årstotal for dværgryle, dog ikke et rekordår, med 9585 fugle, hvilket var langt over gennemsnittet for de seneste fem år. Årets første blev set 7/5 1 Det Fremskudte Dige Syd (SJ) og første halvårs største forekomst blev 26/5 9 Kongeå – Slusen (SVJ). Returtrækket af de adulte fugle indledtes 6/7 1 Ølsemagle Revle (KBH) og toppede 25/7

21 Galgerev (SVJ). Primo august viste de første 1K-fugle sig, og ungfugletrækket toppede 28/8 145 Galgerev. Dværgrylen havde en god ynglesucces ligesom krumnæbbet ryle, så forholdene i yngleområdet, som blandt andet deles med krumnæbbet, må have været gode. Årets sidste blev 28/10 1 Bøvling Fjord (VJ).

(Tommy Kaae)

Regional fordeling af dværgryle 2016

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2016	1668	495	3272	210	2	184	926	888	1319	22	395	204	9585

Dværgryle, Feddet, 26. august 2016. Foto: Bo Tureby

Stribet ryle *Calidris melanotos*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-16		2012	2013	2009	
2016	3	<1	<1	2	6	8	7	14	11	10	143

Som i 2015 blev det til kun fire fugle, alle nævnes: 25-27/5 1 Lille Vildmose (NJ), 20-26/7 1 Gerå Enge og Strand (NJ), 14-15/8 1 Ølsemagle Revle/Køge Nordstrand (KBH) og endelig en 1K-fugl 22/9 1 Tipperne (VJ).

(Tommy Kaae)

Stribet ryle, Lille Vildmose,
25. maj 2016. Foto: Lars Andersen

Tredækker *Gallinago media*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-16		2016	1980	2002	
2016	NA	(11)	(19)	12	14	28	24	61	32	31	(701)

Kommentar: Der mangler årstotaler for 1972,1975-1976 og 1988.

Indtil starten af 1900-tallet var arten en talrig trækfugl især i efteråret og en meget populær jagtform, men efter 1930 og især efter 1940 var der en markant nedgang i antallet af indrapporterede (nedlagte) fugle (Christensen & Rasmussen 2015). 2016 blev det største år nyere tid og største år i Rapportgruppens historie (efter 1970). Samlet min. 61 fugle med 10 fugle i foråret og hele 51 fugle i efteråret, hvor tredækker-tramp på gode lokaliteter gav et stort afkast. Flere lokaliteter besøgte hyppigt indenfor en kort periode medio august-primio september. Årstotalen er derfor er opgjort forholdsvist konservativt, hvor kun lokalitets-max. fra disse lokaliteter er medtaget i opsummeringen. Tredækker er kendt for at opbygge store fedtdepoter inden et non-stop træk til tropisk Afrika (Melfo 2011), hvorfor det synes rimeligt at antage, at det er de samme fugle, som raster igennem en længere periode.

Året indledtes også meget fint med op til seks spillende tredækker, primært i Østdanmark med 1-8/5 1-2 Koklapperne, Vestamager (KBH), 3-6/5 1-2 Lille Åmose (SVJ), 5-17/5 1-2 (måske 3?) Tryggevejle Ådal (KBH). Herudover blev fugle trådt op 7/5 Saltholm (KBH), 9/5 Harbøre Tange (VJ), 12/5 Kammerslusen (SVJ) og 28/5 Nyord Enge, som blev forårets sidste fugl.

Regional fordeling af tredække 2016

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
Forår	0	1	1	0	0	0	0	2	5	0	1	0	10
Efterår	37	0	1	8	0	0	0	3	2	0	0	0	51
Samlet	37	1	2	8	0	0	0	5	7	0	1	0	61

Tredækker, Store Vildmose, 30. august 2016. Foto: Rune Sø Neergaard

Efteråret ankomst skete til normal tid med 16/8 1 Simested Ådal (NJ), 17/8 2 Volsted Kær (NJ) og 18/8 1 Ølsemagle Revle (KBH). Tredækker blev registreret på 24 lokaliteter i efteråret, primært i det nordjyske og forekomsten kulminerede medio august-primio september. Største antal (>3) var 19/8 4 Mastrup Bæk (NJ) og 7 Volsted Kær, 23/8 3 Kasted-Geding Mose (ØJ) og 4 Sønderkov, Hjørring (NJ) samt 27/8 9 Ringfinner (NJ). Efterårets sidste blev en sen fugl 21/10 1 R Anholt (ØJ).

(Jørgen Staarup Christensen)

Enkeltbekkasin *Limnocyptes minimus*

Årligt registreres ca. 500 fugle med flest i efteråret, hvorfor årets total på 418 fugle er lidt færre end normalt. Sædvanligvis skal arten trædes op, og fund gælder typisk kun enkeltindivider. Først på året blev største antal (>2) 4/1 3 Sneum Digesø (SVJ), 19/1 3 Egå Engså (ØJ) og 16/2 3 Brabrand Sø vestende (ØJ). Første tiltræk blev noteret medio marts med 19/3 6 Porsemosen (KBH) og 20/3 4 Flyndersø, Korshage (VSJ). Største forekomst i foråret var 14/4 10 Feddet (ST), og forårets sidste fugl blev en sen fugl 21/5 1 Stensnæs (NJ). Mest bemærkelsesværdigt var en spillende fugl efter mørkets frembrud 12-16/4 ved Tryggevejle Ådal (S). Der har ikke kunnet findes omtale af spillende fugle tidligere fra Danmark.

Regional fordeling af enkeltbekkasin 2016

2016	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
1. halvår	20	9	12	22	7	10	10	11	31	8	25	3	168
2. halvår	64	18	42	19	0	17	11	15	26	12	22	4	250
Total	84	27	54	41	7	27	21	26	57	20	47	7	418

Svaleklire *Tringa ochropus* (yngleforekomst)

Der er kun sikre ynglefund fra artens kernelokaliteter i Nordsjælland, hvor Per Ekberg Pedersen har været meget behjælpelig med oplysninger fra Grib Skov og Store Dyrehave. I Gribskov (NSJ) var der et nogenlunde stabilt antal fugle i skoven, men ikke alle fik unger på vingerne. Samlet var bestanden på 17-20 par, og der var en mindre nedgang af ynglepar med succes i forhold til 2015. Årsagen til dette kan være øget sommerskovning i 2016, samt stadigt mindre vand i skoven på grund af manglende nedbør, og dette på trods af at flere dræn er stoppet for at få mere vand i skoven. Set over de seneste 10 år har bestanden i Gribskov været nogenlunde stabil, dog med et par uforklarlige udsving i 2009 og 2010. I Store Dyrehave (NSJ) blev der fundet 4-5 par, og også denne bestand har været stabil i mange år til trods for mere færdsel og forstyrrelser, som dog ikke kommer ud i de sumpede områder, hvor svalekliren opholder sig med ungerne.

Fra Nordsjælland var der yderligere meldinger om ynglepar ved Gammel Grønholtvang (1 par) og Danstrup Hegn (1 par) samt mulige ynglepar ved Allerød Sø, Kattehale Mose, Langstrup Mose, Sundby Mose/Hagerup Sø og Kokkedal Mose. Fra Sjælland var der

Første fugle i efteråret blev fundet til sædvanlig tid 1/9 1 Hindemåde (SJ), 3/9 1 Vrangstrup Enge (NJ) og 12/9 1 Holløse Bredning (NSJ). Antallet af fugle/observationer steg som vanligt fra ultimo september; max. 25/9 8 Feddet og kulminerede i oktober, hvor største antal blev 16/10 8 Nors Sø (NJ), 22/10 10 Hønen, Fanø (SVJ) og 30/10 6 Ulvedybet. I år var der flere pæne forekomster i november med 8/11 7 Hindemaj og 12/11 7 Rørvig Bugt (SVJ). Arten træffes året ud med typisk 1-2 individer på lokaliteter i de fleste landsdele. Fra andet halvår skal desuden to ringmærkede fugle bemærkes hhv. 27/10 og 30/10 Vallensbæk og Ishøj Strandenge (S).

(Jørgen Staarup Christensen)

Svaleklire, Værnengene, 6. august 2016. Foto: Eva F. Henriksen

også melding om et muligt ynglepar i Bromme Plantage (VSJ). På Bornholm var der territoriehævdende fugle i april ved Ølene og Vallengårds Mose, men der er desværre ikke senere observationer, så gennemtrækkende fugle kan næppe udelukkes.

Fra Jylland var der meldinger om mulige ynglefugle 4/7 Kompedal Plantage (ØJ), hvor en stedfast fugl varselede ængsteligt omkring mindre moser i plantagen.

(Jørgen Staarup Christensen)

Tinksmed *Tringa glareola* (yngleforekomst)

En opgørelse over ynglebestandens størrelse 1998-2011 (Nyegaard et al. 2014) i den afsluttende DATSY-rapport viste, at der yngledes omkring 100 par i Danmark, primært i Thy (NJ), hvor arten har været optalt af Naturstyrelsen hvert andet år gennem en lang årrække.

I 2016 blev der ikke lavet systematiske optællinger i Thy. Da optællinger i 2013 og 2015 ikke tidligere er offentliggjort i denne sammenhæng, bringes de her (Jens Jørgen Andersen, pers. medd.): 2013 (i alt 114 par):

Hanstedreservatet 53 par, Vangså Hede 12 par, Ålvand 22 par, Stenbjerg Hede 9 par, Lyngby Hede 18 par. 2015 (i alt 100 par): Hanstedreservatet 47 par, Vangså Hede 7 par, Vang Sø (NVJ) 2 par, Ålvand 19 par, Stenbjerg Hede 12 par, Lyngby Hede 13 par.

Fra den øvrige del af Jylland var der ynglefund i 2016 fra Borris Hede (VJ) en territoriehævdende fugl 7/5, Grovsø og Langvand (SVJ) 1-2 syngende fugle 13/5-17/6, Heden mellem Ål og Bordrup Plantage (SVJ) 1-2

syngende fugle 1/5-2/6, Helle Sø (SVJ) tre syngende fugle 12/5, Holm Sø (SVJ) en syngende 11/5 og en urolig 16/6, Sølager Sø (SVJ) to ængstelige 16/6.

Der er således tale om en stabil bestand med langt den største del af yngleparrene i Thy.

(Egon Østergaard)

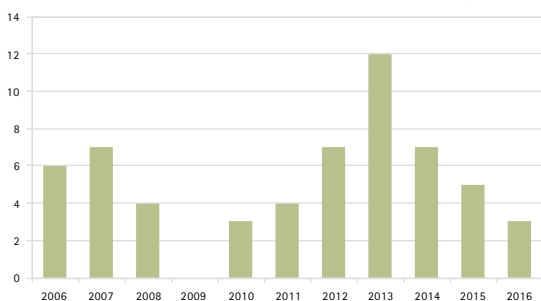
Damklire *Tringa stagnatilis*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-16		2013	1994	2001	
2016	0	<1	<1	3	6	6	5	12	10	10	146

Kommentar: Første fund er fra 1970.

Blot tre forskellige fugle på to lokaliteter, alle iagttaget inden for en kort periode i månedsskiftet juli/august – 25/7-3/8 op til 2 Nørresø (SJ) og 26-30/7 1 Firtalsstrand (F). Der var tale om en forekomst noget under gennemsnittet.

(Hans Christophersen)

Damklire, Nørresø, 30. juli 2016. Foto: Henrik Böhmer

Figur: Årlig forekomst (max.) af damklire 2006-2016.

Odinshane *Phalaropus lobatus*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-16		2010	1988	2009	
2016	NA	(51)	75	90	75	82	84	175	139	120	(3221)

Kommentar: Der mangler årstotaler for 1970, 1972-73 og 1975-76.

En meget lav årssum på blot 45 fugle er noget under gennemsnittet. Forekomsten var lav i begge halvår, men især første halvår med kun fem fugle var usædvanligt. Regionalt set var det især i SJ og KBH, at der blev set forbausende få fugle.

DOFbasen rummer en lang række iagttagelser, som antageligt drejede sig om de samme fugle, der opholdt sig på samme lokaliteter i flere dage. Gengangere er søgt udrenset i sumskemaet.

Første halvår bød som sagt på blot fem fugle, 30/5 1 Juelstrup Sø (NJ), 5/6 1 Skarø Rev (F), 7-8/6 1 Egå Engsø (ØJ), 12/6 1 Nakskov Indrefjord (ST) og 17/6 1 Bygholm Vejle (NJ).

Andet halvårs første blev set 18/7 1 Keldsnor (F) og 21-25/7 1 Klydesøen, Amager (KBH). Herefter en række forekomster af enlige fugle. Der forelå således blot disse iagttagelser af to fugle, 7-8/8 2 Bygholm Vejle, 7/8 2 Tipperne (VJ), 16/8 2 Keldsnor, 19-21/8 2 Gyrstinge Sø (VSJ), 21/8 2 Agger Tange (NJ) og 24-28/8 2 Sneum Digesø (SVJ). Den i særklasse største forekomst var 17/8 6 Højer Vade (SJ). Ellers udmærker Langeland sig som et af de få områder med samlet 6-7 fugle. Årets sidste ses 18 og 21/9 1 Majbølle Nor (ST) og 24/9 1 Gedser Odde (ST).

(Hans Christophersen)

Regional fordeling af odinshane 2016

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
1. halvår	2	0	0	1	0	0	1	0	0	0	1	0	5
2. halvår	6	3	4	1	0	6	7	3	1	1	6	1	39
2016	8	3	4	2	0	6	8	3	1	1	7	1	45

Thorshane *Phalaropus fulicarius*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-16		2011	2010	2014	
2016	NA	(4)	7	(14)	18	44	40	80	58	58	(721)

Kommentar: Der mangler årstotaler for 1972 og 1975-1976. Der er lidt usikkerhed om årstotal i 1990.

Med mere end en halvering af sidste års moderate 29 fugle var året på et meget lavt niveau. I første halvår blev der set to fugle, 1-2/1 i Hvide Sande Havn (VJ) og 2/2 i Rindby Strand (SVJ). Førstnævnte blev også set på lokaliteten i december 2015!

Andet halvår gav ca. 11 fugle, som alle nævnes:

28-30/9 dagligt én fugl ved Blåvand (SVJ), 28/9 Grenen (NJ), 30/9 Fanø (SVJ) og Korshage (VSJ) – alle én fugl. Desuden 8-14/10 op til to fugle Hvide Sande Havn (VJ) samt enkeltfugle 22/10 Højen Fyr (NJ), 28/10 Grenen og 27/12 Børstrup Hage (NSJ).

(Hans Christophersen)

Regional fordeling af thorshane 2016

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2016	3	3	5	0	0	0	0	1	0	1	0	0	13

Lunde *Fratercula arctica*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-16		2016	2002	1990	
2016	NA	(22)	41	65	52	36	41	114	101	100	(1973)

Kommentar: Der mangler årstotal fra 1975-76 og 1999-2003. Artstotal overstiger 100.000 fugle og sammenfattes derfor ikke.

Der var fund af i alt 114 fugle, hvilket er ny rekord. Heraf var dog 50 dødfundne. Alle de døde var fundet i første halvår, og alle var fra Nord- og Vestjylland. 47 af de døde fugle blev fundet i perioden 5/2 – 22/3, og der blev fundet op til fem/lokalitet.

Der var 50 fugle fra første halvår og 14 fra andet halvår. Når man ser bort fra de døde fugle, var 64 et ganske godt resultat. De seneste 10 år gennemsnit er på 34 fugle, men der er dog et stykke op til de

rigtigt gode år, hvor der ses op til 100 fugle. Der var seks fugle i de indre farvande.

Første halvårs sidste fugl var 17/4 2 døde Skagen (NJ). En observatør, der opholdt sig i den danske del af Nordsøen (NJ) havde op til 21 rastende fugle i perioden 2/4 – 14/4, disse indgår i totalen.

Efterårets første fugl var også fra Skagen, 2/10 1 NØ. Skagen var med 2/10 – 2/11 7 trækkende, flest 30/10 4, også bedste lokalitet og eneste med mere end én fugl.

(René Christensen)

Thorshane, Hvide Sande, 12. oktober 2016. Foto: Carsten Gørges Laursen

Regional fordeling af lunde 2016

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
1. halvår	10	1	38	0	1	0	0	0	0	0	0	0	50
2. halvår	8	0	0	1	0	0	0	2	0	3	0	0	14
døde	46	2	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	50

Tejst *Cephus grylle* (yngleforekomst)

Landets samlede ynglebestand for 2016 blev vurderet til 1807-1938 par, hvilket var en stigning i forhold til sidste års bestand på 1384-1609 par.

Bestanden på Hirsholmene (NJ) blev optalt til ca. 1250 par, hvilket er en øgning i forhold til 2015, hvor der optaltes ca. 1000 par. Tejsterne på Deget (NJ) blev ikke optalt. Bestanden på Nordre Rønner (NJ) lå stabilt på ca. 25 par, mens bestanden i Østerbyhavn på Læsø (NJ) fordobledes fra sidste års 8 par til 16-18 par.

Bestanden på Hesselø er ikke optalt siden 2010, hvor antallet af ynglepar blev vurderet til 117. Siden er der sket en markant stigning i bestanden, idet den i 2016 blev vurderet til 150-200 par.

Tejstebestanden omkring Samsø (ØJ) havde fremgang ved Vandstedet på Nordsamsø fra 2-4 par i 2015 til 7 par i 2016, stabil lille bestand på Kyholm og Lindholm, og tilbagegang i bestanden på Vejro fra 48 par i 2015 til 30-36 par i 2016. På Endelave (SØJ) er den lille bestand fordoblet fra 3 par i 2015 til 7 par i 2016.

I Storebælt er bestanden på Musholm gået tilbage fra 51 par i 2015 til 17-22 par i 2016. Til gengæld er tejsterne i landets sydligste koloni på Sprogø fordoblet fra 50-55 par i 2015 til 102 par. Nogle få par yngler stadig i klinger på øen som oprindeligt, men ellers har de spredt sig i stensætningerne rundt om næsten hele øen - en meget opmuntrende udvikling.

(Sten Asbirk)

Regional fordeling af ynglepar af tejst 2016

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2016	1330-1360	0	0	128-154	7	0	113-114	79-103	0	150-200	0	0	1807-1938

Alk *Alca torda* (yngleforekomst)

Bestanden på Græsholmen ved Christiansø blev ikke optalt i 2016, men ifølge Christiansø Feltstation var der fremgang i bestanden.

Der foreligger heller ikke optællinger af bestanden på Bornholm, men 4/6 blev der talt 110 fugle på havet udfor Hammerhavn-Ørnevig, hertil en del på klipperne.

(Thomas Bregnballe)

Alk, Hammeren, 11. marts 2016. Foto: Steen E. Jensen

Søkonge *Alle alle*

Årstotal	Hypighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-16		1996	2005	1995	
2016	NA	(12)	898	(4074)	1890	547	585	13.909	10.625	9257	(64.943)

Kommentar: Der mangler årstotaler fra 1975-76, og 1993.

Der sås i alt 299 fugle, heraf otte fra første halvår og fem døde. 299 fugle var blot 30 % af sidste års total, men falder i tråd med de sidste års tendens med stadig færre antal fugle. Stigningen i 2015 skal måske kun betragtes som en tilfældighed!! Der var flest fugle i Nordjylland og langs den jyske vestkyst, hvilket er normalt. Der var et sent fund fra første halvår, dog af en død fugl.

Alle fund fra første halvår nævnes. 8/1 1 Struer (NJ) (indlandsfund), 15/1 1 og 5/2 1 begge Skagen (NJ), 1/2 1 Fanø Vesterstrand (SVJ) og 11/2 1 Ordrup Næs (VSJ), alle disse fugle sås i live, mens de følgende alle var døde: 6/2 1 Skiveren Strand (NJ), 20/2 1 Uggerby Strand (NJ) og 8/6 1 Als Dyb Revle (NJ).

Første fugl i andet halvår var 17/10 1 Als Odde (NJ), De næste sås 30/10, og frem til 16/11 var der næsten daglige observationer. Frem til den 28/11 sås 288 fugle. Antallet var dog "pumpet" lidt på grund af en enkelt stor observation, 2/11 204 Ø Hamborg/Hanstholm (NJ). Ingen andre lokaliteter har i nærheden af så

mange fugle, kun Skagen med otte og Griben (VSJ) med ni kunne "følge" med. Dagen efter den 8/11 sås otte fugle ved Blåvand (SVJ). Resten af årets sås der kun op til fire fugle/lokalitet/dag. Året ebbede ud med to søkonger i december.

(René Christensen)

Søkonge, Aså Havn, 3. november 2016. Foto: Rune Sø Neergaard

Regional fordeling af søkonge 2016

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
1. halvår	5	1	1	0	0	0	0	1	0	0	0	0	8
2. halvår	244	9	20	2	0	0	0	12	0	4	0	0	291
døde	4	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5

Lomvie *Uria aalge* (yngleforekomst)

Bestanden på Græsholmen ved Christiansø blev ikke optalt i 2016, men ifølge Christiansø Feltstation var der fremgang i bestanden. 3/6 er der af en gæstende fuglekigger rapporteret 1050 ynglefugle ved Ertholmene,

men bestanden antages at være på over 3000 par. På Hammeren (B) var den eneste oplysning fra 24/3, hvor der blev talt ca. 40 fugle på redehylder.

(Thomas Bregnballe og Peter Lange)

Lille kjove *Stercorarius longicaudus*

Årstotal	Hypighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-16		1988	1992	2007	
2016	NA	3	98	93	82	137	142	719	367	307	3717

Årets total blev på 108 fugle, hvilket er noget under gennemsnittet for de sidste 10 år. Der var tidligere år især mange observationer fra Gedser Odde (ST), men i 2016 var observationerne især fra Skagen (NJ) med i alt 48 fugle.

I første halvår var der tre observationer, 23/5 1 Flagbakken, Skagen (NJ), 24/5 1 Tranum Klit (NJ) og 29/5 1 Grenen (NJ), alle var adulte fugle.

Efterårets første blev 7/8 1 Asserbo Strand (NSJ) og 10/8 1 Rågeleje Strand (NSJ), mens den sidste observation

blev 31/10 1 Grenen. De største observationer blev 3/9 8 Grenen (NJ), 4/9 15 Grenen, 12/9 5 Grenen (NJ) og 17/9 5 Gedser Odde (ST).

Efteråret havde i alt 105 fugle fordelt med 30 i august, 72 i september og 3 i oktober.

Der foreligger aldersbestemmelse af 86 fugle, hvoraf de 84 svarende til 98 % var 1K. Første 1K blev set 10/8 1 Rågeleje Strand (NSJ).

(Henrik Nyrup)

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2016	63	1	5	0	4	0	0	4	3	12	16	0	108

Almindelig kjove *Stercorarius parasiticus*

Artsbehandling af almindelig kjove blev genoptaget i 2014 efter pause siden 2000. Med en årstotal på 1552 var forekomsten lavere end i 2015.

Der blev gjort to vinterfund, 28/1 1 Grenen (NJ) og 1/2 1 Bøvling Fjord (VJ).

Førårstrækket blev for størstedelens vedkommende observeret ved Skagen (NJ) med 286 fugle og Blåvands Huk (SVJ) med 133 fugle. I perioden fra marts til juni blev samlet indrapporteret 459 fugle.

Den første blev 27/3 1 Hirtshals Fyr (NJ) efterfulgt af 28/3 2 Korshage (VSJ), 28/3 2 Gilbjerg Hoved (NSJ) og 28/3 1 Grenen. Første halvår blev domineret af observationer af 1-3 fugle. Der var enkelte større observationer med 29/3 11 Skagen (ny dagsrekord for marts for Danmark) samt 14/4 40 Hyllekrog (ST), 30/4 18 Grenen

og 3/5 41 Grenen som de største observationer.

I perioden fra august til november blev der samlet indrapporteret 1044 fugle. De fleste blev set langs den jyske vestkyst, hvor den især blev observeret ved Skagen og Blåvands Huk. Ved de to lokaliteter blev største observationer på 7-8 fugle, hvilket er usædvanlig fåtalligt. Største dage blev til gengæld 28/8 47 Køge Lystbådehavn (KBH), 5/9 89 Roneklint (ST), 17/9 55 Feddet (ST) og 30/9 18 Lyngvig Fyr (VJ).

Første 1K blev observeret 29/8, hvor der var observation fra fire lokaliteter 1 Kikhavn (NSJ), 1 Flyvesandet (F), 29/8 2 Lild Strand (NJ) og 29/8 1 Grenen.

Årets sidste blev 23/11 1 Grenen og 27/12 2 Børstrup Hage (NSJ).

(Henrik Nyrup)

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2016	435	175	190	91	32	11	28	24	112	44	407	3	1552

Lomvie (og enkelte alke), Græsholmen, 2. juni 2016. Foto: Gert Juul Jeppesen

Mellemkjove *Stercorarius pomarinus*

Årstotal	Hypighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-16		2014	1985	1989	
2016	NA	(52)	403	(193)	85	341	264	1686	1361	648	(9363)

Kommentar: Der mangler årstotaler for 1972, 1975-1976 og 1993.

En årstotal på 96 fugle var på tilsvarende niveau som 2015, hvor der blev observeret 83. Artens optræden varierer dog meget fra år til år, og for et par år siden i 2014 var antallet af observerede fugle helt oppe på 1686. Antallet hang blandt andet sammen med, om der var tale om en god ynglesæson på ynglepladserne.

Der var ingen vinterfund. Første forårsfugl blev 23/4 1 Blåvands Huk (SVJ) og 2/5 1 Blåvands Huk. Der blev i alt kun observeret otte fugle i første halvår. Fuglene fordelte sig desuden med 15/5 1 Grenen (NJ), 18/5 1 Grenen, 25/5 1 Nordmandshage (NJ), 25/5 1 Grenen, 27/5 1 Grenen og 30/5 1 Roneklint (ST).

Efterårets første blev 15/7 1 Lild strand (NJ), 16/7 1 Grenen (NJ) og 25/7 1 Gedser Odde (ST). De fleste observationer i efteråret blev af enkelte fugle, men med et par lidt større observationer 3/10 9 Gedser Odde og 5/11 6 Køge Lystbådehavn (KBH). Der kan ikke udpeges en periode, hvor der var en markant kulmination i forekomsten.

I december blev det til flere observationer, hvor der sandsynligvis var gengangere i fuglene fra Nordsjælland og Vestsjælland. Alle observationer nævnes 2/12 1 Flyvesandet (F), 27/12 3 Korshage (VSJ), 27/12 1 Griben, Sjællands Odde (VSJ), 27/12 1 Gilbjerg Hoved (NSJ), 27/12 4 Gilleleje By (NSJ), 27/12 4 Børstup Hage (NSJ), 27/12 2 Kikhavn (NSJ).

(Henrik Nyrup)

Regional fordeling af mellemkjove 2016

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2016	13	2	6	4	9	0	3	5	10	13	31	0	96

Storkjove *Stercorarius skua*

Årstotal	Hypighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-16		2003	2004	2001	
2016	NA	(80)	285	301	822	844	745	2077	1879	1134	(20.559)

Kommentar: Der mangler årstotaler for 1972 og 1975-1976.

En total på 658 er lidt under gennemsnittet for de sidste 10 år. Lige som de seneste år er hovedparten af fuglene blevet observeret ved de nordvest- og nordjyske kyster. Skagen (NJ) skilte sig igen i 2016 ud som lokaliteten med flest observerede fugle.

Der var vinterfund 9/1 - 14/2 i alt til ni observationer af i alt 10 fugle. Forårets første dukkede op ved Grenen 20/3 og 27/3, hvorefter der var en række fund i april og maj samt et enkelt fund i juni. Max. var 17/4 3 N Lyngvig (VJ).

Andet halvårs forekomst indledtes 7/7, hvor der var fund på tre lokaliteter. Fra sommermånederne juli og august var der en række mindre observationer på

1-4 fugle samt enkelte lidt større observationer, 2/8 6 Grenen og 11/8 6 Grenen.

Efteråret var domineret af mange fugle i september og oktober, hvor især Nordjylland skilte sig ud. De største observationer blev 30/9 99 Skagen (NJ), 30/9 24 Roshage (NJ), 20/9 10 Ørhage (NJ) og 1/10 136 Skagen. Denne observation var den største i Nordjylland i de sidste 10 år. Den tidligere største observation var 8/10 2011 101 Grenen.

Uden for Nordjylland blev 28/10 8 Børstrup Hage (NSJ) og 29/10 5 Børstrup Hage.

Der var i december flere observationer, hvor en enkelt skilte sig markant ud, 27/12 18 Roshage.

(Henrik Nyrup)

Regional fordeling af storkjove 2016

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2016	503	37	32	5	3	2	2	6	2	64	2	-	658

Ride *Rissa tridactyla* (yngleforekomst)

I 2016 blev der ikke lavet optælling af antallet af besatte reder ved Bulbjerg (NJ). På grund af erosion af sandet under kalkklippen var der kun få dage, hvor

det ville have været muligt at færdes under kolonien. Der blev talt op til 350 ynglefugle ved Bulbjerg i april. Fra Hanstholm Havn (NJ) foreligger der heller ingen

optælling af reder for 2016, men det vides, at arten ynglede som i de foregående år. I Hirtshals Havn (NJ) ynglede der rider fire steder: Flydedokken (min. 7 reder, min. 7 næsten flyvefærdige unger; fuglene yngler 'indendørs'), Østmolen (min.30 reder, min7 unger),

Niels Jensen-bygning (8 reder, 0 unger) og Duusgaard-bygningen (7 reder, min. 5 unger). I Skagen Havn (NJ) sås der rider i ynglesæsonen, men der var ingen registreringer af redebygning.

(Thomas Bregnballe/Kurt Prentow)

Sabinemåge *Xema sabini*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-16		1997	1988	2004	
2016	47	5	42	76	46	24	35	440	189	145	1897

Efter sidste år, hvor arten helt udeblev fra Danmark, blev den atter set i 2016. Det blev til fire fund. Første fund var tidligt, mens de øvrige fund var tidsmæssigt

mere normale. Alle fund nævnes: 3/9 1 ad. V Roshage (NJ), 1/10 1 1K V Grenen (NJ), 25/10 1 1K NØ Jerup Strand (NJ) og 29/10 1 1K V Liseleje By (S).

(René Christensen)

Dværghmåge *Hydrocoloeus minutus* (yngleforekomst)

Der var ingen tegn på, at arten har forsøgt at yngle i Danmark i 2016.

(René Christensen)

Sorthovedet måge *Larus melanocephalus*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-16		2016	2011	2012	
2016	NA	5	10	31	75	157	149	191	167	166	2192
22	NA	<1	0	0	8	19	17	-	-	-	-

Kommentar: Første række angiver antal fugle og anden række antal ynglepar. Der mangler årstotal fra 1991. Første ynglefund er fra 1970. Max-antal ynglefund er fra 2012: 14-24 par.

Med mindst 191 fugle var 2016 alletiders bedste år, den tidligere rekord lod på 167 fugle. De seneste ti års gennemsnit ligger på 142 fugle/år. Hvad angår yngleforekomsterne ligger det på linje med de senere år, med 16-22 par, i 2015 var der 17-21 par. Arten yngler spredt rundt om i landet med 1-2 par/lokalitet. Kun Sneum Engsø (SVJ) skiller sig ud med fem par. Uden for ynglelokaliteterne var der kun få lokaliteter med mere end 1-3 fugle, i 2016 var de bedste lokaliteter Hanstholm (NJ), hvor der på flere dage i august-september-oktober optælles 23-24 fugle, flest 7/9 1K + 2 2K + 4 ad.og Fourfelt, Esbjerg (SVJ) 29/7 – 21/9 i alt 2 1K + 1 2K + 1 3K + 2 ad.

(Rene Christensen)

Lokaliteter med fund af sorthovedet måge i 2016

Regional fordeling af sorthovedet måge 2016

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2016	48	3	35	3	9	5	30	3	26	10	17	2	191

Baltisk sildemåge *Larus fuscus fuscus* (yngleforekomst)

Der var oplysninger om fire ynglepar, men desværre igen oplysninger om ynglesucces, hvilket kunne være

ønskeligt. Alle fund var fra Nordbornholm på gamle kendte lokaliteter for arten.

(René Christensen)

Middelhavssølvmåge *Larus michahellis*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-16		2007	2006	2003	
45	0	0	0	(17)	75	55	69	155	129	87	(1156)

Kommentar: Første gang artens forekomst opsummeres er i 1999, hvor SU anerkender arten som regelmæssig gæst i danske farvande.

Sorthovedet måge og hættemåger, Nykøbing Falster Sukkerfabriks slambassiner, 11. maj 2016. Foto: Asbjørn Jensen

Med mindst 45 fugle var 2016 et middelmådigt år og en del under de seneste 10 års gennemsnit på 78 fugle/år. I 2016 sås der 62 fugle. Der blev set 11 fugle i første halvår og 34 i andet halvår. Alle regioner havde observationer, undtagen Bornholm. Det var usædvanligt, at der ikke var observationer fra Bornholm. Kun aldersbestemte fugle er medtaget i materialet, og der er forsøgt rensset for gengangere.

Første halvårs sidste fugl var 7/6 1 ad. Lakolk Strand (SJ), men andet halvår første fugl var 16/7 1 ad. Fanø

Vesterstrand (SVJ), samme fugl? Årets første 1K fugl sås i den anden ende af landet, 29/7 1 Damhussøen (KBH), hvilket var et normalt tidspunkt.

Som andre år blev der set flest på Stevns (KBH) og på Fanø (SVJ) med henholdsvis 7 og 13 fugle. De øvrige lokaliteter/områder havde 1-3 fugle.

De største observationer fra Fanø var 31/12 4 ad. Fanø Vesterstrand og fra Stevns var det 14/12 1 1K + 1 2K + 1 ad. Rødvig.

(René Christensen)

Kaspisk måge *Larus cachinnans*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-16		2015	2006	2016	
2016	3	0	0	(42)	196	309	307	425	391	384	(4296)

Kommentar: Første gang artens forekomst opsummeres er i 1999, hvor SU anerkender arten som regelmæssig gæst i danske farvande.

Det blev til mindst 384 fugle i 2016, et mindre fald fra 425 i 2015 (bedste år nogensinde), men dog det tredje bedste år nogensinde. Gennemsnittet for de seneste 10 år er 307 fugle/år. Der er kun medtaget aldersbestemte fugle, og der er forsøgt rensset for gengangere. Antallet er nu så højt, at det er svært at få et reelt overblik over det reelle antal.

De bedste regioner var NJ, SVJ og KBH. I SVJ var det særligt Fanø, der rummede mange fugle. Mens det i

region KBH var Stevns der havde flest. På Fanø er der ved konservativ vurdering set 22 fugle i første halvår og 54 fugle i andet halvår.

Første halvårs sidste fugle var 17/6 1 2K Rødvig (KBH) og 2 2K+ Fællesskov, Kobbøl Skov, Lund Hestehave (KBH).

Første fugle var i andet halvår var 11/7 1 2K + 1 3K Fanø Vesterstrand (SVJ) og 1 2K Fanø Nordveststrand (SVJ). Første 1K-fugl var 21/7 2 Rødvig.

De bedste lokaliteter var:

Fanø Vesterstrand (SVJ): 11/1 – 23/2 4 2K + 3 3K + 2 4K + 10 ad og 10/7 – 31/12 4 1K + 8 2K + 4 3K + 1 4K + 10 ad.

Mindelund/Kalvehøj (Fanø): 2/2 3 ad og 29/9 1 1k + 1 2K + 4 3K + 5 ad. Rødvig Havn/Stevns (KBH): 1/1 – 17/6 5 2K + 1 3K + 2 ad og 21/7 – 30/12 3 1K + 2 2K + 1 3K + 1 4K + 3 ad.

Udenfor de klassisk gode lokaliteter/områder var bedste lokalitet, 12/9 – 17/12 1 1K + 1 2K + 4 3K + 2 ad Hirtshals (NJ).

(Rene Christensen)

Kaspisk måge, fuglen der bærer ukrainsk ring, er set på Langeland flere år i træk. Den er nu i sit 5. kalenderår. Bagenkop 14. december 2016. Foto: Henrik Knudsen

Regional fordeling af kaspisk måge 2016

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
1. halvår	7	1	27	4	0	1	16	4	50	7	11	9	137
2. halvår	22	1	73	4	3	7	7	4	61	7	15	43	247

Hvidvinget måge *Larus glaucoides*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-16		2012	1983	1993 1997	
2016	NA	2	9	16	11	20	17	59	27	24	511

Der var fund af mindst 14 fugle, med ni fra første halvår og fem fra andet halvår. Det var en anelse under de seneste 10 års gennemsnit på 17 fugle/år. Kun aldersbestemte er medtaget.

Der var som vanligt flest fugle fra Nordjylland. Sidste fra første halvår var 11/5 1 3K Skagen (NJ), næste fugl

var en formodentlig oversomrende fugl 13/8 1 2K Hirtshals (NJ).

Første regulære vinterfugl var 16/11 1 1K Hirtshals. Bedste lokalitet var Hirtshals med i alt fem fugle, mens Hanstholm (NJ) havde tre fugle. Fra de indre farvande var der et fund, 22/1 – 2/5 1 2K Gilleleje (NSJ).

(René Christensen)

Regional fordeling af Hvidvinget måge 2016

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	TOTAL
1. halvår	8	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	9
2. halvår	4	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5

Gråmåge *Larus hyperboreus*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-16		2003	2004	2001	
2016	NA	(103)	129	71	38	38	38	287	189	170	(3408)

Kommentar: Der mangler årstotaler for 1972, 1974-75 og 1991.

Årets resultat var 38 fugle, hvilket svarer til årsgennemsnittet for de seneste 10 år. Der sås 23 i første halvår og 15 i andet halvår. Der sås flest fugle i Nord- og Vestjylland, der var dog også et par fund fra de indre farvande.

Første halvårs sidste var 30/5 1 2K Skagen (NJ), mens andet halvårs første fugl var, formodentlig den samme, 17/7 1 2K Skagen. Efterårets første 1K-fugl sås 21/10 Skagen.

Hvidvinget måge, Gilleleje, 31. januar 2016. Foto: Erik Biering

De bedste lokaliteter var:

Hanstholm 1/1 – 1/4 2 2K + 1 4K og 25/7 -27/12 1 1K
+ 1 2K
Hirtshals 2/1 – 13/4 1 2K + 1 ad. og 2/12 – 30/12 2 1K
+ 1 2K

Skagen 3/1 – 30/5 2 2K + 1 4K + 1 ad. og 17/7 -29/12 1
1K + 1 2K + 1 ad.

Fundene fra de indre farvande var 27/12 1 1K Hundested
(NSJ) og 29-30/12 1 1K Dueodde (B).

(Rene Christensen)

Regional fordeling af gråmåge 2016

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
1. halvår	13	6	4	0	0	0	0	0	0	0	0	0	23
2. halvår	11	0	2	0	0	0	0	0	0	1	0	0	15

Dværgterne *Sternula albifrons* (yngleforekomst)

Det er uhyre vanskeligt at holde præcis styr på den danske ynglebestand af dværgterne, fordi arten typisk yngler i forholdsvis små kolonier på udsatte sandstrande og lave revler og er kendt for at flytte meget rundt. Arten udviser derfor ofte store regionale udsving fra år til år. Sammenholdt med det meget store antal potentielle ynglelokaliteter i Danmark betyder dette, at en betydelig del af ynglebestanden let kan unddrage sig registrering, med mindre der gøres en målrettet, landsdækkende indsats. I 2016 blev der via den årlige optælling af kolonirugende kystfugle i Vadehavet samt registreringer foretaget i forbindelse med AUs og ZMs ringmærkningsprojekt om arten opnået en god dækning af artens yngleforekomst i Vadehavet, på Jyllands vestkyst (VJ) og i det vestlige Sjælland, mens der desværre er meget store huller i materialet fra den øvrige del af landet.

I skarp kontrast til 2015 var ynglesæson 2016 præget af usædvanligt stille og varmt vejr i maj og første halvdel af juni, hvilket gav dværgterner og andre strandrugende fugle optimale ynglebetingelser.

I 2016 blev der registreret i alt 380-399 ynglepar i Danmark. Dette ligger antalsmæssigt ca. midt i de foretagne registreringer i perioden 2009-2015 (mellem 256-297 par i 2013 og 417-486 par i 2015), hvilket man imidlertid ikke skal lægge for meget i. Antallet af registrerede ynglepar afhænger nemlig naturligt nok af fra hvilke og hvor mange ynglelokaliteter, det lykkes at tilvejebringe data. I 2012 blev arten f.eks. registreret ynglede på 79 lokaliteter, i 2013 kun på 40 lokaliteter

og i 2015 på 69 lokaliteter. I 2016 blev arten registreret ynglede på 50 lokaliteter, mens der manglede oplysninger fra en række betydningsfulde lokaliteter som bl.a. Anholt (ØJ), Boels Rev/Sødringholm (ØJ), Poldene/Randers Fjord (ØJ), Saltholm (KBH) og Rødsand (ST). Alene disse fem lokaliteter tegnede sig i 2015 for 132-155 registrerede par. Når der kompenseres for manglende data, synes bestanden på landsplan at være stabil eller måske i svag fremgang, og samlet set er det fortsat vores vurdering, at den danske ynglebestand af dværgterne er på over 500 ynglepar.

Vadehavet var fortsat artens vigtigste yngleområde med 104 registrerede par på Rømmø (SJ), 80 par på Fanø med omliggende sande (SVJ) og 5 par på fastlandskysten (SVJ). De i alt 189 registrerede ynglepar var en fordobling i forhold til den registrerede ynglebestand i perioden 2013-2015, hvilket giver begrundet håb om, at de senere års negative udvikling nu er vendt. Der er dog endnu et stykke vej til resultatet for perioden 1996-1999, hvor der i gennemsnit blev registreret 234 par årligt i Vadehavet. Genfangst af ringmærkede fugle kunne dokumentere, at den markante fremgang i Vadehavet fra 2015 til 2016 blandt andet skete på bekostning af ynglelokaliteter længere oppe ad Jyllands vestkyst (Hvide Sande (VJ) - Agger Tange (NJ)), hvorfra ikke mindre end seks tidligere ynglefugle blev aflæst ynglede på Fanø. Det bliver interessant at se, om denne tendens fortsætter i de kommende år. Desuden er det nærliggende at antage, at en "overskudsproduktion" af unger i kolonierne i den tyske

del af Vadehavet kan have bidraget til fremgangen i 2016. Det stabile vejr i maj og juni betød, at der – undtagelsesvis – ikke indtraf betydende oversvømmelser af artens udsatte koloniområder i Vadehavet, hvilket havde en meget stor positiv indvirkning på årets ungeproduktion. Mens kun 4-6 unger opnåede at blive flyvefærdige på Fanø med omliggende sande i 2015, vurderes det, at det samlede resultat for Fanø i 2016 blev 40-60 flyvefærdige unger. Årets usædvanligt gode ungeproduktion i Vadehavet vil dermed kunne få en afgørende, positiv betydning for ynglebstandens udvikling i de kommende år. De kommende år vil vise, om der blot var tale om et isoleret fænomen, eller om bestanden i Vadehavet virkelig er i fremgang igen.

Største lokalitet i 2016 var Søren Jessens Sand/Fanø (SVJ) med ca. 57 ynglepar, mens tre kolonier på Rømø (SJ) hver havde 25 par eller mere. Lokaliteter med flest par uden for Vadehavet var Sækkesand/Møn (ST) 40 reder, Sanddobberne (VSJ) 16 par, Tissø (VSJ) 14 par, Stokken/Læsø (NJ) 13 par og Lejoddén (VSJ) 11-13 par. Ingen andre af de dækkede lokaliteter kunne fremvise en yngleførekømt på 10 par eller derover.

Især i VJ var bestanden fortsat hårdt presset som følge af prædation fra ræv, omfattende strandrensning (indebærer ofte at ynglezonen på strandene køres op flere gange i løbet af en ynglesæson), bade-/turistaktiviteter inklusiv færdsel med løse hunde og øvrige menneskelige aktiviteter, herunder omfattende anlægsarbejder i Thyborøn Sydhavn. Disse negative faktorer vurderes at være forklaringen på den doku-

menterede udvandring af ynglefugle herfra til Vadehavsområdet. Også i den øvrige del af landet måtte arten som sædvanligt slås med omfattende prædation fra især ræv og store måger, menneskelige aktiviteter i koloniområderne og kreaturers nedtrampning af æg og unger på strandens lokaliteterne. F.eks. blev alle 16 reder på Sanddobberne (VSJ) præderet af ræv i løbet af en enkelt nat. Dværgterner har aldrig ynglet på Bornholm, og arten blev heller ikke i 2016 registreret ynglende i SØJ og NSJ.

Ved Tissø, Danmarks eneste permanente og traditionelt også ubetinget største indlandsforekomst, gjorde dværgterne et fornyet forsøg på at genvinde fodfæstet på de kunstigt etablerede yngleoer ved søens sydbred efter at have været fortrængt herfra af hættemågerne (se Fugleåret 2013-2015). En koloni på 13 par etablerede sig på en af øerne, men samtlige reder blev præderet af ikke-ynglende sølvmåger, som sæsonen igennem holdt til i området. Kun ét par, som ynglende på stranden inden for øerne, fik to unger på vingerne. Også ved en anden sjællandsk indlandslokalitet, Tystrup Sø, blev der registreret ynglende dværgterner, som fik mindst to unger på vingerne.

Mens 2015 samlet set var et dårligt og i mange henseender meget atypisk år for dværgterner i Danmark, var 2016 til gengæld et usædvanligt godt år med en ungeproduktion, der generelt lå væsentligt over det normale. Dværgterner kan blive forholdsvis gamle (op til ca. 25 år), hvorfor bestanden ikke er afhængig af at få tilført et stort antal nye ynglefugle hvert år. Takket

Dværgterne. Agger Tange, 12. maj 2016. Foto: Poul Holm Pedersen

være høj overlevelse blandt voksne fugle kan bestanden klare, at hele årgange "falder ud", når blot der er enkelte år med usædvanlig god ynglesucces. 2016 var et af disse usædvanligt gode år.

Yderdatoerne for observationer i DOFbasen var 19/4 2 Blåvandshuk (SVJ) til 11/9 1 Ølsemagle Revle (KBH), hvilket er normalt.

(Ulf M. Berthelsen / Thomas Bregnballe)

Regional fordeling af dværgterne ynglepar i 2016

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
Ynglepar	36-38	26-30	85	3	0	104	5-6	63-74	5	0	53-54	0	380-399

Sandterne *Gelochelidon nilotica*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-16		1970	1983	1984	
2016	NA	(113)	44	35	7	10	9	ca. 400	76	60	(1379)
8	NA	(113)	44	35	7	10	9	ca. 400	76	60	(1379)
?	+ 500	NA	(9-11)	(11)	2	1	1	-	-	-	-

Kommentar: Første række angiver antal fugle og anden række antal ynglepar. Der mangler årstotal fra 1971-77. Den danske ynglebestand angives i 1970 til 200 par.

Der kan være set op til otte forskellige fugle, men da forekomsten er relativt lille og observationerne er gjort inden for et snævert område, drejer observationerne sig måske kun om to fugle. Alle fund var fra Sydvestjylland og nævnes her, 9/5 – 24/5 og 19/6 op til

to fugle Filsø (SVJ). Der var ingen tegn på, at fuglene har ynglet. Desuden 12/5 2 3K+ Gammelgabsøerne (SVJ) (godkendt af SU der behandler fund uden for Vadehavsområdet), 4/5 1 Mindelund/Kalvekrog, Fanø (SVJ), 5/6 2 Sneum Digesø (SVJ) og 20/7 1 S Blåvand (SVJ).

(Rene Christensen)

Rovterne *Hydroprogne caspia*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-16		2011	2016	2014 2015	
2016	NA	(60)	79	75	68	146	119	196	169	141	(3603)
169	NA	(60)	79	75	68	146	119	196	169	141	(3603)

Kommentar: Der mangler årstotaler for 1972 og 1975-77.

Der blev set mindst 169 fugle fordelt på alle regioner undtagen SØJ. Hermed var året det næstbedste år nogensinde, kun overgået af 196 fugle i 2011. Antallet er nok et absolut minimumstal, da antallet af fugle i KBH er usikkert. Dette kan illustreres på følgende måde. På landsplan var der 986 observationer, af disse var 435 fra KBH, fordelt på ca. 60 lokaliteter.

Der blev ikke indtastet ynglefund, men fund fra det Sydfynske Øhav (F) og Køge Bugt-området (KBH) indikerer, at der kan have været ynglepar i både det Sydfynske Øhav, og formodentlig også på Saltholm (KBH), hvorfra der dog ikke foreligger observationer. Begge områder har de senere år huset en lille ynglebestand. Det ville være ønskeligt med en fast optælling på Saltholm, hvor der i 2013 var fem ynglepar og i 2015 sås 17 fugle i yngletiden.

Med tanke på de senere års udvikling, kan der derfor godt gemme sig enkelte par rundt om i landet, specielt andre steder i den østlige del. Her sås der i sensommeren

gamle fugle ifølge med IK-fugle.

De første fugle sås i starten af april, med 3/4 1ad. Klydesøen (KBH) som den første, og de sidste forlod landet i slutningen af september med 25/9 1 Filsø (SVJ) som den sidste. Begge datoer ligger indenfor det normale for arten.

På flere lokaliteter sås der op til 9 fugle/dag. De efterfølgende lokaliteter husede over 10 fugle:

Filsø 18-27/8 op til 11 fugle (mindst 3 1K).

Gyrstinge Sø (VSJ) 12/8 3 1K + 7 ad.

Vallensbæk og Ishøj Strandenge (KBH) 27/4 11 ad. (ankomst af lokale ynglefugle !!).

Klydesøen 23-27/7 op til 4 1K + 9 ad.

Ølsemagle Revle (KBH) 27/8 3 1K + 10 ad.

En større trækoobservation var 3/9 10 Kongelunden (KBH). Disse fugle, kan dog også være lokale fugle, som flytter rundt i området, selv om øvrige observationer fra området ikke indikerede, at der kunne opholde sig 10 fugle i Køge Bugt-området på dette tidspunkt.

(Rene Christensen)

Regional fordeling af rovterne 2016

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2016	5	10	21	7	0	3	8	20	40	9	43	3	169

Hvidvinget terne *Chlidonias leucopterus*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-16		2014	1997	2005	
2016	NA	2	2	196	52	571	433	3776	1926	286	6678

Kun tre regioner (KBH, NSJ og B) havde ikke besøg af arten i 2016. I alt 40-42 fugle besøgte Danmark i 2016. Antallet af fugle lå på et jævnt niveau, men blev dog krydret med et par, som forsøgte at yngle.

De første dukkede som vanligt op i starten af maj med 7/5 4 SØ Gjerrild Nordstrand (ØJ) som de første, mens de sidste blev set 13/8 2 (1K og ad.) i Tøndermarsken (SJ).

Årets største observation var 9/5 13 Sneum Engsø (SVJ). Et ynglepar holdt til ved Nørreådal/Vejrum (NJ).

Første fugl blev set 6/6, men allerede dagen efter var der to fugle, som blev set frem til 8/7, hvorefter der blev set en fugl frem til 11/7. Parret blev set redebyggende flere gange og blev også set overnattende på og ved reden. Men meget vand var formodentlig årsag til at yngleforsøget blev opgivet. Yngleforsøget er nærmere beskrevet i Nordjyllands Fugle (Brandt 2017).

(Rene Christensen)

Regional fordeling af hvidvinget terne 2016

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2016	8	1	17	4	1	2	2	1	0	0	5	0	41

Sortterne *Chlidonias niger*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-16		2016	2013	2011	
2016	NA	NA	(1048)	731	(4060)	4319	NA	5967	4908	4532	(55.415)
-	NA	NA	117	NA	NA						

Kommentar: Første række angiver antal fugle og anden række antal ynglepar. Sortterne først medtaget i Årsrapporten fra 1980, men mangler fra 1998 og 2000-2007. Årstotaler skal tages med stort forbehold. Fra 1980-89 opgøres kun ynglefugloptællinger i 1983 og 1988-89.

Der var 536 observationer af 5431 fugle, i 2015 var der 690 observationer af 4168 fugle. Grunden til den store stigning skyldtes, at der var et stort træk og mange rastende fugle 7-8/5. Årets første var 25/4 7 Husby

Sø (VJ), mens de sidste forlod landet 18/9 1 hhv. ved Agger Tange (NJ) og Hostrup Sø (SJ). Begge datoer er indenfor det normale. Gengangere er udelukkende trukket fra på dagsbasis.

Hvidvinget terne, Nørreådal, 23. juni 2016. Foto: Thorkil Brandt

Sortterne, Nygård Sø, 8. maj 2016. Foto: Lars Andersen

Hyllekrog (ST) manifesterede sig endnu en gang som landets bedste sted for forårstrækkende sortterner. Her blev i perioden 30/4 – 6/6 set 561 trækkende, flest 7/5 137 og 8/5 92 og yderligere tre dage med flere end 50 trækkende fugle. De 561 fugle er ny rekord for Hyllekrog.

Tontofte Nakke (SJ) havde 8/5 -14/5 97 trækkende, flest 8/5 81, mens Gedser Odde (ST) i perioden 5/5 – 28/5 havde 24 trækkende. Ingen andre lokaliteter havde nævneværdige observationer af trækkende fugle.

Tissø (VSJ) havde i forbindelse med forårstrækket følgende større observationer af rastende fugle, 7/5 180 og 8/5 200. Ingen andre lokaliteter havde mere end 75 rastende fugle, men alle lokaliteter med et større antal

fugle lå i den sydlige og sydøstlige del af landet og alle observationer var koncentreret omkring den 7-8/5.

Der blev meldt om yngleaktivitet fra fem lokaliteter: Magisterkogen (SJ) 15-21 par, Hasberg Sø (SJ) 6-8 par, Kogleaks, Vejlerne (NJ) op til 53 ynglefugle og en angivelse af 27 par, Vest Stadil Fjord (VJ) 11 ynglefugle men ingen angivelser af par. Fra Husby Sø (VJ) er den eneste angivelse tre ynglefugle i ATLAS III.

Efterårstrækket startede som normalt i slutningen af juli og blev stort set kun registreret ved Gedser Odde. Her havde man 257 trækkende fugle i perioden 17/7 – 6/9 med 22/7 43 og 31/7 105 som de bedste dage. Ingen andre lokaliteter havde over 10 fugle.

(Rene Christensen)

Regional fordeling af sortterne 2016

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
obs	101	73	38	16	14	114	28	45	29	13	65	0	536
antal	1241	346	102	118	22	1133	374	636	123	83	1253	0	5431

Splitterne *Sterna sandvicensis* (yngleforekomst)

Den danske ynglebestand af splitterne har i mange år svinget mellem 4000 og 6000 par, hvor langt de fleste par har ynglet på nogle ganske få lokaliteter. Kendetegnet for disse lokaliteter er, at de er ekstremt beskyttede. I alt blev der optalt 4513 par splitterner i 2016, fordelt i ni kolonier.

Antallet af kolonier varierer fra år til år. 8-10 af kolonierne synes forholdsvis stabile, mens der årligt opstår enkelte små tiltag til kolonier, hvorved antallet af lokaliteter med ynglende splitterne i visse år kommer op på omkring 15.

Den mest stabile yngleplads er Hirsholmene (NJ), hvor splitternen har ynglet uafbrudt næsten så langt tilbage i tiden, man har oplysninger. I 2016 ynglede 2306

Splitterne, Blåvand, 26. juli 2016. Foto: Kis Boel Guldmann

par på Hirsholmen, det højeste antal i en årrække. Antallet udgør 60% af det samlede antal splitterner i 2016. Ynglebestanden af splitterne på Hirsholmene udnytter et stort fødeområde i det nordlige Kattegat. Dette fødeområde har som nævnt haft en stabil koloni på Hirsholmene, men en lang række andre lokaliteter har været brugt som yngleplads. Det er hovedsageligt Læsø (NJ) og Treskelbakkeholm i Mariager Fjord (ØJ), lokaliteter der i dag er uegnede på grund af prædatorer.

Traditionelt huser det centrale og sydvestlige Kattegat en splitternebestand på omkring 1000 par, som gennem tiderne hovedsageligt har været i Odense Fjord, Horsens Fjord, Nekselø og Sprogø. I 2016 var denne bestand repræsenteret med 300 par på Hjarnø i Horsens Fjord (SØJ) og 900 par på Sprogø (VSJ). Disse to lokaliteter har i en årrække på skift holdt på hovedparten af denne bestand tilknyttet det centrale Kattegat, men også i nogen grad, for Srogøs vedkommende, Storebælt og den Sydlige Østersø.

Området omfattende Øresund, Storebælt, Smålandsfarvandet og Det Sydfynske Øhav har traditionelt huset mange forskellige mindre splitternekolonier. I 2016 var der i dette område Sprogø-kolonien og den meget stabile Holme Sø ved Brøndby Strand (KBH), en kunstig ø i en strandpark. Her var der 75 par i 2016 hvilket var meget under middel. Den anden betydende koloni i ovennævnte område var Rødsand (ST), som havde ca. 200 par i 2016. Forekomsten af ynglende splitterne på denne lokalitet har været uregelmæssig, men lokaliteten er desværre heller ikke blevet dækket årligt, bl.a. på grund af den afsides beliggenhed og forbud mod færdsel. Holme Sø er derimod meget overvåget af fuglekikkere, ikke mindst fordi det også er en kendt lokalitet for ynglende sorthovedet måge.

Splitterner har sjældent været meget stabil på lokaliteter i Østersø området. Det Sydfynske Øhav havde i mange år en stabil yngleplads på Fiskeholm ved Helnæs, men de forsvandt på grund af sølvmåger. I 2016 ynglede 20 par på Svelmø (F).

Splitternebestandens mest ømme punkt er den bestand, som burde være i Vadehavet og langs den jyske vestkyst. Fødemæssigt er der et stort potentiale i Nordsøen, men i øjeblikket er der kun én større koloni tilknyttet dette område, men den ligger uden for Danmarks grænser, nemlig på vadehavssøen Norderoog i Nordtyskland. Det var dele af denne koloni, som i en kortere årrække var flyttet til Langli i det danske Vadehav. Langli, såvel som andre store klassiske splitternekolonier nær den jyske vestkyst (Ringkøbing Fjord, Nissum Fjord og den vestlige Limfjord), har i en årrække været uegnede på grund af optræden af prædatorer og fravær af hættemågekolonier. I 2016 var der optimistiske tegn, idet der ynglede 350 par på Fjand Ø i Nissum Fjord og 85 par på en kunstig ø i en lagune på Harboøre Tange. Begge lokaliteter værnes effektivt mod Ræv, og indtil videre ser det ud til, at fuglene her kan yngle i fred for landrovdyr; ternerne og andre arter som fx klyde har i de seneste år ynglet med god ynglesucces her.

Splitternebestanden i området tilknyttet Nordsøen var 400 par, hvilket stadig er langt fra tidligere tiders 2-3000 par.

Registreringerne i DOFbasen lå i tidsrummet fra 9/3 1 Hou Nordstrand (F) til 17/11 1 imm. R Grenen (NJ). Der var således ingen vinterfund i år.

(Jens Gregersen/Thomas Bregnballe)

Splitternekolonien på Hirsholmene set fra fyret. 12. maj 2016. Foto: Karsten Frisk

Rovfugletrækket 2016

Samlet og redigeret af Rene Christensen

I det følgende præsenteres i tabelform en oversigt over rovfugletrækket på en række lokaliteter, hvor der foregår systematisk overvågning af trækket. Opgørelsesmetoden for de enkelte arter er dagstotaler (renset for gengangere) pr. lokalitet og sæsonsum er lig sum af dagstotalerne. Der er ikke taget højde for evt. gengangere mellem de enkelte lokaliteter. Der skal knyttes følgende bemærkninger til de enkelte lokaliteter:

Skagen

Data er samlet og bearbejdet af Knud Pedersen/Nordjyllands Fugle. For kommentarer se under beretningen fra Skagen i afsnittet om fuglestationer her i *Fugleåret 2016*.

Blåvand

Data indsamlet og bearbejdet af Bent Jacobsen. Antallet af spurvehøg ligger over middel. For tårnfalk er det ny efterårsrekord og ligeledes nye dagsrekorder med 17/8 81 og 24/8 81. Med ni steppehøge har det været et virkeligt godt efterår. Set i perioden 9/9 – 17/9 med maksimum 17/9 4. Bedste dage for rørhøg var 14/9 13 og 15/9 13. Steppehøg havde næsthøjeste efterårstotal.

Nordøstdjursland

Data er indsamlet og bearbejdet af Jørgen Staarup Christensen. Dækningen var fin med omkring 43 obs-dage. Det blev et ganske flot år for rovfuglene; med ny rekord for rød glente (151), steppehøg (8); ekstra-ordinært mange lærkefalk (96; rekorden er fra 2002: 102). Ligeså havde

tårnfalk et godt år med næsthøjeste årstotal (135; rekorden er fra 2014: 137). Her er antallet af fugle formentlig undervurderet, da trækkende tårnfalke, som raster kortvarigt, er svære at adskille fra lokale fugle. Forekomst af fjeldvåge (16), Musvåge (1865), duehøg (4), spurvehøg (613) og vandrefalk (21) var omkring gennemsnit for de seneste fire år. Forekomsten af hvepsevåge (162), sort Glente (4) og fiskeørn (28) var i den lave ende.

Als

Data indsamlet og bearbejdet af Dennis Langholz. Forår: Foråret 2016 startede godt, men en lang periode med østenvind ødelagde trækket, så der kun blev set få fugle. Igen er de fleste observationer fra Sydals. Daglige observationer ved Tontoft Nakke vil give meget mere. Efterår: Efteråret 2016 var en fuser, vindretningerne drillede os til trods for ihærdige feltobservationer. Totalen for især musvåge var langt under det normale. Normalen for en sæson er over 10.000. Igen pænt med rød glente. Antallet af trækkende fugle er stigende år for år.

Langeland

Data indsamlet og bearbejdet af Jacob Sterup. Der var en fin dækning af efterårstrækket. Der blev set rekordmange steppehøge og lærkefalk, og også tallene for rørhøg, fiskeørn, tårnfalk, aftenfalk og vandrefalk var væsentligt over normalen. Til gengæld var blot 1600 musvåger historisk få.

Rovfugletrækket 2016

FORÅR	Skagen	NØ Djursland	Sydals	Rørvig	Halsnæs	Gilleleje	Hellebæk	Hyllekrog
Hvepsevåge	1518	227	132	414	287	205	418	89
Sort glente	64	6	3	10	13	8	7	8
Rød glente	294	362	40	171	88	55	210	86
Havørn	67	29	9	26	18	24	36	26
Rørhøg	619	135	28	209	104	97	109	121
Blå kærhøg	480	71	23	82	34	60	57	24
Steppehøg	95	12	1	3	4	2	4	7
Hedehøg	30	2	0	9	5	1	1	0
Duehøg	17	6	0	22	8	8	5	0
Spurvehøg	2749	733	340	1243	843	1676	1003	304
Kongeørn	4	0	0	0	0	0	1	0
Lille skrigeørn	2	1	0	0	0	0	0	1
Musvåge	3880	4544	2165	4140	3473	2038	8620	1057
Fjeldvåge	378	18	0	155	106	104	67	7
Fiskeørn	384	34	4	96	36	74	123	28
Tårnfalk	1687	164	14	181	96	236	124	44
Aftenfalk	37	2	0	22	9	1	0	0
Dværgefalk	414	70	7	67	19	63	34	30
Lærkefalk	378	100	0	186	31	81	46	8
Vandrefalk	201	42	4	39	25	18	47	12

Rørvig

Data er leveret af Rørvig Fuglestation. For kommentarer se under beretningen fra Rørvig Fuglestation i afsnittet om fuglestationer her i *Fugleåret 2016* og www.rfst.dk

Halsnæs

Data indsamlet og bearbejdet af Michael Trasborg. Relativt god dækning både forår og efterår. Det vil sige, at der var god dækning i weekender og ferier, og at dækningen var mere sparsom på hverdage. Med optimal dækning ville totalerne selvfølgelig være noget højere. Vi er få fastboende ornitologer, men området besøges, heldigvis, af ude fra kommende ornitologer. 5 hedehøge, 4 steppehøge og 13 sorte glenter i foråret er flot i denne betragtning. For havørn er det næsten umuligt at vurdere, hvor mange der reelt trækker.

Gilleleje

Data sammenstillet af Mathias Bjerregård. Forårstræk ved Gilbjerg Hoved er som bekendt meget vindafhængigt. Selvom dækningen i 2016 var noget svingende, var der bemanding på stort set alle dage med vind mellem S og Ø. Marts var vestenvindspræget og meget magert dækket, hvilket må være stærkt medvirkende til, at totalen for de tidligt trækkende arter blev lav. Fra primo april til medio maj, dvs. i de fleste rovfuglearters primære trækperiode, kom vinden imidlertid fra det rigtige hjørne ca. halvdelen af dagene. Det resulterede i mange fine trækdage og en fornuftig dækning, således at de fleste rovfugletotaler alligevel blev anstændige.

Hellebæk

Data indsamlet og bearbejdet af Steen Søgaard.

Rovfugletrækket 2016

EFTERÅR	Blåvand	Als	Sydlangeland	Rørvig	Halsnæs	Hellebæk	Stevns	Gedser	Hyllekrog
Hvæpsvåge	3	253	865	26	6	126	3424	281	1127
Sort glente	0	5	10	0	0	0	20	11	4
Rød glente	9	66	314	8	14	30	2180	312	544
Havørn	8	4	3	11	9	7	43	16	16
Rørhøg	98	44	385	20	17	30	576	90	153
Blå kærhøg	21	9	71	16	21	23	101	50	41
Steppehøg	9	2	15	3	1	3	18	4	6
Hedehøg	3	0	3	1	0	0	4	0	1
Duehøg	1	0	0	1	0	1	9	0	0
Spurvehøg	459	150	3645	87	267	375	6144	2713	2001
Kongeørn	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Lille skrigeørn	0	0	1	0	0	0	2	0	0
Musvåge	5	2539	1600	340	698	4345	8583	846	860
Fjeldvåge	2	0	11	2	1	13	107	435	18
Fiskeørn	7	10	124	7	5	33	149	42	74
Tårnfalk	7	128	667	19	19	31	773	348	153
Aftenfalk	0	0	10	0	0	0	0	2	0
Dværgfalk	53	13	100	4	9	17	84	83	35
Lærkefalk	7	0	86	2	6	2	48	19	15
Vandrefalk	26	5	41	5	7	7	45	11	11

Forår: Over gennemsnitlige antal for rød glente, havørn, musvåge (topdag 19/3 med ca. 1600 fugle), tårnfalk og vandrefalk, mens arter som hvæpsvåge, duehøg og fjeldvåge i lighed med de seneste forår optrådte i under gennemsnitlige antal.

Efterår: En sæson med under gennemsnitlige tal for de fleste arter, formodentlig på grund af endnu en sæson med kraftig dominans af østlige vinde, især i oktober, hvilket bl.a. sås på antallet af musvåger. Kun rød glente sås i over gennemsnitligt antal.

Stevns

Data indsamlet og bearbejdet af Tim Andersen. Dækningen var en anelse bedre end de fleste af de senere år med 67 egentlige observationsdage, og syv dage med strøboobservationer. Der var sæsonrekord for tårnfalk og lærkefalk og dagsrekord for havørn og lærkefalk. Derudover var året det næstbedste for steppehøg. Rekorden er fra 2011 med 26 fugle, mens tredjebedste år var 2012 med 8 ex. Yderligere er det værd at hæfte sig ved det fortsat ringe antal fjeldvåger. Årets 107 fugle er det laveste antal siden 62 fugle i 2009, og udgør kun omkring 10% af årstotalerne fra midtforserne.

Gedser

Data indsamlet og bearbejdet af Michael Thelander. For kommentarer se under beretningen fra Gedser Fuglestation i afsnittet om fuglestationer her i *Fugleåret 2016*.

Hyllekrog

Data indsamlet og bearbejdet af Preben Berg. Forår: For kommentarer se under beretningen fra Hyllekrog i afsnittet om fuglestationer her i *Fugleåret 2016*. En

længere og mere grundig gennemgang af trækket kan findes her, https://www.dofstor.dk/images/arkiv/Hyllekrog/Resume_af_foraarstraekket_ved_Hyllekrog2016.pdf. Efteråret: Der var dækning på 72 dage.

Trækobservationerne er primært foretaget fra Store Brunddrag (klitten) og fra Drummeholm (fyrrelunden). Med kun 5063 trækkende fugle var dette efterår meget magert.

Fiskeørn, Hundsemyre,
14. september 2016.
Foto: Steen E. Jensen

Fiskeørn *Pandion haliaetus*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Arstotal
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-16		2016	2013	2014	
2016	NA	(894)	(1585)	(1902)	(2881)	4066	3897	4702	4566	4445	82.885

Kommentar: Der mangler årstotaler fra 1970-73, 1975, 1988-89, 1991, 2001-03.

Der var indrapporteret 4964 observationer af 7932 fiskeørne.

Når de åbenlyse gengangere blev trukket fra, nåede vi en årstotal for året 2016 på 4702 fiskeørne, hvilket er den højeste årssum nogensinde. Næsthøjeste var 2013 med 4566 fiskeørne. Medvirkende hertil var et godt forårstræk i Vestdanmark samt et stort efterårstræk i Østdanmark. Således var forekomsten ved Skagen (NJ) den næsthøjeste for de seneste ti år.

Forårstrækket blev på 1837 fugle mod sidste års 1578 fugle og med et godt efterårstræk på 2865 fugle.

De første blev 23/3 1 Gl. Lejre (KBH), 23/3 1 Kongens Have (KBH), 23/3 1 Mers Enge (NJ), 25/3 1 Klosterkær (SØJ) og 25/3 1 Stubbe Sø (ØJ). Herefter daglige observationer helt frem til den 31/10.

Den bedste trækdag på Sjælland om foråret var 11/4 10 NØ Hellebæk (NSJ), hvilket viser hvor få gode dage, der var her. Første fugl ved Skagen sås 29/3, og første store trækdag var 17/4 15 fuglt af 27/4 12. Hovedtræk-

ket faldt ikke som vanligt i april, men først i maj fra den 6/5 10 og frem til 8/5 24. Træktotaler for de enkelte træksteder fremgår af rovfugle-træktabellen.

Der blev for første gang registreret hele seks par ynglende fiskeørne med rede, og der kom mindst ni unger på vingerne.

Igen i år blev der set oversomrende fiskeørne, hvis adfærd kunne tyde på ynglepar, men trods ihærdig søgen efter reder, blev ingen fundet. For yderligere omtale henvises til beretningen fra Projekt Ørn her i Fugleåret.

Efterårstrækket startede allerede 13/7 1 Holløse Bredning (NSJ) og 1 Nørresø (SJ), 16/7 1 Feddet (ST) og 16/7 1 Østskov (NSJ).

De bedste trækdage var 5/9 29 Stevns Klint (KBH) og 14/9 11 Dovns Klint (F). Desuden 15/9 11 Tryggelev & Salme Nor (F), 5/9 10 Skansebakken (NSJ) og 31/8 14 Stevns Klint.

De sidste blev set 30/10 1 Holter (VJ) og 31/10 1 Bøtø Plantage (ST).

(Leif Novrup)

Regional fordeling af fiskeørn 2016

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
1. halvår	609	99	29	190	67	77	86	179	136	172	163	30	1837
2. halvår	185	132	114	292	108	242	358	171	477	428	306	52	2865

Lille skrigeørn *Clanga pomarina*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-16		1992	2013	2017	
2016	9	2	3	5	4	7	6	13	10	10	179

En ganske god forekomst med 6-8 fugle forår og fire efterår, hvilket giver den næsthøjeste årstotal nogensinde.

De i alt 70 indtastninger på DOFbasen kan sammenfattes til følgende: Fra foråret 9/5 1 3K Skagen (NJ), 12/5 1 ad. Ålborg (NJ), 14/5 1 3K NØ Hyllekrog (ST) og formentlig samme fugl 14/5 1 3K R Østmøn (ST), 16-17/5 2 (2K+ og 3K) R Møn, 29/5 1 3K+ TF Gjerrild (ØJ),

1/6 1 2K Lodskovvad (NJ) og måske samme 2/6 1 2K Hulsig Hede (NJ). Fuglene fra Møn er indrapporteret med tidsangivelser, der indikerer at der var tale om to forskellige fugle.

Fra efteråret 27/8 1 imm. SV Stevns Klint (KBH), 28/8 1 3K+ N Dovns Klint (F), 21/9 1 1K SV Mandehoved, Stevns samt en ret sen fugl 27/9 1 2K+ TF Hyllekrog.

(Peter Lange)

Kongeørn *Aquila chrysaetos*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-16		1995	2012	2011	
2016	NA	(16)	30	28	33	50	46	62	62	61	(1408)
4	0	0	0	0	2	3	2	-	-	-	-

Kommentar: Første række angiver antal fugle og anden række antal ynglepar. Der mangler årstotal fra 1972.

2016 blev et meget dramatisk år for de danske kongeørne med et nyt ynglepar, etablering af et par i et andet nyt revir foruden en skudt fugl fra et af de gamle par. Fra årets begyndelse var der fire nordjyske ynglepar, hvoraf dog kun tre fik unger og kun to af disse overlevede de første måneder. Læs mere om dette i beretningen fra Projekt Ørn her i Fugleåret.

I Nordjylland blev der udover yngleparrene set nok fire forskellige fugle i Skagen i foråret, 7-9/4 1 3-5K, 5-9/5 og 16-25/5 1 2K, 9/5 til 6/6 1 2K og 5-6/6 1 2K. Her foruden 22/1 1 2K Attrup Dæmning.

I første halvår sås i øvrigt i Jylland i en periode fra 20/2 til 15/3 en 2K-fugl i området omkring Sæd (SJ) og 26/3 en yngre fugl i Skjern Å-området (VJ) og 5-8/5 to fugle (imm. og subad.) ved Borris Hede (VJ). På Fyn blev der set en 2K 23-24/4 ved Gl. Dyrehave/

Rygaards Skov. På Sjælland blev der i en lang periode fra 2/1 til 7/3 set op til to 2K-fugle i området omkring Stignæs/Basnæs/Glænø (VSJ). Desuden 17/2 til 2/4 2 2K Tybjerglille/Broksø (ST) foruden 27/3 og 31/3 1 2K+ Feddet (ST) – kan være en af førnævnte og i Nordsjælland 19/3 1 2K Hellebæk samt 24/3 1 3K+ Melby.

I andet halvår blev der i Nordjylland udover ynglefuglene blot set 1 imm. ved Lindenberg 12/11. Uden for Nordjylland var forekomsten i andet halvår meget lav. Således nok blot to fugle – 28/7 og 1/8 1 imm. Borris Hede og i en periode fra 29/10 til 13/11 1 1K omkring Gavnø (ST) og igen 27-29/12 samme sted.

Udover ovennævnte flyver tre GPS-mærkede fugle rundt i Jylland. Læs mere om disse i afsnittet fra Projekt Ørn.

(Hans Christophersen)

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
1. halvår	17	2	0	0	0	1	1	2	0	2	3	0	28
2. halvår	14	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	16
2016	31	3	0	0	0	1	1	2	0	2	4	0	44

Blå kærhøg *Circus cyaneus* (vinter og yngleføremst)

Igen i vintermånederne januar og februar kunne der noteres en stigning af antal observationer af blå kærhøg, således 1312 mod 983 i 2015 når oplagte gengangere er forsøgt frasorteret. Det kunne være de milde vintre, der er forklaringen på, at flere overvintrer i Danmark.

Af lokaliteter, hvor der blev observeret et større antal fugle til/fra overnatning var kan nævnes 7/2 48 Kongens Mose (SJ) samt 7/2 46, 31 han + 15 brune Borris Hede (VJ), og dagen efter blev en af træksæsonens første fugle noteret, 8/2 1 NØ Fredensborg By (NSJ) og derefter 10/2 1 Kaldermose Eng (ST). I marts noteredes flere enkeltvis trækkende fugle og i april måned begynder tallene at stige, 10/4 6 Hellebæk Avlsgård (NSJ), 16/4 10 Hov Nordstrand, Langeland (F) og 30/4 32 Skagen (NJ). Nævnes skal også: 7/4 55 overnattende Kongens Mose, som må være lokalitetsmaksimum. Den sidste større trækobs blev 31/5 12 Skagen (NJ) samt sæsonens sidste sene 11/6 1 han ad N Hoverdal Plantage (VJ).

I sommermåneden juli blev der observeret blå kærhøg på 14 lokaliteter, deriblandt flg. adulte; 21/7 1 hun Kalløgrå (ST), 23/7 1 han Sondrup Plantage (ØJ) og 24/7 blev 1 3K han observeret trækkende ved Gedser Odde (ST).

Af efterårstrækkets første fugle kan nævnes 6/8 1 brun Bogens (ØJ), 14/8 1 han Hyllekrog (ST) og 27/8 4 Stevns Klint (KBH). Fra midt september og fremefter blev der bl.a. observeret 12/9 9 Mandehoved (KBH), 16/9 11 Dovns Klint (F), 18/9 6 Sønderho Strand (SVJ) og 25/9 8 Kikhavn (NSJ). Efterårets største forekomster til/fra overnatning var 3/10 17, 13 brune og 4 ad. han Selbjerg Vejle (NVJ) og 24/11 43 Kongens Mose og i årets sidste måned 27/12 39 Borris Hede.

Blå kærhøg, Søborg Sø, 2. februar 2016. Foto: Axel Mortensen

Både på forårs- og efterårstrækket henholdsvis 6/5 og 13/10 blev arten noteret på Christiansø (B).

Heller ikke 2016 bød på ynglepar af blå kærhøg i Danmark.

(Ulla Munch Hansen)

Kongeørn, Lille Vildmose, 24. juli 2016. Foto: Dorte Sørensen

Steppehøg *Circus macrourus*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-16		2016	2015	2011	
2016	16	<1	3	4	24	154	118	356	203	183	1406

Rekordår afløser rekordår for denne art, hvis forekomst-mønster efterhånden har gennemgået en rivende udvikling, som ville have været utænkelig for ikke mange år tilbage.

Renset for mest oplagte gengangere blev årets total på i alt 356 fugle og overgik dermed klart sidste års rekord på 203 fugle.

Nævnes bør især et helt fantastisk forårstræk ved Skagen med i alt 95 fugle, det højeste antal som nogensinde er blevet registreret på et træksted nord for Alperne. Forekomst på efterårstrækket fordelte sig mere spredt på landsbasis, men især i Sydvestjylland og på Stevns (KBH) blev der registreret pæne antal.

Forekomsten i første halvår blev på i alt 189 fugle, et vildt imponerende antal og mere end en tredobling i forhold til sidste års forårstotal på i alt 57 fugle. Samtidig naturligvis også et udtryk for rekord for halvåret, hvor 2012 med 97 fugle var hidtil højeste antal.

Skagen var – som nævnt – i særklasse den bedste lokalitet i foråret, hvor trækket domineredes af især

mange 2K-fugle. 95 fugle blev registreret i perioden 11/4-3/6. Fra slutningen af april og især primo maj observeredes arten dagligt med flere eksemplarer. Bedste dag og samtidig ny dansk dagsrekord blev 8/5 med hele 10 trækkende. Der er dermed et stykke ned til de næstbedste gode forårslokaliteter, hvor Hyllekrog/Saksfjed (ST) med 10 fugle og Gjerrild (ØJ) med 8 fugle placerede sig.

Årets første fund drejede sig som vanligt om en række adulte hanner 29/3 Birkerød (NSJ), 3/4 Kongenshus Mindepark (NJ) samt 7/4 Gedser Odde (ST).

Forårstrækket kulminerede i modsætning til de to tidligere år primo/medio maj, hvor tendens ellers har været flest observationer ultimo april. Sidste fugle i første halvår blev 3/6 1 2K han Grenen (NJ) og 5/6 1 2K+ Kongens Mose (SJ).

Aldersfordelingen i første halvår var 156 2K/2K+, 29 adult/3K og hertil 4 uspecificerede.

Efterårstrækkets første observationer gjaldt to stationære fugle 3/8 1 2K+ han R Nr. Farup Enge, denne

Steppehøg, hun, Grenen, 26. oktober 2016. Foto: Knud Pedersen

blev set i Ribemarsken frem til 24/9, samt 5-14/8 1 2K+ han R Lille Vildmose (NJ). Fra ultimo august begynder trækket for alvor at tage fart, kulminerende primo/medio september med observationer af mange 1K-fugle. Bedste efterårslokalitet blev Stevns (KBH) med 18 indtrækkende i perioden 24/8-16/9, hidtil næstbedste efterår herfra kun overgået af 2011 med 26 fugle. Næstbedste efterårstrækkelokalitet blev Dovns (F) med 11 fugle i perioden 23/8-4/10 samt Blåvand (SVJ) med 10 i perioden 9/9-17/9, bl.a. ny dagsrekord 17/9 med 4 1K trækkende, og også næstbedste år herfra, igen kun overgået af 2011 med 11 fugle. Herudover var der pænt med observationer fra flere forskellige lokaliteter på Fanø (SVJ), i alt 16 fugle blev observeret på Vadehavsoen i perioden 12/9-9/10. Årets sidste blev sene, 27/10 1 1K R Bøtø (ST) samt en rekordsen langtidstationær fugl 20-29/10 1 1K hun R Grenen.

Totalen fra andet halvår satte også ny rekord med imponerende 167 fugle, og overgik dermed 2015 med 146 som hidtil største efterårsforekomst. Det bør nævnes, at også Falsterbo i Sverige havde sit hidtil bedste år med i alt 45 fugle.

Regional fordeling af steppehøg 2016 fordelt på 1. og 2. halvår

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
1. halvår	114	5	1	19	1	9	2	3	3	15	17	0	189
2. halvår	10	8	38	11	1	8	17	14	25	8	23	4	167

Hedehøg *Circus pygargus*

Status og udvikling i ynglebestanden omtales andet steds i Fugleåret i beretningen fra Projekt Hedehøg. Her omtales primært forekomsten uden for de kendte yngleområder i Syd- og Sønderjylland.

I forhold til 2015 var der fremgang i antallet af observerede fugle uden for yngleområderne. Fra 94 fugle i 2015 til 169 fugle i 2016. Især i Nordjylland var der flere.

Forårets første hedehøg dukkede op i yngleområderne i Sydvestjylland 17/4 1 han Emmerlev Klev (SJ) og 17/4 1 han Hjørpsted (SJ). De første fugle uden for yngleområderne var 22/4 1 hun Vestereg (F), 30/4 1 Korshage (VSJ) og 30/4 1 hun Skagen (NJ). Fra 2/5 observeredes hedehøg på mange lokaliteter. I løbet af foråret blev der især i Nordjylland og Vestjylland observeret høje totaler. Totalerne fra trækstederne fremgår af tabellen i rovfugleafsnittet.

For yngleområderne blev efterårets sidste 18/9 1 1K Mandø (SVJ) og 22/9 1 1K Mandø Gammelkog (SVJ), mens den sidste uden for yngleområderne blev 18/9 1 1K+ Agger Tange (NJ).

(Henrik Nystrup)

Aldersfordeling i andet halvår var 109 1K, 28 2K samt 23 3K/ad. samt 7 uspecificerede.

Månedsfordelingen blev marts 1, april 62, maj 121, juni 5, august 29, september 110, oktober 28. Hermed blev der i 2016 samtidig sat nye månedsrekorder for april, maj, juni, august og oktober.

Slutteligt bør medtages, at der herudover blev indberettet ca. 25-30 ubestemte hedehøg/steppehøg (*Circus pygargus/marcrourus*), så den flotte årstotal kan meget vel have været på et højere niveau.

(Peter Staarup Christensen)

Aldersfordeling af steppehøg 2016:

Adulte/3K/3K+	52
2K/2K+	184
1K	109
Usp.	11
I alt	356

Hedehøg, Skjern Enge, 12 september 2016.
Foto: Carsten Gørges Laursen

Regional fordeling af hedehøg 2016

NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total	Total
62	36	#	6	4	#	4	15	10	12	20	0	169*	(449) 306*

* = sum excl. Ynglefugle # : yngleområder, sum ej opgjort

Havørn, Skjern Enge,
8. september 2016.
Foto: Kís Boel Guldmann

Ynglebestanden følges af Projekt Ørn og blev opgjort til 84 par, der fik i alt 122 unger på vingerne. Havørnen er nu registreret ynglende i alle regioner.

Hertil ses der ikke-ynglende fugle, både yngre og ældre fugle, over det meste af landet. I DOFbasen er der indtastet næsten 18.000 observationer med havørn, der fordeler sig over stort set hele landet. Kun det centrale Vestjylland, det centrale Vendsyssel samt Læsø mangler observationer! Havørnen er den 17. hyppigste art når det gælder antal poster på DOFbasen og langt den hyppigst indtastede årsrapportart!

Af bemærkelsesværdige observationer må nævnes

nogle store forekomster i Maribo Sønderlø (ST) i sommermånederne; i en periode fra midt i maj til ult. juli blev der flere gange registreret op til 28 havørne samlet omkring en skarv-koloni i området. Det har næppe været rart at være skarvunge der! Flere observatører angiver, at der var tale om yngre immature fugle. Også Feddet (KBH) med 6/2 min 22, Fanø (SVJ) min 10/11 20 og Margrethekog (SJ) 30/10 20 flyvende mod overnatningsplads, havde tal på 20 eller derover. Fra Saltholm (KBH), som tidligere har huset store vinter-tal, var største tælling 18/3 19 R. Der henvises til rovfugletræktabellen samt beretningen fra Projekt ørn.

(Peter Lange)

Regional fordeling af ynglepar af havørn 2016

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	TOTAL
2016	5	1	2	5	4	6	16	10	1	4	24	1	79*

* Enkelte par på hemmeligholdte lokaliteter er ikke medregnet.

Rød glente *Milvus milvus*

Den har ikke været omtalt i Årsrapporten de seneste år, men arten har fortsat sin fremgang som ynglefugl. Vi vurderer, at der i 2016 har været en bestand på 150-180 par i Danmark.

Rød glente er relativt svær at finde som sikker ynglefugl (rede/ungefund), og det kræver en ikke ubetydelig arbejdsindsats at finde alle ynglepar. Sidste år fik vi mange oplysninger ind i forbindelse med Atlas III, men i 2016 har folk ikke været så flinke til at indtaste, eller også har man bare ikke ledt efter arten igen, når den først var blevet konstateret i et givent kvadrat.

Rød glente ynder at yngle i nærheden af artsfælles, hvorfor glenten breder sig ud fra kerneområder i landet. Rød glente ser ud til at have sine kerneområder i det østlige Nordjylland (27 par), i området ved Kolding (25 par), samt på Fyn (12 par). At det er de tre områder, beror nok også i nogen grad på, at der her foretages mere systematiske eftersøgninger efter ynglende glenter. Der burde også være flere på Sjælland og i resten af Østjylland, men manglen her skyldes

nok mere, at arten ikke bliver eftersøgt så meget af de lokale fuglekiggere.

Glenterne er, som bekendt, begyndt at overvintre i større antal. Det formodes, at langt størstedelen af de gamle fugle forbliver i landet og kun trækker bort, hvis vinteren bliver hård med frost og udbredt snedække. Hvert år i en weekend i januar tælles glenter over (næsten) hele Europa. I 2016 blev der 9-10/1 talt 212 glenter i Danmark. 112 blev set på Sjælland, 61 i Jylland, 36 på Fyn og 3 på Bornholm. Til gengæld blev der i december set over 400 glenter i landet, flest ved Merringgård vest for Horsens (SØJ), hele 150 fugle 27/11!

Der er meget, der tyder på, at man kan bruge antallet af overvintrende glenter til at estimere antallet af ynglepar, idet det primært er de gamle fugle der bliver tilbage. Efterhånden som bestanden stiger, kan nøjagtige vinterantal blive vigtige i bestræbelserne på at følge bestandsudviklingen. Det er dog stadig vigtigt, at folk indtaster ynglende glenter, når man finder dem.

(Per Rasmussen, Kim Skelmosen og Clausjannic Labuz)

Sort glente *Milvus migrans*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-16		2013	2016	2014	
2016	NA	33	59	69	123	321	277	451	416	379	5096

Efter korrigering for oplagte gengangere landede 2016 på 416 fugle, hvilket hidtil kun er overgået i 2013, hvor der blev set 451 sort glente.

Især forårstrækket bidrog til årets store antal. Alene i månederne april og maj blev der set 280 fugle, hvilket kan sammenlignes med at totalen i hele 2015 udgjorde 250.

NJ noterede 70 fugle i maj, men også ST, NSJ og ØJ havde store antal, med 27, 21 og 25. Rørvig (VSJ) meldte om ni fugle mellem 10/4 og 22/5, hvilket de konstaterer, "er det næstbedste år nogensinde" på de kanter. Rørvig Fuglestation påpeger, at arten ekspanderer og er etableret som ynglefugl i Sverige, hvor der også er kraftig stigning i mængden af fund. Kan måske være medvirkende forklaring på den relativt store fremgang, som arten har haft på Bornholm i 10'erne: fra 3 fugle i 2009 til årets 26?

Der var i øvrigt observationer af arten i 11 af årets måneder, hvor Bornholm tegnede sig for årets tre vinterfugle. Månedsfordelingen var følgende:

Januar 2, februar 1, marts 6, april 80, maj 200, juni 29, juli 9, august 26, september 51, oktober 10, november 2.

Årets første var 5/1 Udkæret (B) og der blev sat punktum 20/11 Koster (ST). Årets observationer blev indtastet fra 256 forskellige lokaliteter, der er det hidtil største antal.

Af større observationer af trækkende fugle i årets løb skal nævnes 8/5 14 Skagen (NJ), 16/4 4 Jættebrink Møns Klint (ST), 7/5 4 Gilbjerg (NSJ), 5/9 4 Stevns Klint

Sort Glente, Skagen, 7. juni 2016. Foto: Carsten Gørges Laursen

(KBH) og 26/9 4 Gedser Odde (ST), men i øvrigt var størstedelen af observationerne enkeltfugle.

Alle regioner har noteret flere fugle i 2016 sammenlignet med 2015, og selvom der østover er større tal i spil, følger man %-vis godt med i det vestjyske. Blåvand Huk har således 5/5 1 V (SVJ) og kommenterede: "Sjælden gæst herude – 12. forårsfund."

Der blev ikke rapporteret om stedfaste fugle i 2016. For nærmere data om forårs- og efterårstræk henvises til rovfugletræktabellerne samt fuglestationernes årsrapporter.

(John Hansen)

Regional fordeling af sort glente 2016

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	TOTAL
2016	96	9	9	31	6	24	25	18	40	38	94	26	416

Rød glente, Merringgård, 5. januar 2016. Foto: Hans Pinstrup

Slørugle *Tyto alba*

Data på DOFbasen er noget sporadiske da uglegruppens materiale desværre ikke indtastes. Ifølge uglegruppen/Klaus Dichmann øges bestanden dog jævnt, og der antages at være 120-130 par i Danmark.

Blandt årets fund bemærkes fund fra både Lange-land (F) og Bornholm, begge desværre dødfundne fugle, begge fra december.

I ATLAS er den i 2016 registreret som sikker eller sandsynlig ynglende i 44 kvadrater.

(Peter Lange)

Slørugle, Øland, 1. august 2016. Foto: Lars Grøn

Kirkeugle *Athene noctua*

DOFbasen indeholder udelukkende observationer af det kendte par ved en redekasse i Føvling ved Vejen (SVJ), hvorfra der er meldt en eller to fugle fra alle årets måneder på nær december.

Rapportgruppen har ikke adgang til indtastninger af ynglepar, og ifølge Uglegruppen indtastes disse ikke i DOFbasen. 2016 har Uglegruppen på landsplan kendskab til 19 par, men også at der i løbet af 2016

forsvandt i hvert fald fire par. Bestanden lider fortsat af, at der bliver længere og længere imellem uglerne, dvs. der er så langt i mellem dem, at enlige ugler ikke kan kalde en ny mage til sig. Ligeledes kommer der alt alt for få unger på vingerne og bestanden må betegnes i frit fald. Der er så langt til den tyske bestand, at det er yderst tvivlsomt, at der bliver tilført ugler ude fra.

(Benny Kristensen/Peter Lange)

Kirkeugle, Jylland, 13. juni 2016. Foto: Klaus Dichmann

Mosehornugle, Marbæk Strand, 17. januar. Foto: Lars Andersen

Perleugle *Aegolius funereus*

I 2016 er der kendskab til syv ynglepar, hvoraf de fem var på Bornholm (B), mens der var to par i den centrale/vestlige del af Jylland. Det er på niveau med de foregående år, hvor der i perioden 2012-2015 yngede henholdsvis 7, 5, 6 og 7 par. Det blev i alt til min. 30 unger, hvoraf de 22 (alle på Bornholm) blev ringmærket, da de yngede i opsatte redekasser på tre forskellige lokaliteter. Den ene hun på Bornholm producerede to kuld.

De første perleugler blev hørt synge primo februar, mens de seneste er hørt så sent som 20/6. I dette

tilfælde er der sikkert tale om en enlig han, der bliver ved med at forsøge at lokke en hun til.

På tre lokaliteter i Midtjylland, hvor den har ynglet de seneste år, var den desværre forsvundet. Uden for yngleområderne blev den hørt tude i februar/marts på en lokalitet i Nordsjælland, en i Nordjylland og en i den sydlige del af Midtjylland. Den sidste sang i over en måned.

Det er kendt, at især ynglehunnerne vagabonderer fra år til år, så det er sikkert dette billede, som ovenstående afspejler.

(Egon Østergaard)

Mosehornugle *Asio flammeus*

Efter at materialet er rensat for de mest oplagte gengangere er der set mindst 613 fugle fordelt på 1255 observationer. I 2015 sås der knap 1000 fugle. Arten sås i alle årets måneder og i alle regioner.

Rapportgruppen har ikke adgang til evt. ynglefund i DOFbasen, men ifølge uglegruppen/Klaus Dichmann yngede arten med et par i Nordjylland i 2016. Uglegruppen har undersøgt en række mulige ynglelokaliteter hvor der var melding om fund i yngletiden,

men ingen sikre ynglepar er fundet. Der er dog 48 fund af fugle i juni – august, på egnede lokaliteter, som kunne indikere at arten har ynglet eller forsøgt at yngle i Danmark i 2016.

Det største fund i første halvår var 20/12 12 Kare Holm (ØJ), mens det største fund fra andet halvår var 1/12 11 Lindenborg Å's Udløb (NJ). Herudover var der mange lokaliteter med fra 5 til 9 fugle.

(Rene Christensen)

Stor hornugle *Bubo bubo*

Der var registreringer fra alle de jyske rapportområder, i alt omkring 70 lokaliteter med anslået lige så mange ynglepar. Her antages at arten yngler på de fleste af de lokaliteter hvor den registreres! Der var ingen lokaliteter med mere end et par.

I Nordjylland berettes om tilbagegang, idet fem par er forsvundet fra tidligere ynglelokaliteter.

Den er i ATLAS registreret som sikker eller sandsynlig ynglende i 34 kvadrater i 2016.

(Peter Lange)

Hærfugl *Upupa epops*

Årstotal	Hypighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-16		1997	1996	2003	
2016	NA	(16)	23	27	20	19	18	43	41	41	(943)

Kommentar: Der mangler årstotaler fra 1972 og 1975-76.

Der blev indrapporteret 20 hærfugle i 2016, hvilket var lidt over gennemsnittet for det seneste årti.

Årets første observation af hærfugl fandt sted 20/1 i Nordskov (Hindsholm) (F). Hærfuglen var blevet observeret i området siden 14/12-2015 og blev set på lokaliteten frem til 22/1. Efter to måneders pause blev der observeret hærfugl i april, maj, juli, samt fra september og fremefter, indtil årets sidste observation: 28/12 1 Munkebo (F).

Observationerne af hærfugl på Bornholm, 26/4 Nexø og 8/5 Lyrby, var sandsynligvis af den samme fugl, som havde strejft rundt i området i det pågældende tidsrum. På Vestsjælland var observationerne 28-31/10 1 Dalby Strand og 10/11-25/12 Reersø By, Reersø Sommerhusområde, Reersø Havn og Vejlen, Reersø sandsynligvis af den samme fugl, som havde strejft omkring i området.

(Tina Høeg Hansen)

Hærfugl, Skagen, 12 november 2016. Foto: Knud Pedersen

Regional fordeling af hærfugl 2016

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2016	3	2	1	0	1	0	3	1	2	1	4	3	20

Vendehals *Jynx torquilla*

Årstotal	Hypighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-16		1981	1980	1982	
407	NA	(193)	(370)	(143)	169	334	295	533	517	467	(9432)

Kommentar: Der mangler årstotaler fra 1971-73, 1975-76, 1988 og 1991. Ynglefugleoplysninger er meget mangelfulde og derfor undladt. Max-antal ynglepar er fra 1974: 25-30 par, 1988: 23-29 par og 2003: 7-25 par.

Der blev indberettet 407 vendehalse mod 366 i 2015 og 420 i 2014.

Altså et godt år. Noget af forklaringen kan være Atlas III, hvor der eftersøges ivrigt. Således er årssummen for vendehals rekordstor for Nordjylland grundet en intens eftersøgning i Rold Skov med hele 37 observationer her. Over halvdelen af fuglene (228) ses i NJ og SVJ.

De første blev observeret 7/4 1 Haslev (ST), 9/4 1 Esbjerg (SVJ) og 12/4 1 Søgård Plantage (SJ), hvilket er en uge før normal tid. Det fortsatte med daglige observationer til 13/6 1 Østerild Klitplantage (NJ).

Langt hovedparten blev som sædvanligt set i forårsperioden.

Vendehalsen er én af de 18 arter, som skal kortlægges særligt grundigt i forbindelse med Atlas III-projektet, og de foreløbige resultater for 2016 viser vende-

hals ynglende i 178 kvadrater (mulige, sandsynlige og sikre ynglefund lagt sammen) mod 127 sidste år.

I alt er der 18 nye sikre ynglefund i 2016 ud af de 47 sikre i Atlas. Derudover 39 sandsynlige par. Næsten alle de sikre par er fundet i Jylland med Syd-, Midt- og Vestjylland som kerneområdet.

Derudover var der nogle par i Nordsjælland. Nogle i gamle spætte huller – andre i redekasser. Nogle stykker i sommerhusområder.

På Borris Hede (VJ) blev det til 10 kuld i redekasser (mod 15 kuld året før). Der blev ringmærket 66 unger og 9 ad. Der er nu blevet mærket 669 vendehalse, heraf 41 ad. på Borris Hede 2005-2016. Fra 2011-16 er der i alt foretaget aflæsninger af 10 fugle. Der er stadig ingen genmeldinger fra vinterkvarteret. Se i øvrigt Østergaard (2017).

Efterårstrækket indledtes med august, og varede ved med daglige observationer til med. september. De sidste blev set 18/9 1 Agger Tange (NJ), 19/9 1 Rindum (VJ) og 23/9 1 Nexø Sydstrand (B).

Desuden en megen sen fugl fanget af en kat 5/11 Krogsbølle (F). Fuglen, der er fotodokumenteret på www.fugleognatur.dk, blev sluppet løs og fløj videre.

På efterårstrækket blev 13 ringmærket. Heraf 1 Blåvands Huk (SVJ), 7 Gedser Odde (ST), 4 Ishøj Strand (KBH) og 1 Agger Tange (NJ).

(Tina Høeg Hansen)

Vendehals, Frederikshåb Plantage, 28. juni 2016. Foto: Klaus Dichmann

Regional fordeling af vendehals 2016

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2016	128	60	40	16	13	22	13	23	18	23	28	23	407

Grønspætte *Picus viridis*

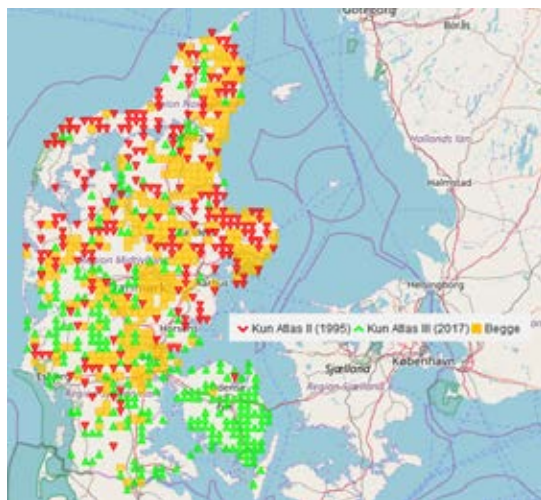
Grønspætte, Ø Bakker, 24. marts 2016. Foto: Tonny Ravn Kristiansen

Det let rensede tal når den flotte sum på 1583 fugle – godt 170 flere end sidste år. Der er også fremgang i antallet af lokaliteter med yngleadfærd fra 245 i 2015 til 297 i 2016.

Grønspætte kom første gang med i Årsrapporten i 2009. Ønsket var at dokumentere den vigende forekomst flere steder i landet samt stabiliteten og fremgangen andre steder. Eftersom indberetningerne af ynglepar til DOFbasen har været yderst begrænsede, er antallet af lokaliteter med yngleadfærd nok den bedste indikator. Sammenligningen mellem 2009 og 2016 vanskeliggøres imidlertid af en stærkt forøget indberetningsaktivitet i de senere år. Ynglefremgangen på Fyn er imidlertid klar. Den dokumenteres også

af en sammenligning af de foreløbige data fra Atlas III (2014-17) med Atlas II (1993-96). Denne sammenligning viser også fremgang i det vestlige og sydlige Jylland, mens der er tilbagegang i det nordvestlige Jylland og i dele af Østjylland.

(Esbén Sloth Andersen)

Kort fra Atlas III der viser den ændrede yngleudbredelse af Grønspætte fra Atlas II (1993-1996) til Atlas III (2014-17, foreløbige oplysninger)

Regional fordeling af grønspætte 2016

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
Antal fugle	342	133	104	241	203	186	374	0	0	0	0	0	1583
Lokaliteter med yngleadfærd	74	28	24	41	30	21	79	0	0	0	0	0	297
Lokaliteter med yngleadfærd i 2009	41	19	6	32	17	16	6	0	0	0	0	0	137

Sortspætte *Dryocopus martius*

Den let rensede årssum på 1472 fugle rummer masser af observationer af de samme individer. Det er derfor mere sigende, at årets antal af lokaliteter med observeret yngleadfærd er 117 (mens det var 122 i 2015).

En grov sammenligning af de foreløbige data fra Atlas III (2014-17) med Atlas II (1993-96) viser kraftig ynglefremgang i Sydøst- og Sønderjylland, stabilitet

i Midt- og Nordjylland, kraftig tilbagegang i Vestsjælland og forsvinden fra Bornholm. Årets ynglebestandsvurderinger er stort set uændrede i forhold til 2015. De omfatter bl.a. Gribskov (NSJ) 10-12 par, Tisvildeområdet (NSJ) 4-6 par og Rold Skov (NJ) 4-7 par.

(Esbén Sloth Andersen)

Regional fordeling af Sortspætte 2016

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
Antal fugle	219	48	9	324	215	214	5	4	68	349	17	0	1472
Lokaliteter med yngleadfærd	24	6	2	25	19	13	1	1	4	21	1	0	117

Lille flagspætte *Dendrocopus minor*

Årssummen på 298 rapporterede fugle er kraftigt renset for gengangere, men den rummer formentlig stadig mange observationer af de samme fugle. Summen er ikke direkte sammenlignelig med sidste års 387, men der synes at være færre observerede fugle. Årsummen i Nordjylland på tre er i hvert fald rekordlav i forhold til de umiddelbart foregående år. I området omkring Hald Sø har man siden 2009 kunnet skaffe sig et nogenlunde sikkert årskryds, og der registreredes i 2015 et sikkert ynglefund i Atlasbasen. Men i 2016 observeredes kun en enkelt rastende fugl ved Hald Sø.

Gribskov (NSJ) er fortsat kerneområdet med 8-10 par (6 sikre, 2 sandsynlige og 2 mulige). Da der ikke er sket en målrettet eftersøgning, kan der ikke direkte sammenlignes med sidste års resultat (11-15 par). I Vaserne (NSJ) ses op til seks fugle allerede i slutningen af februar, og der er formentlig tre par (formelt: 1-3). I Teglstrup Hegn & Hellebækområdet (NSJ) bliver det til 1-2 par. Og ved Hammeren på Bornholm registreres et sikkert par (Atlasbasen).

(Esbén Sloth Andersen)

Regional fordeling af lille flagspætte 2016

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
Antal fugle	3	0	2	4	33	21	0	14	46	126	6	43	298
Lokaliteter	3	0	2	3	5	10	0	7	19	39	8	26	122
Lokaliteter med yngleadfærd	1	0	0	0	5	7	0	4	5	17	2	8	49

Biæder *Merops apiaster*

Efter et ekstraordinært højt antal i 2015, blev der observeret 51-56 biædere i 2016, hvilket var på niveau med 2014. Derudover lå antallet lidt lavere end det gennemsnitlige antal for det seneste årti.

Der blev indrapporteret et ynglefund fra Himmerland (NJ), hvor mindst tre biædere fløj med føde til et redehul. Ifølge Nordjyllands Fugle mislykkedes yngleforsøget desværre, idet der blev placeret et læs jord, så

redehullet blev tildækket. I Sønderjylland var der 5-6 ynglepar i den samme ynglekoloni som de foregående 5-6 år. Ynglesuccesen var i samme størrelsesorden som i de forrige år (meddelt af Klaus Dichmann).

Årets første observation af biæder fandt sted 30/4 1

Feddett (ST), mens årets sidste observation var 15/9 1 Sælvig Havn (ØJ). Størstedelen af årets observationer af biæder fandt sted i perioden 20/5-5/6. Den 22/5 blev der observeret seks biædere på landsbasis, hvilket var den højeste dagstotal i 2016.

(Tina Høeg Hansen)

Regional fordeling af biæder 2016

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2016	12-14	1	2	3	0	15-18	0	2	1	0	13	2	51-56

Isfugl *Alcedo atthis* (yngleforekomst)

Indtastningerne i DOFbasen kan opgøres til 70 sikre og 58 mulige ynglepar af isfugl i 2016, hvilket var et højere antal end i 2015.

I 2016 blev der indrapporteret flest ynglepar fra Nordjylland, Østjylland, Vestjylland og Sydøstjylland.

Isfugl er blandt de 18 udvalgte arter i Atlas III-projektet, hvilket har skabt større fokus på at få kortlagt artens ynglebestand. Derudover har de seneste års milde vintre utvivlsomt medført en fremgang i bestanden. I 2016 blev der således registreret 122 kvadrater med mulige ynglepar, 47 kvadrater med sandsynlige ynglepar og 50 kvadrater med sikre ynglepar.

Isfugl, Næstved 18. januar 2016. Foto: Steen E. Jensen

Regional fordeling af isfugl 2016

2016	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
Sikre ynglepar	17	10	3	10	7	4	2	4	5	5	3	0	70
Mulige ynglepar	2	3	2	11	12	4	5	6	2	7	4	0	58

Aftenfalk *Falco vespertinus*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-16		1992	1988	1975	
2016	NA	(116)	160	163	77	108	100	599	385	338	(5674)

Kommentar: Der mangler årstotaler fra 1972-73

157 aftenfalk blev noteret i 2016, 136 i foråret og 21 i efteråret. Det var klart flere end i 2015, hvor kun 16 fugle blev noteret i foråret og 194 i efteråret. Nordjyllands Fugle skriver, at foråret var det største siden 2011. 55 aftenfalk blev noteret i Nord-/Nordvestjylland i maj og juni måneder, hvoraf de 37 blev registreret i Skagensområdet. Årsagen hertil er formentlig en periode med lune, sydøstlige vinde i maj. Danmarks Meteorologiske Institut oplyser således at maj 2016 blev den tredje varmeste siden 1874 og varmeste maj siden 1993.

Årets første aftenfalk var 3/5 1 ad. han Møns Klint (ST), to dage efter blev den næste 5/5 1 hun Bulbjerg (NJ) og 6/5 noteredes 1 ad. hun Kikhavn (NSJ). På Christiansø (B) blev tre aftenfalk set i maj: 8/5 1 hun, 14/5 1 han og 24/5 1 hun, og de kom i Feltstationens kategori

”usædvanlig obs af fugle set 11-50 gange før”.

Rørvigområdet havde også et fint forår. Ifølge Rørvig Fuglestation var det et invasionsår: ”Kort og heftig influx primo-medio maj gav tredje bedste forår siden rapportstart i 1973. Kun forårene 1992 og 93 var bedre”. 22 aftenfalk blev set trækkende på kun fem dage.

Som nævnt blev 21 fugle set trækkende i efteråret og den første blev observeret 25/8 1 juv. Gedser Odde (ST) og dernæst 31/8 2 han Gulstav Mose (F).

Årets sidste aftenfalk blev 27/9 1 IK Nørresø (SJ) og 1/10 1 juv. Gentofte Sø og Brobæk Mose (KBH).

Fugle uden angivelse af alder og/eller køn er ikke medtaget i denne oversigt.

(Ulla Munch Hansen)

Regional fordeling af aftenfalk 2016

2016	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
	55	3	1	6	1	5	11	22	5	13	12	23	157

Dværgfalk *Falco columbarius*

Dværgfalk, Lille Vildmose, 28. juli 2016. Foto: Finn Carlsen

Dværgfalk blev for første gang behandlet i Fugleåret 2015. Med en total på 2836 i forhold til 2670 i 2015 vurderes, at året blev et normalt år.

Vintermånederne fra januar til marts bød på spredte forekomster af enkelte fugle, især i Sønderjylland og Sydvestjylland.

Ved Skagen (NJ) blev den første observeret 24/3 og i maj blev der observeret 315 fugle med 6/5 med 44 fugle som største dag. Uden for Skagen (NJ) blev største dags-tal 29/4 11 Gilbjerg Hoved (NSJ) og 8/5 10 Gilbjerg Hoved (NSJ).

Sommeren bød på en række observationer, hvilket er usædvanligt. Fra medio juni til medio august blev det således til omkring 30 observationer, der især var koncentreret i Sønderjylland og Nordjylland.

Observationerne i efteråret var fordelt over månederne fra august til december. De største dagstotaler var 17/9 10 Blåvands Huk (SVJ) og 3/10 11 Skansebakken (NSJ).

(Henrik Nyrup)

Regional fordeling af dværgfalk 2016

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2016	743	162	334	211	42	189	237	129	229	207	290	63	2836

Lærkefalk *Falco subbuteo* (yngleforekomst)

I Atlas III er der oplysninger om ca. syv sikre samt et tilsvarende antal sandsynlige par i 2016. Herudover er der poster på DOFbasen med omkring fire par. Det vurderes, at data om artens yngleforekomst er mangelfulde. Posterne i DOFbasen ligger i tidsrummet 21/4-21/10. 10/5 og 28/5 9 Bastemose (B) var største antal uden for træklokaliteterne. Se også rovfugletræktabelen.

(Henrik Nyrup)

Lærkefalk, Fussingø enge, 15. maj 2016. Foto: Tonny Ravn Kristiansen

Vandrefalk *Falco peregrinus* (yngleforekomst)

Det ser ud til, at den danske vandrefalkepopulation de seneste sæsoner har stabiliseret sig med omkring 20 besatte ynglelokaliteter, hvoraf 12-14 par har æglægning og får unger på vingerne.

Antallet af udføjne unger ligger på omkring 30 unge falke.

Årets resultat falder fint i tråd med ovenstående, med 19 lokaliteter med falkepar i ynglesæsonen, heraf 13 par med æg eller unger. Der blev registreret i alt 29 udføjne unger, hvoraf 15 unger blev ringmærket. Parrene fordelte sig med syv par Møn (ST), fem par Bornholm, et par Nordsjælland, to par Stevns (KBH), to par Vestsjælland og to par Sønderjylland.

Vandrefalk, Stevns Klint 12. juni 2016. Foto: Johnny Madsen

Flere steder i landet, f.eks. Københavnsområdet, Vadehavet, Tipperne (VJ), Agger Tange (NJ), Egå Engsø (ØJ) og Vejlerne (NJ) blev der observeret adulte falke i løbet af yngletiden, men der var ingen registreringer, der indikerede, at de har ynglet i området.

Droneflyvning kan vise sig at blive et stigende problem for ynglefuglene. Det kan ikke udelukkes ifølge oplysninger fra udlandet, at rovfugle - herunder vandrefalken - betragter dronen som en flyvende trussel i yngleområdet og angriber den med skader fra

rotorerne som følge. På Møns Klint bliver der således udstedt et generelt forbud mod droneflyvning langs klinten fremover.

Ud fra to sæsoner med forsvundne dununger på samme lokalitet, hvor der både er konstateret pejlepind mod redestedet og mulige slidspor fra tov, er der en bekymring for, at der ulovligt fjernes vandrefalkeunger fra naturen til avl eller optræning. Med baggrund fra tyverier i andre lande, skal vi nok ikke tro, at det ikke kan finde sted her i landet.

(Niels Peter Andreasen og Peter Lange)

Pirol *Oriolus oriolus*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-16		1982	1983	1992	
2016	NA	(65)	131	100	71	100	91	179	171	150	(3913)

Kommentar: Der mangler årstotaler fra 1971-77. Ynglefugleoplysninger er meget uregelmæssige og derfor undladt.

Der blev observeret 110-118 piroler i 2016, hvilket var noget over gennemsnittet for det seneste årti, og samtidig markant flere end i 2015. Der blev med 28 fugle observeret flest piroler i Skagen (NJ).

Ifølge indtastninger i DOFbasen blev det til fem ynglepar af pirol, hvilket var på niveau med 2015. Yngleparrene blev meldt fra lokaliteter på Fyn (to sandsynlige), Storstrøm (to mulige) og Sønderjylland

(et muligt). Ifølge Atlas III blev der dog meldt om mulig yngleaktivitet i seks kvadrater og sandsynlig yngleaktivitet i et kvadrat.

Årets første observation af pirol fandt sted 7/5 i Nørreballe Nor (F), hvilket var halvsent. Derefter blev der løbende observeret pirol til og med medio juni. Årets sidste observation fandt sted 31/8 i Kalvehave (ST), hvilket var seneste slutdato siden 2014.

(Tina Høeg Hansen)

Regional fordeling af pirol 2016

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2016	37	1	0	5	2	7	9-10	4	3	7	33-40	2	110-118

Stor tornskade *Lanius excubitor*

Årstotal	Hypighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-16		2011	2015	2016	
2016	NA	(429)	(461)	(305)	(600)	1298	1157	1670	1463	1429	(18.582)

Kommentar: Der mangler årstotaler fra 1970-73, 1975-76, 1978-79, 1988, 1991-95 og 2001-2006. Baggrundstabel skal derfor tages med nogen forbehold. Ynglefugleoplysninger er meget uregelmæssige og derfor undladt. Der henvises til DATSY.

Der var en anelse færre observationer af stor tornskade i 2016 end året før, når oplagte gengangere er frasorteret: 1429 mod 1463 i 2015, fordelt med 697 i årets første halvdel og 732 i anden halvdel. Til gengæld var der en stigning i antal lokaliteter fra 781 i 2015 til 822 i 2016. Set over tid var det et år over gennemsnittet.

Lidt større vinterforekomster i årets første måneder kunne noteres med bl.a. 19/1 3 Store Vildmose (NJ) samt 3/2 4 Kongens Mose (SJ) og af forårs- og trækobservationer blev der noteret 12/3 3 Hoverdal Plantage (VJ), 2/4 6 Gilbjerg Hoved (NSJ), 9/4 3 Kongemose (VSJ) og igen 11/4 6 Gilbjerg Hoved. Forårets sidste trækgæster blev set sidst i maj, hvorefter der var ganske få fund i juni, juli og august, enkelte også på

tidligere ynglelokaliteter, men der er ingen oplysninger om ynglefund fra 2016.

Efterårets første blev 11/9 1 Bodilsker (B), 15/9 1 Lille Vildmose (NJ) og 20/9 1 Højerup, Stevns (KBH) og som vanligt stiger antallet af fugle i oktober, med de største antal 8/10 2 Dovns Klint (F), 11/10 6 R Christiansø (B) og 30/10 3 Højerup, Stevns (KBH). I løbet af efteråret blev to stor tornskade fundet døde ved henholdsvis Sandvig (B) og Skagen (NJ), og der blev i alt ringmærket 11 fugle rundt omkring i landet.

Nogle efterårs- og vinterforekomster: 3/10 4 Gribskov, nordlige del (NSJ), 3/12 3 Nørreådalen, Øby-Løvsdal (NJ) og 3/12 4 Lille Vildmose (NJ).

(Ulla Munch Hansen)

Regional fordeling af stor tornskade 2016

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
1. halvår	163	71	45	72	36	56	32	41	39	66	60	16	697
2. halvår	138	46	41	50	42	30	33	45	48	72	89	98	732

Nøddekrige *Nucifraga caryocatactes*

Årstotal	Hypighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-16		1985	1995	1977	
2016	NA	(289)	(542)	554	165	52	114	3676	1493	1297	(14.169)

Kommentar: Der mangler årstotaler fra 1972, 1975-76 og 1988. Der mangler opsummering fra invasion i 1988. Ynglefugleoplysninger er uregelmæssige, men max-antal er 1989: 2-5 par.

Tilbagegang i forhold til 2015, og blandt de laveste antal observationer i nyere tid. Der var nogle få stationære fugle, 8/9-10/9 1 Gulstav Vesterskov (F), 5/11-11/12 1 Gørlev By (VSJ), og 15/1-13/2 1-3 og 12/8 og 3/10 1 Kongsø Plantage (ØJ). Sidstnævnte antages at være de samme fugle, som gennem hele året blev observeret i den nærliggende Store Hjøllund Plantage (ØJ), hvor der 16/2 blev set fem fugle, måske deriblandt unger fra 2015?

Igen i 2016 ynglede nøddekrige i Store Hjøllund Plantage, i øvrigt det eneste registrerede ynglepar.

Forårets sidste ikke stationære var 21/3 1 Bjernede (VSJ) og 30/3 1 Gentoft Sø (KBH). De første i efteråret var 5/9 1 Gludsted Plantage (VJ) og ØJ – registreret under begge) og 8/9 1 Dovns Klint (F).

Kun en enkelt blev racebestemt: Tyknæbbet race (*caryocatactes*), fuglen fra Gørlev By nævnt ovenfor.

(Ole F. Jensen)

Regional fordeling af stor tornskade 2016

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
1. halvår	0	1	0	5	0	0	0	1	1	0	0	0	8
2. halvår	1	1	0	3	0	0	2	3	1	0	4	2	17
Sum	1	2	0	8	0	0	2	4	2	0	4	2	25

Nøddekrigerne noteret for ØJ er de samme fugle i begge halvår. Dvs. i alt 22 fugle for hele landet.

Fyrremejse, Skjern Enge, 15. april 2016. Foto: Carsten Gørges Laursen

2016 gav med 282 observationer på 110 lokaliteter en anelse færre fyrremejser end de foregående år, hvor 2014 toppede med 354 på 130 lokaliteter. Så der er tale om relativt små tal og udsving, og til sammenligning var tallene i 2012 296 eksemplarer set på 112 lokalite-

ter, så over tid er der tale om en stabil bestand.

Der er forsøgt taget højde for oplagte gengangere, og relevante observationer fra Atlasbasen er blevet inddraget.

Med hensyn til fordelingen i de enkelte afdelinger i forhold til 2015 var der nogen forskel. Sydøst- og Sydvestjylland havde status quo og Vestjylland en mindre tilbagegang på 13 fugle og tre lokaliteter. Sønderjylland oplevede med 112 fugle et sjældent fåtalligt år, men havde 56 lokaliteter i spil i forhold til 63 i 2015, så der er vel tale om færre fund på lokaliteterne.

Der var primært tale om fund af enkeltfugle, men af større observationer kan nævnes 5/9 6 Grønningen (SVJ) og 12/5 5 Draved Skov (SJ).

Der er fortsat ikke SU-godkendt fund af arten fra andre end de fire rapportområder nævnt ovenfor. Fra 2016 foreligger der dog en række fund fra ØJ, heriblandt et sikkert ynglefund. SU har meddelt at de ikke længere vil behandle arten som lokal SU-art, men rapportgruppen afventer dog at fundene er valideret af DKU før de medtages her i årsrapporten.

(John Hansen)

Regional fordeling af fyrremejse 2016

2016	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
Antal fugle	0	36	98	?	36	112	0	0	0	0	0	0	282
Lokaliteter	0	14	27	4	13	56	0	0	0	0	0	0	110

Nøddekrige, Gørlev, 22. november 2016. Foto: Steen E. Jensen

Pungmejsje *Remiz pendulinus*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-16		1990	1993	1992	
2016	1	>1	(27)	(39)	16	14	14	62-68	55-57	55	-

Kommentar: Tabel behandler kun ynglefund. Der mangler oplysninger fra 1978, 1984-87, 1992 og 1997.

I 2016 sås mindst 58 fugle, fordelt på 37 lokaliteter. I 2015 var der 90 fugle på 48 lokaliteter og i 2014 var det 161 fugle og 76 lokaliteter, så der er tale om mere end en halvering på blot to år.

Årets første var 9/4 1 Porsemosen (KBH), mens den sidste blev set 29/10 1 Hornbæk Enge (ØJ), begge datoer ligger indenfor det normale for arten.

Arten yngled med sikkerhed på følgende lokaliteter, Nørreådalen (NJ), Vorup Enge (ØJ), Filsø (VJ) og Nøvrup Grusgrav (SVJ). På følgende lokaliteter har der sandsynligvis været ynglepar eller yngleaktiviteter, Han Vejle (NJ), Sølsted Mose (SJ), Porsemosen og Røgbølle Sø (ST).

Parret i Nørreådalen så i øvrigt ud til at have fået to kuld, og i første kuld var der 4-5 unger.

Antallet af ynglepar er faldet fra 60-70 par i 90'erne til 4-8 par i 2016. Det virker som om, det kun er et

spørgsmål om tid, før arten helt er forsvundet som fast ynglefugl i Danmark.

Hvis man sammenligner med det nærmeste udland er der forskellige tendenser. I Sverige/Skåne er tendensen, at bestanden er faldet de sidste 10 år, men dog højere end for 30 år siden (Bengtson & Green 2013). I Mecklenburg er bestanden steget fra 200 par omkring 1980 til 700-1400 par i 2005-09 (Vokler 2014), og i Schleswig-Holstein er bestanden faldet fra 290 par i 1985-94 til 200 par i 2005-09 (Koop & Berndt 2014). Selv om vi befinder os på artens nordvestligste udbredelsesområde, ser det ud til at den danske tilbagegang er voldsommere end i vore naboer.

Hvis man ser bort fra yngleområderne var de fleste observationer af 1-2 fugle. Der var følgende observationer af mere end to fugle uden for de oven for nævnte ynglesteder; 24-26/4 3 Skive Ådal og 27/9 3 RI Gulstav Mose (F).

(Rene Christensen)

Regional fordeling af pungmejsje 2016

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2016	10	0	8	18	1	4	4	1	4	1	2	5	58

Bjerglærke *Eremophila alpestris*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-16		1997	1995	1994	
2828	NA	(1289)	(866)	(5545)	(2574)	3742	NA	6956	5500	5359	(72.437)

Kommentar: Der mangler årstotaler fra 1971-72, 1974-76, 1988-93 og 1999-2007.

Endnu et år med tilbagegang og med et resultat, som vi skal tilbage til 2009 for at finde lavere.

Ligesom i 2014 blev de fleste noteret i årets anden halvdel til forskel fra 2015, hvor de fleste var fra første halvdel, og endnu engang tegnede især Sønderjylland sig for langt de fleste. Første halvårs største antal blev 5/3 70 R Skjern Enge (VJ).

Forårets sidste blev 30/4 24 Astrup Engsø (SJ), 8/5 1 Skagen (NJ) og 14/5 3 Tim (VJ).

Som i 2015 var der ingen sommerfund, og de første i efteråret blev 24/9 1 Korshage (VSJ), 28/9 16 Grenen (NJ) og 30/9 6 Astrup Forland (SJ). Andet halvårs største tal blev 8/11 60 R Ballum Sluse (SJ).

(Ole F. Jensen)

Regional fordeling af bjerglærke 2016

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2016	594	430	408	79	5	1158	11	50	34	37	21	1	2828

Hedelærke *Lullula arborea*

Hedelærken blev observeret i alle landsdele. Der var ingen fund i december men i alle øvrige måneder. Året bød på 2844 hedelærker, hvilket var et tydeligt fald i forhold til 2015 (3666). Da de fleste observatio-

ner var af trækkende fugle, siger tallene ikke noget om bestanden i landet. I DOFbasen er der indtastet 15-17 ynglepar samt 319 syngende fugle. Højeste antal ynglepar var syv par Gribskov (NSJ), højeste antal

syngende fugle var 26/3 8 Melby Overdrev (NSJ). Selvom der er en lille stigning i antal af indberettede ynglepar og syngende fugle, dækker disse tal ikke den virkelige bestand af ynglende hedelærker. I Atlas III er der i alt registreret sikkert ynglende hedelærker i 58 kvadrater og sandsynligt ynglende i yderlige 161 kva-

drater. Antallet af ynglepar i de enkelte kvadrater er ikke opgjort. Første halvår bød på i alt 493 trækkende hedelærker, andet halvår på 1255. De største dagstotaler var 28/3 58 Gilberg Hoved (NSJ) og 20/10 276 Dovns Klint (F), sidstnævnte er den største dagstotal, der findes registreret i DOFbasen!

(Ursula Burmann)

Regional fordeling af hedelærke 2016

2016	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
Fugle	407	77	306	155	28	38	758	256	185	296	305	33	2844
Ynglepar	0	0	8	1	0	1	0	0	0	7	0	0	17
Syngende Fugle	92	57	49	67	9	18	1	7	1	43	3	3	350
Lokaliteter med syngende/ynglende fugle	34	32	30	53	9	16	1	5	1	22	3	3	209

Toplærke *Galerida cristata*

Den lillebitte og landets eneste ynglebestand holder fortsat stand i Hirtshals (NJ), hvor der registreredes mindst et kuld unger, og max. 9 fugle (17/7).

Årets eneste fund uden for Hirtshals var en fugl på havnen i Gilleleje (NSJ), som i perioden 2-6/4 blev observeret af mange!

(Peter Lange)

Skægmejse *Panurus biarmicus*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal	
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-16		1991	2008	2000		
2016	7845	NA	(43)	95	4409	8002	6098	6662	10.000	9491	9273	-

Kommentar: Der mangler årstotaler fra 1972, 1975-76, 1992-95. Artstotal overstiger 100.000 fugle og sammenfattes derfor ikke.

Igen et mindre dyk i antal observerede skægmejser, når oplagte gengangere er forsøgt frasorteret. 7845 mod omkring 8500 i 2015. Der var færre observationer i Jylland, Vestsjælland og Nordsjælland, hvorimod der blev noteret flere på Fyn, Bornholm og i Københavnsområdet.

Af større forekomster kan nævnes 24/1 120 Rærup Slambassiner (NJ), 30/10 85 Bygholms Nordlige Rørskov (NJ), 10/10 75 Sønderho Strand (SVJ) og 16/10 rastede 21 i en lille mose på Rønæs Spidsen (VSJ). Særligt skal også nævnes, at 20/10 rastede ni skægmejser på

Bjerglærke, Køge Strand, 31. januar 2016. Foto: Lars Andersen

Skægmejse, Han Vejle, 22. juli 2016. Foto: Finn Carlsen

Christiansø (B), som kom i Feltstationens kategori "En sjælden fugl set 0-10 gange før på Christiansø". I perioden 5/5 – 24/7 blev 29 skægmejser ringmærket ved Brabrand Sø (ØJ), 17/8 – 24/9 150 Indfjorden, Bøvling Havn (VJ), 12/8 – 25/10 20 Gulstav (F) og 16/7

- 25/10 19 Vallensbæk og Ishøj Strande (KBH). For de tre første år 2014-2016 i Atlas III er skægmejsens delresultatet 107 sikre og 19 sandsynlige kvadrater med ynglende skægmejse.

(Ulla Munch Hansen)

Regional fordeling af skægmejse 2016

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2016	1695	579	661	838	206	426	633	371	1305	352	734	45	7845

Savisanger *Locustella luscinioides*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Arstotal
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-16		1989	2009	1988	
21	26	(7)	26	26	22	22	27	50	41	40	(1055)

Kommentar: Der mangler årstotal fra 1973 og 1975-76.

Året bød på 21 fugle, hvilket var en lille stigning i forhold til 2015 (18-19). Der var ikke indberettet ynglepar i DOFbasen. På seks lokaliteter hørtes der syngende fugle i længere perioder i yngletiden: 16/4-11/6 max. 3 Magisterkogen (SJ), 20/4-20/5 1 Han Vejle (NJ), 21/4-28/4 1 Skænken Sø (VJ), 10/5-23/5 1 Fredmosen (F), 24/5-

12/6 1 Tryddevælde Ådal (KBH) og 16/6-25/6 1 Nagbøl Søndermose (SØJ). Der var i alt registreret sandsynlige ynglefund i 10 Atlas-kvadrater. Den første observation var 16/4 1 sy. Magisterkogen (SJ), og sidste observation var 22/7 1 sy. Rømdæmningen (SJ).

(Ursula Burmann)

Regional fordeling af savisanger 2016

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2016	3	1	0	1	1	5	1	3	2	0	3	1	21

Flodsanger *Locustella fluviatilis*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-16		1995	2013	1992	
2016	8	2	7	15	11	17	15	34	33	25	495

Med 12 fugle var antallet dobbelt så stort som i 2015. Heraf var de fleste fund fra Sjælland. På seks lokaliteter observeredes syngende fugle i længere perioder i yngletiden: 24/5-29/6 1 Sjølsø (NSJ), 25/5-10/6 1 Oksenvad Hede (SJ), 26/5-4/6 1 Dollerup (SØJ), 6/6-19/6 1 Gjerndrup (SVJ), 18/6-16/7 1 Langstrup Mose (NSJ)

og 19/6-27/6 1 Kirkesø v. Knardrup (KBH). Der blev registreret sandsynlige ynglefund i 12 Atlas-kvadrater, fordelt på Sjælland, Fyn og i Sønderjylland. Den første fugl hørtes syngende 22/5 1 Gjerrild Nordstrand (ØJ), den sidste fund var 12/8 1 RI Gedser Odde (ST).

(Ursula Burmann)

Regional fordeling af flodsanger 2016

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2016	0	0	1	1	1	1	0	2	1	3	2	0	12

Drosselrørsanger *Acrocephalus arundinaceus*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-16		1979	2013	1984	
2016	NA	(19)	17	13	15	22	20	35	28	24	(720)

Kommentar: Der mangler årstotaler fra 1972, 1975-76, 1992-95. Artstotal overstiger 100.000 fugle og sammenfattes derfor ikke.

Der observeredes 21 fugle, næsten samme antal som i 2015 (22). De fleste fund blev gjort øst for Storebælt. Der var ingen indtastninger af ynglepar i DOFbasen. Fra seks lokaliteter meldtes der syngende fugle i længere perioder i yngletiden: 2/5-16/7 1 Sorø Sø (VSJ), 13/5-18/5 1 Bastemose (B), 14/5-7/6 1 Ølene (B), 16/5-28/5 max. 2 Røgbølle Sø (ST), 22/5-7/6 max. 3 Kalløgrå (ST) og 29/5-12/6 1 Kongens Kær (SØJ). Der var i alt registreret sandsynlige ynglefund i 14 af landets Atlas-kvadrater.

Den første observation var 2/5 1 sy. Sorø Sø (VSJ). Den sidste observation var 25/8 1 K RI Vallensbæk og Ishøj Strandenge (KBH).

(Ursula Burmann)

Drosselrørsanger, Vestamager, 3. august 2016. Foto John Larsen

Regional fordeling af drosselrørsanger 2016

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2016	0	0	1	1	2	0	1	3	2	2	5	4	21

Rødrygget svale *Cecropis daurica*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-16		2003	2007	2013	
11	3	<1	>1	3	8	8	9	17	16	15	181

Maksimalt 11 fugle blev det til, alle nævnes: 17/4-19/4 1 Hellebækområdet (NSJ), 17/4-18/4 1 Møns Klint (ST), 29/4 1 Novrup Grusgrav (SVJ), 3/5 1 Gilbjerg Hoved (NSJ), 5/5 1 Klitmøller (NJ), 6/5 1 Grønne Strand (NJ), 8/5 1 i Skagens området (NJ), 11/5 2 Grenen (NJ), 27/5 1 Blåvands Huk (SVJ) og 5/6 1 Gedser By (ST).

Det kan ikke udelukkes, at nogle af disse er de samme fugle, f.eks. kan observationerne fra Klitmøller og Grønne Strand sagtens være samme fugl som måske senere er dukket op i Skagensområdet. Dermed kan det totale antal meget vel ligge omkring det sædvanlige resultat med 8-9 fugle.

(Ole F. Jensen)

Hvidbrynet løvsanger *Phylloscopus inornatus*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-16		2016	2015	2014	
206	17	2	18	12	32	101	86	206	163	113	1393

Den kraftigt stigende tendens i antallet af fund fortsatte i år. Med 204-206 fugle bød 2016 på en ny rekord, som overgår det hidtidige rekordår 2015 (160-163) en del. Der observeredes hvidbrynet løvsanger i alle DOF-afdelinger, og som i alle foregående år sås flest i Sydvestjylland (107). Der var en observation i første halvår, 7/5 1 sy. Havnemark, Asnæs (VSJ). De første fund i andet halvår var 15/9 1 Grenen (NJ), 15/9 1 RI Gulstav

(F) og 16/9 1 Ho Plantage (SVJ). Flere lokaliteter havde mange fugle, således havde Blåvand ca. xx fugle i perioden xx/xx og på Fanø blev der under felttræf i uge 42 fundet mindst xx forskellige. I alt xx gik i ringmærkernes net, heraf x Blåvand og x Gedser. De sidste fugle observeredes 5/11 1 Højerup, Stevns (KBH), 7/11 2 Gulstav (F) og 13/11 1 Havneby, Rømø (SJ). Der var flere observationer af større antal, flest var der

(Ursula Burmann)

Hvidbrynet løvsanger, Fjand, 1. oktober 2016. Foto: Kurt Willumsen

Lokaliteter med fund af hvidbrynet løvsanger i 2016.

Regional fordeling af hvidbrynet løvsanger 2016

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2016	27	10	65	7	6	11	21	7	20-22	12	13	5	204-206

Fuglekongesanger *Phylloscopus proregulus*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal	
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-16		1996	2000	1999		
2016	8	1	<1	6	16	10	8	9	84	30	20	385

Der observeredes otte fugle. Dermed var antallet tæt på tallet fra 2015 (7). Alle nævnes. Der var et af de meget sjældne forårsfund i første halvår: 11/5 1 RI Gedser Odde (ST). Der foreligger hidtil kun ca. 8 forårsfund i landet, det seneste er fra Christiansø tilbage i 2008. Alle øvrige fund var fra oktober: 1/10 1 Christiansø (B), 12/10-14/10 1 Ålbæk (NJ), 13/10 1 Årsdale (B), 14/10 1 Lund, Stevns (KBH) og sandsynligvis samme fugl 16/10 og 18/10 1 Stevnsfortet (KBH), 15/10 1 Kroghage ved Gedser (ST) og sandsynligvis samme fugl 21/10 1 RI Gedser Odde (ST), 20/10 1 Pinseskoven, Vestamager (KBH) samt 24/10 1 Sønderho (SVJ).

(Ursula Burmann)

Fuglekongesanger, Gedser Odde, 11. maj 2016. Foto: Gert Juul Jeppesen

Sibirisk gransanger *Phylloscopus collybita tristis*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal	
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-16		1987	1984	1988		
2016	3	0	<1	3	<1	1	2	2	9	6	5	66

Kommentar: Første fund er fra 1975.

Kun fugle der er bestemt i hånden (ringmærket) medtages i Årsrapporten. Der var en del observationer tastet ind i DOFbasen, men kun tre fugle, der blev

ringmærket, heraf en i første halvår, 5/5 1 Blåvands Huk (SVJ), 11/10 1 Vallensbæk og Ishøj Strandenge (KBH) og 30/10 1 Blåvands Huk.

(Ursula Burmann)

Lundsanger *Phylloscopus trochiloides*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal	
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-16		1992	1988	2014		
2016	37	5	7	13	28	14	28	23	57	53	45	816

Kommentar: Første ynglefund er fra 1985 og fortsat uregelmæssig. Max-antal ynglepar er 1997: 4 par, 2002: 3 par og 2004: 1-2 par.

Med 37 fugle var antallet mere end fordoblet i forhold til 2015 (15). Hovedparten af alle fugle (28) observeredes øst for Storebælt. Der blev ikke indberettet ynglepar i DOFbasen. Kun på to lokaliteter hørtes syngende lundsangere i yngletiden i længere tid, 31/5-10/6 op til 2 Christiansø (B) og 3/6-23/6 op til 3 Møns Klint (ST). Udover sangen blev der ikke indberettet tegn på yngleaktivitet. I alt var der registreret sikre ynglefund i et og sandsynlige ynglefund i fire af landets Atlas-kvadrater. De første observationer var 13/5 1 sy. Gulstav Østerskov (F) og 14/5 1 sy. Omø By (VSJ). De sidste fugle observeredes 15/8 1 1K RI Skagen Fyr (NJ), 15/8 1 Sønderborg (SJ) og 25/8 1 Blåvands Huk (SVJ).

(Ursula Burmann)

Lundsanger, Højerup, Stevns, 3. juni 2016. Foto: Tonny Papillion

Regional fordeling af lundsanger 2016

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2016	5	0	1	1	0	1	1	1	7	3	7	10	37

Høgesanger *Sylvia nisoria*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-16		1985	1970	1992	
2016	NA	(29)	38	28	18	19	17	58	56	50	(1182)

Kommentar: Årstotaler mangler fra 1972 og 1975-76. Sidste ynglefund er fra 2003.

Med 11 fund var antallet næsten det samme som i 2015 (9-11). Med undtagelse af en observation på Christiansø (B) af en 2K-fugl, var alle fund 1K-fugle. Hovedparten af alle observationer blev gjort gennem ringmærkningen ved fuglestationerne. Der var to observationer i første halvår på Christiansø, 31/5 og 3/6, sandsynligvis den samme fugl. Den første observation i andet halvår var 9/8 1 RI Gedser Odde (ST). De sidste fugle observeredes 20/9 1 RI Gedser Odde (ST) og 22/9 1 Skagen Fyr (NJ).

(Ursula Burmann)

Høgesanger 1K, Gedser Fuglestation, 9. august 2016.
Foto: Gert Juul Jeppesen

Regional fordeling af høgesanger 2016

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2016	5	0	1	0	0	1	0	0	0	0	2	2	11

Rødtoppet fuglekonge *Regulus ignacapilla*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-16		2015	2016	2014	
439	NA	(42)	36	60	(111)	249	219	502	439	275	(4111)

Kommentar: Årstotaler mangler fra 1972 og 1975-76. Sidste ynglefund er fra 2003.

Med 439 rødtoppet fuglekonge blev 2016 det næststørste år i rapportens historie. Som i 2015 observeredes der rødtoppet fuglekonge i alle dele af landet og i alle årets måneder. Med 19 fugle i januar, februar og december var andelen af vinterfund ret stor. Den første observation i foråret af en sandsynligvis ikke overvintrende fugl var ret tidlig, 3/3 1 Tæbring Enge (NJ), efterfulgt til mere almindelig tid af 12/3 1 Draved Skov (SJ). Ifølge DOFbasen registreredes der 7-8 ynglepar i Gribskov (NSJ). Kommentarer til enkelte observationer tydede desuden på yderligere 6-10 ynglepar. I alt er der registreret sikre ynglefund i 23 og sandsynlige ynglefund i 80 af landets Atlas-kvadrater.

(Ursula Burmann)

Lokaliteter med fund af rødtoppet fuglekonge i 2016.

Regional fordeling af rødtoppet fuglekonge 2016

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2016	38	2	44	24	3	22	35	22	48	28	139	34	439

Parktræløber *Certhia brachydactyla*

Med 520 fugle på 237 lokaliteter er der relativt lille forskydning i forhold til 2015, 10 lokaliteter flere og en manko på 16 fugle. Nordligste fund er fra Brændeskov ved Rold Skov (NJ), hvor Ålborg i 2015 kunne melde om ynglefund, og Bornholm må fortsat undvære arten.

På trods af stabiliteten var der regionale forskelle i 2016. I de jyske afdelinger, hvor arten ikke er almindelig, noterede Nordjylland en mindre tilbagegang på 11 fugle. Vestjylland har status quo med ni fugle og gør ved Borbjerg Møllesø et meget nordvestligt fund af arten.

På øerne har Storstrøm virkelig haft fremgang. På 41 lokaliteter blev set 62 fugle, hvor de tilsvarende tal i 2015 udgjorde 19 og 25. Der blev virkelig besøgt lokaliteter med parktræløbere i området i 2016, og yderligere var der et par større enkeltobservationer med 1/10 3 Maribo By (ST) og 20/3 6 Vindeholme Skove (ST). Desuden var der to ringmærkninger på Gedser Odde.

Modsat "dykker" Vestsjælland med 11 lokaliteter og 13 fugle i forhold til 2015, men til billedet hører, at tallene for 2016 faktisk er lig status fra 2014, så 2015 var et usædvanligt godt år for arten i Vestsjælland.

Nordsjælland fik fem færre fugle og måtte se fire lokaliteter forladt. Vaserne er fortsat afdelingens kerneområde, og tegnede sig for en større observation 26/2 5 Vaserne (NSJ), og observatørens kommentar var "minimum. Flere syngende". Fra Gribskov meldes om syv ynglepar mod ni i 2015, og i IBA-bearbejdningen fortælles, "at den har svært ved at sprede sig i skoven, og at koncentrationen er langs Esrum sø".

København havde seks lokaliteter flere men 25 færre fugle end i 2015. Det kan der være flere årsager til, men det kan nævnes, at enkelte kerneområder ikke i 2016 leverede helt så store observationer som i tidligere år. Eksempelvis havde Jægersborg Dyrehave i 2015 31 fugle som højeste observationstal 9/3, hvor det højeste i 2016 var 9 sy. 19/3.

(John Hansen)

Regional fordeling af parktræløber 2016

2016	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
Antal fugle	35	9	26	alm	alm	alm	alm	27	264	96	62	0	520
Lokaliteter	17	5	15					14	97	47	41	0	237

Rosenstær *Pastor roseus*

Kun en enkelt fugl blev det til, 10/9 1 juv. Grenen (NJ). Antallet er dermed det laveste observerede siden 2002.

Fuglen sås sammen med fire stære.

(Ole F. Jensen)

Rødtoppet fuglekonge, Skallingen, 20. oktober 2016. Foto: Kis Boel Guldmann

Vandstær, Egtved, 27. november 2016. Foto: Kis Boel Guldmann

Ynglebestanden af vandstære i Danmark har gennem mange år været på et stabilt, omend meget lavt niveau (0-10 par om året).

Den sandsynlige ynglesæson for vandstær vurderes her at være fra 10/4 til 1/10, og observationer uden for

den nævnte sæson er vurderet at være fugle fra den store bestand af overvintrende trækgæster fra Norge og Sverige og er dermed ikke medtaget her, medmindre de er angivet med ynglekode. Ligeledes er de mange observationer af syngende fugle også udeladt, da de alle er uden for den sandsynlige ynglesæson. Arten er territoriehævdende året rundt, og observeres derfor tit syngende i vinterkvarteret.

I 2016 blev der ifølge DOFbasen set følgende vandstære inden for den sandsynlige ynglesæson : 17/4 1 ved Elling ved Frederikshavn (NJ), 12/5 5 (to voksne og tre udføjne unger) i Grejsdalen ved Vejle (SØJ), 19/5 en udføjnet unge ved en vandmølle ved Århus Å (ØJ) og 6/6 en udføjnet unge på en lokalitet i den sydlige del af Herning Kommune (VJ). På sidstnævnte lokalitet blev der desuden indtastet: 27/4 1 YF med kommentaren: "Reden fundet, men fuglen ikke set flyve til/fra denne."

Derudover var der et par meget tidlige og bemærkelsesværdige efterårsfund: 1/9 1 R Frederiksdal (KBH) og 22/9 1 R Gentofte Sø & Brobæk Mose (Insulinmosen). Med begge fund fulgte kommentarer, der understøttede, at observationerne ikke var fejlintastninger. Fuglen i Frederiksdal var ifølge kommentaren sandsynligvis en 1K fugl. 1K-fugle fra sydsvenske ynglepar kan en sjælden gang imellem observeres i sensommeren i den nordlige del af Sjælland.

I Atlas III var parrene fra Grejsdalen, Århus Å og Herning Kommune noteret som sikre. Der var ingen mulige par i 2016.

Vandstær, Rådovad, 19. november 2016. Foto: Finn Carlsen

Uden for den sandsynlige ynglesæson blev yngleko- den brugt én gang i DOFbasen: 18/3 2 redebyggende fugle ved Elling i Frederikshavn Kommune. I Atlas III blev der 21/3 rapporteret en redebyggende fugl på samme lokalitet. Der var ikke yderligere observationer herfra i Atlas III. Bortset fra ovennævnte observation af en fouragerende fugl 17/4 blev der i DOFbasen efter 18/3 kun noteret følgende fra lokaliteten: 20/3 2 R. Det sandsynlige yngleforsøg blev tilsyneladende opgivet.

Sidste vinterfugle i første halvår på en ikke-ynglelo- kalitet var 6/4 1 Rådved til Strandmøllen (KBH) og 6/4 1 Lystrup Å (ØJ). Første vinterfugl i andet halvår var 15/10 1 Holsted (SVJ).

Største forekomst af vinterfugle i første halvår var: 18/2 5 Grejsdalen. I andet halvår var største forekomst 6/11, 9/11, 10/11 og 15/11 5 Bygholm Park i Horsens (SØJ).

Der blev noteret overvintrende vandstær på knap 300 lokaliteter i 2016.

(Nina Rosendahl Larsen)

Sydlig nattergal *Luscinia megarhynchos*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-16		2006	2004	2016	
2016	7	1	2	2	7	7	7	11	10	9	169

Der blev registreret ni fugle i perioden 22/4-3/6, mod seks fugle i 2015. Alle nævnes her (syngende hvor ikke andet er nævnt), 22/4 1 Østmøn (ST), 1/1 Gedser (ST), 9/5 1 Råbille (ST), 10/5 1 Amager Fælled (KBH), 12/5 1

Dejbjerg Golfbane (VJ), 21-28/5 1 Mandø (SVJ), 30/5 1 ad. og 31/5 1 2K, begge ringmærket Blåvand (SVJ) og 2/6 1 Arnager (B) – sidstnævnte skulle have opholdt sig på stedet i næsten 14 dage.

(Arne Bo Larsen)

Sydlig blåhals *Luscinia svecica cyanecula*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-16		2016	2015	2014	
2016	NA	0	<1	3	(89)	441	346	673	639	530	(4109)

Kommentar: Tabel omfatter territoriehævdende fugle. Tidligere ynglefugl i 1800-tallet, første ynglefund efter 1970 er fra 1992. Der mangler årstotal fra 2003.

Ikke race-bestemte blåhalse inden for de kendte yngleområder for sydlig blåhals er behandlet som sydlig blåhals.

Artens fremgang fortsætter i år, men er lidt afdæmpet i forhold til de foregående år. Der blev registreret 673 fugle i perioden 23/3-20/10 mod 639 fugle i 2015

(sum af lokalitets max.). Heraf var der 202 lokaliteter med 412 territoriehævdende/syngende fugle (sum af lokalitets max.). Flest var der 18/4 og 21/4 23 sy. Magisterkogen (SJ). Det første fund var 23/3 1 sy. Magisterkogen (SJ). Det sidste fund var 19/9 1 Sneum Digesø (SVJ).

(Arne Bo Larsen)

Regional fordeling af sydlig blåhals 2016

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2016	370	35	102	20	12	122	11	0	0	0	1	0	673

Nordlig blåhals *Luscinia svecica svecica*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-16		1980	1997	1995	
2016	NA	(73)	166	(136)	81	28	31	300	265	244	(4348)

Kommentar: Der mangler årstotaler fra 1972, 1975-76 og 1991.

Ikke race-bestemte blåhalse uden for de kendte yngleområder for sydlig blåhals er behandlet som nordlig blåhals.

Der blev registreret ni fugle mod 6 i 2015 og 27 i 2014. Alle fund nævnes: 5/5 1 han Saltholm (KBH), 6/5 1 han sy. Flyndersø (VSJ), 5/5 1 han Christiansø (B), 9/5 1 han

Liver Ås udløb (NJ) 10/5 1 sy. Grenen (NJ), 14/5 1 hun Skagen og 1 2K han ringmærket Skagen Fyr(NJ) og 19/5 1 sy. Gærup Langsø (SVJ).

Fra efteråret foreligger der et meget sent fund 20/10 Rønne Havn (B) af en hun-farvet fugl. Det må formodes at denne fugl har nordlig oprindelse.

(Arne Bo Larsen)

Lille fluesnapper *Ficedula parva*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-16		1981	2013	1989	
185	NA	(93)	261	144	120	190	169	572	357	349	(7135)

Kommentar: Der mangler årstotaler fra 1972 og 1975-77.

Lille fluesnapper, Mandø, 23. september 2016. Foto: Lars Grøn

Med 185 fugle lå antallet tæt på antallet fra 2015 (179-184). Ifølge Christiansø Feltstations hjemmeside stod Ertholmene (B) for 87 fund. Der var ingen indberetninger af ynglepar i DOFbasen, men der blev registreret et sikkert og et sandsynligt ynglefund i Atlas. Det sikre par var fra Fanefjord Skov (ST), hvor et varslende par med føde i næbbet blev set. En syngende lille fluesnapper i perioden 23/5-7/6 Tisvilde Hegn (NSJ) opfylder kriteriet fra Atlas III for sandsynligt ynglende. De første observationer var 6/5 1 ad. han Christiansø (B) og 7/5 1 2K+ han Stampekø (KBH). De sidste observationer var 22/10 1 1K Ulvshaleskoven (B) og 28/10 1 Stenagre, Ærø (F) samt en meget sen 12/11 1 ad. R Nyborg (F), den næstseneste nogensinde ifølge DOFbasen.

(Ursula Burmann)

Regional fordeling af lille fluesnapper 2016

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2016	12	1	14	5	1	3	7	5	17	6	18	96	185

Broget fluesnapper *Ficedula hypoleuca* (yngleforekomst)

På baggrund af en ynglebestand, der er i klar tilbagegang, behandles broget fluesnapper her for første gang. I 1980'erne og 1990'erne var arten udbredt i mange egne af det østlige Danmark med hovedudbredelsen i Østjylland, Fyn, Sjælland og på Bornholm. I den anden Atlas-undersøgelse (1993-96) blev arten således registreret som sikker eller sandsynlig ynglende i 690 kvadrater. Siden er den forsvundet fra flere områder, og kun i Nordsjælland ser broget fluesnapper ud til fortsat at have en helt pæn bestand. I det nuværende Atlas-projekt (2014-17) er arten forsvundet fra mere end 70% af de kvadrater, den blev registreret i under det forrige Atlas-projekt. Nu således blot 205 kvadrater.

Ser man isoleret på rapporteringerne af ynglefund i år, var der blot tale om ca. 60 par. Af disse stammer mere end halvdelen fra Nordsjælland, hvor alene Grib Skov (NSJ) husede 33-40 par. Øvrige regioner bød hver blot på 1-5 par, bortset fra Østjylland med ca. 10 par, heraf 4-5 i Fugleværnsfondens reservat ved Stubbe Sø.

DOFs punkttællinger viser en nedgang for Broget Fluesnapper på ca. 90% i perioden 1986 til 2016. Fra Sverige, hvor arten er en af de mere almindelige småfugle, lyder der endnu ingen alarmklokker. Dog tyder punkttællinger også her på en markant tilbagegang på ca. 50% over de seneste 30 år. Årsagen til artens tilbagegang antages primært at hænge sammen med forhold i vinterkvarteret i Vestafrika, men dette er dog usikkert.

(Hans Christophersen)

Hvidhalset fluesnapper *Ficedula albicollis*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-16		1996	1991	1999	
4	NA	3	4	9	5	5	5	21	13	12	239

Ifølge DOFbasen var der fire observationer af hvidhalset fluesnapper, hvoraf de tre er fra Bornholm. Alle fund

gælder adulte hanner, 28/4 1 Mårum (NSJ), 3/5 1 Gudhjem (B), 8/5 1 Ringebacker (B) og 10/5 1 Slotslyngen (B).

(Ursula Burmann)

Sortstrubet bynkefugl *Saxicola torquata* (yngleforekomst)

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-16		2014	2016	2011	
2016	NA	0-2	NA	(9)	25	74	64	112	101	69	-

Kommentar: Tabel omhandler antal ynglepar. Rapportgruppens materiale er mangelfuldt fra de tidlige år.

Der blev indberettet 89-101 ynglepar mod 64-68 ynglepar i 2015 (diverse indberetninger af observationer med YF-kode og par med unger er omregnet til antal par). Forårets første større forekomst var 12/4 20 R Melby Overdrev (NSJ). Den sidste større observation var 19/10

14 R Blåvands Huk (SVJ). Der var en del vinterfund både i januar, februar og december. I Atlas III er sortstrubet bynkefugl registreret sikkert ynglende i 61 kvadrater og sandsynlig ynglende i yderligere 37 kvadrater.

(Arne Bo Larsen)

Regional fordeling af sortstrubet bynkefugl 2016

2016	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
Yngel	23-30	8-9	28-29	1-3	1	11-12	1	1	0	5	9	1	89-101

Vindrossel *Turdus iliacus* (sommerfund)

Der var ingen egentlige sommerfund i 2016. Den sidste observation i foråret må være 23/5 1 Hesselø (S). Der var dog to juni-fund fra Skagen (NJ) 3/6 og 17/6, disse

må betragtes som forsinkede forårsfugle. Første observation i efteråret var 20/9 5 Grenen (NJ).

(Arne Bo Larsen)

Ringdrossel *Turdus torquatus* (sommerfund)

Der indberettedes et sommerfund 14/7 1 han Holtemmen (NJ). Den sidste observation i foråret var 9/6 1 hun Blans (ST) og den første observation i efteråret var 17/9 1 han ringmærket Skagen Fyr (NJ).

(Arne Bo Larsen)

Ringdrossel, Høvblege, 7. april 2016. Foto: Bo Tureby

Rødstrubet piber *Anthus cervinus*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-16		1991	1992	1994	
2016	NA	(79)	137	184	65	93	78	355	307	260	(4825)

Kommentar: Der mangler årstotaler fra 1970-73 og 1975-76.

I forhold til de seneste par år var årstotalen for 2016 i den lave ende med blot 61-70 fugle, hvilket da også var under gennemsnittet for de sidste ti år. Heraf bød første halvår på 12 fugle, mens resten blev observeret i efterårssæsonen.

Der var en enkelt observation i april, 30/4 1 Kors-hage (VSJ). De resterende forårsobservationer fandt sted i perioden 8/5-22/5. Det var også i denne periode, at der blev observeret det højeste antal på samme lokalitet med 8/5 og 12/5 3 Feddet (ST).

Efterårssæsonen begyndte med to august-observationer, 19/8 1 Gedser Odde (ST) og 28/8 1 Vestamager (Kalvebod Fælled) (KBH). Derefter lå størsteparten af observationerne nogenlunde jævnt fordelt fra start september til midt oktober. Årets sidste observation fandt sted 31/10 1 Hønen, Sønderho (SVJ).

(Tina Høeg Hansen)

Regional fordeling af rødstrubet piber 2016

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2016	8-14	1	4	1	0	3	6-7	6	14-16	2	11	5	61-70

Bjergpiber *Anthus spinoletta*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-16		1981	2013	1989	
928	0	0	< 1	52	378	804	691	1573	1151	928	9926

Kommentar: Første fund er fra 1989.

Efter et par meget høje årstotaler med 1151 fugle i 2014 og 1573 fugle i rekordåret 2015 blev antallet af indrapporterede fugle i 2016 mere begrænset. Der blev indrapporteret 928 fugle. Der kan i materialet være en del gengangere af stationære fugle, idet der kun er frasorteret observationer fra samme dato på samme lokalitet.

Som tidligere år var de fleste fugle var fra Nordjylland, som havde 59 % af årets forekomst, mens Østjylland havde 103 svarende til 11 % og Sydøstjylland

havde 97 fugle svarende til 10 %. Øst for Storebælt sås kun ganske få fugle.

De største forekomster i første halvår blev 13/1 16 Nørreådalen (NJ), 14/1 22 Ø (NJ), 14/1 16 Toftegårds Enge (NJ) og 24/1 29 Uldum Kær (SØJ).

Forårets sidste blev 11/4 1 Kammerlusen (SVJ) og 14/4 1 Bygholms Nordlige Rørskov (NJ), mens efterårets første blev 21/10 1 Sønderho strand (SVJ), 23/10 2 Hejsager Strand (SJ), 24/10 1 Hornbæk Havn (NSJ) og 24/10 1 Grenen (NJ).

(Henrik Nyrup)

Regional fordeling af bjergpiber 2016

2016	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
Total	550	18	80	103	97	30	15	24	9	1	1	0	928
1. halvår	258	18	48	50	54	15	4	0	6	0	0	0	453
2. halvår	292	-	32	53	43	15	11	24	3	1	1	0	475

Skærpiber *Anthus petrosus* (ynglefund)

Optælling på øgruppen Hirsholmene (NJ) fandt sted 19/5 og gav 40 ynglefugle på Græsholm, tre ynglefugle på Kølpn og en ynglefugl på Hirsholm. Fra Hirsholm var der endvidere optælling fra 28/4 med fire ynglefugle.

Der mangler oplysninger fra andre af de faste ynglelokaliteter som eksempelvis Deget (NJ) og Nordre Rønner (NJ).

(Henrik Nyrup)

Skærpiber, Helsingør lystbådehavn, 9. november 2016. Foto: Axel Mortensen

Storpiiber *Anthus richardi*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-16		1981	2013	1989	
26	12	> 1	12	28	28	31	31	65	56	51	922

Årets forekomst lå lidt under de seneste tiårs gennemsnit med 25-26 fugle. Alle fund var fra andet halvår og første fund var til normal tid med 17/9 1 SV Feldballe (ØJ), 23-25/9 1-2 R/T Mandø (SVJ), 25/9 1 S Søndervig (VJ). Forekomsten kulminerede ultimo september/primo oktober med sædvanligvis flest fund langs den jyske vestkyst; flest ved Blåvand (SVJ) 3, Fanø (SVJ) 3, Thorsminde (VJ)

3, men også vanen tro ved Grenen (NJ) 3 foruden 2 ved Gedser Odde (ST). Mest bemærkelsesværdigt var sted-faste/overvintrende fugle med hele tre ex 27/11 – 2/12 ved Thorsminde (VJ) i marehalsområdet syd for havnen; min. en af disse var på plads indtil 20/12. Desuden en overvintrende fugl ved Grenen 1-29/12.

(Jørgen Staarup Christensen)

Regional fordeling af storpiiber 2016

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2016	4	4	10	1	0	1	0	3	0	0	3	0	26

Markpiber *Anthus campestris*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-16		2016	2013	2011	
2016	NA	(39)	76	(36)	18	8	9	115	110	90	(1529)
10	NA	(39)	76	(36)	18	8	9	115	110	90	(1529)
0	NA	NA	(16)	14	6	0	0	-	-	-	-

Kommentar: Første række angiver antal fugle og anden række antal ynglepar. Der mangler årstotaler fra 1972-76 mangler. Tre største år for yngleforekomst er 1982: 26-33 par, 1989: 29-31 par, 1998-99: 18-24 par.

Set over de seneste ti år et ganske normalt år, dog med en usædvanlig stor trækkedag (tre fugle) og en sen fugl sidst på året. Samlet 8-9 fund af 10-11 fugle; alle fund nævnes, 4/5 1 Grenen (NJ), 7/5 1 Korshage (VSJ), 8/5 1 Bulbjerg (NVJ) samt 1 Nordstrand, Skagen (NJ) +

1 Grenen (samme fugl?) og 21-22/5 1 Gedser Odde (ST). Fra efteråret 5/9 3 (heraf to trækkende sammen) Gedser Odde, 22/9 1 Tranum Klit (NVJ) samt den sene 21/10 1 Gedser Odde.

(Jørgen Staarup Christensen)

Gulhovedet gul vipstjert *Motacilla flava flavissima*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-16		1981	2013	1989	
2016	NA	(2)	8	6	6	14	12	24	20	14	(307)
12	NA	(2)	8	6	6	14	12	24	20	14	(307)

Kommentar: Der mangler årstotaler fra 1974-1979.

Forekomsten i 2016 var på niveau med 2014 og 2015, hvor antallet af observerede begge år var 10 fugle.

Årets første var 24/4 1 han Stege Sukkerfabriks Jordbassiner (ST), 25/4 1 han Øster Renbæk Enge (NJ) og 26/4 1 Stege Sukkerfabriks Jordbassiner. Sammen med 29/4 1 Skjern Enge (VJ) var disse observationer eneste i april, men de resterende var fra maj.

Årets sidste fugl blev 27/5 1 Bøndernes Sø ved Hegnede Skov (ST).

Der var ikke registrering af sikre ynglepar.

(Henrik Nyrup)

Gulhovedet vipstjert han, Skagen 9. maj 2016. Foto: Torben Sørensen

Regional fordeling af gulhovedet gul vipstjert 2016

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2016	3	3	1	0	1	0	0	1	0	0	3	0	12

Sortrygget hvid vipstjert *Motacilla alba yarrellii*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-16		2016	2013	2011	
2016	NA	(2)	15	31	70	113	98	191	150	111	(1947)
98	NA	(2)	15	31	70	113	98	191	150	111	(1947)
0	-	-	-	-	2	0	0	-	-	-	-

Kommentar: Første række angiver antal fugle og anden række antal ynglepar (incl. hybridpar). Der mangler årstotaler fra 1973-1979.

Et år med mange observationer fra især Nordjylland og Sydvestjylland. En total på 98 fugle var dog væsentligt lavere end rekordåret 2015 med 191 fugle.

Årets første blev 7/3 1 Trelde Sande (SØJ), 15/3 1 Vest Stadil Fjord (VJ) og 16/3 1 Bjerger Leje (SVJ). I første halvår var de fleste observationer af 1-2 fugle, men der var to observationer af tre fugle, 9/4 3 Skagen By (NJ) og 17/4 2 han + 1 hun Tipperne/Værnengene (VJ).

De sidste for første halvår blev 18/6 1 Filsø Hede & Porsmose Bjerger (SVJ), 22/6 1 Borris Hede (VJ) og 27/6 1 Sønderø (F).

Andet halvår gav kun enkelte observationer, 11/7 1 Ringkøbing Havn (VJ), 25/7 2 Hønen, Sønderho (SVJ), 1/8 1 Damsted (NJ), 15/8 1 Roshage (NJ) og så som årets sidste 7/10 1 han Gedser Odde (ST).

Der var ikke registrering af sikre ynglepar.

(Henrik Nyrup)

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2016	51	8	15	6	5	5	2	3	1	1	1	0	98

Kvækerfinke *Fringilla montifringilla* (ynglefund og sommerfund)

Endnu et år uden ynglefund, som det har været tilfældet de seneste mange år. Der har dog været lidt flere syngende fugle end i 2015, idet der har været vel otte forskellige. Der blev også gjort lidt sommerfund, som formentlig alle var forsinkede trækfugle, 2/6-17/6 Grenen (NJ) næsten daglige observationer af enkelt-

fugle, 3/6 og 11/6 dog to fugle, 3/6 1 Klinteskov (ST), 5/6 1 Gilbjerg Hoved (NSJ), 5/6 og 6/6 1 Boderne (B) og 6/6 1 Raghhammer (B).

Der var dog ingen oversomrende, idet første halvårs sidste blev ovennævnte fra Skagen og efterårets første 28/8 1 Christiansø (B) og 4/9 1 Grenen.

(Ole F. Jensen)

Karmindompap *Erythrura erythrura*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-16		1981	2013	1989	
292	NA	(45)	(256)	(729)	(237)	321	300	1200	1000	976	(11.358)

Kommentar: Der mangler årstotaler fra 1972, 1975-77, 1988-90, 1993, 1995, 1998 og 2001-02.

Der blev i år heldigvis rettet en del op på den kraftige tilbagegang i 2015 og resultatet blev da også tæt på de seneste 10 års gennemsnit. Ligeledes rettede antallet af lokaliteter med arten sig en del til i alt 122 lokaliteter.

Der blev noteret 135 syngende hanner, fordelt på 101 lokaliteter, altså også her en god fremgang i forhold til sidste år. Flest syngende havde følgende lokaliteter: 31/5 4 Christiansø (B), 5/6 4 Hammeren (B), 5/6 4 Ertholmene (B) og 7/6 4 Dueodde (B).

Årets første var: 11/5 1 Grenen (NJ), 13/5 1 Stevns Fyr (KBH) og 13/5 1 Korshage (VSJ).

Yngel: Der blev registreret 22 ynglefugle på 12 lokaliteter. Ud fra antal lokaliteter og noter til observationerne anslås dette at dække over 14 ynglepar. I Atlas III databasen blev eneste sikre ynglefund Christiansø (B) 1 par, desuden 5 kvadrater med sandsynlige: Tversted (NJ), Dueodde (B), Hovvig (VJ), Hassenør (ØJ) og Gedser Odde (ST).

Årets sidste blev 6/9 1 Gedser Odde (ST), 20/9 1 Grenen og 24/9 1 Anholt (ØJ).

Antallet for NJ er i "Nordjyllands Fugle 2016" angivet til værende 104. Afvigelsen til nedenstående tabel skyldes at tallet i nævnte rapport er baseret på en simpel frasortering af gengangere fra samme dato, medens nedenstående tabel er baseret på lokale måneds maksima.

(Ole F. Jensen)

Karmindompap, Blåvand, 4. juni 2016. Foto: Kis Boel Guldmann

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2016	74	4	18	25	0	4	2	21	5	23	62	54	292

Tallene er udregnet som sum af lok.måneds max. med tillæg for evt. trækkende eller ringmærkede fugle.

Bjergirisk *Linaria flavirostris*

Bjergirisk, Neje, 22. januar 2016. Foto: Axel Mortensen

Der var ingen sommerfund i 2016, hvor forårets sidste fund var 8/5 25 Melby Overdrev (NSJ) og 11/5 5 Nordstrand, Skagen (NJ). Efterårs ankomst var som normalt omkring primo oktober, med de første 3/10 15 Bækbygård Strand (VJ), hvorefter der var næsten daglige fund året ud.

Den største flok i første halvår var middelmådig 9/1 350 Elmelund (F) og fra andet halvår var største antal 17/11 700 Enø Overdrev (ST).

(Peter Lange)

Hvidsiken *Acanthis hornemanni*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-16		1995	2005	1985	
2016	NA	(14)	55	(61)	49	42	32	221	168	142	(1870)
75	NA	(14)	55	(61)	49	42	32	221	168	142	(1870)

Kommentar: Der mangler årstotaler fra 1972, 1975-77, 1988-90, 1993, 1995, 1998 og 2001-02.

Et flot år med 75 fugle, heraf mange ringmærkede, men også enkelte trækkende/overflyvende!

Der blev mod forventning (0 i 2015) set et par fugle i første halvår i Nordsjælland, 5/2 – 6/2 1 Melby Overdrev og 7/2 1 Hornbæk Havn (vel næppe den samme?).

De første efterårsfugle dukkede op 8/11 1 RI Lild Klitplantage (NJ), 1 Uldum Kær (SØ) og 2 RI Gedser (ST), 10/11 1 Gribskov (NSJ) samt 11/11 2 RI Agger Tange (NJ). Der blev set spredt med fugle året ud primært i Nordjylland og Storstrømsområdet.

Bestemmelse af hvidsiken kan være problematisk, så det er altid rart med lidt ringmærkede fugle til at bekræfte, at de virkelig er der. Der gik faktisk pænt med fugle i nettene på flere lokaliteter: Lild Klitplantage (NJ) 8/11 – 11/12 20, Agger Tange 2, Roshage (NJ) 3/12 1 samt

Regional fordeling af hvidsiken 2016

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2016	55	0	0	2	1	0	0	1	0	3	13	0	75

Stor korsnæb *Loxia pytyopsittacus*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-16		2013	1983	1990	
2016	NA	(40)	1668	(1222)	991	1862	1854	8181	7893	5632	(50.816)
459	NA	(40)	1668	(1222)	991	1862	1854	8181	7893	5632	(50.816)

Kommentar: Der mangler årstotaler fra 1972, 1975-77, 1988-90, 1993, 1995, 1998 og 2001-02.

Efter sidste års rekordlave antal har totaltallet nu rettet sig en del. Det er dog stadig langt fra 2013 og 2014, som til gengæld var rekordhøje. Resultatet er ligeledes langt fra de seneste 10 års gennemsnit og så absolut i den lave ende. Årets første halvdel gav kun totalt 40 fugle, og langt hovedparten stammer således fra årets anden halvdel og dermed fra et nyt influx, især i løbet af oktober. ST og NJ tegnede sig for hovedparten. Det skal dog nævnes, at en observation af 13 individer 2/1 ved Flyndersø er registreret i DOFbasen både under NJ og VJ, men her kun medtaget under NJ.

Gedser Odde 2, i alt 25 (1/3 af årstotalen).

Enkelte steder havde rastende fugle igennem flere dage: Uldum Kær (SØJ) 8/11 – 20/11 1, Bouet (NJ) 25/11 – 28/12 maks 7 og 12/12 Holmegårds Mose (ST) 12/12 – 13/12 2.

Det blev blot til disse få observationer uden for NJ og ST (ud over de ovenfor allerede nævnte), 2/12 1 Sødringholm Strand (ØJ), 3/12 1 Eskeplet (ØJ) og 28/12 1 Englerupgård (VSJ).

Det bør bemærkes, at der var flest ringmærkede fugle i Nordvestjylland, men de havde ikke en eneste feltobs her! I alt blev der ringmærket 554 gråsikken ved Gedser, dvs andelen af hvidsiken udgjorde knap 4%.

Kun den højeste dagstotal fra hver lokalitet er medregnet i årsummen.

(Lasse Braae)

Største observation var ubetinget 19/10 med 83 trækkende Gedser Odde (ST), men ellers blev det til følgende større forekomster (>20): 20/10 20 Hyllekrog (ST), 23/10 38 Grenen (NJ), 23/10 20 Gedser Odde, 25/10 35 Grenen og 30/10 21 Tisvilde Hegn (NSJ).

Foråret sidste observationer var 28/2 1 Klelund Dyrehave (SVJ) og 4/4 5 Salten Langsø (ØJ). Efterårets første 19/9 1 Egerup Strand (VSJ) og 23/9 6 Gundsømagle Sø (KBH).

(Ole F. Jensen)

2016	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
1. halvår	17	0	1	6	7	0	0	0	0	1	0	8	40
2. halvår	93	0	1	10	2	0	21	18	19	61	194	0	419
Sum	110	0	2	17	8	0	21	18	19	62	194	8	459

Hvidvinget korsnæb *Loxia leucoptera*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-16		2014	2011	2013	
2016	NA	(18)	36	134	132	1258	889	3384	2054	1323	(11.996)

Kommentar: Der mangler årstotaler fra 1975-76.

Ovenpå de senere års store invasioner blev dette års resultat mere normalt og faktisk i den pæne ende for et år uden invasion! Sammenlignet med årene 2004-2010 havde kun 2008 således flere observationer af arten.

NJ og NSJ tegnede sig ikke overraskende for langt hovedparten, mens største observation var 5/17 Pedersker

Plantage (B) efterfulgt af 24/10 6 Oppe Sundby Mose og Hagerup Sø (NSJ) og 29/11 5 Hyllekrog (ST). Forårets sidste blev 1/3 3 Siem Skov (NJ) og 9/5 1 Ulfborg Plantage (VJ). Efterårets første var 19/8 2 Grenen (NJ) og 25/9 3 Nedermoste, Skagen (NJ). Der var ingen tegn på ynglepar.

(Ole F. Jensen)

Regional fordeling af hvidvinget korsnæb 2016

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2016	18	1	1	1	0	0	0	0	3	14	5	7	50

Gulirisk *Serinus serinus*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-16		1981	2013	1989	
2016	NA	(40)	46	79	85	111	112	159	131	131	(3134)

Kommentar: Der mangler årstotaler fra 1972 og 1975-77, 1988, 1990-91 og 1993-94. Oplysninger om ynglepar er ujævne og lidt usikre fra år til år og derfor ikke opgjort.

Der sås mindst 121 fugle fordelt over hele landet, og som ofte kniber det lidt i Vestjylland med at finde en gulirisk, hvilket også var tilfældet i 2016. 121 fugle var lidt bedre end 2016 hvor der sås 104 fugle. De seneste 10 års gennemsnit er 109 fugle/år. Den store gulirisk-magnet i 2016 var ST med mindst 45 fugle og med Bornholm på andenpladsen med 15 fugle. De øvrige regioner havde fra 0-11 fugle.

Der var ingen sikre ynglefund, men observationer tyder på, at der rundt omkring i landet gemmer

Regional fordeling af gulirisk 2016

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2016	11	0	7	6	5	9	8	4	6	5	45	15	121

Lapværting *Calcarius lapponicus*

DOFbasens 338 iagttagelser vurderes til 435 fugle, heraf 176 trækkende, dvs. en forekomst på stort set samme niveau som de seneste par år.

Største rasttal fra foråret blev 12/3 10 Jerup Strand og Enge (NJ). Sidste forårsfugl var 11/5 1 Grenen (NJ).

Forårstrækket ramte ligesom i 2015 ret beskedne 17 fugle i perioden 17/1 – 27/4, flest (10) i april. Efter-

årstræk 15/9 – 30/11 i alt 159, flest (113) i oktober og dagsmaks 19/10 10 og 20/10 8 Mandø (SVJ).

Første efterårsfugl blev set så tidligt som 24/8 1 Dueodde (B). De rastede fugle i efteråret udgjordes oftest af én hist og én pist. Enkelte steder er man dog rendt ind i større flokke, 16/10 7 Lejodde (VSJ) er et stort tal for Østdanmark, 18/10 11 Kammerslusen (SVJ) samt 20/10 20 Grenen afsluttende med 31/12 63 Brøns Enge (SJ), der fik lov til at sætte et flot punktum for året.

Kun det største rasttal pr. halvår fra hver lokalitet er medregnet i årstotalen.

(Lasse Braae)

Lapværling, Skjern Enge, 10. marts 2016. Foto: Carsten Gørges Laursen

Regional fordeling af lapværling 2016

2016	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
Træk 1.halvår	8	0	0	1	0	0	0	3	1	3	1	0	17
Rast 1. halvår	31	19	4	0	0	5	1	0	0	0	0	3	63
Træk 2. halvår	18	11	102	3	0	3	6	4	3	5	0	4	159
Rast 2. halvår	46	11	30	4	0	73	3	13	5	5	2	4	196
I alt	103	41	136	8	0	81	10	20	9	13	3	11	435

Hortulan *Emberiza hortulana*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-16		1981	2013	1989	
2016	NA	(228)	(357)	(281)	(38)	30	33	572	552	449	(7702)

Kommentar: Der mangler årstotaler fra 1972-73, 1975-76, 1988 og 1999-2003.

Med 17 fugle var forekomsten en anelse højere end i 2015. Niveaulet er dog fortsat meget lavt og illustrerer den kritiske tilbagegang, som bestanden er udsat for. Alle fund nævnes. Årets første blev set 8/5 ved Skagen Nordstrand (NJ), fulgt af en fugl ved Flagbakken, Skagen 10/5. Samme dag en ved Korshage (VSJ). 11/5 en ved Gilbjerg (NSJ) og to fra Skagen. Desuden 12/5

Tontoft Nakke (SJ), 16/5 Maglemose ved Vedbæk (NSJ), 22/5 to ved Korshage (VSJ) og forårets sidste blev set 27/5 på Anholt (ØJ). I alt 11 fugle i første halvår.

Andet halvår gav seks fugle, som alle nævnes: 26/8 Blåvand (SVJ), 6/9 Gedser (ST), 11/9 Fakse Ladeplads (ST), 15/9 Hønen, Fanø og Blåvand (SVJ), 17/9 Grenen (NJ) og 2/10 Blåvand.

(Hans Christophersen)

Citeret litteratur:

- Bengtson, K & Green, M. (2013): Skånes Fågelatlas. SkOF, Vellinge.
- Brandt, Thorkil 2017: Ynglende hvidvinget terne i Nørreådal. Nordjyllands Fugle, Foreningen Nordjyllands Fugle.
- Christensen, J. S. og P.A.F. Rasmussen 2015: Revideret status for sjældne fugle i Danmark. – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 109: 41-112.
- Clausen, Preben & Kevin Kuhlmann Clausen 2015: Notat om bestandsudvikling, udbredelse, habitatø-kologi og energetiske forhold for lysbuget knortegås i Danmark med anbefalinger til en fremtidig national forvaltning. Notat fra DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi.
- Koop, B & R. K. Berndt (2014): Vogelwelt Schleswig-Holsteins. Band 7. Zweiter Brutvogelatlas. Wachholtz Verlag Neumunster.
- Meltofte, H. 2011: Fede Tredækkere i ekspresfart til Afrika. – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 105: 158.
- Mogensen, Lars 2017: Hvid stork – par ved Nørreådal af vild proveniens. Nordjyllands Fugle, Foreningen Nordjyllands Fugle.
- Nyegaard, T. et al 2014: DATSY-rapport 1998-2012. DOFT 108/1.
- Olsen, Klaus Malling 1992: Oversigt over Danmarks Fugle, DOF.
- Thorup, O. & T. Bregnballe 2016: Tippeternes yngle-fugle 2016. Notat fra DCE. http://dce.au.dk/fileadmin/dce.au.dk/Udgivelser/Notater_2016/Yngle-fugle_paa_Tipperne_2016_2016-08-25.pdf
- Vokler, F. (2014): Zweiter Atlas der Brutvogel des Landes Mecklenburg-Vorpommern. Greifswald.
- Østergaard, E 2017: Træk og stedtrohed hos danske Vende-halse, DOFT nr. 2, 2017.

Gåsegribbe 26. juni 2016, Øverst: Vesterris plantage. Foto: Kis Boel Guldmann. Nederst: Kællingtand. Foto: Steen Højmark-Jensen

Gåsegribbe

I dagene 24-28/6 besøgte besøgte en flok gåsegribbe Himmerland. Flokken var til at begynde med på 34 fugle, men skrumpede senere til 18, inden fuglene forsvandt sydpå igen. Fuglene må betegnes som en af de største ornitologiske sensationer i 2016, og flere hundrede ornitologer oplede fuglene i Himmerland.

Forekomsten er nærmere beskrevet i SU-rapporten her i Fugleåret.

Gåsegribbe 26. juni 2016, Øverst: Vesterris plantage. Foto: Kis Boel Guldmann. I midten og nederst: Kællingtand. Foto: Steen Højmark-Jensen

Rørhøg, Lille Vildmose, 20. maj 2016. Foto: Dorte Sørensen

Sinkiangløvsanger, Christiansø, 3. juni 2016. Foto: Thomas Varto Nielsen

Sjældne fugle i Danmark og Grønland i 2016

Af Kent Olsen, Simon Sigaard Christiansen, Ole Zoltan Göller, Morten Bentzon Hansen, Sakari Kauppinen, Rune Sø Neergaard, Henrik Haaning Nielsen, Rasmus Due Nielsen og Knud Pedersen

Rapport nr. 48 fra Sjældenhedsudvalget

Indledning

Denne rapport omhandler 188 færdigbehandlede fund fra Danmark, heraf 171 fra 2016. Heri indgår også to sager, som Sjældenhedsudvalget (SU) har behandlet, da de vedrører almindelige arter, som er truffet på et usædvanligt tidspunkt af året. Disse fund er nævnt sidst i denne rapport. På opfordring fra lokalrapporternes redaktioner eller DOFbasens Kvalitetsudvalg (DKU) behandler SU normalt også sager omhandlende fund, der vedrører arter, som skønnes at være sjældne lokalt og derfor indgår som lokale SU-arter i særlige regioner, men ikke figurerer på den nationale SU-liste. Men sådanne er ikke inkluderet i indeværende rapport. 166 (88 %) af de færdigbehandlede fund (heraf 154 (90 %) fra 2016) blev godkendt, hvilket kan sammenlignes med en godkendelsesprocent på mellem 70 og 88 % de seneste ti år. 136 (82 %) af de godkendte fund blev dokumenteret ved hjælp af foto, video, lydoptagelse mv. Fra Grønland færdigbehandlede en sag, som blev godkendt.

Til og med denne rapport henligger der 22 sager, som af forskellige årsager endnu ikke er færdig-

Figur 1. Oversigt over regionsinddelingen anvendt i denne rapport.

behandlet. En liste over disse sager samt en liste over forkastede fund findes bagerst i rapporten.

Rækkefølgen af arter i den systematiske gennemgang af forekomsterne følger den nye DNA-baserede systematik i henhold til Howard & Moore (Dickinson & Remsen 2013, Dickinson & Christidis 2014). Hvad angår arts- og underartsstatus for diverse taxa følger SU fortsat de taksonomiske anbefalinger fra *British Ornithologists' Union's Records Committee* (BOURC) (BOU 2016). I tilfælde af at BOURC endnu ikke har taget stilling til taksonomien hos en given art, følger SU de taksonomiske anbefalinger fra *International Ornithologists' Union* (Gill & Donsker 2017). Regionsinddelingen følger samme inddeling som siden 1992 (SU-rapport 1992).

Forekomster i *Danmarks eksklusive økonomiske zone* regnes også som danske fund. En uddybende forklaring mht. til definitionen og afgrænsningen af denne zone kan ses i SU-rapport 2011. Hvis intet andet er nævnt, er der tale om ét rastende individ. Betegnelserne 1K og 2K står for henholdsvis første og andet kalenderår; 2K+ (3K+) betyder, at fuglen er mindst i sit andet (tredje) kalenderår, men kan være ældre. Derudover er ad. = adult (gammel, udfarvet fugl), imm. = immatur (dragter mellem juvenil og adult), juv. = juvenil (første egentlige fjerdragt), pull. = pullus (dununge), rst. = rastende, sdr. = sommerdragt, vdr. = vinterdragt, odr. = overgangsdragt, ekldr. = eklipsdragt, prdr. = pragtdragt, trk.fors. = trækforsøgende, trk. = trækkende, syng. = syngende og ringm. = ringmærket.

Efter artsnavnet er i parentes angivet 1) antal anerkendte fund og individer (adskilt af en skråstreg) før 1/1 1950, 2) antal godkendte fund og individer fra og med 1/1 1950 til og med 2015 og 3) antal godkendte fund og individer i 2016. Denne opdeling er i overensstemmelse med den standard, der anbefales af *Association of European Rarities Committees* (AERC). Bemærk i øvrigt, at antal fund ikke altid er identisk med antal individer, idet flokke og par regnes som enkeltfund, mens f.eks. fem enkeltindivider på én dag ved samme lokalitet regnes som fem fund.

I lighed med europæisk standard regnes ynglefund (inkl. unger) som ét fund, hvorfor unger af danske yngleforekomster ikke medregnes i opsummeringen. Returnerende individer fra år til år indgår ikke i opsummeringen. Antal fund og individer fordelt på underarter opsummeres også, så vidt muligt. Efter observatørnavnet er det oplyst, om de enkelte fund er dokumenteret med foto (Foto), videofilm (Video), lydoptagelse (Bånd), genetisk analyse (DNA) eller dødfunden fugl (Død). Desuden er findere(n) ved hvert fund markeret med en asterisk (*) foran observatørnavnet. Som finder(e) regnes den (de), der har været til stede, da fuglen blev opdaget/bestemt. Imidlertid fremgår det ikke altid tydeligt af beskrivelserne, hvem finderen er, og der kan derfor mangle enkelte markeringer. I beskrivelser til SU bør det angives, hvem finderen er.

I bemærkningerne til de enkelte arter/underarter er deres normale udbredelse, hvorfra danske hhv. grønlandske forekomster vurderes at komme, tilføjet i parentes.

SU-listen

En liste over arter og underarter, som skal godkendes af SU, kan findes på udvalgets hjemmeside på adressen: www.dof.dk/aktiv-i-dof/grupper-og-udvalg/sjaeldenhedsudvalget/den-danske-fugleliste.

Sort ibis (*Plegadis falcinellus*) og dværgværling (*Schoeniclus pusillus*) udgår af SU-listen fra og med 2017. Til og med 2016 skulle fund af topskarv (*Phalacrocorax aristotelis*) godkendes af SU fra hele landet, men fra og med 2017 er det kun fund uden for den jyske vestkyst, der fortsat skal behandles af udvalget.

En generel vejledning til indsendelse af fund til SU kan findes på udvalgets hjemmeside. Det er muligt for indsendere at uploade SU-beskrivelser direkte til SU's database. Hvis man vil uploade en beskrivelse til SU, kan man gå ind på adressen: <http://su.dof.dk/su-opload/index.php>, hvor man vil blive vejledt. SU modtager også fortsat gerne beskrivelser pr. post og e-mail, men observatører opfordres til så vidt muligt at uploade deres beskrivelser via SU's hjemmeside.

SU behandler fund af arter fra alle kategorier (se nedenfor), og for at få så fyldestgørende et billede som muligt af de enkelte arters og underarters forekomst er det i princippet vigtigt, at alt bliver rapporteret til udvalget. SU behandler som udgangspunkt alle forekomster af SU-arter, samt arter, der vurderes at have potentiale til at optræde spontant (kategori A) i NV-Europa eller som fritlevende individ fra en selvsupplerende bestand (kategori C). Er man i tvivl om, hvorvidt et fund bør behandles af SU, kan man kontakte udvalget.

Kategorier

I henhold til AERC-standard inddeles de i Danmark trufne fuglearter i fem kategorier defineret som følger:

- A:** Arter der betragtes som spontant optrædende og er truffet mindst én gang siden 1. januar 1950, f.eks. amerikansk pibeand (*Anas americana*) og vibe (*Vanellus vanellus*). Som spontant optrædende regnes ligeledes skibs- eller på anden måde assisterede forekomster, når fuglen ikke har været fodret eller tilbageholdt.
- B:** Arter der betragtes som spontant optrædende, men kun er truffet i perioden fra år 1800 til 1949, f.eks. lille sultanhøne (*Porphyrion alleni*) og østlig krave-trappe (*Chlamydotis macqueenii*).
- C:** Udsatte og undslupne arter, som har etableret en fritlevende og selvsupplerende bestand, enten herhjemme eller i andre lande; f.eks. nilgås (*Alopochen aegyptiaca*) og fasan (*Phasianus colchicus*).
- D:** Arter som ville være placeret i A eller B, hvis ikke der var rimelig tvivl om, hvorvidt de nogensinde havde optrådt spontant i landet, f.eks. stor flamingo (*Phoenicopterus roseus*) og hvid pelikan (*Pelecanus onocrotalus*).
- E:** Arter der betragtes som undsluppet fra fangenskab eller på anden måde kun unaturligt har optrådt i landet, eller hvis fritlevende bestande – hvis eksisterende – formentlig ikke er selvsupplerende, f.eks. rosapelikan (*Pelecanus rufescens*), steppeørn (*Aquila nipalensis*) med stropper og fund af rødhøne (*Alectoris rufa*).

Gåsegribbe, Kællingtand, 27. juni 2016. Foto: Lars Grøn

Den officielle danske liste udgøres af arterne i kategori **A, B** og **C**. Fund i kategori **C, D** og **E** publiceres særskilt bagerst i SU-rapporten.

Danmarkslisten

SU fører en liste over arter og underarter, som er truffet i Danmark. Listen kan findes på udvalgets hjemmeside på adressen: www.dof.dk/aktiv-i-dof/grupper-og-udvalg/sjaeldenhedsudvalget/den-danske-fugleliste. Der er hermed godkendt 469 fuglearter, truffet i Danmark pr. 2016.

Sjældenhedsudvalgets medlemmer

SU bestod frem til udgangen af 2016 af følgende medlemmer: Simon Sigaard Christiansen, Ole Zoltan Göller, Morten Bentzon Hansen, Sakari Kauppinen, Rune Sø Neergaard, Rasmus Due Nielsen, Henrik Haaning Nielsen, Kent Olsen (formand), Knud Pedersen og Rasmus Strack. Derudover er Søren Sørensen og David Boertmann tilknyttet udvalget som konsulenter ved behandlingen af fund fra Færøerne hhv. Grønland.

Sjældenhedsudvalgets adresse:

Sjældenhedsudvalget, DOF, Vesterbrogade 138-140, 1620 København V. E-mail: su@dof.dk.

Sjældenhedsudvalgets hjemmeside:

www.dof.dk/aktiv-i-dof/grupper-og-udvalg/sjaeldenhedsudvalget

Tak:

For kritik og kommentarer til denne rapport takkes Tim Hesselballe Hansen, Sebastian Klein, Andreas Bruun Kristensen og Palle A. F. Rasmussen foruden udvalgets øvrige medlemmer. For hjælp ved behandlingen af enkeltsager takkes Andrea Corso, (Dick Forsman), Zbigniew Kajzer, Yann Kolbeinsson, Björn Malmhagen, Peter Pyle, Martin Stervander og Roni Väisänen. Derudover takkes Magnus Corell. Yann Kolbeinsson, Christopher König, Tor A. Olsen, William Velmala, for informationer om forekomster i hhv. Sverige, Island, Tyskland, Norge og Finland. Den største tak rettes dog til de mange, der rapporterede deres observationer til SU og dermed skabte grundlaget for denne rapport.

Sjældne fugle i 2016

Ikke overraskende ovenpå rekordforekomsten i efteråret 2015 startede året med flere overvintrende jagtfulke på en række jyske og sjællandske lokaliteter med bl.a. en fugl set både på Tipperne (RK) og Skjern Enge (RK), en i Margrethe Kog (SJ), en set både ved Flade Sø (NJ), Lodbjerg Fyr (NJ) og Agger Tange (NJ), en i Borreby Mose (S); en ved Lejsø og Lejodde (S) foruden en ved Egå Engsø (ÅH). I flere nævnte tilfælde regnes falkene som gengangere fra 2015. Desuden kunne en sand perlerække af overvintrende ænder også nydes fra januar og ind i det tidlige forår, bl.a. to brilleænder med en ud for Fanø Vesterstrand (RB) og en ved Søndervig (RK) samt amerikansk sortand ved Asserbo Strand (S) og Blåvands Huk (RB). Endvidere

en lille bjergand i Isefjorden (S) og en mobil halsbåndstrolchand, der turnerede rundt imellem søerne nord for København (S) til og med 21/4.

I januar blev to sortstrubede drosler fundet i Københavnsområdet (S), hvor en trak ind 16/1 ved Kastellet, mens en anden rastede på Bispebjerg fra 20/1 og frem til sidst i marts.

I årets anden måned sås en topskarv 5/2 i Skagen (NJ), mens en ny amerikansk sortand blev fundet 28/2 ved Hou (NJ), hvor den sås ind i marts, mens en jagtfalk blev fundet 29/2 på Avedøre Holme (S).

I marts sås en jagtfalk fra 9/3 på Fanø (RB), mens en mellemflagspætte sås 13/3 i Kollund Skov (SJ). I sidste halvdel af måneden trak 28 topskarver forbi Skagen.

Efter disse forholdsvis stille måneder fulgte april, hvor der i den sidste halvdel af måneden sås flere nye SU-fugle. Den 17/4 blev en alpesejler fundet ved Møns Klint (M), hvor den blev frem til 23/4. En genganger i form af en amerikansk sortand sås fra 29/4 frem til 20/5 ved Tranum/Ejstrup Strand (NJ). Måneden sluttede af med en rastende ørkenpræstekrave 30/4 ved Præstø Fed (S).

Maj var typisk hektisk, hvad angår sjældne fugle. En sort ibis blev fundet 1/5 ved Ishøj (S) efterfulgt af en amerikansk hjejle 5-17/5 på Vestamager (S). Der

sås alpejernspurv i Skagen (NJ) 7/5, hvor der også sås en trækkende citronvipstjert på Melby Overdrev (S). 11/5 rastede en sibirisk bynkfugl med karakterer svarende til kaukasus-bynkfugl ved Svaneke (B), hvilket blot er landets andet fund af racen. Dernæst sås to sorte ibisser i Sneum Digesø (RB) i perioden 12-22/5. Fuglene gjorde det første konstaterede yngleforsøg i Danmark. Ikke langt derfra blev en sibirisk hjejle på Mandø (RB) 15-22/5 det blot fjerde forårsfund i Danmark. Endnu en ørkenpræstekrave sås 25/5 i Skagen (NJ), mens der sås blåvinget and 29/5 i Borreby Mose (S). Maj sluttede med et brag på Christiansø (B) med tre sjældne fugle fundet 30/5 af én og samme person. Ud over både en syngende buskrørsanger og en hætteværning bød dagen på et meget uventet første fund i Vestpalæarktis af sinkiangløvsanger. Fuglen sad og sang, og viste sig at være meget publikumsvenlig indtil 3/6, hvor den sidst blev set. Månedsskiftet mellem maj og juni og første halvdel af juni blev således, som så ofte før, en af årets bedste perioder for sjældne fugle.

Udover hattricket på Christiansø bød juni på en række sjældne fugle. Skagen (NJ) fik besøg af en ørnevåge 6-7/6, en blå glente 10/6 og en gråsejler 11/6, og i den anden ende af landet sås en gåsegrib 21-22/6 ved

Ørnevåge, Lille Vildmose, 22. juni 2016. Foto: Jan Skriver

Bøtø Nor (LF). Den 22-24/6 gæstede en ørnevåge Lille Vildmose (NJ) og ikke langt derfra ved Lindenborg (NJ) blev en overflyvende flok på hele 34 gåsegribbe fotografet 24/6. Senere samme dag sås 33 af gribbene kredse over Aalborg (NJ) inden 28 af dem valgte at flyve til overnatning i en skov syd for Aalborg. Dagen efter fulgte de 28 gribe motorvejen sydover, indtil de nåede egnen omkring Lerkenfeld Ådal (NJ). Flere af gribbene blev i området indtil 27/6 og blev dermed en virkelig publikumsmagnet, der fik rigtig mange mennesker til at lægge vejen forbi for bl.a. at bevidne flokken af gåsegribe siddende på taget af en grisefarm.

Juli fortsatte i samme stil som det sene forår og forsommeren med en række overraskelser. Først sås en prærieløber i perioden 9-13/7 på Vestamager (S), mens de næste sjældne fugle ligeledes omhandlede vade-fugle på efterårstræk, idet en terekklire endnu engang vendte tilbage til Saltvandssøen (SJ), hvor den er blevet set hvert år siden 2008, mens endnu en terekklire sås på Vestamager (S). Det gode år for gåsegrib fortsatte, idet endnu en fugl gæstede Lolland og Falster i dagene 13-21/7. En blå glente sås på trækforsøg 22/7 ved Gedser (LF), inden den senere samme dag sås ved Saksfjed Inddæmning (LF). I de sidste dage i juli gæstede to forskellige ørnevåger Skagen (NJ), hvor de begge sås igen i august. Dernæst sås en sibirisk hjejle 25-26/7 på Fanø (RB) efterfulgt af landets første fund af en formodet spontan jomfrutrane siden 1992 (der var en burfugl på Falster 2002), idet en fugl blev opdaget 27/7 i Bøtø Nor. Fuglen sås både på Lolland og Falster, hvor den bl.a. kunne ses skiftevis ved Bøtø Nor og Roden Fed, inden den sidst sås 6/8.

August overraskede både med det første danske fund af en kohejre i august, idet en fugl gæstede Vejlerne (NJ) 8-10/8, samt første danske fund af lat-termåge uden for Jylland, idet en fugl sås et par timer 16/8 på Salthammer Odde (B). En ny terekklire sås 12/8 ved Sneum Digesø (RB), mens en slangeørn trak ind ved Stevns (S) 16/8.

I tråd med artens forekomstmonster, hvad angår årstid og lokalitet, trak en balearskråpe forbi Roshage (NJ) 7/9 og kort efter også forbi Ørhage (NJ). En citronvipstjert opholdt sig 7-8/9 ved Esbjerg (RB), og en sort ibis trak over Rudbøl Sø (SJ) 10/9, mens endnu en blå glente sås ved Gedser (LF) 15/9. September fortsatte i høj kadence med sjældne fugle, hvor en prærieløber sås på Bygholm Vejle (NJ) 17/9 efterfulgt af landets hidtil seneste fund af lille rørsanger med en ringmærket fugl 19/9 ved Ove Sø (NJ). Dernæst trak en stor skrigeørn ind ved Stevns (S) 21/9, mens en ny amerikansk sortand sås fra 25/9 og frem til 19/10 ved Uggerby Strand (NJ). I Skagen (NJ) sås en dværgværling 26/9 og dagen efter blev en citronvipstjert fundet på Mandø (RB). 28/9 var en dag med tre sjældne fugle med en prærieløber på Rømø (RB), og en trækkende topskarv ved Ørhage (NJ), mens en høgeugle i Klosterheden (RK) blev startskuddet på den største invasion af arten siden vinteren 1989/1990. September sluttede med en ganganger fra tidligere år, idet en amerikansk sortand blev fundet 30/9 ved Blåvands Huk (RB).

Oktober lagde ud 1/10 med en dværgværling på Fanø (RB), mens den første af efterårets minimum fem høgeugler i Gribskov (S) blev fundet 2/10. Dernæst trak endnu en stor skrigeørn ind ved Stevns (S) 4/10, mens en ny dværgværling blev fundet 8/10 på Fanø (RB). Ligeledes 8/10 blev en hvidøjet and, der regnes som ganganger fra tidligere år, fundet i Røgbølle Sø (LF), hvor den kunne ses frem til 21/10. På Mandø (RB) sås en pileværling 11/10, mens en dværgværling ringmærkedes i Hanstholm (NJ) 12/10. De sjældne værlinger fortsatte i højt gear med en hvidkindet værling på Fanø (RB) i dagene 13-15/10. Herefter indledtes et af efterårets helt store højdepunkter med en usædvanlig stor forekomst af sibiriske jernspurve i hele Nordvesteuropa. Alene i Danmark blev der gjort 13 fund af 13 fugle, hvoraf den første sås 13/10 på Christiansø (B). En høgeugle blev fundet 14/10 ved Tibirke/Tisvilde (S), og ved Hanstholm (NJ) rastede igen en dværgværling 16/10. En brun løvsanger på Mandø i dagene 17-20/10 blev øens første fund af arten. Dernæst sås en isabellastenpikker i perioden 18-25/10 ved Gilleleje (S), og en brun løvsanger sås 19/10 ved Blåvands Huk (RB). Ikke langt derfra trak en korttået lærke over Skallingen (RB) 20/10. Ved Thorsminde (RK) sås endnu en dværgværling 21/10, mens en brilleand samme dag ved Blåvands Huk (RB) regnes som ganganger fra tidligere år. En himalayasanger sås 22/10 ved Nexø (B) og en dværgværling fløj imod en rude 24/10 i Rørvig (S) og overlevede. Landets anden 'østlige husrødstjert' blev fundet 25/10 på Bønnerup Havn (ÅH), men det var først ud fra billeder offentliggjort i november, at mistanken om en fugl af østlig herkomst blev vakt. Fuglen sås på lokaliteten til og med 7/11, og bestemmelsen kunne dermed bekræftes. Måneden sluttede med en trækkende polarlomvie 29/10 ved Gilleleje (S), hvilket udgør det første danske fund fra oktober og det fjerde fra den sjællandske nordkyst. Samme dag sås en dværgværling i Skagen (NJ) og en brilleand ved Roshage (NJ) efterfulgt af endnu en brilleand, men denne gang i Skagen (NJ), hvor den sås 31/10-4/11. Efterårets tredje fund af dværgværling på Fanø (RB) blev gjort 31/10.

November fortsatte med flere nye høgeugler og ud over tre nye ud af efterårets minimum fem fund i Gribskov (S) sås en ved Haslev Orned (S) fra 1/11 og en i Kongelunden (S) fra den 11/11. Herefter blev en sortstrubet drossel set 3/11 ved Korshage (S). En tophejre ved Slivssø (SJ) 4-13/11 blev det første fund i november, mens en kohejre ved Vest Stadil Fjord 5/11 var det andet fund i november. På Agger Tange (NJ) sås en ismåge nær færgelejet, hvor den var i gang med at fortære et ådsel 22/11, og som den sidste sjældne fugl i november blev en brun løvsanger ringmærket 23/11 ved Blåvands Huk (RB).

Decembers højdepunkter omfattede en halsbåndstroland, der i dagene 3-31/12 sås i Nykøbing Falster Sukkerfabriks slambassiner (LF), en ny høgeugle 19/12 i Odsherred (S), og til sidst årets tiende fund af dværgværling 25/12 i Dronningmølle (S), hvilket resulterede i den hidtil højeste årstotal i Danmark.

Kategori A: Spontane forekomster

Category A: Species recorded in an apparently wild state

Brilleand *Melanitta perspicillata* (0, 46/48, 2/2)

2016: 1/1-18/2, Søndervig, Holmsland Klit (RK), 3K+ han, *Erik Enevoldsen, Lars Juel Nielsen m.fl. (Foto). – 13/1-10/3, Fanø Vesterstrand (RB), 3K+ han, *Kim Fischer, Kari Varvikko m.fl. (Foto). – 21/10, Lille Strandvej, Blåvand (RB), 2K+ han, *Stinne Aastrup, Andreas Winding Mønsted m.fl. (Foto). – 29/10, Roshage (NJ), 1K trk., dog kortvarigt rst., *Henrik Haaning Nielsen, Thomas Varto Nielsen, Thorkil Brandt m.fl. – 31/10-4/11, Grenen, Skagen (NJ), 1K, *Rolf Christensen, Jørgen Kabel, Knud Pedersen m.fl. (Foto).

Der var to nye fund i 2016 (29/10 ved Roshage og 31/10-4/11 i Skagen), mens de øvrige fund i 2016 regnes som gengangere af fugle fra tidligere år. (Nordamerika)

Brilleand, Skagen, 3. november 2016. Foto: Jørgen Kabel

Amerikansk sortand *Melanitta americana* (0, 11/11, 2/2)

2015: 14/11-31/12, Asserbo Strand (S), 3K+ han, Troells Melgaard, Jakob Engelhard m.fl. (Foto).

2016: 5/1-16/3, Asserbo Strand (S), 3K+ han, *Thomas Bundgaard Rasmussen, Lise Nielsen m.fl. (Foto). – 14-26/1, Hvidbjerg Strand (RB), 3K+ han, *Per Poulsen m.fl. (Foto). – 28/2+4/3, Hou Havn (NJ), 3K+ han, *Rune Sø Neergaard, Mogens Neergaard, Hans Christophersen (Foto). – 29/4-20/5, Tranum/Ejstrup Strand (NJ), 3K+ han, René Worup Rørbæk, Rune Sø Neergaard m.fl. (Foto og Video). – 25/9-19/10, Uggerby Strand, Hirtshals (NJ), 2K+ han, *Rune Sø Neergaard, Morten Christensen m.fl. (Foto og Video). – 30/9-23/10, Blåvands Huk (RB), 3K+ han, David Manstrup, Morten Bentzon Hansen m.fl. (Foto).

Fundet fra 2015 omhandler en datoforlængelse. Tidligere var fundet kun godkendt 14-29/11 (SU-rapport 2015). Fuglene fra Hou Havn og Uggerby Strand repræsenterer nye fund, mens de øvrige fund i 2016 regnes som gengangere af fugle fra tidligere år. Der var tre fund af arten i Sverige i 2016, hvor der foreligger i alt 22 fund (Magnus Corell pr. mail), mens Finland har fem fund af arten (Väisänen *et al.* 2017). (Nordamerika & Nordøstsibirien)

Hvidøjed and *Aythya nyroca* (4/4, 56/63, 0)

2016: 8-21/10, Røgbølle Sø (LF), 3K+ han, *Rasmus Strack m.fl. (Foto).

Fuglen fra Røgbølle Sø regnes som genganger fra tidligere år. (Øst- & Sydøsteuropa; overvintrer Middelhavet, Sortehavet & Nordafrika)

Halsbåndstroidand *Aythya collaris* (0, 13/13, 1/1)

2016: 13-23/2, Møllekrog, Esrum Sø (S), 3K+ han, *Rasmus Strack, *Morten Kofoed-Hansen, m.fl. (Foto).

Amerikansk sortand, Uggerby Strand, 26. september 2016. Foto: Poul Henrik Pedersen

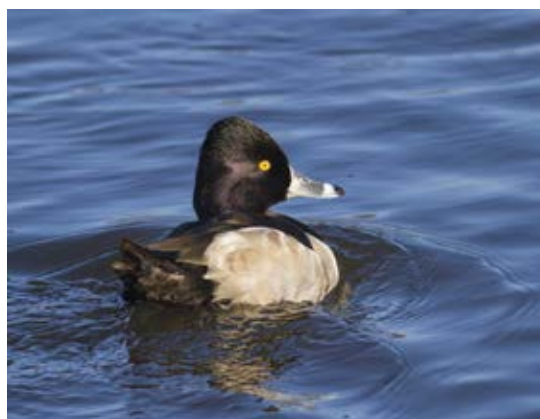
Alpesejler, Møns Klint, 20. april 2016. Foto: Lars Andersen

– 10-12/3, Vaserne, Furesøen (S), 3K+ han, *Jakob Engelhard m.fl. (Foto). – 19-21/3, Sønderløse, Værløse (S), 3K+ han, *Allan Haagensen, Jan Smidt, Timme Nyegaard m.fl. (Foto). – 25/3, Furesøen (S), Kim Duus m.fl. (Foto). – 6-21/4, Sønderløse, Værløse (S), 3K+ han, *Jesper Brodersen, *Peter Bonne Eriksen m.fl. (Foto). – 3-31/12, Nykøbing Falster Sukkerfabriks slambassiner (LF), 2K+ han, *Asbjørn Jensen (Foto).

Fundene fra Møllekrog, Vaserne, Sønderløse og Furesøen regnes som omhandlende samme individ og regnes som genganger fra tidligere år. Årets eneste nye fund i 2016 er fra Nykøbing Falster Sukkerfabriks slambassiner. (Nordamerika)

Lille bjergand *Aythya affinis* (0, 9/9, 0)

2016: 15/1, Munkholmbroen, Bramsnæs Bugt, Isefjorden (S), 3K+ han, *Knud-Erik Andersen (Foto).

Halsbåndstrolch, Nykøbing Falster Sukkerfabriks slambassiner, 27. december 2016. Foto: Asbjørn Jensen

Grundet dragtdetaljer regnes fuglen som genganger fra Møllekrogen, Esrum Sø (S) 8/12 2015 (SU-rapport 2015). (Nordamerika)

Blåvinget and *Spatula discors* (1/1, 19/21, 1/1)

2016: 29/5, Borreby Mose (S), 2K+ han, *Christian Glahder, Anton Herrig Liebermann m.fl. (Foto).

Første fund siden 2013, hvor en han rastede ved Ølsemagle Revle (S) 7-15/7 (SU-rapport 2013). Fra Finland, Sverige og Tyskland foreligger hhv. 21 (William Velmala pr. mail), 29 (Magnus Corell pr. mail) og 31 fund (Christopher König pr. mail). (Nordamerika)

Alpesejler *Tachymarptis melba* (3/3, 32/33, 1/1)

2016: 17/4+20-23/4, Jættebrink, Møns Klint (M), 2K, *Mikkel Willemoes, Per Schiermacker-Hansen, Anders Prehn, Anton Herrig Liebermann m.fl. (Foto).

Blåvinget and, Borreby Mose, 29. maj 2016. Foto: Carl Johan Corneliussen

Det hidtil tidligste danske fund og det kun tredje danske fund fra april. Fotos af fuglen viste, at den havde juvenile kropsfjer på især overgump og i det hvide strubefelt, hvorfor den er aldersbestemt til 2K. Fuglen er således den første danske fugl, der er aldersbestemt ud fra fotos. Det er tredje gang, at der ses alpe sejler ved Møns Klint, og lokaliteten er fortsat det eneste sted, hvor der er set mere end én alpe sejler, idet to fugle blev set dér den 17/7 1991 (SU-rapport 1991). (Alperne, Sydeuropa & Lilleasien; overvintrer tropisk Afrika)

Gråsejler *Apus pallidus* (1/1, 8/8, 1/1)

2016: 11/6, Grenen, Skagen (NJ), 2K+, *Rolf Christensen, Jens Kirkeby m.fl. (Foto).

Arten er nu set årligt siden 2012. Dette års fund er det første sikre danske sommerfund af arten, da fundet fra 1993 er godkendt med datoangivelsen forår/sommer, da der var usikkerhed om den nøjagtige dato for fundet (SU-rapport 2015). Med det nye fund er der godkendt 10 fund: 1942, 1987, 1993, 2005, 2012, 2013 (2), 2014, 2015 og 2016. (Sydeuropa; overvintrer Afrika)

Jomfrutrane *Grus virgo* (1/1, 3/3, 1/1)

2016: 27/7-6/8, Bøtø Nor og Roden Fed (LF), 2K, *Klaus Malling Olsen, Simon Vikstrøm, Gert Juul Jeppesen m.fl. (Foto).

Jomfrutrane, Bøtø Nor, 27. juli 2016. Foto: Lars Grøn

Fundet er blot det femte for Danmark, og da der ikke har været spontane fund i landet siden 1992 i Vejlerne (SU-rapport 1992), blev den et stort tilløbsstykke. Den rastede i området i 11 dage. De tidligere danske fund, som alle er fra Midt- og Nordjylland, fordeler sig mellem medio maj og primo juli. Det er i overensstemmelse med de fleste nordeuropæiske fund, som ligeledes er fra medio maj til primo juni, så fundet ligger uden for bedste periode, selvom der er tidligere fund fra august. Samme 2K-fugl, der kunne kendes ud fra distinkte hakker i vingerne, blev genfundet i det centrale Polen ved Ruda Milicka 12/8 og sås her frem til 15/8 (Zbigniew Kajzer pr. mail).

Tophejre, Slivso, 4. november 2016. Foto: Lars Grøn

Sort ibis, Sneum Digesø, 13. maj 2016. Foto: Kis Boel Guldmann

Fra det øvrige Skandinavien meldes om ét fund fra Finland i perioden 24-26/5 (Väisänen *et al.* 2017). Tyskland havde ligeledes et fund af en fugl uden ring på vadehavsoen Norderney 12/5 (Christopher König pr. mail). (Centralasien; overvintrer Nordøstafrika & Indien)

Balearskråpe *Puffinus mauretanicus* (1/1, 85/90, 1/1)

2010: 9/8, Grenen, Skagen (NJ), trk., *Thomas Bundgaard Rasmussen, Rolf Christensen.

2016: 7/9, Roshage, Hanstholm (NJ), trk., *Thomas Bundgaard Rasmussen, Jimmy Skat Hansen. – 7/9, Ørhage (NJ), trk., Henrik Haaning Nielsen.

De to observationer i 2016 regnes som samme individ. Med kun et fund er 2016 under normalen for de sidste ti år, hvor der i gennemsnit er fire fund. De to fund fra 2010 hhv. 2016 falder fint ind i det kendte forekomstmønster i Danmark, hvor arten typisk ses på Vestkysten fra ultimo juli til primo september. Bemærk, at opsummeringen er justeret, da der har manglet fund i opsummeringen siden 2010 (SU-rapport 2010). (Vestlige Middelhav; overvintrer Middelhavet & tilstødende Atlanterhav)

Tophejre *Ardeola ralloides* 2/2, 6/6, 1/1)

2016: 4-13/11, Slivsvø, Hoptrup (SJ), 1K, *Svend Anker Schwebs m.fl. (Foto).

Fundet er det niende i Danmark og det første i november. Arten er ikke set i landet siden 2011, hvor en fugl optrådte på Vestamager (SU-rapport 2011). Tophejre optræder sporadisk gennem året med flest fund i maj-juni. Den månedlige fordeling af de danske fund er maj (4), juni (2), oktober (2) og november (1). Fundet udgør det eneste skandinaviske fund fra 2016, men Tyskland melder om det bedste år nogensinde med 15 fund (Christopher König pr. mail). (Sydeuropa; overvintrer i Afrika & Mellemøsten)

Kohejre *Bubulcus ibis* (3/3, 14/14, 2/2)

2016: 8-10/8, Kogleakssøen, Vejlerne (NJ), 2K+, *Henrik Haaning Nielsen, Thomas Varto Nielsen m.fl. (Foto). – 5/11, Vest Stadil Fjord (RK), *Hans Staunstrup (Foto).

Med to fund var 2016 et godt år for arten, som gennem de sidste ti år har haft et gennemsnit på 0,7 fund pr. år. Da arten hyppigst ses fra ultimo april til ultimo juli og igen i oktober, falder begge fund lidt udenfor det forventede forekomstmønster. Således var fundet i Vejlerne det første i august og fundet fra Vest Stadil Fjord kun det andet i november. Den månedlige fordeling af de danske fund er april (3), maj (5), juni (2), juli (2), august (1), oktober (4) og november (2). De to danske fund udgør sammen med et norsk fund (Tor A. Olsen pr. mail), de eneste fund i Skandinavien i 2016. Tyskland havde 21 fund i 2016 (Christopher König pr. mail). (Sydeuropa, Mellemøsten & Nordafrika)

Sort ibis *Plegadis falcinellus* (14/21, 30/33, 3/4)

2016: 1-2/5, Tranegilde Mose, Ishøj (S), 2K, *Carsten Sand, Mads Paulsen m.fl. (Foto). – 12-21/5, Sneum Digesø (RB), 2 3K+ (han og hun i yngleforsøg), *Anders Rasmussen, Ole Zoltan Göller m.fl. (Foto) – 19+20/5, Krogsgaard Grusgrav (RB), sdr., Ole Zoltan Göller m.fl. (Foto). – 22/5, Gl. Hviding Engsvø (RB), 2 3K+ rst., derefter trk., *Kurt Christensen, Morten Bentzon Hansen m.fl. (Foto). – 10/9, Rudbøl Sø (SJ), trk., *Michael Johansen.

Fundene fra Sneum Digesø, Krogsgaard Grusgrav og Gl. Hviding Engsvø drejer sig om samme fugle. 2016 var et godt år for sort ibis, som de senere år har vist en stigende forekomst i Danmark. De to adulte fugle ved Sneum Digesø gjorde yngleforsøg, hvilket er første gang i Danmark, idet de sås parre sig ved flere lejligheder samt klargøre redested. På de to datoer, hvor der sås en fugl ved Krogsgård Grusgrav, sås blot én fugl ved Sneum Digesø. Fra vores nabolande var der fire fund fra Sverige (Artportalen 2017), et fund fra Norge (Tor A. Olsen pr. mail) og 29 fund fra Tyskland (Christopher König pr. mail). Sort ibis udgår af SU-listen fra og med 2017, idet arten er let genkendelig, og dens forekomstmønster er veletableret med i alt 47 fund af i alt 58 fugle. Den månedlige fordeling af de danske fund er april (4), maj (5), juni (6), juli (1), august (3), september (13), oktober (9), november (2) og december (1). Dertil kommer tre fund fra hhv. 1901,

Sibirisk hjejle, Mandø, 18. maj 2016. Foto: Kis Boel Guldmann

1910 og 1912, hvor der ikke er angivet måned. Den regionale fordeling af fundene er NJ (9), RK (11), RB (6), ÅH (2), VE (1), SJ (3), F (4), S (10) og LF (1). (Sydeuropa & Centralasien; overvintrer Nord- & Østafrika)

**Topskarv *Phalacrocorax aristotelis*
(35/37, 99/169 ekskl. fund i perioden 1973–1983,
9/30)**

2016: 5/2, Grenen, Skagen (NJ), 2K, *Rolf Christensen, Knud Pedersen m.fl. – 19/3, Grenen og Nordstrand, Skagen (NJ), 5 3K+ sdr. trk., *Rolf Christensen, Knud Pedersen m.fl. – 19/3, Grenen og Nordstrand, Skagen

(NJ), 1 3K+ sdr. trk., *Rolf Christensen, Knud Pedersen m.fl. – 19/3, Grenen og Nordstrand, Skagen (NJ), 9 3K+ sdr. trk., *Rolf Christensen, Knud Pedersen m.fl. – 19/3, Grenen og Nordstrand, Skagen (NJ), 7 3K+ sdr. trk., *Rolf Christensen, Knud Pedersen m.fl. – 24/3, Grenen og Nordstrand, Skagen (NJ), 1 3K+ sdr. trk., *Rolf Christensen, Erik Kramshøj m.fl. – 24/3, Grenen og Nordstrand, Skagen (NJ), 3 3K+ sdr. trk., *Rolf Christensen, Erik Kramshøj m.fl. – 24/3, Grenen og Nordstrand, Skagen (NJ), 2 3K+ sdr. trk., *Rolf Christensen, Erik Kramshøj m.fl. – 28/9, Ørhage (NJ), 3K+ trk., *Henrik Haaning Nielsen, Dan Bruhn, Egon Mogensen, Jørgen Bech, Mogens Neergaard (Foto).

Med ni fund af hele 30 fugle var 2016 et år over gennemsnittet mht. individer, men tendensen med trækkende adulte fugle i Skagen i foråret skal ses i sammenhæng med artens stigning i forekomsten på den svenske vestkyst (Artportalen 2017). Fundene falder derfor ind i artens kendte forekomstmønstre. Til og med 2016 skulle fund af arten fra hele landet godkendes af SU, men fra og med 2017 er det kun fund uden for den jyske vestkyst, der fortsat skal behandles af udvalget. (Island, Færøerne, Britiske Øer, Norge & Sverige)

Sibirisk hjejle *Pluvialis fulva* (0, 34/34, 2/2)

2016: 15-22/5, Mandø (RB), sdr., *Rasmus Strack, Anton Herrig Liebermann m.fl. (Foto). – 25-26/7, Hønen, Fanø (RB), 2K+ odr., *Kim Fischer m.fl. (Foto).

Fundet i maj udgør blot fjerde forårsfund i Danmark. To fund fra juni regnes ikke med som forårsfund, da de sås henholdsvis 29/6 og 30/6 og derfor regnes som sommerfund af fugle på efterårstræk. De øvrige danske forårsfund er to forskellige 2K-fugle på

Amerikansk hjejle, Vestmager, 13. maj 2006. Foto: Helge Sørensen

Revlbuske (NJ) i maj 2003 (SU-rapport 2003) samt en tilbagevendende ældre fugl i sommerdragt ved Bjerget og Lund Fjord (NJ) gennem seks forår (2004-2009) i perioden 29/4-8/5 (SU-rapport 2004, SU-rapport 2005, SU-rapport 2006, SU-rapport 2007, SU-rapport 2008, SU-rapport 2009). Dette års julifund er mere typisk, da det udgør det 19. julifund herhjemme. Næsthypigste forekomstmåned er oktober med fem fund. Ud af i alt 78 fund i Sverige er fem fra maj (BirdLife Sweden 2017). Der var ingen fund i Sverige i 2016 (Magnus Corell pr. mail). (Nordrusland & Alaska; overvintrer Sydøstasien & Australien)

Amerikansk hjejle *Pluvialis dominica* (0, 15/15, 1/1)

2016: 5-17/5, Kalvebod Fælled, Vestamager (S), 2K+ han, *Hjalte Benjamin Johansen, Thomas Bundgaard Rasmussen m.fl. (Foto).

Fundet er det første siden 2013, og udgør det femte forårsfund (maj-juni) i Danmark (ud af i alt 16 fund). Til sammenligning har Sverige syv forårsfund (ud af i alt 17 fund) (BirdLife Sweden 2017). Det var ganske påfaldende, hvor hurtigt fuglen gennemgik en fældning til sommerdragt i løbet af blot fem dage. Da den dukkede op den 5/5, blev den af flere observatører meldt ud som 2K på grund af en overvejende lys grålig dragt, hvor der kun var enkelte sorte pletter på brystsiderne. Alle-rede den 10/5 var den dog i overvejende sommerdragt. (Nordamerika; overvintrer Sydamerika.)

Ørkenpræstekrave *Charadrius leschenaultii* (0, 3/3, 2/2)

2016: 30/4, Præstø Fed (S), han sdr., *John Faldborg, Torben Sebro m.fl. (Foto). – 25/5, Grenen, Skagen (NJ),

han sdr, *Kim N. Mouritsen, Alex Sand Frich, Jakob Engelhard, Søren Brinch m.fl. (Foto).

Årets to fund skal ses i sammenhæng med, at der i løbet af foråret og sommeren (perioden 27/4-26/7) blev set bemærkelsesværdigt mange ørkenpræstekraver i Europa. Sverige noterede deres 18. fund 27-29/4 (Magnus Corell pr. mail), Norge deres syvende fund 30/6 (Artsobservasjoner 2017), Finland deres tiende fund 15/6 (Väisänen *et al.* 2017) og Tyskland deres ottende fund 23-25/7 (Christopher König pr. mail). Derudover var der to fund i Polen (30/5 og 5/7) (Birdguides 2017), et fund i Østrig 26/7 (Birdguides 2017), et fund i Spanien 1/8 (Netfugl 2017) og Irland havde deres første fund 20/7 (Birdguides 2017). Arten blev ikke set i hverken Holland eller England i 2016 (Birdguides 2017). (Tyrkiet til Centralasien; overvintrer kyster fra Østafrika til Sydøstasien & Australien)

Prærieløber *Calidris subruficollis* (1/1, 43/44, 3/3)

2016: 9-13/7, Klydesøen, Vestamager (S), 2K+, *Karsten Busk Laursen m.fl. (Foto). – 17/9, Bygholm Vejle (NJ), *Henrik Haaning Nielsen, Jan Haaning Nielsen, Henrik Læssøe. – 28/9, Rimmevejmarkerne, Rømmø (RB), 1K, *Ralph Qwinten (Video).

Årets fund udgør de første siden 2013. Arten har ellers været årlig i perioden 1994-2013, bortset fra 2006. I Tyskland var der et fund 3-5/10 (Christopher König pr. mail). Sverige havde hele ni fund af ti fugle, hvoraf ét var et sommerfund 26/6, mens resten sås i perioden 1/9-8/10. Den første 1K sås 1/9 (Magnus Corell pr. mail). Norge havde to fund i første halvdel af september (Artsobservasjoner 2017). (Arktisk Nordamerika; overvintrer sydlige Sydamerika)

Ørkenpræstekrave, Præstø Fed, 30. april 2016. Foto: Torben Sebro

Polarlomvie, Tinkerup Strand, 29. oktober 2016.
Foto: Jan Hjort Christensen

Ismåge, Agger Tange, 22. november 2016. Foto: Tove Trige Thougaard

Terekklire *Xenus cinereus* (0, 52/52, 2/2)

2016: 11-19/7, Saltvandssøen (SJ), 2K+ sdr, *Jørgen Hulbæk Christiansen, Erik Kramshøj, Tim Andersen m.fl. (Foto). – 21-22/7, Klydesøen, Vestamager (S), 2K+ sdr, *Jesper Johannes Madsen m.fl. (Foto). – 12/8, Sneum Digesø (RB), 2K+ sdr, *Keld Bakken, Ole Friis Larsen.

Det er nu niende år i træk, at antageligt samme fugl er registreret i området ved Saltvandssøen. Maj og juli er de altdominerende måneder, hvor arten forekommer i Danmark. I alt har der nu været henholdsvis 17 og 18 fund i de to måneder. Augustfund er der færre af, og årets fund udgør således blot det femte af slagens herhjemme. (Finland, Hviderusland & Rusland; overvintrer tropisk Afrika, kysterne langs Det Indiske Ocean, Sydøstasien & Australien)

Polarlomvie *Uria lomvia* (5/5, 7/7, 1/1)

2016: 29/10, Tinkerup Strand, Gilleleje (S), vdr. trk., *Jan Hjort Christensen (Foto).

Fundet er det første danske fund fra oktober og det fjerde fra den sjællandske nordkyst. Med årets fund er den regionale fordeling følgende: S (6), NJ (4), RK (1) og F (1). Dertil kommer et udateret fund fra en ukendt lokalitet i 1911 (Christensen & Rasmussen 2015). Bemærk, at opsummeringen er justeret, da der har været et fund for meget i opsummeringen siden 2013 (Ortvad *et al.* 2015, SU-rapport 2014) (Arktis)

Ismåge *Pagophila eburnea* (1/1, 6/6, 1/1)

2016: 22/11, Agger Tange (NJ), 1K, *Tove Trige Thougaard (Foto).

Lattermåge, Salthammer Odde, 16. august 2016. Foto: Sune Riis Sørensen

Gåsegrib, Bøtø Nor, 21. juni 2016. Foto: Gert Juul Jeppesen

Første fund siden publikumsmagneten i Hanstholm Havn vinteren 2013-2014. Fuglen blev fundet nær færgelejet, hvor den var i gang med at fortære et ådsel. Finderen kunne således komme ind på tre meters afstand af den fouragerende fugl. (Arktis & Sibirien)

Lattermåge *Leucophaeus atricilla* (0, 6/6, 1/1)

2016: 16/8, Salthammer Odde, Snogebæk (B), 3K rst., derefter trk., *Sune Riis Sørensen, m.fl. (Foto).

Andet år i træk med fund af denne art og højst overraskende på Bornholm, hvilket er første fund uden for Jylland. Fuglen rastede i området i cirka to timer, før den trak mod sydøst. (Nordamerika; overvintrer sydlige USA, Mellem- & Sydamerika)

Hvidvinget måge *Larus glaucoides*

Med karakterer svarende til **baffinmåge** ssp. *kumlienti* (0/0, 5/5, 1/1):

2015: 3/3, Hirtshals Havn (NJ), 5K+, anonym (Foto). Halvdelen af de danske fund af denne underart er hermed fra Hirtshals Havn. De fem tidligere danske fund er alle fra 2012 (SU-rapport 2014). (Arktisk Canada; overvintrer Nordamerika)

Blå glente *Elanus caeruleus* (0, 10/10, 3/3)

2016: 10/6, Storsig, Skagen (NJ), 2K+ rst., derefter trk., *Morten Jenrich Hansen, Knud Pedersen m.fl. (Foto). – 22/7, Gedser Odde (LF), 2K rst., derefter trk., *Louis A. Hansen, Anders Prehn Rasmussen m.fl. (Foto). – 22/7, Saksfjed Inddæmning (LF), 2K trk., *Gunnar B. Pedersen m.fl. (Foto). – 15/9, Gedser Odde (LF), 2K+ trk.fors., *Johanne Øhlers Aagaard, Simon Davies m.fl. (Foto).

Fundet fra Saksfjed Inddæmning 22/7 drejer sig om samme fugl, som kort tid før blev set ved Gedser Odde. Årets tre fund tangerer hidtil største forekomst fra 2015. Arten har været årligt forekommende siden 2012. De 13 danske fund fordeler sig på årene 1998, 2005, 2007, 2012, 2013 (2), 2014, 2015 (3) og 2016 (3). Fundet fra Gedser Odde/Saksfjed Inddæmning 22/7 er det første fra juli og fundet fra Gedser Odde 15/9 er det første fra september. Månedsfordelingen for de

Blå glente, Skagen, 10. juni 2016. Foto: Jørgen Kabel

danske fund er: marts (1), april (5), maj (1), juni (2), juli (1), august (2) og september (1). I Sverige er der godkendt et fund fra Falsterbo 12/9 2016 (Magnus Corell pr. mail). Denne fugl kunne godt være samme fugl, som blev set ved Gedser 15/9. Blå glente er aldrig truffet i hverken Norge eller Finland (Norgeslisten 2014, BirdLife Finland 2017). (Sydvestlige Frankrig, Iberiske Halvø & Afrika)

Slangeørn *Circæetus gallicus* (uddød 1877, herefter 1/1, 46/46, 1/1)

2016: 16/8, Højerup, Stevns (S), 3K trk., *Frederik Rejsby Johansen (Foto).

Fotos viser, at samme fugl trak ud ved Falsterbo i Sverige 16/8 kl. 15.30 (Artsportalen 2017). Den blev herefter set indtrækkende ved Stevns kl. 16.14. De 48 danske fund er fordelt på følgende måneder: april (4), maj (14), juni (8), juli (3), august (7), september (8) og oktober (4). Hertil kommer et fund fra 1870 uden dato. (Syd- & Øst-europa; overvintrer nordlige del af tropisk Afrika)

Gåsegrib *Gyps fulvus* (1/1, 4/4, 2/35)

2016: 21-22/6, Bøtø Nor (LF), 2K, *Simon Vikstrøm, Per Schiermacker-Hansen m.fl. (Foto). – 24/6 Enslev, Randers (ÅH), 23, *Henning Fjordvald, Ditte Hansen (Foto). – 24/6, Lindenborg Gods og Skov (NJ), 34 trk., *Lars Juel Nielsen, *Carsten Bohn Søndergaard (Foto).

Ørnevåge, Skagen, 6. juni 2016. Foto: Jørgen Kabel

Ørnevåge, Skagen, 2. august 2016. Foto: Knud Pedersen

Stor skriøgeørn, Stevns Klint, 21. september 2016.
Foto: Per Schjans Christensen

– 24/6, 33 trk., Aalborg (NJ), Simon Sigaard Christian- sen, Asger Lykkegaard Møldrups m.fl. (Foto). – 24-25/6, Dall Hede, Aalborg (NJ), 28, Martin Høj Hansen m.fl. (Foto). – 25-27/6, Vesterris Plantage, Kællingtand og Lerkenfeld Ådal, Ålestrup (NJ), 28, Jørn Vinther Sø- rensen m.fl. (Foto). – 28/6, Kællingtand, Ålestrup (NJ), 18, Henning Larsen m.fl. (Foto). – 2/7, Slivsvø, Hoptrup (SJ), 2K trk., *Bjarne Nielsen (Foto). – 13/7, Stovby (LF), 2K, *Timme Nyegaard. – 13-21/7, Maribo Sønder- sø (LF), 2K, *Freddy Jacobsen, Uffe B. Nielsen m.fl. (Foto).

Flokken på op til 34 gåsegribbe, som dukkede op i Østjylland og Nordjylland 24/6, blev et af årets største feltornitologiske højdepunkter. De første 23 fugle blev set flyve mod nordøst fra Enslev ved Randers 24/6 kl. 13.35. De ti af fuglene havde forinden rastet på et hus- tag på en ubeboet landejendom i mindst en time. Flere fugle må have været i nærheden for kl. 15.01 samme dag opdages en flok på nu 34 fugle ved Lindenborg Gods (NJ) ca. 32 km nord for Enslev. Flokken fløj mod nordnordvest og fra kl. ca. 16.45 blev 33 fugle set i længere tid kredse over Aalborg før de bevægede sig mod sydvest i retning mod Dall Hede (NJ). Flokken

skrumpede undervejs til 28 fugle, som fløj til overnat- ning i en gruppe graner på Dall Hede (NJ). I dagene 25-28/6 opholdt flokken sig ved nærliggende Vesterris Plantage (NJ) og Kællingtand (NJ) tiltrukket af ud- lagte grisekadavere. I løbet af 27/6 forsvandt ti af fug- lene fra flokken, og 28/6 sås de resterende 18 fugle for sidste gang på lokaliteten. En af de 18 gåsegribbe, der holdt til omkring Kællingtand (NJ) i dagene 25-28/6, var ringmærket med en gul ring med koden "9TP". Fuglen var ringmærket som unge af vilde fugle i den sydlige del af Pyrenæerne nær Zaragoza, Spanien i 2013 og var derfor 4K, da den dukkede op i Danmark. Den blev aflæst igen 19 dage efter opholdet i Him- merland på en fodringsplads i det nordøstlige Italien - 1195 km fra Kællingtand (Skriver 2017). Hele forløbet omkring den store forekomst af gåsegribbe i Nordjyl- land er omtalt nærmere i Nordjyllands Fugle 2016 (Skriver 2017). På grundlag af dragtkarakterer kunne det fastslås, at hovedparten af fuglene var 2K. Fotos dokumenterer også, at 2K-fuglen, som blev observeret ved Slivsvø, Hoptrup (SJ) 2/7, med sikkerhed er en gen- gang fra den store flok i Nordjylland. Fuglen, som blev observeret på flere lokaliteter på Lolland-Falster i juni-juli, regnes som samme. Den var mærket med en metalring om venstre tarse. De fem tidligere danske fund af gåsegrib har alle drejet sig om enlige fugle. Det var alligevel ikke uventet, at en større flok kunne dukke op i landet. Årligt ses flokke på op til 100 fugle af fortrinsvis yngre gåsegribbe i Tyskland, Holland og Belgien på spredningstræk mod nord i maj-juli. Dette skyldes utvivlsomt, at især den spanske bestand af gå- segrib er gået markant frem i de senere år og nu tæller mindst 17.500 par (Club300 2017, NABU 2017, Naturs- chutzbüro-Zollernalb 2017, Skriver 2017). Fordeling på år af de danske fund: 1858, 1985, 1986, 2013 (2) og 2016 (2). Finland havde et fund 25/9 2016, hvilket udgjorde landets 15. fund (Väisänen *et al.* 2017). Der var ingen fund fra Sverige i 2016 (Magnus Corell pr. mail), og

arten er endnu ikke truffet i Norge (Norgeslisten 2014). (Iberiske Halvø, Sydfrankrig & Balkan)

Stor skrigeørn *Clanga clanga* (4/4, 77/78, 2/2)

2016: 21/9, Stevns Klint (S), 2K trk., *Tim Andersen, Per Schans Christensen m.fl. (Foto). – 4/10, Stevns Klint (S), 3K+ trk., *Sebastian Klein, *Jan Pedersen m.fl. (Foto).

Begge fugle trak ud ved Falsterbo i Sverige på de nævnte datoer, og kort tid efter blev de iagttaget på indtræk ved Stevns Klint (Artsportalen 2017). Bemærk, at opsummeringen er justeret, da der har manglet to fund i opsummeringen siden 2012 (SU-rapport 2012). Månedsfordelingen af de 83 danske fund er følgende: januar (1), februar (1), marts (3), april (22), maj (20), juni (2), august (1), september (10), oktober (15), november (6), december (1) samt ét fund uden dato. (Rusland & østlige Baltikum; overvintrer Sydøsteuropa, Mellemøsten, Indien & Nordøstafrika)

Ørnevåge *Buteo rufinus* (1/1, 15/15, 3/3)

2016: 6-7/6, Skagen (NJ), 2K lys form rst., derefter trk., *Henrik Haaning Nielsen m.fl. (Foto). – 22-24/6, Lille Vildmose (NJ), 2K lys form, *Jan Skriver, *Philip Elbæk, *René Rørbæk m.fl. (Foto). – 24/7+2/8, Skagen (NJ), 2K mellemform, *Erik Christophersen, Jesper Brodersen, Lars Højmark Mortensen m.fl. (Foto). – 25/7+13/8, Skagen (NJ), 2K lys form, *Knud Pedersen, Niels E. Jensen m.fl. (Foto).

Årets tre fund er den hidtil største forekomst i Danmark. Fotos af fuglen fra Lille Vildmose i juni viser, at denne fugl er identisk med fuglen i Skagen 25/7 og 13/8. Seneste godkendte fund fra Danmark er fra 2008, hvor der var to fund fra Skagen henholdsvis 26-28/4 (2K) og 28-29/6 (3K+) (SU-rapport 2008). Fuglen fra april 2008 blev endvidere set på Langeland 3-4/5 (SU-rapport 2008). De 19 danske fund er fordelt på følgende måneder: april (1), maj (3), juni (4), juli (2), august (6), september (1), oktober (1) og december (1). Finland havde to fund i 2016 – et fra maj og et fra juli. I alt foreligger der 15 finske fund (1987-2016) med månedsfordelingen: maj (6), juni (1), juli (3), august (1), september (5) (Väisänen *et al.* 2017). Sverige har i alt 14 fund (1973-2011) med månedsfordelingen: juni (1), juli (4), august (1), september (5), oktober (1), november (1) og december (1) (BirdLife Sverige 2017). I Norge er der godkendt tre fund af Ørnevåge fra hhv. maj og september i 1996 og august 2005 (Norgeslisten 2014). (Sydøsteuropa, Mellemøsten & Centralasien; overvintrer nordlige del af Afrika, Mellemøsten og Indien)

Høgeugle *Surnia ulula* (26/26, 53/53 ekskl. invasionen i 1983/1984, 10/10)

2016: 28/9-6/10, Klosterheden (RK), 1K (fundet død 9/10), *Vagn Donskov, Leif Novrup, Hans Staunstrup (Foto). – 2-4/10, Skelvej, Gribskov (S), *Wilhelm Dalgaard, Per Ekberg m.fl. (Foto). – 14/10, Tibirke/Tisvilde

Høgeugle, Kongelunden, 3. december 2016. Foto: Helge Sørensen

Høgeugle, Gribskov, 12. november 2016. Foto: Helge Sørensen

(S), 2K hun trafikdræbt, Henrik Bomholt, Jan Bolding Kristensen (Foto). – 1/11-31/12, Haslev Orned (S), 1K, *Thorkil Nielsen, *Rosemarie Nielsen, Christian Glahder m.fl. (Foto). – 15/10-4/12, Brændemose, Gribskov (S), 1K, *Wilhelm Dalgaard, Per Ekberg m.fl. (Foto). – 8/11-31/12, Sandskredssøen/Maglemoseområdet, Gribskov (S), *Wilhelm Dalgaard, Per Ekberg, Luise Ekberg m.fl. (Foto). – 10-23/11, Brændemose, Gribskov (S), * Per Ekberg, Wilhelm Dalgaard, m.fl. (Foto). –

11/11-31/12, Kongelunden, Amager (S), 1K, *René Fokdal, Flemming Petri Petersen m.fl. (Foto). – 12-17/11, Gantekrogsvej, Gribskov (S), *Jan Hjort Christensen. Per Ekberg m.fl. (Foto). – 19/12, Ellinge Lyng, Odsherred (S), *Karl Hvidtfeldt Nielsen, Birthe Rasmussen, Erik Vikkelso Rasmussen (Foto).

Høgeuglen fra Robbedale, Rønne (B), der den 11/11 2015 blev fundet forkommen i vejkanthen og bragt til Bornholms Rovfuglecenter, hvorfra den blev sluppet løs 28/11 2015 i Ekkodalen (B) (SU-rapport 2015), blev på lokaliteten indtil den 26/5 2016. Da fuglen har været i pleje, så regnes forekomstperioden ikke med. Høgeuglen på Klosterheden sås sidste gang i live 6/10 og blev fundet død 9/10. Det er vurderet, at der har været mindst fem forskellige høgeugler i Gribskov. De fotos, som Sjældenhedsudvalget har haft adgang til, har desværre ikke med sikkerhed kunnet afgøre, hvorvidt der har været flere fugle. Bemærk, at opsummeringen er justeret i forhold til seneste SU-Rapport 2015, da fundene i Christensen & Rasmussen (2015) haft indflydelse på opsummeringen. (Skandinavien & Rusland)

Mellemflagspætte *Dendrocopos medius* (ynglefugl, uddød 1959 med enkelte fund til og med 1963 herefter 9/9, 1/1)

2016: 13+15/3, Kollund Skov (SJ), *Hans Ægidius, Jens Lind, Jørgen Munck m.fl. (Foto).

Efter fire fund i 2015 var der blot et fund i 2016. Fundet passer fint ind i det hidtidige mønster, da alle fund siden 2011 har været i det sydlige Jylland bortset fra et fund på Ærø. (Syd- & Mellemeuropa)

Mellemflagspætte, Kollund Skov, 15. marts 2016. Foto: Hans Ægidius

Jagtfalk, Skjern Enge, 28. januar 2016. Foto: Carsten Gørges Laursen

Jagtfalk *Falco rusticolus* (40/40, 125/126, 3/3)

2015: 29/9, Skallingen (RB), 1K, *Ole Hansen, Morten Bentzon Hansen m.fl. (Foto).

2016: 1/1, Margrethe Kog (SJ), 2K, *Morten Bentzon Hansen m.fl. (Foto). – 1/1-24/4, Tipperne (RK), 2K, Ole Amstrup m.fl. (Foto). – 7/1-9/4, Skjern Enge (RK), 2K, Carsten Gørges Laursen m.fl. (Foto). – 14/1, Flade Sø (NJ), 2K, *Jan Løvås (Foto). – 17-20/1, Borreby Mose (S), 2K, Bo Hansen m.fl. – 26-31/1, Lejsø og Lejodde (S), 2K, Christian Glahder, Jørgen Bech m.fl. (Foto). – 18/2, Egå Engsø (ÅH), 2K, *Henning Lykke Larsen, Jens Veilgaard Vendelbo m.fl. (Foto). – 29/2, Avedøre Holme (S), 2K, *Tim Andersen, René Rantzau (Foto). – 9-10+15/3, Mindelund og Kalvekrog, Fanø (RB), 2K, *Per Kjær, Kari Varvikko, Kim Fischer (Foto). – 14/3, Lodbjerg Fyr (NJ), 2K, Jan Løvås (Foto). – 14-15/3, Agger Tange (NJ), 2K, Christian Andersen Jensen, Peter Hartoft-Jacobsen (Foto).

Fundet fra 2015 bringer dette års rekordforekomst op på i alt 13 fugle. Fundene fra Tipperne og Skjern Enge i januar-april 2016 regnes som genganger fra de samme lokaliteter i oktober-december 2015 (SU-rapport 2015). Ligeledes regnes fuglen ved Borreby Mose, Lejsø og Lejodde i januar 2016 som genganger fra samme område i september-oktober og december 2015 (SU-rapport 2015). Fundene fra Flade Sø, Lodbjerg Fyr og Agger Tange i januar og marts antages også

at være samme individ, som blev set på bl.a. Agger Tange i oktober 2015 (SU-rapport 2015). Fuglen fra Egå Engsø i februar 2016 regnes som genganger fra samme lokalitet i oktober/november 2015 (SU-rapport 2015). De tre øvrige fund fra hhv. Margrethe Kog, Avedøre Holme og Fanø regnes som nye fugle. Der er ikke godkendt fund fra andet halvår af 2016. (Nordskandinavien & Rusland)

Korttået lærke *Calandrella brachydactyla* (0, 47/48, 1/1)

2016: 20/10, Skallingen (RB), trk., *Michael Mosebo Jensen, *Thomas Bundgaard Rasmussen, *Ole Zoltan Göller.

Udover fundet fra 2016 har der siden 2010 kun været fire fund: 2010 (1), 2011 (1 ynglepar), 2012 (1) og 2014 (1). Fordelingen af de 48 danske fund på årtier er som følger: 1960'erne (2), 1970'erne (2), 1980'erne (9), 1990'erne (13), 2000'erne (17) og 2010'erne (5), hvilket viser en nedadgående tendens for artens forekomst i Danmark. Arten figurerer ikke på hverken den finske eller svenske SU-liste (Lindholm *et al.* 2006, BirdLife Sverige 2017). Med årets fund ser månedsfordelingen ud som følger: april (7), maj (18), juni (5), juli (2), august (1), september (3), oktober (6), november (5) og december (1). (Sydeuropa, Nordafrika, Lilleasien & Centralasien; overvintrer Afrika & sydlige Asien)

Brun løvsanger, Blåvands Huk, 23. november 2016. Foto: Henrik Knudsen

Buskrørsanger *Acrocephalus dumetorum* (0, 64/65, 1/1)

2016: 30/5-2/6, Christiansø (B), han syng., *Sebastian Klein m.fl. (Bånd).

Ét fund er under normalen. Siden 2010 er arten registreret i varierende antal; 2010 (2), 2011 (2), 2012 (2 fund, heraf et ynglefund), 2013 (2), 2014 (15 fund – højeste årstotal i Danmark) og 2015 (1). Christiansø er Danmarks bedste lokalitet for arten med i alt 23 fund af 23 fugle. (Finland, Baltikum, Hviderusland & Rusland; overvintrer Indien & Burma)

Lille rørsanger *Acrocephalus agricola* (0, 11/11, 1/1)

2016: 19/9, Ove Sø (NJ), 1K ringm. *Tage Legaard, Henrik Haaning Nielsen m.fl. (Foto).

Lille rørsanger, Ove Sø, 19. september 2016. Foto: Henrik Haaning Nielsen

Første fund siden 2013 (SU-rapport 2013). Alle danske fund på nær ét fund drejer sig om ringmærkede fugle. Fundet udgør det tredje fra september og er tilmed det seneste fund i Danmark. Det hidtil seneste fund var 17/9 1992 Husby Sø (RK) (SU Rapport 1992). Der var en række andre fund i Skandinavien med fem i Norge (Tor A. Olsen pr. mail), tre i Sverige (Artsportalen 2017) og tre i Finland (Väisänen *et al.* 2017). (Bulgarien, Rumænien til Centralasien; overvintrer fra Iran til Myanmar)

Himalayasanger *Abrornis humei* (0, 27/27, 1/1)

2016: 22/10, Nexø (B), *Henrik Kristensen, Rasmus Strack, Morten Kofoed-Hansen (Foto & Bånd).

Arten registreres ikke årligt i Danmark med de seneste fund i 2010 og 2015 (SU-rapport 2010, 2015). Der blev gjort en række fund i vores nabolande med to i Norge (Tor A. Olsen pr. mail), 11 i Sverige (Artsportalen 2017) og seks i Finland (Väisänen *et al.* 2017). (Altai & Tien Shan; overvintrer Nepal & Indien)

Sinkiangløvsanger *Phylloscopus griseolus* (0, 0, 1/1)

2016: 30/5-3/6, Christiansø (B), han syng. *Sebastian Klein m.fl. (Foto & Bånd).

En meget uventet ny art for både Danmark og Vestpælearktis. Fundet er omtalt i detaljer andetsteds i Fugleåret 2016 (Klein 2017). (Centralasien; overvintrer Indien)

Brun løvsanger *Phylloscopus fuscatus* (0, 52/52, 3/3)

2016: 17-20/10, Mandø (RB), *Jakob Engelhard, *Mads Jensen Bunch, *Mikael Funch m.fl. (Foto). – 19/10, Blåvands Huk, (RB), *Simon S. Christiansen, Henrik Haaning Nielsen, Henrik Læssøe, Gunnar Simonsen m.fl. (Bånd). – 23/11, Blåvands Huk (RB), ringm., *Henrik Knudsen m.fl. (Foto).

Grøn sanger, Blåvands Huk, 27. maj 2015. Foto: Henrik Knudsen

Med tre fund blev 2016 det bedste år siden 2008 (tre fugle). Arten er registreret mere regelmæssigt de senere år med fund i alle år siden 2010. Fundet fra Mandø var det første om end meget ventede fund af arten fra øen. Arten optrådte i større antal end normalt i Vesteuropa i efteråret 2016. Således blev der gjort fire fund i Finland (Väisänen *et al.* 2017), 12 i Sverige (Artsportalen 2017) og minimum to i Norge (Tor A. Olsen pr. mail). I Storbritannien, hvor arten ikke figurerer på SU-listen, optrådte arten også i uvant store antal. Bl.a. sås 15/10 syv fugle ved Spurn og fire ved Flamborough Head, begge lokaliteter beliggende på den engelske østkyst i Yorkshire (Birdguides 2017). (Østsibirien; overvintrer Indien til Øst- & Sydøstasien)

Grøn sanger *Seicercus nitidus* (0,1/1,0)

2015: 27/5, Blåvands Huk, (RB), ringm., *Henrik Knudsen, Tim Hesselballe Hansen, Andreas Bruun Kristensen m.fl. (Foto & DNA).

Første danske fund og syvende fund for Nord- og Vesteuropa, hvoraf både Færøerne (Sørensen & Jensen 2001), Sverige (Irwin & Hellström 2007) og Finland (Väisänen *et al.* 2015) har et enkelt. Arten er svær at bestemme alene ud fra morfologiske træk, hvorfor en tabt fjer blev indsamlet til DNA-undersøgelse. Fylogenetisk analyse af DNA-sekvensen fra cytokrom b-genet bekræftede fuglen som værende grøn sanger (Sternvander *et al.* 2017). (Tyrkiet til Iran; overvintrer i Indien og Sydøstasien)

Sydlig nattergal *Luscinia megarhynchos* (2/2,78/79 ekskl. fund i perioden 2004–2016,-)

2003: 3/5, Bødkermosen (M), han syng., *Per Schiermacker-Hansen.

Arten blev taget af SU-listen fra og med 2004. Fund efter 2003 skal derfor ikke forelægges SU (SU-rapport 2003). Bemærk, at opsummeringen er justeret i forhold til en række SU-rapporter fra og med 2003 (SU-rapport 2003, 2005, 2009, 2010), et ynglefund fra 2003 regnes som et fund af to fugle. Endvidere har fundene i Christensen & Rasmussen (2015) haft indflydelse på opsummeringen. (Mellem- & Sydeuropa; overvintrer tropisk Vest- & Centralafrika)

Husrødstjert *Phoenicurus ochruros*

Med karakterer svarende til ssp. *phoenicuroides/rufiventris/xerophilus* (0, 1/1, 1/1)

2005: 19/10, Frederiksbø (B), 1K han, *Jan Speiermann (Foto).

2016: 25/10+4-7/11, Bønnerup Havn (ÅH), 1K han,*John Mogensen m.fl. (Foto).

Østlig husrødstjert, Frederiksbø, 19. oktober 2005. Foto: Jan Speiermann

Kaukasus-bynkefugl, Svaneke, 11. maj 2016. Foto: Sune Riis Sørensen

De to fund udgør hhv. det første og andet danske fund af 'østlig husrødstjert', der her dækker over de ovennævnte underarter. Disse taxa kan forveksles med hybrider af husrødstjert x rødstjert (*Phoenicurus phoenicurus*), men ud fra gode billeder af begge individer har det været muligt at studere vingeformlen, som er en vigtig karakter i adskillelsen af 'østlig husrødstjert' fra eventuelle hybrider (Steijn 2005). Endvidere er de observeret i det sene efterår, hvilket passer fint med forekomsten i flere nabolande. For begge fund drejer det sig med stor sandsynlighed om tien-shan husrødstjert ssp. *phoenicuroides*, som er en langdistance-trækfugl, der trækker fra yngleområdet i Centralasien til vinterkvartererne i Indien, Mellemøsten og Østafrika (Slack 2009). Andre i gruppen af asiatiske underarter er ssp. *rufiventris*, som har sit udbredelsesområde længere mod øst i Kina, mens ssp. *xerophilus*, der af nogle forfattere betragtes som en overgangsform, findes i området mellem ssp. *phoenicuroides* og ssp. *rufiventris*. Ovennævnte tre underarter adskiller sig fra gruppen af mellemøstlige racer; ssp. *ochruros* og ssp. *semirufus*, der ikke er langdistancetrækkere, men morfologisk kan være meget svære at udelukke. De indtil videre få DNA-analyser, der er foretaget af vesteuropæiske fund, har alle peget på, at fuglene har en asiatsk oprindelse, hvorfor SU har valgt ikke at medtage de mellemøstlige former i publiceringen. Bl.a. viste en analyse af mtDNA fra fæces af et engelsk fund fra Kent 11-17/11 2011, at dette individ tilhørte en af de asiatiske underarter: *phoenicuroides/rufiventris/xerophilus* (Hudson 2014). Dette bestyrker formodningen om, at det er ssp. *phoenicuroides*, som optræder i Vesteuropa. Næsten alle europæiske fund omhandler 1K hanner af formen 'paradoxus', som i første vinterdragt viser hankarakterer. Hunner og hunfarvede hanner af formen 'cairii', som også findes hos ssp. *phoenicuroides*, er svære at skelne fra vore hjemlige husrødstjert ssp.

gibraltarensis. Hos sidstnævnte regner man med, at kun ca. 12 % af 1K-hannerne er af formen 'paradoxus' (Slack 2009). Hvis dette også gælder for ssp. *phoenicuroides*, er det sandsynligt, at mange individer bliver overset. Til og med 2015 er der i Storbritannien godkendt i alt seks fund af 'østlig husrødstjert' (Hudson 2014). Efteråret 2016 var det bedste efterår nogensinde for 'østlig husrødstjert' i vore nabolande med bl.a. ni i Sverige (13 fund før 2016) (Magnus Corell pr. mail) og to i Tyskland (to fund før 2016) (Christopher König pr. mail). (Centralasien, Mongoliet & Kina; overvintrer Indien, Mellemøsten og Østafrika)

Sibirisk bynkefugl *Saxicola maurus*

Med karakterer svarende til ssp. *maurus/stejnegeri* (0, 42/42, 0/0)

1993: 9-10/10, Blåvands Huk (RB), 1K/hun, *Ole Zoltan Göller, Kent Olsen m.fl.

Fundet omhandler en datoforlængelse. Tidligere var den kun godkendt for den 9/10 (SU-rapport 1993). (Rusland, Østasien, nordøstlige Mellemøsten & området rundt om det Kaspiske Hav; overvintrer Mellemøsten, Østafrika & Sydøstasien)

Sibirisk bynkefugl *Saxicola maurus*

Med karakterer svarende til kaukasus-bynkefugl ssp. *hemprichii* (0, 1/1, 1/1):

2016: 11/5, Svaneke (B), 3K+ han, *Sune Riis Sørensen (Foto).

Andet danske fund af denne underart. Første fund er fra 2003: 18-19/5, Skagen (SU-rapport 2003). Efter nyere undersøgelser af type-eksemplarerne af de to underarter, ssp. *hemprichii* og ssp. *variegatus*, som forekommer omkring det Kaspiske Hav, publiceres fundet her som ssp. *hemprichii*, der tidligere havde det latinske navn ssp. *variegatus* (Svensson et. al. 2012). Den anden underart fra området, og som endnu ikke

er truffet i Vesteuropa, havde tidligere det latinske navn ssp. *armenicus*, men er i forbindelse med samme undersøgelse ændret til steppe-bynkefugl ssp. *variegatus*. De to underarter ligner til forveksling hinanden, men ud fra bl.a. mængden af hvidt på halefjerene er det muligt at henføre fundet i 2016 til kaukasus-bynkefugl ssp. *hemprichii*, hvilket også gælder for fundet i 2003. Fra Sverige er der i 2016 godkendt ét fund af denne underart, hvilket bringer den svenske total op på fem fund (Magnus Corell pr. mail). Norge har i alt tre fund, hvor det seneste er fra 2014 (Tor A. Olsen pr. mail). Finland har to fund af arten, begge fra 2013, som endda var på samme lokalitet (Lehikoinen *et al.* 2014). (Nordlige Kaukasus, vest & nord for det Kaspiske Hav; overvintrer Mellemøsten & Østafrika)

Isabellastenpikker *Oenanthe isabellina* (0, 2/2, 1/1)

2016: 18-25/10, Gilleleje Havn (S), 1K, *Tommy Jensen m.fl. (Foto).

Tredje danske fund; tidligere fund er 1989: 21/9 Endelave (ÅH) (SU-rapport 1989) og 2005: 13/10, Nyeng, Skallingen (RB) (SU-rapport 2005). Ud fra bl.a. flugtbilleder af vingen var det muligt at studere fuglens fældning og aldersbestemme den til en 1K. I Nord- og Vesteuropa var der flere fund end normalt af arten i efteråret 2016; bl.a. kan nævnes Finland (5) (Väisänen *et al.* 2017), Sverige (4) (Magnus Corell pr. mail) Norge (1) (Tor A. Olsen pr. mail) og Tyskland (1) (Christopher König pr. mail). Finland har nu i alt 32 fund (Väisänen *et al.* 2017) og Sverige 24 fund (Magnus Corell pr. mail). (Tyrkiet, centrale Asien; overvintrer Afrika, Arabiske halvø og nordvestlige Indien)

Isabellstenpikker, Gilleleje Havn, 24. oktober 2016.
Foto: Hans Ægidius

Sortstrubet drossel *Turdus atrogularis* (2/2, 11/11, 3/3)

2016: 16/1, Kastellet, København (S), han trk., *Jean-Florent Mandelbaum. – 20/1-25/3, Bispebjerg, København (S), han, *John Damgaard, Jan Speiermann m.fl. (Foto). – 3/11, Korshage, Rørvig (S), 1K/hun, *Erik Vikkelsø Rasmussen, *Birthe Vikkelsø Rasmussen.

Sortstrubet drossel, København Nordvest, 3. marts 2016. Foto: Klaus Dichmann

Alpejerspurv, Skagen, 7. maj 2016. Foto: Rune Sø Neergaard

Tre fund er ny rekord. Det tidligere rekordår er fra 2007 med to fund. De nu 16 danske fund fordeler sig på følgende måneder: januar (4), februar (1), oktober (3), november (2) og december (5). Dertil kommer det første danske fund fra Herlufmagle (S) i 1822, en skindlagt fugl uden eksakt dato (Christensen & Rasmussen 2015). Den regionale fordeling ser ud som følgende: S (8), NJ (4), RK (2) og RB (2). I Sverige er der ikke rapporteret observationer af arten i 2016 (Artsportalen 2017), mens Finland har tre godkendte fund (Väisänen *et al.* 2017), og Norge mindst to fotodokumenterede individer (Artsobservasjoner 2017). (Sibirien; overvintret Arabien til Indien)

Alpejerspurv *Prunella collaris* (0, 13/13, 1/1)

2004: 11-12/5, Blåvandshuk (RB), 2K ringm., *Henrik Knudsen m.fl. (Foto).

2006: 18/4, Munkerup (S), 2K, *Allan Nielsen, Arne Olesen m.fl. (Foto).

2016: 7/5, Buttervej, Skagen (NJ), *Morten Kofoed-Hansen, Jens Søgaard Hansen m.fl. (Foto).

De to fund fra hhv. 2004 og 2006 har tidligere været publiceret, dog uden aldersangivelse (SU-rapport 2004, SU-rapport 2006). Efter studier af fældning på de gode billeder af begge fugle har det været muligt at aldersbestemme dem, hvorfor de nu begge publiceres som 2K-fugle. Fundet fra 2016 er det første siden 2009. Alle danske fund er fra foråret, hvor yderdatoerne er 10/4 og 21/6. Kun ét fund er fra juni, de resterende er koncentreret omkring medio april – primo maj. Regionsinddelingen ser nu ud som følger: NJ (4), RB (1), ÅH (1), S (4) og B (4). De jyske fund har alle været mellem 30/4 og 11/5, mens fund øst for Storebælt, bortset fra et fund på Christiansø 21-30/6 1990 (SU-rapport 1990), er gjort tidligere på foråret. Her er seks ud af otte fund fra april. Eneste lokaliteter med mere end ét fund er Christiansø (4) og Skagen (3). Helt exceptionelt er der godkendt tre fund af mindst fire fugle fra Sverige i foråret 2016, og alle fra én og samme lokalitet (Stenshuvud, Skåne) (Björn Malmhagen pr. mail). En lokalitet, som én gang tidligere har haft besøg af arten, tilbage i 1986 (BirdLife Sverige 2017). I alt er der 19 fund af arten i Sverige, hvoraf to er fra oktober, én fra

Sibirisk jernspurv, Hirtshals Havn, 12. november 2016. Foto: Poul Henrik Pedersen

juni og de resterende fra april/maj (Magnus Corell pr. mail). Holland havde også hele tre fund i foråret 2016, hvilket bringer deres total op på i alt 12 fund (CDNA 2017). Der foreligger ikke fund i 2016 fra hverken Norge eller Finland, hvor arten dog også er en endnu større sjældenhed end herhjemme med hhv. et (Tor A. Olsen pr. mail) og fire fund totalt (Lindholm et. al. 2006). (Mellem- & Sydeuropa)

Sibirisk jernspurv *Prunella montanella* (0, 1/1, 13/13)

2016: 13/10, Christiansø (B), ringm., *Mikkel Lausten m.fl. (Foto). – 15/10, Stubben, København (S), *Mikkel Willemoes m.fl. (Foto). – 16/10, Christiansø (B), *Rolf Christensen, Anton Herrig Liebermann m.fl. (Foto). – 16/10, Christiansø (B), *Sebastian Klein, Rasmus Momme m.fl. (Foto). – 18-22/10, Hvidovre (S), *Kenneth Partsch (Foto). – 20/10, Utterslev Mose (S), Kristoffer Eliassen, Henrik Thorhauge Rask, Anders Fischer m.fl. – 21-22/10, Vestre Sømark, Pedersker (B), *Erik Biering, Rasmus Strack m.fl. (Foto). – 23/10, Skallingen (RB), *Ole Zoltan Göller (Foto og Bånd). – 23/10, Nyord (M), *Klaus Malling Olsen. – 24/10, Rosenvold (VE), *Hans Pinstrup, John Jensen, Leo Bøjlesen (Foto). – 25/10, Christiansø (B), *Lars Christiansen. – 9/11-31/12, Hirtshals Havn (NJ), *Brian Ravnborg, Lars Paaby m.fl. (Foto). – 14-17/11, Malling (ÅH), *Johnna Mortensen, *Viggo Mortensen (Foto).

Hele 13 fund er helt unikt. Inden 2016 var der kun ét fund af arten i landet, tilbage fra 1992 på Christi-

ansø (B) (SU-rapport 1992). De to fugle på Christiansø den 16/10 regnes som to fund, eftersom de blev set to forskellige steder på øen. Individuerne fra Hirtshals og Malling blev begge observeret ind i 2017. Det tyder på, at de fugle, som der findes gode billeder af, alle er 1K-fugle. SU har dog valgt at afvente med eventuelle aldersbestemmelser, da det er et emne, der endnu ikke findes megen viden omkring. Et influx, hvis lige aldrig før er set, gav et hidtil uset antal observationer af arten i Europa i efteråret 2016. I starten af oktober dukker de første op i Nordeuropa, og de fortsatte med at dukkede op ind i november, inden bølgen aftog. Kun i enkelte tilfælde, som bl.a. det danske fra Hirtshals, var fuglene langtidsstationære. I Finland er der godkendt 66 individer i 2016 (Väisänen *et al.* 2017). Til sammenligning var der inden dette år totalt 11 fund. På nogle af de finske lokaliteter observeredes flere individer, bl.a. ved Turku, hvor hele fem fugle sås på samme lokalitet (Väisänen *et al.* 2017). I Sverige foreligger 68 fund af 70 individer i 2016, hvor der før var godkendt totalt ni fund (Björn Malmhagen pr. mail). Norge har ét godkendt fund fra før 2016, men kunne efter dette år tilføje ti nye fund (Tor A. Olsen pr. mail). Omkring samme antal (10) gælder ligeledes for Polen, som også tidligere kun har haft et enkelt fund (Väisänen *et al.* 2017). Flere fund er endvidere rapporteret fra alle tre baltiske lande i 2016: Estland (8), Letland (9) og Litauen (4) (Björn Malmhagen pr. mail). Efteråret gav endvidere de første britiske fund nogensinde, idet i alt mindst 11 fugle sås (BOURC 2017). Ny art var det også

Sibirisk jernspurv, Vestre Sømark, Pedersker, 21. oktober 2016. Foto: Erik Biering

Hætteværling, Christiansø, 1. juni 2016. Foto: David Erterius

for Tyskland, som i alt kom op på nu fund i 2016 (Christopher König pr. mail), og for Holland med et enkelt fund (CDNA 2017). Den sydligste forekomst i Europa i 2016 blev en fugl fra Tjekkiet, som før 2016 havde et enkelt fund tilbage fra 1943 (Tarsiger 2017). (Rusland øst for Ural & Mongoliet; overvintrer Kina & Korea)

Citronvipstjert *Motacilla citreola* (0, 61/62, 3/3)

2016: 7/5, Melby Overdrev (S), han trk., *Søren Haaning Nielsen. – 7-8/9, Fovrfelt Bækkens udløb, Esbjerg (RB), 1K, *Jens Thalund, Henrik Brandt m.fl. – 27/9, Mandø (RB), 1K, *Martin Kviesgaard, Mads Bunch (Foto).

Kun en enkelt observation er godkendt fra dette forår, hvilket kan sammenlignes med syv forårsfund i 2014 (SU-rapport 2014) og fire i 2015 (SU-rapport 2015). To 1K-fugle om efteråret er flere end normalt. Tidligere

Pileværling, Mandø, 11. oktober 2016. Foto: Tim Hesselballe Hansen

er det således kun i 2000 (2) og 2006 (2), at der er godkendt mere end én 1K-fugl om efteråret. De nu i alt 64 fund fordeler sig på følgende måneder: april (7), maj (32), juni (4), august (8), september (11), oktober (1) og november (1). Af de 21 efterårsfund (august-november) er 18 af dem 1K-fugle, mens antallet af adulte om efteråret begrænser sig til tre fund. (Rusland mod vest til Baltikum & Polen; overvintrer Indien & fåtalligt i Arabien)

Hætteværling *Granativora melanocephala* (0, 27/27, 1/1)

2016: 30/5-1/6, Christiansø (B), han, *Sebastian Klein m.fl. (Foto).

Et klassisk fund på et klassisk tidspunkt. Fundet er det ottende fra Christiansø. Der var i 2016 en række fund i vore nabolande med Norge (2) (Artsobservationer 2017) og Finland (2) (Väisänen *et al.* 2017). (Sydøsteuropa & Lilleasien; overvintrer Pakistan og vestlige Indien)

Hvidkindet værling *Emberiza leucocephalos* (0, 3/3, 1/1)

2016: 13-15/10, Hønen, Fanø (RB), han, *Kim Fischer, David B. Collinge m.fl. (Foto).

Første danske fund siden 2010 (SU-rapport 2010) og første flerdages fund siden 1997, hvor en fugl rastede på Christiansø 18-19/10 (SU-rapport 1997). Et større influx af arten blev registreret i Nordvesteuropa i efteråret 2016 med en række fund i vore nabolande, således Sverige (2) (Magnus Corell pr. mail), Norge (ca. 22, heraf 20 fra efterårets invasion) (Tor A. Olsen pr. mail) og Finland (2) (Väisänen *et al.* 2017). (Sydlige Østsibirien; overvintrer Sydøstasien)

Pileværling *Schoeniclus rusticus* (0, 51/51, 1/1)

2016: 11/10, Mandø (RB), han, *Sigrid Kistrup Ilsøe, *Tim Hesselballe Hansen, Alex Sand Frich, Mads Jensen Bunch m.fl. (Foto).

Hidtil seneste danske efterårsfund og første fund fra Mandø. Hovedparten af de danske efterårsfund er fra september måned. (Nordlige Skandinavien, Finland & Rusland; overvintrer Kina & Sydøstasien)

Dværgværling *Schoeniclus pusillus* (0, 88/88, 10/10)

2016: 26/9, Grenen, Skagen (NJ), *Rolf Christensen, Morten Jenrich Hansen (Foto). – 1/10, Fanø Sydspids (RB), trk., *Kim Fischer (Foto). – 8/10, Rindby Strand, Fanø (RB), *Søren Brinch, Klaus Malling Olsen, Peter Thygesen. – 12/10, Hanstholm Fyrhaver (NJ), ringm., *Arne Urvang (Foto). – 16/10, Hanstholm Fyrhaver (NJ), Ernst Hjøllund m.fl. (Foto). – 21/10, Thorsminde (RK), *Kurt Willumsen (Foto). – 24/10, Rørvig by (S), *Jes Wilhelmsen (Foto). – 29/10, Grenen, Skagen (NJ), *Rolf Christensen m.fl. (Foto). – 31/10, Hønen, Fanø (RB), *Søren Brinch, *Kristoffer Hansen m.fl. (Foto). – 25/12, Dronningmølle (S), Johanne Øhlers Aagaard, Torben Aggerholm, Karen Aggerholm (Foto).

Fuglen fra Rørvig fløj mod en rude, men overlevede. Et flot år med hele ti fund, hvilket er den hidtil højeste

Hvidkindet værling (fuglen tv.) og rørspurv, Hønen, Fanø, 14. oktober 2016. Foto: Thomas Bundgaard Rasmussen

årstotal i Danmark. De næstbedste år er 1988 (8), 2014 (7) og 1991 (6). Årets forekomst skal ses i lyset af et efterår med ekstraordinært mange dværgværlinger i Nordvesteuropa. Fra Norge kan således nævnes seks fugle 21/9 i Grødalandskogen, Rogaland og op til syv fugle på Utsira, Rogaland primo oktober (Artsobservationer 2017). Arten yngler i vores skandinaviske nabolande og er ikke på SU-listen hér. Bemærk, at opsummeringen er justeret i forhold til seneste

SU-rapport (SU-rapport 2015). Dværgværling udgår af SU-listen fra og med 2017, idet artens forekomstsmønster er veletableret med i alt 98 fund af i alt 98 fugle. Den månedlige fordeling af de danske fund er januar (2), februar (1), april (3), maj (18), september (24), oktober (42), november (6), december (2). Den regionale fordeling af fundene er NJ (20), RK (4), RB (23), VE (2), ÅH (3), SJ (3), S (7), M (1) og B (35). (Nordfinland & Nordrusland; overvintrer Kina & Sydøstasien)

Dværgværling, Skagen, 26. september 2016. Foto: Morten Jenrich Hansen

Jagtfalk, Reservatet, Skagen, 15. juli 2016. Foto: Erik Christophersen

Kategori D: Mulige undslupne fangenskabsfugle

Category D: Possible escapes

Hjelmskallesluger *Lophodytes cucullatus*

2016: 1-4/1, Tofte Sø, Lille Vildmose (NJ), 2K+ han prdr., Hans Christophersen m.fl. – 20/10, Tofte Sø, Lille Vildmose (NJ), 2K+ han, *Jesper Bjørn. (Foto).

Fuglen i Tofte Sø primo januar sås også 6/11-31/12 2015 (SU-rapport 2015). Fuglen fra oktober regnes endvidere som samme fugl. (Nordamerika)

Kategori E: Sandsynlige eller sikre undslupne fangenskabsfugle

Category E: Likely or certain escapes

Kaneland *Spatula cyanoptera*

2016: 1/5, Gyldensteen Engsø (F), han, *Kristian Birchvald Jensen, Jens Bækkelund (Foto). – 15-26/6, Vidåen, Tønder By (SJ), han, *Morten Bentzon Hansen m.fl. (Foto). (Nordamerika)

Jagtfalk *Falco rusticolus*

2016: 14/7, Rubjerg Knude (NJ), 1-2K, hvid form, *Kai Lindegaard (Foto). – 15/7, Grenen, Skagen (NJ), 1-2K, hvid form, *Rolf Christensen, Erik Christophersen (Foto).

Fotos dokumenterer, at de to observationer drejer sig om samme fugl. Den var udstyret med en sender om det ene ben og er derfor en falkonerfugl. (Grønland).

Azurmejse *Cyanistes cyanus*

2016: 4/6 Hornbæk, (S), han, *Benny Lund (Foto).

Et par undslap fra en voliere, og hannen blev et par timer senere genfanget en kilometer fra volieren. Hunnen i parret blev aldrig indfanget. Fundet dokumenterer, at arten kan træffes som undsluppen fra fangenskab i Danmark. (Rusland & Centralasien)

Sorthovedet sanger *Curruca melanocephala*

2015: oktober, Esbjerg (RB), hun, *Leif Hostrup (Foto).

Fuglen landede på et skib i Biscayen, hvorefter den blev indfanget og holdt i bur. Fuglen blev fodret, indtil skibet anløb Esbjerg, hvor fuglen blev sat ud i en bypark. Det drejer sig om det første danske fund af arten i kategori E. Den præcise dato for, hvornår fuglen blev sat fri, kendes ikke. (Sydeuropa; overvintrer Sydeuropa & Nordafrika)

Hybrider

Records involving hybrids

Taffeland x Hvidøjet and *Aythya ferina* x *Aythya nyroca*

2016: 8-16/10, Røgbølle Sø (LF), 2K+ han, *Rasmus Strack m.fl. (Foto).

Halsbåndstroland x Troland *Aythya collaris* x *Aythya fuligula*

2016: 10/4, Vilsted Sø (NJ), han, *Rune Sø Neergaard, Anders Brinkmann (Foto).

Fuglen regnes som genganger fra samme lokalitet i april 2011 (SU-rapport 2011).

Pibeand x Amerikansk pibeand *Mareca penelope* x *Mareca americana*

2016: 20/2-30/3, Favrholm Grusgrav (S), 3K+ han, *Mads Paulsen, Bo T. Johansen, Jesper Schade, Kell Grønberg, Erik Groth Andersen m.fl. (Foto).

Fuglen regnes som genganger fra 2015 (SU-rapport 2015).

Grønland – Kategori A

Greenland – Category A

Mursejler *Apus apus* (0, 0, 1/1)

2015: 18/8, Zackenberg, 2K+, *Jannik Hansen, Martin Ulrich Christensen.

Første grønlandske forekomst. Fundet falder sammen med en større forekomst i Island, hvor 41 fugle sås i perioden 21-27/8 med bl.a. den største flok på 20 fugle. Dermed var 2015 det næstbedste år for arten i Island, kun

overgået af 56 fund i 1980. Fundet i Grønland er ikke helt overraskende, idet der er 363 fund af mursejler i Island til og med 2011 (Yann Kolbeinsson pr. mail). Der er også fund fra New Foundland i 2016 (Bruce Mactavish 2017) (Europa og østpå til Kina; overvintrer sydlige Afrika)

Årsrapporten

Species considered for regional reports

Rødstjert *Phoenicurus phoenicurus*

2014: 14-15/12, Vesterø Havn (NJ), 1K han, *Kent Olsen (Foto).

2016: 12/12, Charlottenlund (S), 1K han (fundet død), *Hans Christian Rørdam (Foto).

De to fund udgør hhv. andet og tredje danske vinterfund. Det første fund er fra 14-20/1 2012, Sødringholm Strand (ÅH) (SU-rapport 2012). Vinterfund af arten skal behandles af SU.

Endnu ikke færdigbehandlede sager

Records still under consideration

- Vinhejre *Ardeola bacchus*, 2016: 21/6, Nørre Bork, sdr.
- Præriemåge *Leucophaeus pipixcan*, 2016: 30/12, Asserbo Strand (S), 1K trk. – 30/12, Kikhavn, Hundested (S), 1K trk.

Halsbåndstroland x troland, Vilsted Sø, 10. april 2016. Foto: Rune Sø Neergaard

- Sortterne *Chlidonias niger*, ssp. *surinamensis*, 2006: 9-10/10, Hvide Sande (RK), 1K.
- Rosenterne *Sterna dougallii*, 2013: 19/7, Hanstholm Havn (NJ), 3K.
- Lammegrib *Gypaetus barbatus*, 2016: 22/5, Klinteskoven og Hundevængsgård, (M), imm. trk. – 23/5, Røddinge og Askeby Sø (M), imm. – 28/5, Lidsø (LF), imm.
- Eleonorafalk *Falco eleonora*, 2015: 19/9, Gedser Odde (LF), 3K+ lys form. trk.
- Iberisk gransanger *Phylloscopus ibericus*, 1988: 9-22/5, Moesgaard, Aarhus (ÅH), han syng. – 2007: 11-27/5, Viborg (NJ), han syng. – 2013: 10/5, Spodsbjerg, Hundested (S), han syng. – 2016: 1/6, Landsende, Rømø (SJ), han syng.
- Gærdesanger *Curruca curruca* ssp. *halimodendri* 2013-2014: 6/11 2013-1/1 2014, Grenen, Skagen (NJ), 1K ringm. – 2014: 5/10, Halevej, Mandø (RB), 1K.
- Gærdesanger *Curruca curruca* ssp. *halimodendri/minula*, 2010: 29/10-1/11, Ørkenen, Anholt (ÅH).
- Gærdesanger *Curruca curruca* ssp. *blythi*, 2012: 20/10, Totten, Anholt (ÅH), 1K ringm. – 2016: 27/10, Gedser Odde, (LF), 1K ringm. – 25/10-31/12 Skovlunde, København, (S), 1K.
- Nonnestenpikker *Oenanthe pleschanka*, 2016: 23/10, Bøtø Nor (LF).
- Gul vipstjert *Motacilla flava*, 1998: 19/1-5/2, Brunhavegaard, Vesterø, Læsø (NJ), 2K.
- Citronvipstjert *Motacilla citreola*, 2015: 16/8, Arnager Havn (B), 1K.

Forkastede sager

Records not accepted

- Okkertræand *Dendrocygna bicolor* 2016: 9/4-11/8, Vidåen, Tønder by (SJ).
- Amerikansk sortand *Melanitta americana* 2016: 23/3, Pøls Rev (SJ), han.
- Hvidøjet and *Aythya nyroca* 2016: 24/7, Tranehals, Lejre Vig, Roskilde Fjord, Gevinge (S), 3 ex.
- Lille bjergand *Aythya affinis* 2016: 3/10, Møllekrog (S).
- Amerikansk pibeand *Mareca americana* 2016: 12-23/4, Hyllekrog/Saksfjed (LF), 2K han.
- Alpesejler *Tachymarptis melba*, 2015: 9/5, Jons Kapel (B), trk.
- Stortrøppe *Otis tarda*, 2016: 8/5, Anholt Havmøllepark, (ÅH), trk.
- Atlantisk skråpe/Scopolis skråpe *Calonectris borealis/Calonectris diomedea*, 2016: 6/8, Gilleleje, trk.
- Baffinmåge *Larus glaucoides* ssp. *kumlieni*, 2016: 30/4, Hirtshals Havn (NJ), 2K.
- Stor skrigeørn *Clanga clanga*, 2015: 27/10, Hyrdehøj, Roskilde (S), ad.
- Kejserørn *Aquila heliaca*, 1992: 18/9, Ishøj Strand (S), ad. trk.
- Ørnevåge *Buteo rufinus*, 2015: 5/8, Gedser Odde (LF), trk.
- Høgeugle *Surnia ulula*, 2016: 19/10, Frederikssund (S).
- Jagtfalk *Falco rusticolus*, 2016: 10/2, Grundfør by og aggerjord (ÅH), 2K. – 9/4, Lodskovvad (NJ). – 23/7, Agger Tange (NJ), 2K.
- Korttået lærke *Calandrella brachydactyla*, 2016: 21/10,

Skallingen (RB), trk.

- Gul Vipstjert *Motacilla flava*, med karakterer svarrende til ssp. *feldegg*, 2016: 7/9, Stignæs Vejle (S), han.
- Citronvipstjert *Motacilla citreola*, 2016: 22/9, Jerup Strand (NJ), 2K+ trk. – 17/10, Rømø (SJ), 2K+.
- Pileværling *Schoeniclus rusticus*, 2016: 19/9, Sønderho Strand, Fanø (RB).
- Dværgværling *Schoeniclus pusillus*, 2011: 14/10, Hovvig, Rørvig (S).

Referencer

References

- Artsobservasjoner 2017: www.artsobservasjoner.no
- Artsportalen 2017: www.artportalen.se
- Birdguides 2017: www.birdguides.com
- BirdLife Finland 2017: <https://www.birdlife.fi/lintutieto/suomessa-havaitut-lintulajit/ei-varpuslinnut/>
- BirdLife Sverige 2017: Sverige Ornitologiska Förening – BirdLife Sverige. Raritetskommittén (RK). Raritetskatalogen: <http://birdlife.se/rk/raritetskatalogen>
- Björn Malmhagen: pr. mail: Sveriges Ornitologiska Förening – BirdLife Sverige. Raritetskommittén (RK).
- BOU 2016: British Ornithologists' Union: www.bou.org.uk/british-list
- BOURC 2017: Nyheder pr. maj 2017: https://www.bou.org.uk/about-the-bou/recent_news/
- Bruce Mactavish 2017: The Bruce Mactavish Newfoundland Birding Blog: <http://brucemactavish1.blogspot.dk/2016/07/common-swift-at-cape-race-newfoundland.html>
- CDNA 2017: Overzicht van alle vogels waargenomen in Nederland 2016: www.dutchavifauna.nl/list
- Christensen, J.S. & P.A.F. Rasmussen 2015: Revideret status for sjældne fugle i Danmark før 1965. – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 109: 41-112.
- Christopher König pr. mail: Deutsche Avifaunistische Kommission.
- Club300 2017: <http://www.club300.de>
- Dickinson, E.C. & J.V.J. Remsen (eds.) 2013: The Howard and Moore Complete Checklist of the Birds of the World: Vol. 1. Non-passerines. 4. udgave. – Aves Press, Eastbourne, U.K.
- Dickinson, E.C. & L. Christidis (eds.) 2014: The Howard and Moore complete checklist of the Birds of the World: Vol. 2. Passerines. 4. Udgave. – Aves Press, Eastbourne, U.K.
- Gill, F. & D. Donsker (Eds) 2017: IOC World Bird List (v 6.3): <http://www.worldbirdnames.org>
- Heggoy, O. & T.A. Olsen 2015: Sjældne fugler i Norge i 2011 og 2012. Rapport fra Norsk sjeldenhetskomite for fugl (NSKF). – Fugleåret in press.
- Hudson, N. & the Rarities Committee 2014: Report on rare birds in Great Britain in 2013. – British Birds 107: 579-653.
- Irwin, D. E. & M. Hellström 2007. Green Warbler *Phylloscopus (trochiloides) nitidus* recorded at Ottenby, Öland: a first record for Scandinavia. – Ornis Svecica 17: 75–80.
- Klein, S. 2017: Første fund af sinkiangløvsanger

(*Phylloscopus griseolus*) for Danmark, Europa og Vestpalæarktis. – Fugleåret 2016: 149-150.

- Lehtikoinen, A., T. Aalto, H. Huhtinen, P. Lampila, P. Lehtikoinen, J. Normaja, W. Velmala & R. Väisänen 2014: Rariteettikomitean hyväksymät vuoden 2013 harvinaisuushavainnot (Rare birds in Finland in 2013). – Linnut-vuosikirja 2013: 116-131.
- Lindholm, A., T. Aalto, J. Normaja, V. Rauste 2006: Rariteettikomitean hyväksymät vuoden 2005 harvinaisuushavainnot (Rare birds in Finland in 2005). – Linnut-vuosikirja 2005: 53-62.
- Lindholm, A., T. Aalto, J. Normaja, V. Rauste & W. Velmala 2007: Rariteettikomitean hyväksymät vuoden 2006 harvinaisuushavainnot (Rare birds in Finland in 2006). – Linnut-vuosikirja 2006: 80-91.
- Magnus Corell pr. mail: Sveriges Ornitologiska Förening – BirdLife Sverige. Raritetskommittén (RK).
- NABU 2017: <https://schleswig-holstein.nabu/tiere-und-pflanzen/voegel/greifvoegel/21281.html>
- Naturschutzbüro-Zollernalb 2017: <http://www.naturschutzbuero-zollernalb/geier/datensammlung.htm>
- Netfugl 2017: Netfugl.dk – VP observationer: <http://www.netfugl.dk/observations.php?id=wp>
- Norgeslisten 2014: Norgesliste pr. 31/12 2014: www.birdlife.no/organisasjonen/nskf/norgeslisten.php
- Ortvad, T.E., J.H. Christensen, T.H. Hansen, A.B. Kristensen, K. Olsen, K. Pedersen, P.A.F. Rasmussen & M. Schwalbe 2015: Revision af den danske fugleliste pr. 2013. – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 109: 24-35.
- Sébastien Reeber pr. mail: French Rarities Committee (CHN).
- Skrifer, J. 2017: Gåsegribende dage i Nordjylland. – Nordjyllands Fugle 2016: 16-19.
- Slack, R. 2009: Rare Birds, Where and When: An analysis of status and distribution in Britain and Ireland. Volume 1: sandgrouse to New World orioles. – Rare Bird Books, York.
- Steijn, L. 2005. Eastern Black Redstarts at Ijmuiden, the Netherlands, and on Guernsey, Channel Islands, in October 2003, and their identification, distribution and taxonomy. – Dutch Birding 27: 171-194.
- Stervander, M., H. Knudsen & A.B. Kristensen 2017: Green Warbler *Phylloscopus nitidus* ringed at Blåvand: molecular confirmation of a Danish first and European eighth vagrant record. – Ornis Svecica, in press.
- Svensson, L., H. Shirihai, S. Frahnert & E.C. Dickinson 2012. Taxonomy and nomenclature of the Stonechat complex *Saxicola torquatus* sensu lato in the Caspian region. – Bull. B.O.C. 132(4): 260-269.

Østlig husrødstjert, Bønnerup Havn, 7. november 2016. Foto: Christian A. Jensen

- Sørensen, S. & J.K. Jensen 2001. Sjældne fugle på Færøerne i 1997–2000. Rapport nr. 30 fra Sjældnehedsudvalget. – DOFT 95(2): 44–50.
- Tarsiger 2017: *www.tarsiger.com*
- Tor A. Olsen pr. mail: Norsk Sjældenhetskomitee for fugl (NSKF).
- Tor A. Olsen 2015: Sjældne fugler i Norge i 2013 og 2014: Rapport fra Norsk sjældenhetskomité for fugl (NSKF). – Fugleåret in press.
- Väisänen, R., H. Huhtinen, P. Lampila, A. Lehi-koinen, P. Lehtikoinen, J. Normaja & W. Velmala 2015: Rariteettikomitean hyväksymät vuoden 2014 harvinaisuushavainnot (Summary: Rare birds in Finland in 2014.) . – Linnut-vuosikirja 2014: 78–93.
- Väisänen, R., H. Huhtinen, K. Kuitunen, P. Lampila, S.A. Lehtikoinen, J.P. Lehtikoinen, J. Normaja & W. Velmala 2017: Rariteettikomitean hyväksymät vuoden 2016 harvinaisuushavainnot (Rare birds in Finland in 2016). – Linnut-vuosikirja 2016: 78-94.
- William Velmala pr. mail: Finnish National Rarities Committee.
- Yann Kolbeinsson pr. mail: Icelandic Rarities Committee (ICR).
- Zbigniew Kajzer pr. mail: Komisja Faunistyczna (Polish Rarities Committee).
- SU-rapport 1989: Olsen, K.M. 1991: Sjældne fugle i Danmark og Grønland i 1989. – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 85: 20-34.
- SU-rapport 1990: Frich, A.S. & L. Nordbjærg 1992: Sjældne fugle i Danmark og Grønland i 1990. – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 86: 107-122.
- SU-rapport 1991: Frich, A.S. & L. Nordbjærg 1993: Sjældne fugle i Danmark og Grønland i 1991. – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 87: 231-241.
- SU-rapport 1992: Frich, A.S. & L. Nordbjærg 1994: Sjældne fugle i Danmark og Grønland i 1992. – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 88: 99-110.
- SU-rapport: 1993: Frich, A.S. & L. Nordbjærg 1995: Sjældne fugle i Danmark og Grønland i 1993. – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 89: 101-110.
- SU-rapport 1995 & 1996: Rasmussen, P.A.F. 1997: Sjældne fugle i Danmark og Grønland i 1995 og 1996. – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 91: 133-150.
- SU-rapport 1997: Rasmussen, P.A.F. 1998: Sjældne fugle i Danmark og Grønland i 1997. – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 92: 253-267.
- SU-rapport 2003: Amstrup, O., A.S. Frich, K. Pedersen & K. Thorup 2004: Sjældne fugle i Danmark og Grønland 2003. – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 98: 174-188.
- SU-rapport 2004: Amstrup, O., A.S. Frich, T.H. Hansen, K. Pedersen, & K. Thorup 2005: Sjældne fugle i Danmark og Grønland i 2004. – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 99: 169-181.
- SU-rapport 2005: Amstrup, O., A.S. Frich, T.H. Hansen, H.H. Nielsen, K. Pedersen & K. Thorup 2006: Sjældne fugle i Danmark og Grønland i 2005. Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 100: 359-371.
- SU-rapport 2006: Kristensen, A.B., O. Amstrup & T.E. Ortvad 2007: Sjældne fugle i Danmark og Grønland i 2006. – Fugleåret 2006: 99-113.
- SU-rapport 2007: Kristensen, A.B., A.S. Frich, T.E. Ortvad & M. Schwalbe 2008: Sjældne fugle i Danmark og Grønland i 2007. – Fugleåret 2007: 117-135.
- SU-rapport 2008: Kristensen, A.B., A.S. Frich, T.E. Ortvad & M. Schwalbe 2009: Sjældne fugle i Danmark og Grønland i 2008. – Fugleåret 2008: 123-143.
- SU-rapport 2009: Kristensen, A.B., A.S. Frich, T.E. Ortvad & M. Schwalbe 2010: Sjældne fugle i Danmark og Grønland i 2009. – Fugleåret 2009: 131-151.
- SU-rapport 2010: Neergaard, R.S., A.S. Frich, A.B. Kristensen, K. Pedersen, T.E. Ortvad, M. Schwalbe & R. Strack 2011: Sjældne fugle i Danmark og Grønland i 2010. – Fugleåret 2010: 125-144.
- SU-rapport 2011: Neergaard, R.S., A.S. Frich, A.B. Kristensen, K. Pedersen, T.E. Ortvad, M. Schwalbe & R. Strack 2012: Sjældne fugle i Danmark og Grønland i 2011. – Fugleåret 2011: 97-122.
- SU-rapport 2012: Neergaard, R.S. 2013: Sjældne fugle i Danmark og Grønland i 2012. – Fugleåret 2012: 103-130.
- SU-rapport 2013: Ortvad, T.E., S.S. Christiansen, S. Klein, A.B. Kristensen, K. Pedersen & R. Strack 2014: Sjældne fugle i Danmark og Grønland i 2013. – Fugleåret 2013: 114-139.
- SU-rapport 2014: Ortvad, T.E., S.S. Christiansen, O.Z. Göller, A.B. Kristensen, R.S. Neergaard, K. Olsen, K. Pedersen & R. Strack 2015: Sjældne fugle i Danmark og Grønland i 2014. – Fugleåret 2014: 111-137.
- SU-rapport 2015: Olsen, K., S.S. Christiansen, M.B. Hansen, O.Z. Göller, R.S. Neergaard, R.D. Nielsen, K. Pedersen & R. Strack: Sjældne fugle i Danmark og Grønland i 2015. – Fugleåret 2015: 111-135.

Sinkiangløvsanger, Christiansø, 31. maj 2016. Foto: Christian Leth

Første fund af sinkiangløvsanger (*Phylloscopus griseolus*) for Danmark, Europa og Vestpalæarktis

Af Sebastian Klein

Den 30. maj til den 3. juni 2016 rastede en sinkiangløvsanger på den sydlige del af Christiansø

Det var en varm og diset dag, da jeg ankom til Christiansø den 30. maj kl. ca. 1100. Jeg var på min årlige "jeg-må-og-skal-finde-sjældne-fugle-ellers-dør-jeg-tur" og blev i havnen modtaget af mine venner Lars Christiansen og Peter Lyngs. De havde været på øen længe og erklærede til min store skuffelse, at der

"sgu ikke rigtig var nogen fugle på øen". En påstand, der dog skulle vise sig at være helt og aldeles forkert!

Efter at have indlogeret mig begav jeg mig ud, for at se, hvad jeg kunne finde. Og ganske kort efter hørte jeg en interessant fuglesang ved de små haver på den sydlige del af Christiansø. Det lød umiskendeligt som en buskrørsanger. Mens jeg langsomt listede mig tættere på for at få den at se, bemærkede jeg ud

af øjenkrogen en lille fugl i et buskads ca. 10 meter fra mig. For grundighedens skyld satte jeg kikkerten for øjnene og noterede mig en lille *phylloscopus* med gule ben. "løvsanger", tænkte jeg, og rettede atter min opmærksomhed tilbage mod den syngende buskrørsanger. Kort efter lettede "løvsangeren" og kaldte med et mystisk "chip", som på ingen måde lød som løvsangers kald. Absolut uforberedt på alternativer til min indledende bestemmelse ignorerede jeg kaldet og tænkte, at jeg måtte have hørt forkert.

Peter Lyngs kom til og jeg anviste ham buskrørsangerens placering i et tykt krat. Kort efter lettede "løvsangeren" og afbrød vores buskrørsanger-lytning med samme mystiske "chip"-kald, som før. "Det var dog en mærkelig ting at sige for en løvsanger", udbrød jeg. Peter havde også hørt den. "Sådan kan en løvsanger fandme ikke sige", gryntede han.

Vi glemte hurtigt alt om buskrørsangeren og fokuserede på den mystiske *phylloscopus*-sanger. Vi så, at fuglen havde påfaldende kraftig øjenbrynsstribe, som var meget stærkt gul umiddelbart foran øjet. Ud over det var fuglen rimelig trist tegnet, med gråbrun overside og lysere fesengullig underside. Og så virkede det som en forholdsvis stor *phylloscopus*. Såvel udseende som kald efterlod os imidlertid ret forvirrede, hvilket kun tiltog yderligere, da kræet pludselig gav sig til at synge. "Chiu-chiu-chiu-chiu-chiu-chiu-chiu", lød det på gærdesanger-lignende vis. Peter og jeg fattede absolut hat!?

Nordsanger og schwarz' løvsanger blev bragt i forslag, men hurtigt forkastet igen. Ingen af de i Europa forekommende phyller passede simpelthen på dette kræ. Og vi fik begge en fornemmelse af, at det meget vel kunne være en meget, meget sjælden fugl.

Lars Christiansen, Hans Ole Mathiessen og Anders Myrthue kom til, men kunne heller ikke umiddelbart bidrage med et passende artsnavn.

Jeg fik taget et par hæderlige fotos af dyret og begyndte at sende dem fra min telefon til andre fuglekyndige. Jeg tjekkede samtidigt lydoptagelser af sjældne asiatiske phyller på internettet over telefonen. Tickells Warbler, Tytlers Warbler, Yellow-streaked Warbler og mange andre blev aflyttet – uden at finde et match. Jeg begyndte snart at modtage bud fra de mennesker jeg havde sendt fotos. De fleste gæt var ligeså håbløse, som vores egne, men Henrik Haaning Nielsen og Troels Eske Ortvad foreslog hver især, at det måske kunne dreje sig om en Sulphur-bellied Warbler. Jeg havde faktisk selv tænkt på den art, men havde hurtigt slået det ud af hovedet igen, da den på ingen måde var potentiel for Europa – endsige Danmark. Men alt skulle jo udelukkes og jeg fandt en lydoptagelse af Sulphur-bellied Warbler frem. Og BINGO!!

Sangen var praktisk talt identisk med vores mystiske fugl. Jeg afspillede optagelsen for mine medobservatorer, som næsten i munden på hinanden udbrød "Det er sgudda den! Hvad er det for en art!?".

"Det er sulphur-bellied Warbler", sagde jeg lidt nervøst. "Men det kan altså ikke passe, for den er

aldrig taget i VP". Vi tjekkede herefter flere lydoptagelser og fandt billeder og beskrivelser på nettet – og alt passede perfekt. Det var en Sulphur-bellied Warbler. En ny art for Danmark, Europa og Vest-palæarktis.

Som I en rus gik jeg rundt resten af dagen og da jeg om aftenen også fandt en hætteværlering han på Plateauet stod det klart, at denne dag måtte være den absolut vildeste, en fuglekigger nogensinde havde oplevet inden for kongerigets grænser.

Indtil den 3. juni holdt den fine Sulphur-bellied Warbler – med det danske navn sinkiangløvsanger – fast til i området omkring "Slottet" på den sydlige del af Christiansø. Fuglen var som regel nem at finde, da den ofte sang og ikke var specielt sky. Den levede i høj grad op til sit svenske navn "stensångare", da den gerne kravlede rundt på sten, mure og bygninger og sågar brugte dem som sangpost. Når den fouragerede i træerne så man den undertiden bevæge sig på langs af grenene ligesom en spætmejsle.

Ikke uventet blev fuglen twitchet af folk fra både ind og udland. Christiansø fik således fint besøg fra både Sverige, Norge, Finland, Tyskland og Frankrig. Den 4/6 var fuglen borte til stor skuffelse, for de 25 twitchere, der først kunne komme afsted om lørdagen.

Udseende

Størrelse og form som løvsanger – men måske lidt større. Gråbrun overside, fesengullig underside, lyse brun, Kraftig øjenbrynstribe (markant gul foran øjet). Overvejende mørkt overnæb og overvejende lyst undernæb.

Stemme. Kald et kort "chip" eller kip". Sang et gentagende "Chiu, chiu, chiu, chiu, chiu, chiu", sammenlignelig med gærdesangers sang.

Udbredelse

Sinkiangløvsanger yngler i bjergegne fra det sydligste Rusland ned mod det nordligste Indien og fra Afghanistan over til det centrale Kina. Vinteren tilbringes gerne i sten og klipperige områder eller nær og på bygninger i det centrale og nordvestlige Indien.

Kilder

- Netfugl 2016: www.netfugl.dk
- DOFbasen 2016: www.DOFbasen.dk
- Club 300 2016: www.club300.dk
- Xeno Canto 2016: xenocanto.org
- Grimmet, Inskipp & Inskipp 1998: "Birds of the Indian subcontinent"

Status for Atlas III efter tre sæsoner

Af Thomas Vikstrøm & Charlotte M. Moshøj

Merrit Skov, som blev besøgt under atlaslejren på Lolland. Foto: Luise Ekberg

Endnu en succesfuld ynglesæson

I løbet af projektets første tre sæsoner har 1300 deltagere gjort i alt 287.000 observationer af 215 forskellige arter (heraf 194 sikkert ynglende – se top ti i tabel 1). Observationerne er gjort i 2.228 kvadrater, svarende til 99 % af kvadraterne (figur 1). Af deltagerne har 788 meldt sig som kvadratansvarlige, tilsammen med ansvar for dækning af 82 % af atlaskvadraterne. Tre fjerdedele igennem projektet begynder man så småt at kunne se reelle ændringer af en arts udbredelse i forhold til udbredelsen i de tidligere atlaser.

DOF's tredje fugleatlas

Atlas III gik i luften den 1. marts 2014, og projektet vil levere opdateret dokumentation for den aktuelle udbredelse af alle ynglende fuglearter i Danmark samt beregne tætheder og bestandsestimater for de mest almindelige fuglearter i ynglesæsonen og om vinteren. DOF har udført lignende atlasundersøgelser i 1970'erne (Atlas I, 1971-74) og 1990'erne (Atlas II, 1993-96). Kortlægningen sker i 2.262 kvadrater på 5 x 5 km, og resultaterne vil blive sammenlignet med arternes udbredelse i DOF's tidligere atlaser og blandt andet vise udviklingstendenser i arternes udbredelse. Atlas III vil belyse hvilke arters udbredelse, der er i frem- og

Boks 1. Bestandsoptællinger af 18 udvalgte arter:

Bjergvipstjert • Engsnarre • Gulirisk • Isfugl • Karmin-dom-pap • Krikand • Lille flagspætte • Lille præstekrave • Natravn • Pungmejse • Rødtoppet fuglekonge • Rørdrum • Sortspætte • Sortstrubet bynkefugl • Svaleklire • Trane • Turteldue • Vende-hals

tilbagegang og dermed danne baggrund for vigtige naturpolitiske beslutninger om hvilke arter, der kræver en særlig indsats.

Atlas III bygger på tre feltundersøgelser:

1. Kortlægning af de danske ynglefugles udbredelse
2. Tætheder og bestandsestimater af de almindelige arter – i yngletiden og om vinteren
3. Bestandsoptællinger af 18 udvalgte arter (se Boks 1)

Projektet koordineres lokalt af 47 lokale koordinatore, og 32 lokale validatorer har overordnet ansvar for kvalitetssikring af de indsamlede data i deres lokalafdeling. Der er tilsammen 20 artseksperter for de 18 udvalgte arter og derudover yderligere 33 artsvalidatorer for 36 andre arter; i alt tilsammen 47 artsansvarlige for i alt 54 arter.

Rødtoppet fuglekonge blev under atlaslejren på Lolland fundet ynglende i hele fem koadrater, her fra Hanneov Skov, 9. juni 2016. Foto: Luise Ekberg

Bestandsestimater (TimeTælleTure)

Robuste bestandsestimater i Atlas III kræver en god dækning af TimeTælleTure, og målsætningen er, at 80 % af de i alt 3 x 1.726 ture skal være udført, når projektets slutter (dvs. til og med vinteren 2017-18).

Indtil nu (ultimo oktober 2016) er der gennemført 3.252 TimeTælleTure af 450 deltagere. Turene er fordelt som følgende:

Tidlige TimeTælleTure: 1.104 (64 %)

Sene TimeTælleTure: 1.133 (66 %)

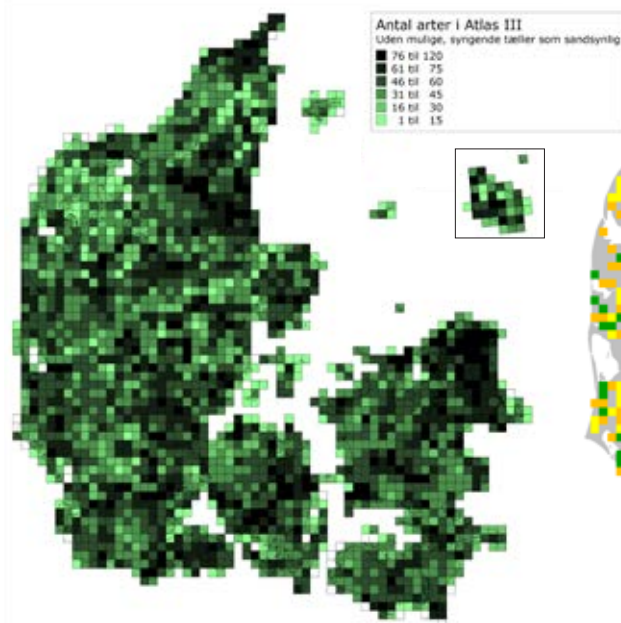
Vinter TimeTælleTure: 1.015 (59 %)

Tabel 1 - Top 10-ynglefuglearter og antallet af koadrater, som de er registreret i som sandsynligt eller sikkert ynglende ved udgangen af 2016. I parentes er angivet det tilsvarende tal et år forinden.

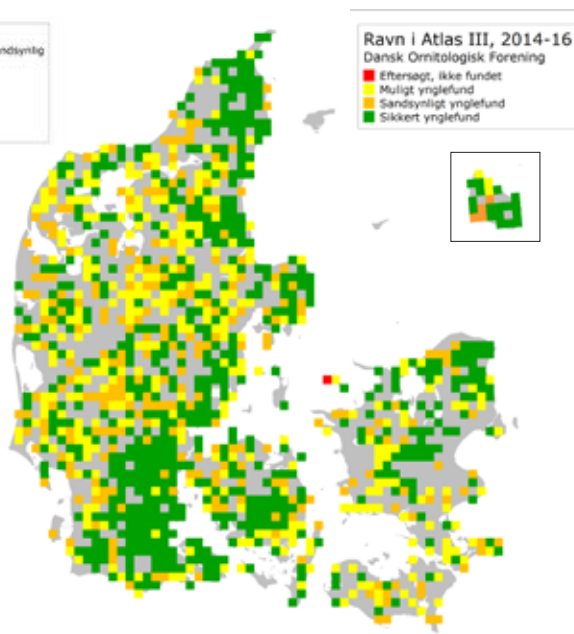
	Art	Antal koadrater	%
1	Solsort	2079 (1888)	92 (84)
2	Ringdue	2033 (1808)	90 (80)
3	Bogfinke	2032 (1841)	90 (82)
4	Gransanger	2025 (1811)	90 (80)
5	Hvid Vipstjert	2013 (1737)	89 (77)
6	Gulspurv	2004 (1764)	89 (78)
7	Sanglærke	1998 (1768)	89 (78)
8	Musvit	1997 (1769)	89 (78)
9	Tornsanger	1982 (1702)	88 (75)
10	Gærdesmutte	1966 (1690)	87 (75)

Dataanalyse af TimeTælleTurene fra de første to år bekræfter, at god dækning kan opfylde projektets målsætning om at levere tæthedskort og bestandsestimater for ca. 30 vinterfugle og op mod 50 ynglefugle. Det gælder bl.a.:

Ynglefugle: sanglærke, bogfinke, solsort, ringdue, stær, skovspurv, landsvale, musvit, gransanger, gulspurv, tornsanger, munk, gransanger, gråspurv, grønirisk, gråkrage, løvsanger, gærdesmutte, blåmejsje, rødhals, engpiber, allike, havesanger, hvid vipstjert

Figur 1. Antal arter registreret i kvadratet pr. 31. oktober 2016. Alle sandsynlige og sikre ynglende arter er repræsenteret.

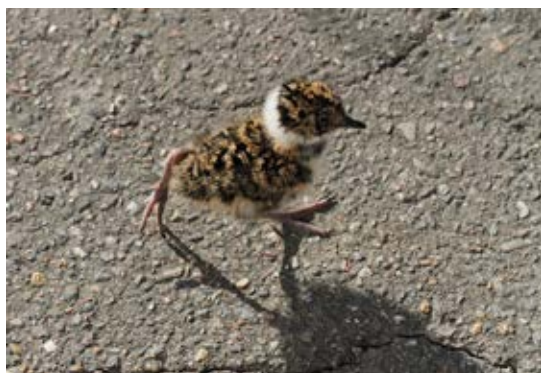

Figur 2 – Yngleudbredelsen af ravn (*Corvus corax*) pr. oktober 2016.

Vibe med unger, endnu et sikkert ynglefund, Maribo Sønderø, 9. juni 2016. Foto: Luise Ekberg

Vibeunge, Naturskolen ved Maribo Sønderø, 9. juni 2016.
Foto: Luise Ekberg

Vinterfugle: skovspurv, musvit, bogfinke, solsolt, gulspurv, gråspurv, blåmejse, allike, grønsisken, grønirisk, fuglekonge, husskade, dompap, sortmejse, gærdesmutte, spætmejse, sumpmejse, rødhals

Atlaslejre i nord og syd

Der blev i 2016 afholdt tre vellykkede atlaslejre. Såvel to lokalt arrangerede minilejre i Hanherred og på Sejerø som en fra centralt hold arrangeret lejr på Lolland var succesrige. På lejren i Hanherred den 19.-22. maj nåede man målet på de omkring 50 arter pr. kvadrat. 580 observationer blev gjort af de 13 deltagere, fordelt på 19 kvadrater i Nordjylland og et enkelt i Nordvestjylland. I alt 16 TimeTælleTure blev gået, fordelt på

Fem havørne i luften og rødhovedet and i Maribo Sønderø "forstyrrede" den velfortjente aftensmad på atlaslejren. Foto: Svend Erik Mikkelsen

Sortspætte i redehul, Tisvilde Hegn, 28. april 2016.
Foto: Helle Dyrting

Sortspættehuller i død stamme i Tisvilde Hegn, 28. april 2016.
Foto Helle Dyrting

mange biotoper fra skov til klit. Nye arter for det dækkede område var rørhøg, sydlig blåhals og sortstrubet bynkefugl.

Med naturskolen på bredden af Maribo Sønder sø som base afholdt projektledelsen atlaslejr på Lolland-Falster 6.-12. juni. I alt blev 126 fuglearter registreret til Atlas III, heraf 104 som sandsynlige og/eller sikre. Mest udbredte art var solsort, som blev fundet i 53 kvadrater. Blåmejse blev dog fundet sikkert ynglende i flest kvadrater (38). Den store fremgang hos rødstjert i Danmark blev også afspejlet af lejrens resultater, hvor den blev fundet i 41 kvadrater, heraf sikkert ynglende i de 11. Rødtoppet fuglekonge blev fundet i hele 5 kvadrater, og med unger i to af dem. Sikre ynglefund blev også gjort af grå fluesnapper, vandrikse og skægmejsje, og hele 6 af fuglekonge.

Overraskende nok kunne almindeligvis udbredte arter som husskade kun findes i 16 kvadrater og agerhøne i kun 5. Ligeledes bekymrende er det, at bomlærke, bynkefugl og broget fluesnapper kun kunne findes i et enkelt kvadrat hver, og at dobbeltbekkasin, vagtel og græshoppesanger slet ikke blev registreret. Til gengæld blev deltagerne forkælet med daglige observationer af havørn, rød glente og rødhovdedet and. Nogle var heldige at støde på sort glente, drosselrørsanger, lille fluesnapper, ringdrossel, pirol og hedehøg. 18 lejrdeeltagere bidrog med stort engagement til, at der blev indtastet 2.883 observationer fra 76 kvadrater i atlasbasen, heraf 841 sikre, 317 sandsynlige og 1.727 mulige ynglefund. Der var målrettet indsats i 65 kvadrater, og sene TimeTælleTure blev udført i 28 af disse, hvilket var samtlige ledige sene TimeTælleTure på Lolland-Falster.

Følg med – og deltag lidt endnu - i Atlas III på www.DOFbasen.dk/atlas. Observationer fra hele atlasperioden, dvs. 1/3 2014-28/2 2018 kan indtastes i atlasbasen indtil 1/5 2018.

Traner ved yngleplads, opdaget på en TimeTælleTur i Halskov Vænge på Falster, juni 2016. Foto Luise Ekberg

Stor flagspætte der mader nyudfløjen unge - endnu et sikkert ynglefund gjort på atlaslejren på Lolland, 23. juni 2016. Foto: Svend Erik Mikkelsen

Øverst: Fjordterne, Nordhavnstippen, 18. maj 2016. Foto: Finn Carlsen
Nederst: Tårnfalk, Linnet ved Vejle, 16. marts 2016. Foto: Erik Borch

Skarvens ynglekolonier i 2016

Af Thomas Bregballe og Max Nitschke, Nationalt Center for
Miljø og Energi, Aarhus Universitet og Pro Insecta

Skarv, Næstved, 17. januar 2016. Foto: Steen E. Jensen

Indledning

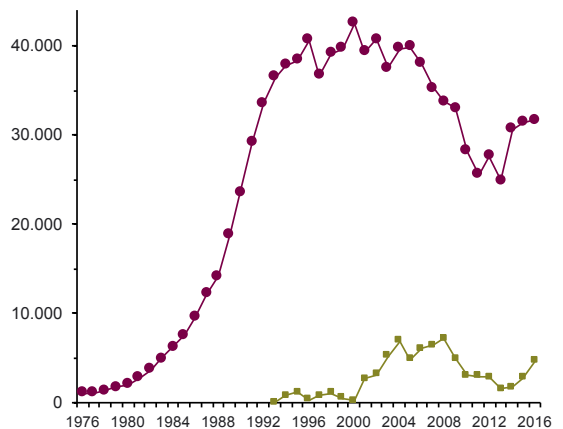
Skarvkolonierne i Danmark er blevet fulgt hvert år siden arten genetablerede sig som ynglefugl i Danmark i 1938. På foranledning af Naturstyrelsen koordineres optællingerne af Nationalt Center for Miljø og Energi (DCE) ved Aarhus Universitet. Omkring 60 ornitologer deltog i optællinger af skarvreder i 2016. De fleste – og især de større kolonier – tælles af ornitologer, der har flere års erfaring med at optælle reder i skarvkolonier. Tællingerne tilrettelægges så kolonierne så vidt muligt tælles på det tidspunkt af foråret, hvor antallet af reder kulminerer. Oplysninger om nye forsøg på kolonidannelse findes i nogle tilfælde via DOFbasen.

Status og udvikling

Optællingerne i 2016 viste, at ynglebestanden var gået en smule frem i forhold til de to foregående år (Fig. 1). I 2016 registreredes der således 31.682 skarvreder i Danmark. Dette svarede til en fremgang på 324 reder (1,0 %) sammenlignet med 2015. Dermed lå bestandsstørrelsen for tredje år i træk knap 5.000 par over 'lavpunktet' på omkring 26.400 par i 2010-2013.

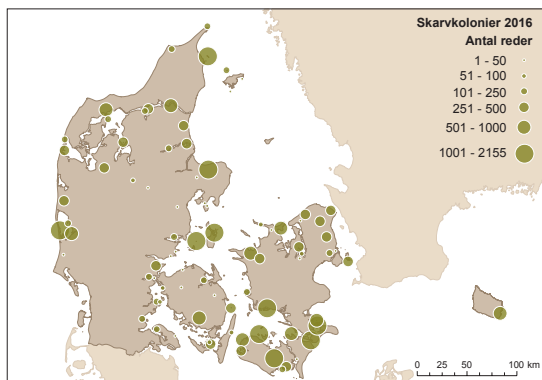
Som det var tilfældet i 2015 var antallet af ynglende skarver i 2016 gået tilbage i de centrale regioner,

Antal skarvreder

Figur 1. Udviklingen i antallet af skarvreder i Danmark fra 1976 til 2016. Antallet af reder, hvor skarver blev forhindret i at få unger, er vist med den nederste kurve - dette antal indgår i det samlede antal reder.

mens der var fremgang i det vestlige Jylland og i det sydøstlige Danmark. I 2016 var tilbagegangen i det sydvestlige Kattegat på 12 % (svarende til 580 par), i

Figur 2. Størrelse og placering af de danske skarvkolonier i 2016. Cirkulernes størrelse svarer til antallet af optalte reder.

regionen omfattende Lillebælt og Det Sydfynske Øhav var tilbagegangen på 17 % (594 par), og i det nordlige Sjælland var der en tilbagegang på 14 % (734 par). I det

nordlige Kattegat var yngleantallet stort set uændret i forhold til 2015 med en tilbagegang på 0,6 %. Der var fremgang i de øvrige tre regioner. Den største procentuelle og absolutte fremgang var på 20 % (1.681 par) og fandt sted i Smålandsfarvandet. I de vestjyske fjorde var der en fremgang på 14 % (svarende til 267 par), og i Limfjorden var der en fremgang på 11 % (312 par). I rapporten om ynglebestanden af skarver i Danmark i 2016 (Bregnballe & Nitschke 2016) er udviklingen i regionerne og i de enkelte kolonier nøjere beskrevet.

Kolonierne

Antallet af reder optalt i de enkelte kolonier er angivet i Tabel 1. Koloniernes udbredelse og omtrentlige størrelse er vist på kortet i Figur 2.

Antallet af lokaliteter, som havde ynglekolonier af skarver, var i 2016 steget til 83, hvilket er det hidtil største antal kolonier, vi har haft i Danmark.

I 2016 var der fire lokaliteter, som efter at have huset ynglende skarver i et eller flere år, blev opgivet som

Skarv, Vaserne, 21. september 2016. Foto: John Larsen

yngeplads. Alle fire lokaliteter var beliggende i regionen Sydvestlige Kattegat. Herudover blev der gjort forsøg på at danne nye kolonier på ni lokaliteter, hvor der ikke tidligere havde ynglet skarver. Disse lokaliteter var beliggende i Kattegat, Lillebælt-Fyn, i det nordlige Sjælland samt på Lolland. I 2016 vendte skarver atter tilbage for at yngle på fem lokaliteter, hvor skarverne havde været fraværende i ét eller flere år.

Som i de foregående år var kolonien i Stavns Fjord på Samsø den største med 2.155 reder (151 flere reder end i 2015). Den næststørste koloni i 2016 var kolonien ved Maribo Sønderløse på Lolland (1.582 reder), mens den tredjestørste var kolonien på Malurtholm ved Møn (1.422 reder).

I 10 af landets 83 skarvkolonier var der i 2016 flere end 1.000 reder. De husede tilsammen 13.383 ynglepar svarende til 42 % af alle ynglende skarver i Danmark. Det er en betydelig stigning i denne koloni-gruppens samlede andel i forhold til de forudgående år. I 2015 var andelen af reder i kolonier med over 1.000 reder således 36 %. I 2013 var der kun tre kolonier med over 1.000 reder. Trods dette er skarverne fortsat langt mere jævnt fordelt ud over landet i dag, end tilfældet var i 1980'erne og 1990'erne.

Forvaltende tiltag i kolonier i 2016

Hvert år gennemfører Naturstyrelsen indgreb i nogle bestemte danske skarvkolonier, hvor der er særligt store bekymringer for, at skarverne vil kunne skade fiskebestandene og dermed muligvis fiskeriet. Tiltagene finder sted for at undgå, at skarverne får succes med at etablere nye kolonier, og for at begrænse størrelsen af nogle af de eksisterende kolonier. I nogle af kolonierne, hvor skarverne har rede på jorden, består indgrebet i at sprøjte madolie på æggene, så de ikke klækker.

I 2016 foretog Naturstyrelsen selv forvaltende tiltag i 10 kolonier, og i yderligere ni tilfælde fik private lodsejere tilladelse til selv at gennemføre tiltag. I de 19 kolonier, hvor indgreb fandt sted, blev i alt 4.668 reder berørt af tiltagene. Det svarer til 15 % af alle rederne i landet. Det samlede antal regulerede reder var i 2016 større end i årene 2010-2015, men lavere end i perioden 2003-2009, hvor 4.800-7.200 reder årligt blev udsat for regulerende tiltag.

For hovedparten af rederne (92 %) bestod indgrebet i, at æggene blev olieret. Tiltagene udført af private lodsejere omfattede bortskydning (107 skarver nedlagt), fjernelse af reder (165 reder), fjernelse af unger (i 12 reder), fjernelse af æg (i 100 reder) og oliering (æggene i 4.284 reder).

Referencer

- Bregnballe, T. & Nitschke, M. 2016. Danmarks ynglebestand af skarver 2016. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, 36 s. - Teknisk rapport fra DCE Nationalt Center for Miljø og Energi nr. 87. <http://dce2.au.dk/pub/TR87.pdf>

Region	Lokalitet	2016
Vestlige Jylland		
	Havrvig Polde	1222
	Høj Sande	582
	Tim Enge	265
	Klægbanken	148
	Storeholm, Filso Mellemsø	18
Limfjorden		
	Melsing	990
	Flyndersø	485
	Rønholm	381
	Rotholmene	270
	Rønland Sandø	260
	Ejerslev Røn	230
	Agger Tange	220
	Vårholm	117
	Hald Sø	91
Nordlige Kattegat		
	Hirsholmene	1252
	Fuglsø Mose	1151
	Rørdal Lergrave	633
	Treskelbakkeholm	283
	Toftesø	281
	Skagen Nordstrand	248
	Kielstrup Sø	210
	Ndr. Rønner	140
	Hirtshals	121
	Sdr. Rønner	50
	Knogen, Læsø	31
	Pindstrup	8
Sydvestlige Kattegat		
	Stavns Fjord	2155
	Svanegrunden	1069
	Rands Fjord	398
	Vorsø	240
	Vigelso	171
	Ashåb	26
	Mågeørne	24
	Vængesø	16
	Rønner, Begtrup Vig	12
	Tange Sø	3
	Barrit	3
	Nørrestrand, Horsens	2
	Brabrand Sø	1
Lillebælt og sydlige Fyn		
	Brændegård Sø	987
	Vresen	474
	Grensholm, Det Sydøstlige Øhav	415
	Linderum	250
	Hopsø	226
	Olde Nor	143
	Kidholmene	105
	Føns Vang, SV for Nørre Aaby	94
	L. Græsholm ved Bredholm	84
	Bastholm incl. Arø Kalv	74
	Botofte Skovmose, Langeland	55
	Fæno	5
	Vomme Sø, Rønninge	4
	Oleskobbøl, Als	2
	Andebølle	1
Nordlige Sjælland		
	Saltbækvig Sydøst	800
	Hovvig	772
	Hølløse Bredning	490
	Skarresø	474
	Selsø	356
	Hellebæk Skov	354
	Esrum Sø	298
	Vaserne	275
	Peberholm, Øresund	265
	Højbjerg Skov, Korsør	242
	Damhussøen	125
	Overby, Sjællands Odde	81
	Bognæs	57
	Sortedamssøen	49
	Svogerslev Sø, Roskilde	33
	Arresø ved Arresøkanal	7
	Gudmindrup	2
Sydøstlige Danmark		
	Maribo Sønderløse	1582
	Malurtholm	1422
	Råge Sande	1216
	Ormø	1207
	Tyrholm	1107
	Dyrefod	811
	Ågholm	791
	Vensholm	558
	Hundemyre, Bornholm	558
	Alholm	460
	Nakskov Fjord	362
	Lindholm, Syd-Lolland	200
	Strandby, Guldborgsund	4

Optællinger af ynglefugle i Vadehavet 2016

Af Ole Thorup¹ & Thomas Bregnballe²

¹Amphi Consult, ²Institut for Bioscience, Aarhus Universitet

Indledning

I forbindelse med den trilaterale overvågning af det samlede vadehav, som også omfatter de tyske og hollandske dele, bliver der hvert år optalt ynglefugle i den danske del af Vadehavet. De årlige optællinger omfatter ikke alle arter og alle ynglelokaliteter i den danske del af Vadehavet, men hvert sjette år bliver alle ynglende vadefugle, måger og ternere samt enkelte andre arter optalt på samtlige lokaliteter. Den seneste totaloptælling fandt sted i 2012. Den årlige optælling omfatter de kolonirugende fugle, nogle udvalgte fåtalige arter i deres vigtigste yngleområder, og inden for 11 kontrolområder foretages der en optælling af alle ynglende vadefugle og andre udvalgte vandfuglearter (bl.a. gravand og ederfugl). Optællingsprogrammet blev startet i 1995 og har haft fuldt omfang siden 1996.

Optællingerne udføres af ornitologer fra Amphi Consult og fra Dansk Ornitologisk Forenings lokale netværk samt af optællere fra Institut for Bioscience,

Aarhus Universitet, Naturstyrelsen (nu Styrelsen for Vand- og Naturforvaltning) og Nationalpark Vadehavet.

I dette notat bringes oversigtstabeller over årets resultater fra ynglefugletællingerne i Vadehavet (herafter blot omtalt som Vadehavet). Tabellerne indeholder også oplysninger om arternes yngleforekomst i tidligere år. For udvalgte arter uddybes årets resultat, og det sættes i perspektiv i forhold til resultaterne fra tidligere tællinger.

De kolonirugende ynglefugle

Denne gruppe omfatter alle arter af måger og ternere samt skarv, skestork, klyde og hvidbrystet præstekrave. Yngleforekomsten af hvidbrystet præstekrave, havterne og dværgterne i 2016 samt i tidligere år og perioder fremgår af Tabel 1. Forekomsten af de andre arter af kolonirugende ynglefugle er givet i Tabel 2.

I 2016 ynglede hvidbrystet præstekrave i højere antal i Vadehavet end registreret i de foregående 13 år. Foto: Eigil Ødegaard

Tabel 1. Antal ynglepar af de tre arter af kolonifugle, som især er knyttet til strandene i Vadehavet, 1996-2016. I tabellen er vist gennemsnitstal for fire fireårs-perioder og antal optalte ynglepar for hvert år efter 2011.

Hvidbrystet præstekrave	1996-1999	2000-2003	2004-2007	2008-2011	2012	2013	2014	2015	2016
Fanø, nordvest	16	14	4	7	7	2	17	11	17
Fanø, sydvest	0	1	0	0	1	0	0	2	1
Fanø, Vest- og Østkeldsand	0	1	0	0	0	0	1	0	2
Rømø, nordvest	20	25	24	16	5	19	17	15	11
Rømø Vesterhavsstrand syd for Lakolk	5	18	13	19	34	18	17	22	40
Rømø Sønderland	16	24	11	13	8	3	13	4	3
Skallingen	0	0	0	0	1	1	0	0	0
Rømødæmningen	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Margrethe Kog	1	2	2	0	0	0	0	0	0
Forland, Vidåslusen	0	1	1	0	0	0	0	0	0
I alt	58	86	55	55	56	43	65	54	74

Havterne	1996-1999	2000-2003	2004-2007	2008-2011	2012	2013	2014	2015	2016
Langli	184	126	119	135	48	22	6	8	3
Fanø nord	36	23	7	5	3	4	4	1	0
Fanø, Keldsand og Trinden	143	148	6	4	0	0	3	0	0
Peter Meyers Sand	215	197	417	53	39	43	35	22	49
Langejord							87	6	50
Mandø inkl. Låningsvejen	116	158	146	251	99	29	36	150	103
Koresand				17	+	175	174	35	7
Rømø nord og nordvest	305	190	84	45	27	8	9	19	18
Rømø Vesterhavsstrand syd for Lakolk	72	26	11	12	14	5	3	12	10
Jordsand				3			0		5
Esbjerg Havn	6	21	92	108	129	185	238	209	231
Forlande og klæggrave Esbjerg-Vidåen	1	0	1	5	9	3	3	3	0
Margrethe Kog	16	2	7	0	1	0	1	0	0
I alt	1.094	891	890	638	369	474	599	465	476

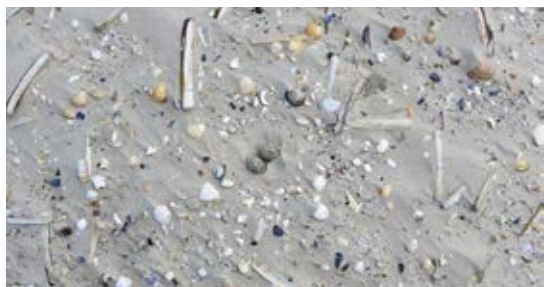
Dværgterne	1996-1999	2000-2003	2004-2007	2008-2011	2012	2013	2014	2015	2016
Langli	0	0	5	3	0	0	0	0	0
Fanø nord	61	28	13	35	25	12	25	22	57
Fanø, Sønderho, Keldsand og Trinden	14	23	3	10	0	0	4	10	12
Peter Meyers Sand	12	12	61	4	9	8	3	1	2
Langejord							7	0	6
Mandø	0	0	1	2	0	0	0	0	0
Koresand				12	+	2	4	0	3
Rømø nord og nordvest	70	76	12	33	23	31	28	32	54
Rømø Vesterhavsstrand syd for Lakolk	20	48	36	50	52	23	14	30	50
Skallingen	15	11	9	5	3	2	10	0	5
Esbjerg Havn-Sædding Strand	42	8	18	3	1	2	2	1	1
Forlande og klæggrave Esbjerg-Vidåen	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Margrethe Kog	0	1	1	0	0	0	0	0	0
I alt	234	207	159	157	113	80	97	96	190

Udsnit af Grønningen, der udgør den nordlige ende af Fanø. På forstranden og/eller i sandet med muslingeskaller inde på strandengen gør dværgterne næsten hvert år forsøg på at etablere koloni. Foto: Ulf M. Berthelsen

Tabel 2. Antal ynglepar af øvrige kolonirugende fugle i Vadehavet 2016. I en række af de dækkede områder, som også er med i tabellen, var der ikke yngleforekomst af kolonirugende fugle i 2016. Øerne er listet under den vandrette strek.

	Skestork	Klyde	Sorthovedet måge	Hættemåge	Stormmåge	Sildemåge	Sølvmåge	Svartbag	Sandterne	Splitterne	Fjordterne	Sortterne	Hvidvingetterne
Lokalitet/område													
Margrethe Kog/Saltvandssøen		17			1								
Tøndermarsken, i øvrigt											1	28	
Ballummarsken med klæggrave		4									32		
Forland Rømodæmningen-Rejsby Å													
Gl. Hviding Engsø-Rejsby klæggrav og enge								1					
Forland Vilslev-Råhede Vade		4		6									
Ribemarsken mm med klæggrave		33											
Sneum klæggrav og enge			5	16.226			13						
Esbjerg Havn					7		36				45		
Marbæksøerne													
Skallingen													
Langli	10	7			572	1.236	7.662	1					
Fanø nord og nordøst		29			1								
Fanø midt og syd		22		29									
Peter Meyers Sand		11					19	4					
Keldsand/Trinden													
Mandø inkl. Låningsvejen	3	86		324	300	22	572	7			26		
Koresand					4								
Rømø		12		61	12	1	8				1		
Jordsand							106	2					
2016 total	13	225	5	16.646	897	1.259	8.416	15	0	0	105	28	0
2015 total	29	262	10	13.478	1.005	1.572	10.619	12	0	137	96	16	1
2014 total	25	275	6	11.126	1.264	1.632	7.687	10	0	0	71	39	0
2013 total	50	299	11	9.035	1.305	2.492	8.722	13	0	287	74	36	0
2012 total	23	280	11	11.037	1.266	1.788	9.862	10	0	147	88	45	0
2011 total	44	307	8	9.002	1.330	2.003	6.832	4	0	1.072	47	27	0
2006-2010 gennemsnit	5	426	5	7.934	1.783	965	5.711	6	0	2.468	39	14	0
2001-2005 gennemsnit	0	541	2	7.900	2.187	486	3.769	4	1	643	55	18	0
1996-2000 gennemsnit	0	806	0	9.839	1.679	140	2.832	3	8	1.210	149	27	4

En dværgternerede med 2 æg. Selv kolonier som denne, der er etableret isoleret på Søren Jessens Sand og beliggende over 1.000 meter fra nærmeste område med vegetation, risikerer at blive udsat for prædation fra ræv. I 2016 var ynglesuccesen i denne koloni dog god. Foto: Ulf M. Berthelsen.

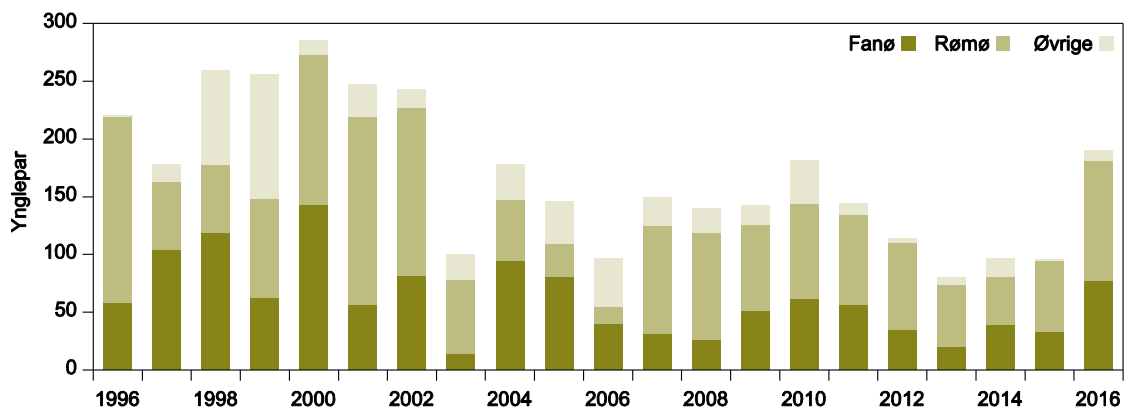
I det følgende omtales det forholdsvis store antal hvidbrystede præstekraver og dværgterner, der ynglende i Vadehavet i 2016. Desuden omtales udviklingen i antallet af ynglende hættemåger især i Sneum Klæggrav.

Mange hvidbrystede præstekraver

Der blev optalt 74 par hvidbrystede præstekraver i 2016, 20 på Fanø og 54 på Rømø (Tabel 1). Det er et forholdsvis højt antal ynglepar sammenlignet med de øvrige år. Inden for perioden 1996-2015 er der kun i de 4 ynglesæsoner 1999-2002 registreret flere ynglepar end i 2016.

I rederne hos de 20 par på Fanø klækkede der ca. 40 æg, og mindst 7 af ungerne blev flyvefærdige.

Figur 1. Antal ynglepar af dværgterne i Vadehavet 1996-2016 opdelt på Fanø, Rømø og øvrige yngleområder. I 1998 og 1999 var der en stor koloni på en mole i Esbjerg Havn. Herudover har det vigtigste yngleområde udenfor Fanø og Rømø været stranden på sydvestspidsen af Skallingen.

Af de 54 par på Rømø ynglede 30 par koncentreret på den vestligste del af Sønderstrand sammen med dværgterne. Dette yngleområde blev markeret og indhegnet for at begrænse antallet af forstyrrelser fra strandgæster. Ynglesuccesen blev ikke undersøgt, men der blev set flere små unger på stranden.

Hvidbrystet præstekrave flytter meget mellem de forskellige yngleområder i Vadehavet. 5 af ca. 30 små unger, der blev mærket i Beltringhøder Koog i Tyskland i 2013, blev observeret som voksne ynglefugle på det sydlige Rømø i 2016.

Største antal dværgterner i 14 år

Der blev optalt 190 par dværgterner i Vadehavet i 2016 (Tabel 1), og det er det største antal siden 2002, hvor der ynglede 243 par (Figur 1). Den største koloni fandtes på Søren Jessens Sand med 57 par. På Rømø Sønderstrand var der en koloni på 36 par, mens der på Juvre Sand ynglede 29 par og på Rømø Nordveststrand 25 par.

De største kolonier blev markeret med indhegninger for at begrænse forstyrrelserne fra strandgæster. På Rømø blev ynglesuccesen ikke undersøgt, mens

Vade- og andefugle, Ballum Forland, 1. maj 2016. Foto: Bo L. Christiansen

Et udsnit af hattermålgekolonien på en af øerne i Sneum Klæggrav i 2016. Fotoet er taget fra en lille drone i forbindelse med at afprøve fordele og ulemper ved at anvende drone til optælling af mågekolonier. Efter hjemkomst blev antallet af voksne måger, der stod inde i kolonien eller lå på rede, talt op på fotos som dette. De tal, der er anvendt ved opgørelsen af antal ynglepar i Vadehavet, hidrører fra tal indsamlet ved den gængse metode. Foto: Lars Maltha Rasmussen

den store koloni på Søren Jessens Sand og to mindre kolonier syd for Sønderho på i alt 14 par blev besøgt regelmæssigt. Kolonien på Søren Jessens Sand havde en usædvanlig høj ynglesucces bl.a. på grund af varmt og stille vejr i maj og første halvdel af juni. Mindst 20-30 unger blev flyvefærdige, sandsynligvis væsentligt flere.

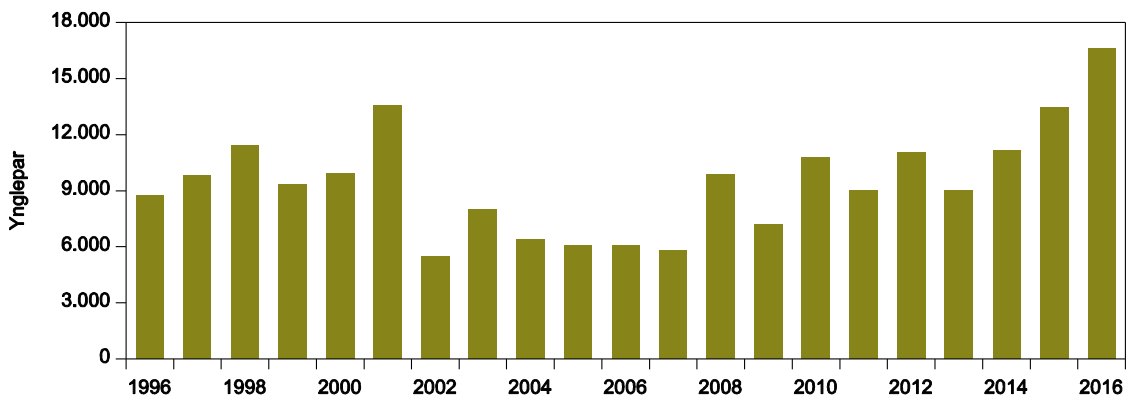
På Sønderho Strand ynglede 4 par lige vest for strømmenden ved Vestkeldsand, og disse reder blev indhegnet for at begrænse forstyrrelsen. Straks efter klækning førte de voksne fugle alle ungerne over til Vestkeldsand, hvor yderligere 8 par ynglede. Også dværgterneerne i disse to kolonier havde god ynglesucces. Det vurderes, at ca. 10 kuld unger blev flyvefærdige.

Kæmpestor koloni af hattermålge i Sneum Klæggrav

De senere år har hattermålgerne haft nogle gode ynglesæsoner i Sneum Klæggrav, og kolonien er vokset hvert år siden 2009. I 2016 blev der optalt 16.226 par (Tabel 2), og det er – så vidt vi ved – den største koloni, der har været i Vadehavet. Totaltallet for Vadehavet i 2016 var på 16.621 par, og det er det største antal, der

I forgrunden ses Sneum Klæggrav og baggrunden ses Vadehavet vest for Darum. Den store koloni af hattermålge, der i 2016 blev opgjort til at have huset 16.226 ynglepar, findes på øerne i klæggraven. Vegetationen i klæggraven plejes for at tilgodese de ynglende fugle. Fotoet er taget fra nord mod syd med en drone. Foto: Lars Maltha Rasmussen

Figur 2. Antal ynglepar af hættemåge i Vadehavet 1996-2016.

er registreret siden de organiserede tællinger af kolonifugle i Vadehavet blev påbegyndt i 1996. Vadehavet er den eneste region i Danmark, hvor antallet af ynglende hættemåger ikke er gået tilbage (se Bregnballe m.fl. 2015).

I årene 2014, 2015 og 2016 har de ynglende hættemåger været mere koncentreret på én lokalitet end nogensinde før. Da ynglede henholdsvis 90%, 96% og 98% af Vadehavets hættemåger i Sneum Klæggrav. I 2001, et andet år med mange hættemåger, var det på Langli, at der var exceptionelt mange ynglende hættemåger, og da fandtes 69% af Vadehavets hættemåger på denne ø. Når ynglefuglene er så koncentrerede, bliver de meget sårbare overfor helt lokale negative ændringer i yngleforholdene, og antallet af ynglefugle i Vadehavet svinger da også ganske meget fra år til år (Figur 2). At ynglefuglene koncentrerer, men går frem antalsmæssigt, kunne være et tegn på, at sikre ynglesteder uden regelmæssige besøg af pattedyrprædatorer ikke findes ret mange steder i Vadehavet, mens de øvrige leveforhold for hættemåge er gode i Vadehavet. Hvis selve Vadehavet er artens

primære fourageringsområde, er hættemågerne måske ikke her så afhængige af formen for landbrugsdrift i naboområderne, som de er mange andre steder i Danmark (jf. Bregnballe m.fl. 2015).

Udvalgte fåtallige arter

Stor kobbersnepe, brushane og engryle er tre fåtallige og sårbare arter af engfugle. I Vadehavet optælles de årligt i deres vigtigste yngleområder (Tabel 3 og 4).

Sammenlignet med 2015 var der i 2016 flere store kobbersnepper i Tøndermarsken og også lidt flere på Mandø, hvorimod antallet i de optalte områder på Rømø var lavere i 2016 end i 2015.

Brushane er tæt på at være forsvundet som ynglefugl fra Vadehavet. Fire hunner af brushane ved Gammel Hviding Engsø var de eneste brushans, der blev set, efter at de nordlige trægæster havde forladt Danmark. Det blev ikke undersøgt, om de forsøgte at yngle.

I det følgende gives en mere uddybende beskrivelse af udviklingen i yngleforekomsten af engryle i Vadehavet.

Tabel 3. Antal ynglepar af stor kobbersnepe optalt i Vadehavet ved de årlige deloptællinger i 2015 og 2016, og antallet ved de totale tællinger i 1996, 2001, 2006 og 2012

	1996	2001	2006	2012	2015	2016
Vilslev Enge	10	0	0	0	0	0
Jedsted Forland/Ribemarsken nord	8	1	0	0	1	0
Mandø Hølade/Ribemarsken syd	3	6	3	3	1	1
Mandø	22	90	72	101	45	51
V. Vedsted-Gl. Hviding Enge og Engsø	2	0	0	0	2	2
Husum Enge, kontrolområde	9	3	0	1	0	2
Ballum Forland	1	1	0	0	0	0
Rømø Nørreland, kontrolområde	4	6	2	4	1	2
Rømø Nørreland, SV og SØ	10	23	16	26	28	10
Rømø Nordveststrand	0	0	0	0	0	4
Rømø Sønderland	27	23	2	5	1	3
Saltvandssøen/Margrethekog	30	42	46	27	26	32
Tøndermarsken, ydre koge	65	83	80	108	66	87
I alt	191	278	221	275	171	194
I alt Vadehavet totale optællinger	257	312	263	299	-	-

Tabel 4. Optalte ynglefugle af brushane (ynglehunner) og engryle (par) i 2016 i nogle områder, hvor arterne specialoptælles hvert år. Desuden antal fra de foregående år. I 1996, 2001, 2006 og 2012 var der totale tællinger, i 1991 var der en delvis tælling. Ingen angivelse markerer manglende optælling.

Brushane														
	1991	1996	2001	2002	2003	2006	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Grønningen, Fanø	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Rømø Nørreland	5		3	4	4	3	1	1	0	1	0	0	0	0
Rømø Sønderland	7	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0
Råhede Vade	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0
Tøndermarsken Ydre Koge	12	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Margrethekog-Saltvandssøen	7	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0
I alt årligt overvågede lokaliteter	31	-	3	5	4	3	1	1	0	4	2	0	0	0
Skallingen	0	0	0			2				0				
Måde Enge	2	0	0			0			0	0				
Nr. Farup Enge	15	3	0			2	0	0	0	1	0	0	0	0
Gl. Hviding-Råhede Enge		0	0			0	0	1	3	1	0	0	0	4
Astrup Forland	2	0	0			0				0				
Magisterkogen	13	5	0			0				0				
Mandø koge	10	0	0			3	1	2	0	1	0	0	2	0
Brushane i alt Vadehavet	73	8	3			10				7				
Engryle														
	1991	1996	2001	2002	2003	2006	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Fanø nordspidsen	10	7	6	0	1	0	0	0	0	0	0	0	1	0
Rømø Nørreland	14	9	8	8	6	6	2	3	4	4	3	4	2	3
Rømø Sønderland	6	9	4	8	7	5	5	3	3	4	4	3	2	3
Rømø Nordveststrand	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2
Rømø Havsand-Vesterstrand	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0
Jedsted Forland	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Råhede Vade	1	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1
I alt årligt overvågede lokaliteter	32	26	19	16	14	11	7	6	7	9	7	8	5	9
Mandø	1	0	1			0				0				
Stormengene-Helmodde Marsk	2	0	0			0				0				
Måde Enge	0	1	0			0				0				
Mandø Hølade-Indvindingen	2	1	0			0				0				
Astrup Forland	1	0	0			0				0				
Margrethekog	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Nr. Farup Enge		0	0			1	0	0	0	0	0	0	0	0
Engryle i alt Vadehavet	39	28	20			12				9				

Lille, men stabilt antal af engryle de senere år

Der fandtes 9 territorier af engryle i 2016, hvoraf de 8 var på Rømø (Tabel 4). For første gang blev der registreret fugle med yngleadfærd ude i den nyopvoksede strandeng på det nordvestlige Rømø, hvor der blev kortlagt 2 spilleterritorier. På det sydlige Rømø Nørreland fandtes 3 par, mens der blev registreret 3 par på Rømø Sønderland. Udenfor Rømø blev der herudover registreret 1 par på Råhede Vade.

Siden 2007 har antallet af ynglepar i Vadehavet ligget på mellem 5 og 10 par uden nogen tendens til fremgang eller tilbagegang. Fra 1970'erne til 2001 var antallet dog væsentligt højere. 1977 er det første år, hvor engryle blev optalt i hovedparten af artens yngleområder, og der fandtes dette år 52 par i Vadehavet. Halvdelen ynglede på Fanø og Rømø. I 1980 var antallet faldet til 37 par, og to-tredjedele ynglede nu på Fanø, Rømø og den nyetablerede Margrethe Kog. Figur 3 viser udviklingen i antal ynglepar i de fire vigtigste yngleområder i det danske Vadehav

Brushane. Siden midten af 1990'erne har der ikke været registreret over 10 ynglepar i Vadehavet. Foto: Torben Andersen.

Flyvende rødben, Ballum Forland, 1. maj 2016. Foto: Bo L. Christiansen

og i Rickelsbüller Koog lige syd for den dansk-tyske grænse, der er den sidste faste ynglelokalitet for engryle i det tyske Vadehav.

På det nordlige Fanø ynglede der mellem 4 og 7 par de fleste år mellem 1977 og 2001, mens der 1989-1994

ynglede en del flere (Figur 3). Efter 2001 ynglede engryle pludselig ikke længere fast i området, og artens forsvinden faldt sammen med aftagende græsning og tilgroning i det tidligere kerneområde på det vestlige Grønningen. De seneste år er græsningen blevet

Stor kobbersnepe, Vadehavet, 17. april 2016. Foto: Eva F. Henriksen

forbedret, og der er nu igen god ynglehabitat i det tidligere yngleområde, men arten er ikke vendt tilbage som fast ynglefugl, selv om der yngede et par på nyopvokset strandeng mod vest i 2015.

På det nordlige Rømø yngede mellem 10 og 20 par de fleste år frem til 2000. Fra 2001 til 2007 faldt antallet til det nuværende niveau på 2-5 par (Figur 3). På det sydlige Rømø har der ynglet op til 11 par; siden 2009 har antallet dog været nede på 2-5 par (Figur 3).

I de nyinddagede områder Margrethe Kog og Rickelsbüller Koog yngede der de fleste år efter ind-digningen i 1979 1-4 par engryle hver et sted frem til 1995 (Figur 3). Begge steder groede yngleområderne til midt i 1990'erne på grund af utilstrækkelig og uegnet græsning, og arten forsvandt som ynglefugl. I Rickelsbüller Koog blev der efter 2005 skiftet til en mere engfuglevenlig drift: Fåregræsning ændredes til kreaturgræsning, og der blev tilbageholdt mere vand på engene i yngletiden. Engryle vendte tilbage som ynglefugl, og siden 2009 har der ynglet 3-5 par.

Alle yngleområder på Rømø er privatejede, og der er ingen græsningsaftaler med lodsejerne, der sikrer en græsning, der er velegnet for engryle. I dele af

Rømø Sønderland er græsning ophørt, og nogle tidligere ynglesteder for engryle er under tilgroning.

De vidt udbredte vadefugle

Siden optællingsprogrammet startede i 1995, er de tre vidt udbredte vadefuglearter, strandskade, vibe og rødben, optalt hvert år i 11 kontrolområder. 8 af kontrolområderne ligger på strandenge, 2 ligger i marsken, og det sidste omfatter både strandeng og klitter. Med nogle mindre svingninger har antallet af rødben været på samme niveau de fleste år i perioden 1995-2016. Dog var indekset i årene 1998-2001 noget højere (Figur 4).

Derimod er der meget færre strandskader og viber i 2016, end der var ved programmets start i 1995. I 2016 var der mindre end halvt så mange strandskader (indeks 41) og viber (indeks 43) som i perioden 1996-1997.

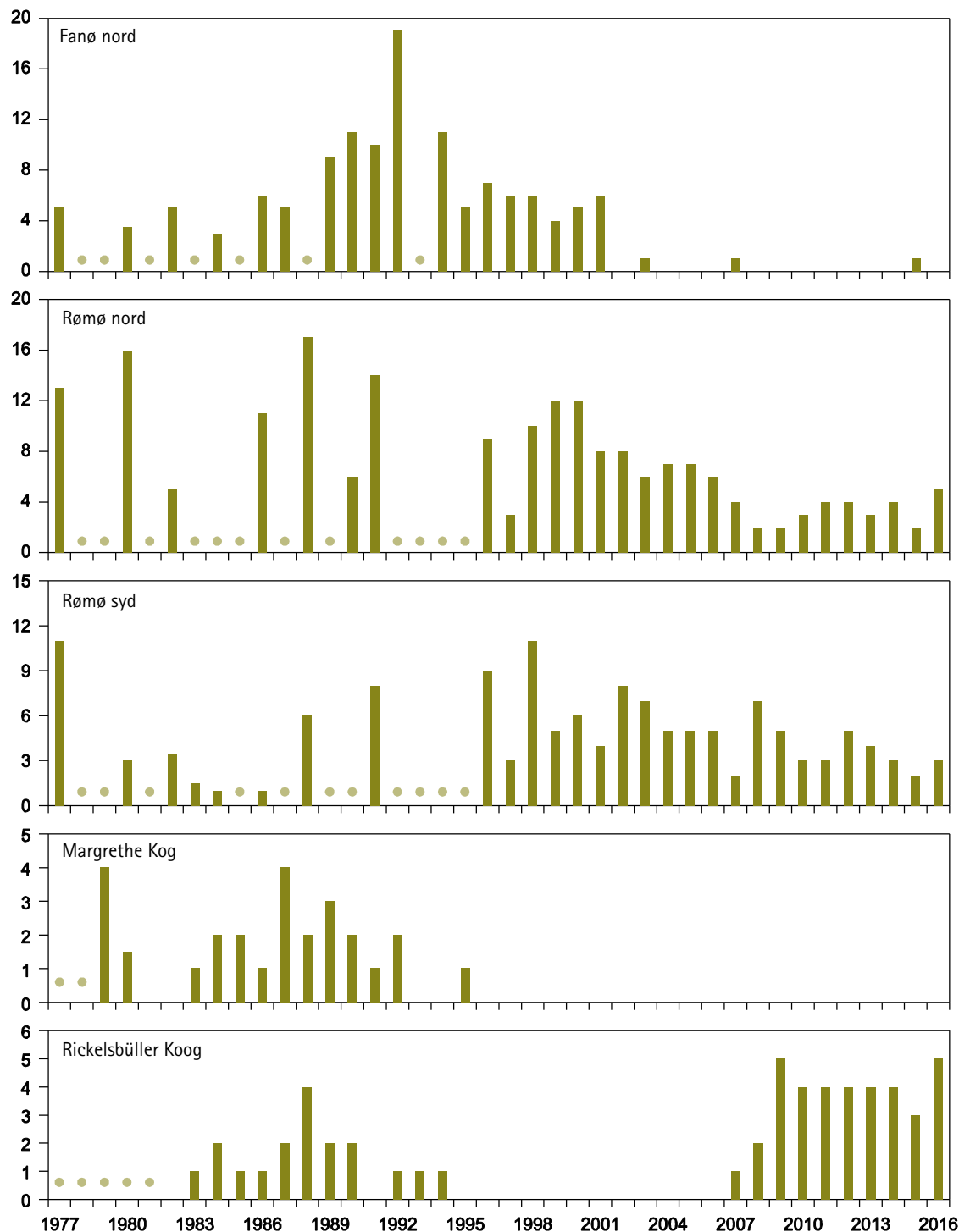
De ændringer i antallet af ynglefugle, der ses i kontrolområderne, ser ud til at afspejle den bestandsudvikling, der fremgår af de mindre hyppigt gennemførte totale tællinger i Vadehavet. Sammenlignet med tællingerne i 1996 var der ved den sidste totale tælling i 2012

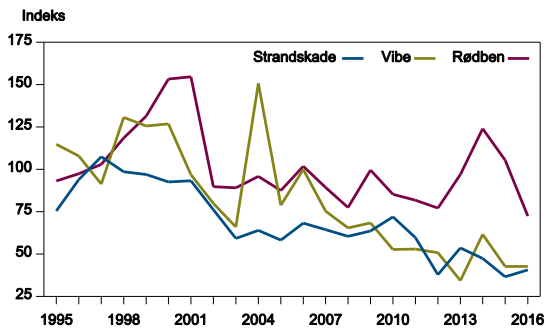

Antallet af ynglende viber i vadehavsregionen er gået tilbage, især efter 2006, se Fig. 4. Tilbagegangen knytter sig formentlig først og fremmest til ændringer i landbrugsdriften. Foto: Eva Foss Henriksen.

Figur 3. Antal ynglepar af engrylle i de fire vigtigste yngleområder i det danske vadehav og i det sidste faste yngleområde i det tyske vadehav – Rickelsbüller Koog, der grænser op til Margrethe Kog i Danmark. Prikker over x-aksen angiver år, hvor antallet af ynglepar ikke blev opgjort. I år uden prikker eller søjler var der 0 ynglepar.

Ynglepar

Figur 4. Indeks for ynglende strandskade, vibe og rødben optalt i 11 kontrolområder i Vadehavet i perioden 1995-2016. Indeks = 100 er middeltallet for 1996 og 1997, og det viste indeks er gennemsnittet af indeksene for hvert område.

52% færre strandskader (60% færre ifølge indekset), 48% færre viber (53% færre ifølge indekset) og 27% færre rødben (21% færre ifølge indekset). Indekset var nogenlunde det samme i 2016 som i 2012 for alle tre arter.

De vigtigste påvirkninger af antallet af ynglefugle synes at være forskellige for de tre arter (Thorup & Laursen 2008). To forhold synes at være de vigtigste for strandskade: Arten er særlig sårbar overfor prædation af æggene fra rovpattedyr, der synes at være blevet mere talrige i Vadehavsområdet i de seneste 20 år, og herudover er der indikationer på, at det omfattende muslingefiskeri, der fandt sted i Holland over en årrække, førte til nedsat vinteroverlevelse blandt Vadehavets strandskader. Den vigtigste påvirkning af antallet af ynglefugle hos vibe er ændringer i landbrugsdriften. De seneste 20 år har de fleste viber

i Vadehavet ynglet på dyrkede marker, og her har skiftet fra vårafgrøder til vinterafgrøder og en øget brug af tromling af nysåede vårafgrødemarker forringet yngle mulighederne i Vadehavet markant. Rødben yngler primært på strandenge og har velcamouflerede reder. Arten er derfor ikke i samme grad påvirket negativt af forekomst af flere pattedyrprædatorer eller ændringer i landbrugsdriften.

Tak

Udenfor optællingsprogrammet har Ulf M. Berthelsen og Kim Fischer bidraget med ynglefugleoplysninger, bl.a. om ynglesucces hos hhv. dværgerterne og hvidbrystet præstekrave på Fanø. Thorkil Brandt aflæste flere farvemærkede hvidbrystet præstekrave på Rømø, og Dominic Cimiotti oplyste om, hvor de var blevet mærket. Jutta Hansen og Walther Petersen-Andresen stillede ynglefugledata fra Rickelsbüller Koog til rådighed. Tak til Torben Andersen, Ulf M. Berthelsen, Eva Foss Henriksen og Lars Maltha Rasmussen, der venligst har stillet deres fotos til rådighed.

Referencer

- Bregnballe, T., Jørgensen, H. E., Christensen, H. & Drachmann, J. 2015: Udviklingen i ynglebestanden af Hættemåger i Danmark 1970-2010. - Dansk Ornitologisk Forenings Tidsskrift 109: 179-192.
- Thorup, O. & Laursen, K. 2008: Status of breeding Oystercatcher *Haematopus ostralegus*, Lapwing *Vanellus vanellus*, Black-tailed Godwit *Limosa limosa*, and Redshank *Tringa totanus* in the Danish Wadden Sea in 2006. - Dansk Ornitologisk Forenings Tidsskrift 102: 255-267.

Fødesøgende klyde, Ballum Forland, 17. september 2016. Foto: Bo L. Christiansen

Vandrefalkepanik i en flok hjejler, Ballum Forland, 17. september 2016. Foto: Bo L. Christiansen

Danske Fuglestationer – 2016

Redigeret af Peter Lange

Indledning

Til Fugleåret 2016 har vi modtaget årsberetninger fra alle aktive stationer, på nær Christiansø. Den aktuelle dækning og aktivitet i 2016 vil fremgå af de enkelte afsnit.

Statsejede Fuglestationer:

Tipperne

Tipperne er i dag eneste tilbageværende statsdrevne naturvidenskabelige feltstation. Tipperne hører under Miljøministeriet og administreres af Naturstyrelsen, der står for opsyn og pleje samt publikumsfaciliteter. Fuglelivet på Tipperne overvåges af ornitologer, der er ansat af Amphi Consult og udfører opgaverne for Nationalt Center for Miljø og Energi, Aarhus Universitet (tidl.: DMU), der udfører forskning vedr. vandfugle i området.

Dansk Ornitologisk Forenings Fuglestationer:

Gedser Fuglestation

Fuglestationen blev etableret i 1995 og har siden 2001 haft til huse ved Gedser Fyr. De primære formål er at monitere fugletrækket gennem trækobservationer og standardiseret ringmærkning forår og efterår samt formidling af naturen for skoler, grupper, lokale folk og turister. Fuglestationens daglige leder er Hans Lind. Aktivitetsniveauet er steget betydeligt de senere år. Webadresse: <http://www.gedserfuglestation.dk>

Keldsnor Fuglestation

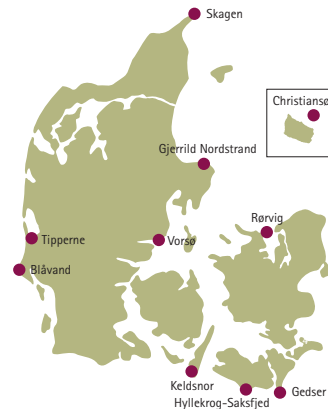
Fuglestationen blev etableret i 1995, og drives af DOF Fyn med Jacob Sterup som leder. Webadresse: <http://www.doffyn.dk/knf/>.

Blåvand Fuglestation

Etableret af DOF i 1963 og har haft til huse i de gamle fyrboliger siden 1968. Daglig leder er Bent Jakobsen. Webadresse: blavandfuglestation.dk

Skagen Fuglestation

DOF har siden 2009 drevet fuglestationsvirksomhed i Skagen med en lønnet observatør og en ringmærker i foråret og en observatør i efteråret. I de senere år er der arbejdet mod at åbne et trækfuglecenter i Det Grå Fyr, hvor også fuglestationen skal have lokaler. Åbningen af centret er planlagt til maj 2017. For Skagen Fuglestation blev 2016 året, hvor DOF i samarbejde med Friluftsrådet for første gang i foreningens historie kunne ansætte en fuldtidsbeskæftiget naturvejleder og fuglestationsleder. Valget faldt på Simon Sigaard Christiansen, som tiltrådte pr. 1. november. Webadresse: www.skagenfuglestation.dk

Frivillige/private Fuglestationer:

Christiansø Feltstation

Christiansø Naturvidenskabelige Feltstation (CHNF) er en privat almenyttig forening. Peter Lyngs er feltstationens daglige leder. Der udgives ingen årsrapporter, men data indtastes dagligt på foreningens webside. Der foregår ikke længere systematisk ringmærkning på øerne. Webadresse: <http://chnf.dk>. Der er ikke indsendt beretning fra Christiansø Feltstation til Fugleåret.

Rørvig Fuglestation

Rørvig Fuglestation er en lokal forening, hvis formål er at udforske fuglelivet på Rørvig-halvøen. Formand for foreningen er Peter Ellegård Larsen. Foreningen udgiver hvert år en rapport over årets observationer. Webadresse: <http://rfst.dk/>

Hyllekrog-Saksfjed

Der har siden 2009 foregået systematiske tællinger af de trækkende fugle i området. Dækningen er daglig i foråret, og mere uregelmæssig om efteråret. Træktællingerne foregår hovedsageligt fra Store Brunddrag. Primus motor på stedet er Preben Berg, med hjælp fra en række frivillige.

Fuglestationens rapporter kan læses via <http://www.dof-storstroem.dk/>

Gjerrild Nordstrand

I de senere år er koordinerede trækobservationer genoptaget i området, træktotaler opgøres på DOFbasen og på egen webside, og fra 2016 har vi modtaget materiale sammenstillet af Jørgen Staarup Christensen, Kent Olsen og Rasmus Due Nielsen.

Web: <http://gjerrild4ever.blogspot.dk/>

Jørgen Staarup Christensen er kontaktperson.

Vorsø

Øen Vorsø hører under Miljøministeriet og administreres af Naturstyrelsen. Jens Gregersen bebor stationen og varetager optællinger af ynglefugle og øvrige registreringer. Aktiviteterne på Vorsø har i 2016 været på niveau med de senere år.

Skagen Fuglestation

Af Morten Jenrich Hansen og Knud Pedersen

Kurt Rasmussen åbner Skagen Fuglefestival, 6. maj 2016. Foto: Knud Pedersen

Indledning

Det blev på mange måder endnu et travlt og begivenhedsrigt år i føljetonen om skabelsen af den nye Skagen Fuglestation med adresse i Det Grå Fyr på Grenen.

Udfordrende renoveringsopgaver i de historiske og bevaringsværdige fyrbygninger betød, at Real Dania Byg, som ejer og bygningsansvarlig, måtte udskyde færdiggørelsen af renoveringen til foråret 2017. Dette medførte, at åbningen af Naturstyrelsens moderne informationscenter om trækfugle, Skagen Grå Fyr – Center for trækfugle, samt Skagen Fuglestation blev udskudt til maj 2017.

For at imødekomme nysgerrigheden og interessen for den omfattende bygningsrenovering inviterede Real Dania til "åbent hus" for offentligheden en lørdag i december 2016. Det blev et stort tilløbsstykke og næsten 1000 personer lagde vejen forbi i løbet af dagen.

Forsinkelsen af projektet gav mere tid til planlægning af de mange detaljer omkring indretning, indhold og organisation, som følger med et projekt af denne kaliber. I hvert fald har der på mange fronter været udført et meget stort arbejde med at løse opgaverne gennem hele 2016.

Blandt de helt centrale begivenheder i 2016 kan fremhæves at det tyske designerfirma ART+COM vandt Naturstyrelsens konkurrence om indretningen af et moderne formidlingscenter om trækfugle.

I et tæt samarbejde med ART+COM, Naturstyrelsen og en fuglefaglig rådgivningsgruppe har der gennem hele efteråret været afholdt en lang række workshops med det formål at sikre en faglig opdateret tilgang af data om fugletræk til trækfuglecenterets udstilling. Udstillingens data om fugletræk bliver formidlet gennem helt moderne digitale virkemidler og bliver løbende fornyet, så den altid kan vise sidste nyt fra både felten og bearbejdede videnskabelige resultater fra den internationale trækfugleforskning. I relation hertil er

der etableret samarbejde med de danske fuglestationer i Blåvand og Gedser samt fuglestationer og forskere i en række lande i Europa og Mellemøsten.

For selve virksomheden af Skagen Fuglestation blev 2016 året, hvor DOF i samarbejde med Friluftsrådet for første gang i foreningens historie kunne ansætte en fuldtidsbeskæftiget naturvejleder og fuglestationsleder. Valget faldt på Simon Sigaard Christiansen, som tiltrådte pr. 1. november. Simon tiltræder jobbet med en stor erfaring fra fuglestationsarbejde på bl.a. Ottenby Fuglestation og en uddannelse som folkeskolelærer.

Ansættelsen af en professionel leder betød, at den hidtidige og frivillige leder af Skagen Fuglestation, Kurt Rasmussen, efter mange års fornem indsats for driften af Skagen Fuglestation stoppede som stationsleder. Ildsjælen Kurt har været en helt afgørende person for, at drømmen om en fysisk fuglestation i Det Grå Fyr nu er blevet en realitet.

Kurt fortsætter som formand i foreningen Skagen Fuglestations Venner (SkafVen), og han repræsenterer denne forening i den nyoprettede bestyrelse for Skagen Fuglestation.

Bestyrelsen for Skagen Fuglestation blev nedsat af DOF i december 2016. Den består af 11 personer, som er valgt af DOF's hovedbestyrelse, Repræsentantskabet, DOF Nordjylland, Skagen Fuglestations venneforening, Danmark Ringmærkerforening og Statens Naturhistoriske Museum ved Københavns Universitet. Bestyrelsen har valgt Niels Eriksen som formand.

I forbindelse med etableringen af Skagen Fuglestation i Det Grå Fyr har Venner opfordret Erik Kramshøj til at skrive en bog om den historiske udvikling af feltornitologien i Skagen. Den omfattende research i forbindelse med dette projekt er i fuld gang, og bogen er planlagt til at udkomme i efteråret 2017.

Høepsevåge hun, Skagen, 4. juni 2016. Foto: Knud Pedersen

Høepsevåge han, Skagen, 4. juni 2016. Foto: Knud Pedersen

Fjeldvåge, Skagen, 4. juni 2016. Foto: Knud Pedersen

Morten Jenrich Hansen ringmærker Rødhals, Skagen, 7. april 2016. Foto: Knud Pedersen

Feltaktiviteter

I foråret 2015 påbegyndtes et pilotprojekt med ringmærkning i de gamle fyrehaver ved Det Grå Fyr på begge sider af Fyrvej. Projektets formål var at undersøge potentialet for formidling af ringmærkning i nærområdet ved Det Grå Fyr med det kommende trækfuglecenter. I foråret 2015 var vejrforholdene gennemgående ugunstige for ringmærkning. Det blev derfor besluttet at gennemføre endnu en sæson – denne gang også med efterårsperioden – før en endelig vurdering af områdets potentiale kunne foretages.

Fra 1. april til 15. juni 2016 var Morten Jenrich Hansen ansat som ringmærker og blogredaktør af hjemmesiden under Skagen Fuglestation. Efter en sommerpause genoptog Morten ringmærkningsarbejdet i perioden 1. august til 13. november. Resultaterne af årets ringmærkning er omtalt i et særskilt afsnit i denne artikel.

En anden ringmærkningsaktivitet som skal nævnes blev foretaget af Michael Ancher. Som tidligere år gennemførte han i 2016 CES-ringmærkning (CES= constant effort site) i et område ved Storsig lige øst for Bøjlevejen.

I perioden 16. april til 3. juni 2016 foretog Klaus Malling Olsen for andet år i træk et projekt med henblik på at undersøge alders- og kønsfordelingen af de trækkende rovfugle. Sidste år led projektet under et meget ringe rovfugletræk på grund af ugunstige vejrforhold gennem hele foråret. Dette år var vejrforholdene markant anderledes og bød på et rigtig stort rovfugletræk og dermed et meget bedre statistisk materiale. Der er udarbejdet en midlertidig rapport over resultatet for 2016, og projektet fortsættes i foråret 2017.

Grundlaget for de omtalte bearbejdede observationer i denne artikel bygger på det store og betydningsfulde materiale, som gennem året er blevet indtastet i DOFbasen. Både de flittige lokale observatører og et stort antal besøgende har bidraget med mange tusinde observationer i løbet af 2016. Man må konkludere, at dækningen af fuglenes forekomst ved Skagen i 2016 har været særdeles god.

På Skagen Fuglestations gamle hjemmeside – www.birdsontop.dk – er det muligt at følge resultaterne af de daglige aktiviteter og observationer gennem både forår og efterår 2016. Beretningerne er krydret med mange fotos og video. Bemærk, at en

Skagen Fuglefestival - travlhed ved Naturbutikken, 6. maj 2016. Foto: Knud Pedersen

ny hjemmeside med daglige blogindlæg og mange andre informationer er oprettet i januar 2017. Den kan findes på – www.skagenfuglestation.dk.

Skagen Fuglefestival

Denne årligt tilbagevendende begivenhed fandt sted i dagene 6.-8. maj 2016. På grund af det omfattende renoeringsarbejde ved Det Grå Fyr var det ikke muligt at bruge dette sted som base for Skagen Fuglefestival 2016. I stedet måtte festivalen flyttes tilbage til det oprindelige og mangeårige samlingssted ved Det Hvide Fyr. Festivalen blev igen et stort tilløbsstykke, og det planlagte program samt ikke mindst meget gunstige vejrforhold havde tiltrukket det hidtil største antal besøgende under en fuglefestival i Skagen. Aldrig før har der på samme tid været så mange fuglefolk samlet under morgenobservationerne ved Nordstrand. Et godt stykke over 100 personer kunne tælles samtidig ved observationsposten og Batterivej var proppet med parkerede biler helt ind til de første sommerhuse. De talrige deltagere i festivalen blev belønnet med et meget fint rovfugletræk, hvor ikke mindst de mange steppehøge, som blev observeret i de dage, var meget populære. Fundet af en stationær alpejerspurv ved Buttervej Industriområde om morgenen d. 7. maj blev også et stort tilløbsstykke og finderens – Morten Kofoed-Hansen – vandt suverænt prisen i konkurrencen "Find festivalens sjældneste fugl". En anden konkurrence, men på nationalt plan, "Tårnenes dag" fandt også sin vinder i Skagen, da team "Verdens Ende" nåede op på at observere 108 arter inden for det afsatte tidsrum lørdag morgen. Det var samtidig rekord for "Tårnenes dag" i Danmark. Endnu en rekord

skal nævnes, da Naturbutikken satte ny salgsrekord for en fuglefestival i Skagen. Den største succes set med arrangørernes øjne var dog det store fremmøde til alle aktiviteterne og den gode stemning ved at dele den fælles interesse og oplevelser med fuglene, som gennemsyrede festivaldagene.

Observationer første halvår

Efter det fatalt dårlige forårstræk af specielt rovfuglene over Skagen i 2015 blev der vendt op og ned på det hele i foråret 2016. Vejrforholdene var i lange perioder fra midten af april til midten af juni præget af stabilt højtryksvejr med overvejende østlige vinde og temperaturer over middel. Dette betød gunstige forhold for rovfuglene og et stort rovfugletræk over Skagen. For hele 8 arter af rovfugle blev der sat nye forårsrekorder for Skagen. Dette gjaldt for arterne rød glente (294), sort glente (64), rørhøg (619), blå kærhøg (480), steppehøg (95), tårnfalk (1687), lærkefalk (378) og vandrefalk (201). Specielt antallet af steppehøge var imponerende og placerer Skagen som den absolut bedste forårstræklokaltet for arten i Europa. Steppenhagen nyder stor popularitet blandt rovfugleentusiaster på grund af dens smukke og elegante udseende samt den udfordring, der ligger i at skelne den fra de andre kærhøge. Fra at være en raritet i Danmark har antallet af steppehøgeobservationer været i en meget positiv udvikling i de seneste 10 år. Det var derfor oplagt, at steppehøg blev valgt som logofugl for både Naturstyrelsens trækfuglecenter og Skagen Fuglestation.

Af sjældne rovfuglearter blev der observeret lille skrigeørn 3K+ på trækforsøg 9/5 og endnu en lille skrigeørn – en 2K blev set i den sydlige del af Hulsig

Kernebider, Skagen 29. maj 2016. Foto: Knud Pedersen

Hede 2/6. En ørnevåge 2K lys type passerede Nordstrand sidst på eftermiddagen 6/6. Den overnattede i Reservatet og kunne nydes af mange tidligt næste morgen på Grenen, før den målrettet trak mod øst kl. 08.00. Fundet var det 5. af arten i Skagen. En rastende blå glente blev opdaget om morgenen 10/6 ved Storsig. En håndfuld observatører nåede at se den, før den trak retur ind over byen mod Flagbakken og Hulsig Hede. Det var det 5. fund af blå glente i Skagen.

Af andre bemærkelsesværdige rovfugleobservationer skal fremhæves forekomsten af 2 GPS-mærkede kongeørne i løbet af foråret. Begge var 2K, men kun den ene sendte GPS-signaler som kunne spores. Det drejede sig om ørnen "Tofte", som blev mærket i 2015 i Tofte Skov ved Lille Vildmose. Fra midten af maj til slutningen af august opholdt fuglen sig fast i området ved Skagen Klitplantage og Hulsig Hede. Den anden fugl blev ved at par lejligheder set og fotograferet over Grenen med synlig GPS-sender på ryggen, men fuglens GPS-sender fungerede ikke. Sandsynligvis var der tale om en unge mærket i Hals Nørreskov i 2015, hvor man ret tidligt efter mærkningen konstaterede, at GPS-signalet ikke kunne modtages.

For en samlet oversigt over forårets træksum af rovfugle ved Skagen fordelt på de enkelte arter henvises til tabel under afsnittet - Rovfugletrækket 2016 - i Årsrapporten her i Fugleåret 2016. SU-arter er ikke medtaget i denne tabel.

Blandt de 3 hyppigst noterede trækfuglearter i foråret 2016 tog allike 1. pladsen med 49.941 fugle. Allike er en af de tidlige forårstrækkere ved Skagen og mediandatoen for trækket faldt allerede 26/2. Største dag blev 24/2 (9660). Sortand havde næsthøjeste notering med 46.461 med største dag 29/3 (8820). Herefter fulgte lidt overraskende lomvie med 35.723, hvor 2/1 (5.867) var største dag. Blandt de 27.329 noterede ubestemte lomvie/alk gemmer der sig mange lomvier, så summen for denne art er reelt betydelig højere end angivet. Der var ingen rigtig store dage med finketræk i dette forår, hvor højtrykspræget vejr nok har betydet, at en meget stor del af trækket er gået højt og uset over Skagen.

Rødstrubet Lom havde et godt 1. halvår med 17.300. Det skal bemærkes, at godt 7000 af fuglene blev observeret i januar-februar og gælder rastebevægelser af overvintrende fugle. Største dag blev 3/2 (2.665) som er ny dagsrekord for Skagen. Selve forårstrækket fra marts-juni blev på mere moderate 9.687 fugle med 30/4 (873) som største dag. Sortstrubet Lom (142) havde største dag 10/5 (12). Islom blev noteret med 22 fugle med største dage 12/5 (4) og 24/5 (4), mens i alt 9 hvidnæbbet lom blev observeret - heraf de 5 i maj.

Et markant forårstræk af sangsvane (3.298) kulminerede i marts med ny dagsrekord 16/3 (1122).

Forekomsten af sule (23.187) var igen meget stor med ny rekorddag for 1. halvår 28/3 (3200), mens mallemuk (3.800) var noget under sidste års forekomst.

Største dag blev 25/5 (1135). En enkelt almindelig skræpe blev set 17/6. Blandt bemærkelsesværdige forekomster af havfugle skal nævnes et indflukt af lunde i februar-marts med observationer af 7 levende fugle og hele 13 døde. De dødfundne var alle meget magre og afkræftede. Endvidere et usædvanligt vinterfund af almindelig kjove 28/1 (2K), mens forårstrækket for arten var under normalen med blot 183 fugle. Forårsfund af lille kjove er ikke årlige, men dette forår sås adulte fugle 23/5 Flagbakken og 29/5 Grenen.

Af andre mere usædvanlige observationer fra foråret kan også nævnes: Silkehejre (3), sølvhejre (4), sort stork (3), turteldue (1), biæder (8), rødrygget svale (4), nordlig blåhals (2), lille fluesnapper (5), lundsanger (3), rødtoppet fuglekonge (1), markpiber (2) og hortulan (4).

Blandt de meget sjældne arter (SU-arter) er følgende fund godkendt af SU:

Ørkenpræstekrave han 2K+ rastede ret kort tid på Grenen 25/5, før den blev mobbet væk af det lokale ynglepar af stor præstekrave. Det var en ny art for Skagen. Skagens anden gråsejler sås på trækforsøg 11/6 ved Grenen. Den første blev set i november 2005 ved Nordstrand. En publikumsvenlig alpejernspurv ved Buttervej Industriområde 7/5 var 3. fund fra Skagen. De to tidligere fund er fra henholdsvis 4/5 1985 og 30/4 2008. Der er 6 godkendte fund af Topskarv fra foråret 2016. En 2K rastede ved Grenen 5/2 og 19/3 trak hele 22 mod nordvest ved Grenen og Nordstrand. De fordelte sig med 5+1+9+7 og var alle 3K+ i yngledragt. Det er hidtil største dagstotal i Danmark. Dette fund blev fulgt op af yderligere 6 fugle 24/3. Fundene af blå glente og ørnevåge er omtalt tidligere i dette afsnit.

Observationer andet halvår

De senere års vejrmønster med ret ustabil og kølig vej i det meste af juli afløst af varmt og stabil højtryksvej i august og september gentog sig i 2016. Dette betød endnu et efterår med få dage med hårde vinde fra vestlige retninger som kunne bringe et større antal af pelagiske havfugle til de danske farvande. Dette forklarer derfor det ret tamme havfugleefterår for arter som mallebuk, sodfarvet skræpe og almindelig kjove på Grenen i 2016.

Som tidligere var det alligevel havfuglene som toppede statistikken over de hyppigst observerede arter i andet halvår. Trækket af alk fra ynglepladserne på De Britiske Øer til overvintringsområdet i Kattegat var usædvanligt stort dette efterår. Hele 77.505 fugle blev noteret, og alk blev talrigeste noterede art. Den største trækdag faldt ret sent i efteråret med 13/11 (20.350), og mediantdatoen for det samlede træk blev 3/11. Måske afspejler det store antal og det ret sene kulminationstidspunkt en god ynglesæson med mange ungfugle. Sule satte igen ny rekord med 55.743 fugle. Arten har virkelig bidt sig fast som et markant og talrigt indslag blandt havfuglene ved Skagen. Typisk er der større bevægelser af fugle fra Kattegat til Skagerrak efter dage med friske vestlige vinde, som presser de mange fouragerende sulere i Skagerrak ind i Kattegat. Det var netop situationen

i forbindelse med efterårets topdage 30/9 (4.489) og 1/10 (4.577). Oktober blev som vanlig største måned for sule med 16.416, men hele 10.560 i december var mere usædvanligt. Forekomsten af så mange sene fugle, så man ikke for 10 år siden og skyldes, at et stadig større antal sulere overvintrer i Skagerrak og Kattegat – i hvert fald i milde vintre. Ride (35.121) havde også et stort efterår med langt de fleste fugle sent i november og i december med mediantdato 6/12 og største dag 28/12 (3.907). Mallebuk (4.312) med største dag 29/10 (744) skuffede i antal. Det samme gjorde skræperne med 3 almindelig skræpe i august og 23 sodfarvet skræpe i perioden 30/9-25/12, heraf 7 fugle 23/11-25/12, hvilket er mange så sent på efteråret, men en tendens, der tegner sig for denne art. For almindelig kjove (102) blev efteråret endnu en skuffelse. De fleste blev set i august (63), mens september var decideret dårlig med blot 14 fugle. Storkjove (390) var igen klart den hyppigste kjoveart. De største dage faldt i forbindelse med vestlig kuling i månedsskiftet september-oktober med 30/9 (99) og 1/10 (136). Der noteredes 28 storkjover i december, hvilket igen bekræfter, at arten er en regelmæssig vintergæst i Skagerrak. Lille kjove (46) havde et godt efterår. Bortset fra 1 ad over Skagen By 20/8 var øvrige observationer af ungfugle (1K). De første blev set 28/8 (3), og største dag blev 4/9 (15). En ret sen ungfugl blev set 31/10. Mellemkjove (4) havde derimod et dårligt efterår. Blandt andre havfuglearter skal nævnes forekomsterne af lomvie (9.871) med største dag 30/10 (2.674), søkonge 30/10-30/12 (19) er få. Lunde 2/10-2/11 (7) heraf 4 fugle 30/10. Thorshane (3) fordelt på datoerne 28/9, 22/10 og 28/10 og ikke mindst sabinemåge 1/10 (1K). Efteråret bød også på islom (10) i perioden 15/10-3/12 og hvidnæbbet lom (2) henholdsvis 15/10 og 21/10.

Blandt andet halvårs mere usædvanlige observationer uden for havfuglekategorien skal fremhæves et rekordstort spredningstræk af unge tårnfalke i slutningen af juli med rekorddag 24/7 (306), steppehøg 3 rastende på Grenen, fordelt på 28/8 (2K+ hun), 16-28/9 (1K hun) og 20-29/10 (1K hun), biæder 5/7 ved Batteriskoven, hærflugt 12-22/11 en rastende fugl først ved Åkandevej på Grenen, men fra 15-22/11 formodentlig samme fugl ret stationær i den vestlige ende af Skagen Havn, turteldue 9-29/11 meget tillidsfuld 1K ved Det Hvide Fyr, storpiber 1/10 og en sen fugl 1-29/12, høgesanger 14/9 (1K, som slap levende fra en huskats kløer) og 22/9 (1K set i fyrehaverne ved Det Grå Fyr), hvidbrynet løvsanger havde 5 feltobservationer 15/9-20/10, og rosenstær 1K blev set 10/9 på Grenen.

Følgende observationer af SU-arter fra andet halvår er godkendt: Brilleand 1K rastende Grenen 31/10-4/11, ørnevåge 2 forskellige fugle. Den første 24/7 og 2/8 2K trækforsøg og rastende i Nederrose. Den anden 25/7 og 13/8 2K lys type trækforsøg og rastende i Reservatet og Nederrose. Ud fra gode fotos kunne sidstnævnte fugl bestemmes til at være samme fugl som blev set i Lille Vildmose 22-24/6 2016. Endelig er der godkendt to observationer af dværgværpling henholdsvis 26/9 og 29/10 Grenen.

Rødstjert han, Skagen, 16. april 2016. Foto: Knud Pedersen

Lundsanger, Skagen, 15. august 2016. Foto: Knud Pedersen

Ringmærkning

Med udskydelse af etableringen af den fysiske fuglestation og fugleformidlingscenter i Det Grå Fyr til foråret 2017 fik Skagen Fuglestation et ekstra år til et pilotprojekt med henblik på at undersøge mulighederne for et standardiseret ringmærkningsprogram i de gamle fyrhaver på begge sider af hovedvejen. Danmarks Ringmærkerforening hjalp i 2015 med udstyr til ringmærkningen, og dette blev brugt igen i 2016. Ringmærkningen skete under licens fra Ringmærkningscentralen, Statens Naturhistoriske Museum, og Realdania Byg gav tilladelse til at benytte de gamle fyrhaver. Med praktisk hjælp fra Naturstyrelsen Vendsyssel blev fyrhavernes bevoksninger holdt trimmet og velegnet til opsætning af net til fangst af småfugle.

Desværre viste forårssæsonen for andet år i træk, at fyrhaverne besøges af for få fugle til at få et tilstrækkeligt statistisk grundlag for et standardiseret ringmærkningsprogram.

Som et nyt tiltag blev det valgt at afprøve ringmærkning i fyrhaverne gennem efteråret og kombinere det med ringmærkning i et område ved kanten af Ellekrattet.

Ved Ellekrattet var det Frederikshavn kommune, der villigt gav tilladelse til ringmærkningen og gav hjælp til at trimme området for opsætning af net.

Både forår og efterår var Morten Jenrich Hansen ansat som ringmærker. Enkelte dage med hjælp fra de besøgende ringmærkere Rober Luttik, Susanne Primdahl og Henning Ettrup. Henning hjalp bl.a. til ved formidlingen af ringmærkningen under forårets fuglefestival.

I foråret var der 186 netmeter til rådighed i fyrhaverne, men på dage med kraftig blæst var det ikke alle net, der kunne åbnes. Ud af 21 dage i april, 30 dage i maj og 25 dage i juni, hvor der blev gennemført ringmærkning, var der samlet 31 dage med alle net i brug. På dage med blæst var antal netmeter i brug typisk halveret til de net, der stod tilstrækkeligt i læ afhængig af vindretningen.

Den totale fangst blev på 625 fugle fordelt på 44

arter. De hyppigst mærkede arter blev rødhals (97), rødstjert (60) og gransanger (59). I 2015 var de 3 hyppigste arter sylviasangere, men da startede ringmærkningen først i slutningen af april efter hovedtrækket af rødhals og gransangere var passeret. Af mere usædvanlige arter i foråret 2016 skal nævnes blåhals (1), lundsanger (1) og lille fluesnapper (1), mens spætmejse (1) er en lokal sjældenhed og bjergvipstjert (1) sjældent flyver i net på trækstederne. Bedste fangstdage blev 1/5 (46), 5/5 (43) og 21/5 (36).

Ingen udenlandske fugle blev aflæst i foråret 2016, men en række fugle mærket på lokaliteten i 2015 blev genfanget. Solsort (1), gulbug (1), tornsanger (2), gærdesanger (3) og musvit (1) var lokale ynglefugle, der returnerede året efter mærkningen. Af andre genfangster kan nævnes ældre fugle tidligere mærket af Rolf Christensen ved Sylviastien på Grenen. Tornsanger mærket i 2014, skovskade mærket i 2014 og en bogfinke mærket i 2009. Desuden var der også genfangst af en gulspurv mærket i 2014 af Michael Ancher ved Nordstjernevej/Heden tæt på Batterivej.

En enkelt gærdesanger ringmærket 5/5 blev gemeldt 15/5 fra Gjerrild, Djursland – noget af et sammentræf, for den fugl blev ved Gjerrild genfanget af ringmærkeren Robert Luttik blot få dage efter, at han havde været på besøg i Skagen og deltaget i ringmærkningen her.

I efteråret blev der brugt 145 netmeter i fyrhaverne, mens 56 netmeter blev brugt ved Ellekrattet. Der blev ringmærket på 25 dage i august, 27 dage i september, 28 dage i oktober og 7 dage i november. I lighed med foråret var antal netmeter i brug pr. dag afhængig af vejrforhold, og efteråret havde samlet 33 dage med alle net i brug.

Der blev samlet mærket 1941 fugle gennem efterårs-sæsonen. De 3 største dage blev 20/10 (101), 24/10 (133) og 25/10 (158). De hyppigste arter blev fuglekonge (390), rødhals (249) og halemejse (176). At halemejse kom ind i top 3 af efterårets ringmærkede arter var en overraskelse, men skyldes et invasionsefterår, hvor alle var af den nordlige race.

Af usædvanlige arter ringmærket i efteråret 2016

Hvidbrynet løvsanger, Skagen, 19. september 2016. Foto: Knud Pedersen

kan nævnes søkonge (1), lundsanger (1), hvidbrynet løvsanger (2), lille fluesnapper (1), stor tornskade (1) og bjergirisk (1).

Det blev til aflæsning af 2 udenlandsk mærkede fugle. Begge med svenske ringe: Blåmejse aflæst 28/10 mærket 19/10 ved Vipenkær, Vestre Götalan og nordlig halemeise aflæst 31/10 mærket 12/10 ved Halmstad, Halland.

Af genmeldinger er der hidtil kommet en fra ude-landet. En rødstjert mærket 20/9 er 5/10 aflæst ved East Riding of Yorkshire, England. Derudover er der modtaget besked om 5 genmeldinger fra andre steder i Danmark. Fuglekonge mærket 17/10 er aflæst 31/10 ved Keldsnor Fuglestation, Langeland, gråsisken mærket 01/10 er aflæst 25/10 ved Store Vejgård, Ishøj Strand, desuden er både en blåmejse, musvit og sortmeise rykket fra mærkningen i Skagen i september til Thy i oktober.

Ud over ringmærkningen af småfugle har årets aktiviteter også budt på aflæsning af en del farvemærkede måger og en enkelt farvemærket Skarv. Skarven var en gammel kending mærket i maj 2011 som unge på Mågeøerne ved Bogense og nu aflæst i Skagen både foråret 2015 og 2016.

Fremtiden for ringmærkningen ved Skagen Fuglestation vil ud fra resultatet af pilotprojektet i 2015-2016 pege på et standardiseret ringmærkningsprogram ved Den gamle strandengssø på Grenen. Ringmærkningen ved fyrhaverne vil fortsætte i mindre skala og primært som formidlingsringmærkning. Der vil fremover være et tæt samarbejde med Michael Ancher om CES ringmærkning.

Ynglefugle

Skarvkolonien ved Nordstrand voksede fra 230 ynglepar i 2015 til 250 par i 2016. De nye par etablerede sig primært i pilebuske i den østlige del af Skarvsøen. Koloniens ungeproduktion er fortsat meget stor. Et par af rørdrum viste igen flittig yngleaktivitet i rørskoven på Grenen. Den lokale bestand af ynglende trane blev

fordoblet i 2016, idet et nyt par gennemførte yngel i Nedermoste og fik 1 unge på vingerne. Derimod blev der ikke med sikkerhed konstateret ynglesucces hos traneparret i Reservatet. Tranebestanden på hele Skagen Odde vurderes fortsat til at være 15-20 par. Som noget nyt var der melding om enkelte ynglepar af sildemåge i Skagen Havn. Parrerne yngede blandt de mange sølvmågepar, som yngler på flere fabrikstager i havneområdet.

Par af sortstrubet bynkefugl er registreret på mindst 10 lokaliteter på Skagen Odde og sydlig blåhals har igen ynglet med et par ved Elling Strandenge.

	Forår	Efterår
Dækning	1. januar - 30. juni	1. juli - 31. december
Ringmærkning Total	625	1.941
Talrigst ringmærkede arter	Rødhals 97 Rødstjert 60 Gransanger 59	Fuglekonge 390 Rødhals 349 Nordlig halemeise 176
Sjældneste ringmærkede arter	Blåhals 1 Lundsanger 1 Lille fluesnapper 1	Søkonge 1 Lundsanger 1 Hvidbrynet løvsanger 2
Observationer almindeligste arter	Allike 49.941 Sortand 46.461 Lomvie 35.723	Alk 77.505 Sule 55.743 Ride 35.121
Observationer, usædvanlige arter/antal	Turteldue 1 Hvidnæbbet lom 9 Islom 22 Sort stork 3 Almindelig skræpe 1 Sule 28/3 (3.200) Lunde 20 Lille kjove 2 Almindelig kjove (28/1) Lille skrigørn 2 Steppehøg (95) Biæder 8 Rødrygget svale 4 Lundsanger 3 Rødtoppet fuglekonge 1 Lille fluesnapper 5 Nordlig blåhals 2 Markpiber 2 Hortulan 4	Turteldue 1 Hvidnæbbet lom 2 Islom 10 Sodfarvet skræpe 23 Almindelig skræpe 3 Thorshane 3 Lunde 7 Lille kjove 46 Sabinemåge 1 Steppehøg 3 Hærfugl 1 Biæder 1 Tårnfalk 24/7 (306) Hvidbrynet løvsanger 5 Høgesanger 2 Rødtoppet fuglekonge 3 Rosenstær 1 Storpiber (1-29/12) Hortulan 1
Observationer sjældne arter	Gråsejler 1 Topskav 29 Ørkenpræstekrave 1 Blå glente 1 Ørnevåge 1 Alpejernspurv 1	Brilleand 1 Ørnevåge 2 Dværgværling 2
Ynglefugle, sjældne (par)	Natravn 50-100 Trane 15-16 Rørdrum 1 Skarv 250 Sildemåge 2-3 Rødrygget tornskade 50+ Sortstrubet bynkefugl 10	

Gjerrild Fuglestation

Af Jørgen Staarup Christensen, Rasmus Due Nielsen & Kent Olsen

Stor tornskade, Gjerrild Nordstrand Øst, 24. marts 2016. Foto: Rasmus Due Nielsen

Igen i 2016 nåede vi en fin dækning med omkring 40 obs-dage (43 dage), hvilket er målet, for at et år kan tælle med i årsstatistikker. Perioder/dage med gode vind- og vejrforhold er vigtigst at få dækket. I 2016 var der mangelfuld dækning i perioden ultimo februar til primo/medio marts, hvor weekend-vejret var dårligt, samt april og ultimo maj/primo juni. Det ville have været fantastisk, hvis Gjerrild var blevet dækket i hele østenvinds-perioden primo maj og ultimo maj/primo juni (5.-13. maj + 29. maj – 5. juni); dog var alle dage mellem 4. og 10. maj dækket, og det kan absolut ses i tallene. Ligesom ovenstående "huller i dækning" (februar/marts) sætter sit præg på årstotaler for sangsvane, sanglærke og allike, imens kvækerfinke og hvid

Sortbuget knortegås, Gjerrild Nordstrand, 20. oktober 2016. Foto: Rasmus Due Nielsen

vipstjert (evt. fiskeørn) mangler fra april og hvepsevåge fra ultimo maj-primo juni.

Det blev et ganske flot år for rovfuglene; med ny års-max for rød glente (151), steppehøg (8); ekstraordinært mange lærkefalk (96; lokalitets-max er fra 2002: 102), med især mange 7. maj, hvor hele 25 fugle blev noteret (tangering af tidligere dags-max). Ligeså havde tårnfalk et godt år med næsthøjeste årstotal (135; lokalitets-max er fra 2014: 137), og her er antallet af fugle formentlig undervurderet, da trækkende tårnfalke, som raster/muser kortvarigt, er svære at adskille fra lokale fugle. Antallene af havørn (10), rørhøg (92), blå kærhøg (56) og dværgfalk (51) er godkendt, mens forekomst af fjeldvåge (16), musvåge (1.865), duehøg (4), spurvehøg (613) og vandrefalk (21) var omkring gennemsnit for de seneste fire år. Forekomsten af hvepsevåge (162), sort glente (4) og fiskeørn (28) var i den lave ende. For tredje år i træk gjorde en lille skrigeørn trækforsøg, og lidt usædvanligt observeredes to hedehøge, som ellers ikke er årlig på lokaliteten. Dertil kommer 4-5 "heppehøge". Samlet set et absolut godkendt rovfugle-år.

Omkring Grenå/Fornæs blev yderligere fire steppehøge registreret; og her også årets eneste aftenfalk (23. maj + 5. juni), men som ved Gjerrild kun få fiskeørne (5) og ingen sorte glenter. Et sent gennemtræk af hvepsevåge (4. juni med 36) og Anholt 28. maj - 4. juni med 65 fugle blev registreret på dage, hvor der desværre ikke var dækning ved Gjerrild.

For non-passerina'er generelt en fin artsbredde, men - som i andre år - kun små antal, dog med undtagelse af sortand. I perioden 7.-13. marts rastede + 4.000 sort-ænder tæt ved kysten (max. 13. marts: 4.200),

hvorfor årstotalen (+25.000 ex) indeholder et stort antal gengangere. Trækket af havdykænder på lokaliteten bærer præg af en høj grad af kompensationsstræk. Ikke mange svømmeænder trækker forbi Gjerrild, hvilket illustreres af knarand (3) 7. maj, hvilket blot var 3. fund, og spidsand (6) 23. marts, hvilket blot var 6. forårs-fund – og begge observationer udgør ny forårs-dags-max. Større træk af svømmeænder kan dog ses i efteråret.

Selvom der for flertallet af passerina'er er et stykke op til Fuglestationsårene, blev småfugletrækket ganske fint, og de fleste årstotaler ligger over eller tæt på gennemsnit for de seneste fire års kontinuerlige tællinger ved Nordstrand Øst. Arterne, huldue (154), ringdue (32.052; lokalitets-max er fra 2007: 58.243), jernspurv (429), alle svaler – især landsvale (3.005) – skovpiber (1.067), engpiber (3.652) og rørspruv (263) havde alle et godt år. Flere gode dage med fald af bynkefugl, sangdrossel, torn-, gærde-, skov- og gransanger, samt munk blev observeret. Desuden rekordår for bjergvipstjert (92) og kernebider (164). I den lidt lavere ende – ud over ovennævnte – var stenpikker (20), blåmejse og musvit, grønirisk (50), grønssiken (ca. 3.900) og lille korsnæb (111).

Gul vipstjert havde et godt år (2.114 med max 8. maj 744), næsten på niveau med lokalitets-max fra Fuglestationsårene; 2715 i 1987. Titlen som "årets passerina" går dog til flodsanger (1. fund fra Gjerrild), som sang – lidt uregelmæssigt – ved p-pladsen 22. maj.

Desuden bemærkedes et træk af solsort ultimo marts; max 25. marts 40. Fra tidligere år kendes 30. marts 1987 945 på skumringstræk og 25. marts 1988 200 R Gjerrild. Er nok blevet overset de foregående fire år.

Nye max-tal (års-/dags-max): Blisgås (109/45), rød glente (151/16), steppehøg (8/2), kernebider (164/69) og ravn (16/12) og ny års-max for bjergvipstjert (92). Ud over ovenstående blev året krydret med observationer af islom (2 fund), hvidnæbbet lom (kun 2. fund Gjerrild), nordisk lappedykker (5 observationer af 3 fugle), mallebuk, hvidvinget terne (2. fund 7. maj 4 SØ), vendehals, sortstrubet bynkefugl, pirol (2 fund) og gulirisk (2 fund).

Vi mangler endnu at registrere nogle helt store sjældenheder, især i et år som i år med megen østenvind i maj. Dog blev der i Skagen – eller på andre lokaliteter – heller ikke fundet mange SU-arter dette forår, formentlig qua mange perioder med dårligt vejr i Syd- og Mellemeuropa.

Efteråret blev kun sparsomt dækket, men dog blev der forsøgt med havobs og luske efter rastende fugle ved flere lejligheder. Havtrækket observeres formentlig langt bedre fra det nærliggende Fornæs, men rastende havdykænder ses formentlig bedre fra Gjerrild-området. Indtrækkende småfugle trækker bredt ind fra Kattegat, og der observeres således ikke de helt store antal (max. 360 engpibere på en dag). Sommerhushaverne kan dog huse en del rastende fugle. Hvidbrynet løvsanger blev således observeret med hele to fugle 23. september. En sortbuget knortegås rastede med knortegås 20. oktober – første observation af racen i Østjylland væk fra Samsø.

Sortstrubet bynkefugl, Gjerrild Nordstrand Øst, 28. marts 2016.
Foto: Rasmus Due Nielsen

	Forår	Efterår
Dækning	31. januar til 31. maj (43 dage)	Ingen fast dækning
Ringmærkning Total	Ingen	Ingen
Observationer almindeligste arter	Ringdue 32.052 Bog-/kvækerfinke 27.642 Sortand 25.628 Allike 6451 Grønssiken 3861 Engpiber 3692 Landsvale 3005	
Observationer, usædvanlige arter/antal	Islom 2 Hvidnæbbet lom Nordisk lappedykker 3 Mallebuk Blisgås 109 Rød glente 151 Steppehøg 8 Lille skrigørn Lærkefalk 96 Hvidvinget terne 4 Pirol 2 Vendehals Sortstrubet bynkefugl Flodsanger Kernebider 164 Bjergvipstjert 92 Gulirisk 2	Sortbuget knortegås Dværgerterne 2 Mosehornugle Isfugl Bjerglærke 19 Silkehale max. 300 Hvidbrynet løvsanger 2 Stor tornskade

Havørn, det første kig til de to små unger i reden - et stort øjeblik! Vorsø, 18. april 2016. Foto: Erik Thomsen

Vorsø Fuglestation

Af Jens Gregersen

Der blev foretaget næsten daglige observationer året igennem. På DOFbasen blev der skrevet rundt regnet 7.000 obs ind.

Mild vinter, et mildt forår og en over middel sommer og sensommer ikke mindst, afløst af mere normale tilstande i oktober og november. December var pænt mild.

Ynglefugle

Havørneparret havde bygget en ny rede i en syg ask tæt på, hvor reden fra 2011-12 havde bestået i fire ynglesæsoner og produceret 5 unger.

Den gamle rede have siddet 22 meter til vejrs, den nye en anelse højere. Parret byggede aktivt på reden til midt i januar, som da havde nået sin endelige statur. Fra 25. februar var rugning eller æglægning påbegyndt. Rugetiden forløb uforstyrret; 1. april var der tegn på klækning.

To unger af ens størrelse blev set 18/4 . Fra sidst i april og indtil midt i juni blev ørneungerne tilset dagligt, og mange besøgende blev forevist reden. 20/6 havde ungerne sat sig borte fra reden. 22/6 fløj én af ungerne en længere tur over mod nordsiden af fjorden. De følgende par uger blev kun set én unge flyve,

men 13/7 kredsede begge unger i flot stil over øen, netop en dag med rundvisning af besøgende.

De havde ofte, på skift, en yndet siddeplads på et af reservatskiltene. Her fandtes en midlertidig intermistisk planche, et slags udskrift pakket ind i en plasticchartek, som ørnene pillede fra hinanden og brugte meget tid på at rive i småstykker. De to unge ørne opholdt sig meget på en sandø som vadefuglene brugte som højvandsrasteplads; hjejler, mudderklirer og islandske ryler var fuldstændig uanfægtede af ørnenes tilstedeværelse. Mudderklirerne nærmest løb om benene på ørnene. De to ørneunger blev sidst set 18. august, hvilket er noget tidligt at forsvinde bort fra øen.

Det skønnes, at det er to hunner, idet de af størrelse langt overgår hannen. Dermed er der kommet i alt 7 havørneunger på vingerne i Vorskø Vesterskov.

Skarvernes ankomst blev imødeset med spænding, men trods mildt vejr kom der ikke mange. Årets ynglebestand faldt til 240 par, hvilket er på niveau med det antal som fandtes omkring 1970. Ungeproduktionen blev anslået på grundlag af observationer i 30 reder med unger i 30-50 dages alderen. Resultatet var 1,95 unge pr. rede.

Fiskehejrerne har i en årrække dalet stærkt i antal som ynglende, men bestanden synes nu at være stabiliseret med omkring 35 par.

Der blev foretaget en grundigere ynglefugletælling end de foregående år. Første fuldlagte kuld af solsort var 12/4. Den sidste klækkeskal blev fundet 10/8. Bestanden af solsort beløb sig til 45 par.

Nattergal var borte som i de senere år, kun eet individ hørtes én gang i maj. Kærsanger holdt stand med 2 par.

Stær synes at have stabiliseret sig med godt 20 par. Føden henter de hovedsageligt på land hvor der findes afgræssede enge ned mod fjorden. Der var kun 1 par huldue. Ringdue har mindst 50 ynglepar, heraf et i haven som fik taget en unge af en hvepsevåge.

Stor flagspætte er vedvarende på 7-8 par.

Gråkrage har været på tilbagegang de senere år, fra 25 par til 12 par i 2016, antagelig som følge af skarvens tilbagegang, føden mangler.

Råge har ynglet på Vorskø siden 1951 i skiftende antal, i 2016 optaltes 434 par.

Havterne og stor præstekrave ynglede succesfuldt på revlerne som har dannet et par mindre øer sydøst for Kalven.

Derimod var gråand, grønbenet rørhøne og blis-høne forsvundet som ynglefugl.

Også skovspurv var borte, efter at de havde været tilbage et par år. Alt tydede også på, at gøg ikke længere yngler på Vorskø.

Rastende fugle

De rastende fugle på selve øen er kun registreret tilfældigt. De tidligere store forekomster af drosler er fortsat faldende, for eksempel var der meget få sjagere, kun op til 20. Tidligere fouragerede hundreder af sjagere på de store forekomster af bær fra hvidtjørn. Gransanger maks. 25 fugle (24/9).

På vandarealerne rundt om øen er det hovedsageligt Østvejen og Langøerne samt Vorskø Kalv og Sydrevlerne som dækkes. Østvejen har en god vegetation af havgræs og det har givet gode forekomster af pibeænder med op til 280 (27/10), dog noget under middel. Gråand er aftaget markant i antal de senere år, kun op til 430 (10/1). Det gælder samtlige svømmeænder undtaget knarand, som dog er meget fåtallig omkring Vorskø, men efterhånden ses mere end spidsand.

Den traditionelle sensommer forekomst af sorthalset lappedykker i Horsens Fjord bemærkedes som vanligt også fra Vorskø, om end det er Kim Biledgaard, der altid er ude når fjorden er spejlblank, og der kan optælles. Sådan var det 25/7 hvor der fra Vorskø kunne ses 85.

En rekordhøj forekomst af islandsk ryle i Horsens Fjord satte også sit præg i Vorskø Østvejle med op til 196 (22/8). Der observeredes en 1K med farveringe, mærket ved Gdansk først i august. Allerede sidst på vinteren sås en flok på 26 (22/2). Almindelig ryle havde en over middel forårsforekomst, som strakte sig til 1/6 (97 fouragerende). Først i juli begyndte de at dukke op igen, og det skulle blive en efterårsforekomst meget over middel med op til 940 (8/10).

Krumnæbbet ryle havde en langvarig forekomst fra 30/6 til 18/9 med op til 11 (17/9). Arten har aldrig været særlig talrig i området omkring Vorskø, men dog regelmæssig.

Strandskade forekom hele året, op til 210 (27/10). Også storspove ses året rundt, men i de senere år i mindre antal, op til 95 (18/2) og 90 (4/8). Lille kobbersneppe havde sin talrige forårsforekomst i maj med op til 450 (6-9/5).

Viben er kun regelmæssig fra sidst i juni til midt november, op til 780 (18/9). Stor præstekrave havde en over middel forekomst med op til 18 (12/8). Hjejle viste en normal forekomst, op til 4800 (25/8) fælder på revlerne hovedsageligt sydvest for Vorskø. Strandhjejle havde et godt år med 34 (8/10). Hvidklire har i de senere år haft en tendens til at forlade området tidligere, når det gælder større forekomster om efteråret: 65 13/7, efter midten af august aftagende.

Bemærkelsesværdige forekomster: Pirol syngende 22/5. Hvepsevåge blev set som hidtil ret ofte fra midt i maj til slutningen af august som fouragerende, bl.a. på unge af ringdue.

Isfugl forekom i perioder dagligt hele sommeren med mistanke om at yngle i en skrænt på Vorskø Kalv. I alt blev arten noteret 19 gange, det højeste antal hidtil.

Alt det andet

Bestanden af grævling er vokset markant på Vorskø de sidste 10 år. Der skønnes at være omkring 25 dyr. Ræv er uændret med én familie.

Iris sommerfuglen fløj mellem 29/6-22/7. Guldhale 25/8-18/9, øens to mest specielle dagsommerfuglearter.

Ynglefuglene på Tipperne 2016

Af Ole Thorup & Thomas Bregnballe

Rødben, Værnengene, 4. maj 2016. Foto: Bo L. Christiansen

Dette er en let revideret version af: Notat fra DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi, august 2016

Indledning

Tipperne er med op til 400 ynglepar fordelt på 8-10 vadefuglearter et af de vigtigste områder for engfugle i Europa. Takket være en årlig registrering af ynglefuglenes forekomst på Tipperne siden 1928 udgør materialet fra Tipperne nu en af verdens længste tids-serier for registrering af ynglefugle. Ud over de systematiske registreringer af engfuglenes yngleforekomst er engfuglenes redessucces blevet overvåget siden 1985. Tillige er der siden 1998 samlet data, som bruges til at estimere ungerens overlevelse.

Prædation og udtørring af engene gav brushane et dårligt yngleår

I et dansk perspektiv er brushane måske Tippeternes vigtigste ynglefugl, da omkring halvdelen af den danske ynglebestand befinder sig her. Brushane kræver ferske, fugtige eng i yngletiden, og da det er nedbøren, der afgør vandniveauet på Tipperne, er mængden af regn i maj-juni meget afgørende for brushansenes mulighed for at yngle.

I 2016 var forårets nedbør på Tipperne meget ujævnt fordelt. I april faldt der masser af regn, og i starten af maj var der sjappede eng og vand i alle små vådområder. Men på det tidspunkt, hvor brushansene skulle til at etablere sig i anden halvdel af maj og starten af

juni, havde der været en længere varm og tør periode, og grundvandsniveauet faldt med 60-70 cm fra starten af maj til starten af juni. Heraf forsvandt de 50 cm mellem 5. og 21. maj. Det betød, at næsten alle vådområder tørrede ud.

Samtidig var der en langsom start på græsvæksten, der betød dårlige muligheder for at finde god redehabitat for tuerugere som brushane, og der var et større antal specialiserede prædatorer af fugleæg til stede (se afsnittene om prædationstryk). Denne kombination betød, at overlevelschancen for engfuglenes æg var meget lav.

Brushønsene reagerede ved, at de fleste af de fugle, der var til stede i starten af maj, trak videre. Kun 17 hunner og 13 hanner blev tilbage og forsøgte at yngle, men den 10. juni var der kun to hunner tilbage på Tipperne. Den ene af disse udrugede to unger 9. juni, og de kan godt være blevet flyvefærdige, da hunnen stadig var ungevarslende 8 dage senere. Det var årets eneste ynglehun med klækningssucces.

2016 var det tredje dårlige yngleår i træk for brushane (og de fleste andre engfugle) efter to rigtig gode ynglesæsoner i 2012 og 2013.

Engryle: Et stabilt yngleantal siden 2008

I Danmark har vi fortsat en lille ynglebestand af almindelig ryle. Den biogeografiske bestand af almindelig ryle, som yngler i Danmark, betegnes på dansk 'engryle'. Engrylens yngleudbredelse strækker sig fra Danmark og det nordvestlige Tyskland i vest til de baltiske lande og Finland mod øst.

I et internationalt perspektiv er engrylen Tippeternes vigtigste ynglefugl. I 2016 ynglede 23 par på Tipperne, og antallet har været stabilt siden 2008, efter at det var meget højere (38-145 par) i perioden 1985-2007 (Tabel 1). De 23 par, som ynglede på Tipperne i 2016, svarer til mere end 5 % af den samlede ynglebestand af engryle i verden.

Engryle var den engfugl der klarede det høje prædationstryk bedst

Hos alle de ynglende arter af vadefugle, med undtagelse af engryle, var prædationen på æg på Tippeternes enge så omfattende, at kun mellem 0 og 19% af parrene hos de forskellige arter klækkede æg. Engryle klarede sig noget bedre, da 35% af de kortlagte par senere blev set med unger. Det var dog kun blandt ynglefuglene vest for Tippervejen, at det registreredes, at æg klækkede. Her fik 8 af 15 par unger, mens ingen af de 8 par på engene øst for Tippervejen og på Fuglepold havde klækningssucces. Årsagen til denne forskel kendes ikke. Endelig var de to par engryler samt de øvrige sent ynglende engfugle på Fuglepold udsat for klart det hårdeste græsningstryk på reservatet. Et højt græsningstryk indebærer en stor risiko for, at de ynglende vadefugles æg bliver trampet ned eller på anden måde ødelagt af de græssende kreaturer.

Syngende gul vipstjert, Værnengene, 4. maj 2016. Foto: Bo L. Christiansen

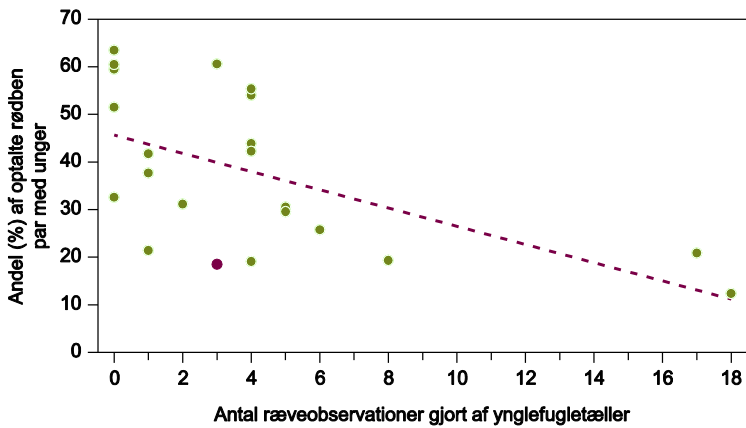

Rødben, Værnengene, 5. maj 2016. Foto: Erik Biering

Gamle kendinge og en ny prædator på engfuglenes æg og unger

Den 28. april 2016 blev et par mårhunde fundet og aflivet i en grav på det nordlige Store Tipper. Hunnen var med unger. Efterfølgende blev der set yderligere en mårhund på reservatet, og der blev fundet spor fra mårhund på forskellige mudderflader på N. Rad og Ø. Rad. I 2012 blev mårhund første gang registreret på Tipperne, da et dyr med satellitsender opholdt sig på Tippeternes enge i ca. 3 døgn, før det vandrede sydpå igen. Da mårhunde lever meget skjult, overses de let, men der har ikke været flere registreringer på Tipperne før årets iagttagelser. Det vides ikke præcist, hvor vigtig en prædator mårhund er for æg og unger af engfugle, og tandmærker efter pattedyr fundet på æggeskaller fra engene bliver kun undtagelsesvis bestemt til art.

Figur 1. Andel (%) af optalte par af rødben, hvor æggene klækkede, i relation til antal dagaktive ræve set af ynglefugletælleren under optællingsarbejdet. Data hidrører fra årene 1995-2016, idet 2016 er markeret med en rød cirkel. I disse år har ynglefugletælleren haft stort set det samme tidsforbrug i felten, og under feltarbejdet er observerede ræve blevet noteret konsekvent. For 2016 ligger værdien væsentligt under tendenslinien, men det er uvist om dette skyldes, at andre prædatorer end ræv stod for en højere andel af prædationen end i de fleste andre år.

Mangfoldigheden af potentielle prædatorer på engfuglenes æg og unger var større end normalt i foråret 2016. Udover mårhundene bestod suiten af prædatorer af: en rævefamilie, en eller flere 'strejfer-ræve' (dvs. ræve, der ikke var fastboende i grave, men rastede i rørskove m.m. og flyttede fra sted til sted), en grævling, tre par krager, fem rørhøge (fast jagende over engområderne) og 1-2 specialiserede sølvmåger. Det ekstraordinære i 2016 var især mårhund som ny prædator, hele 5 rørhøge, der jagede æg og unger af engfugle samt sølvmåge, der ikke har været en vigtig prædator i ret mange år. Tilsammen lagde disse dyr og fugle et massivt prædationstryk på engfuglene. Især

tidligt på sæsonen var der ikke mange æg, der overlevede den første uge, efter de var blevet lagt.

Registreringer af at flere fugle/ynglepar helt forsvandt fra engen, umiddelbart efter at deres rede var blevet præderet, tyder på at disse meget vanskelige yngleforhold fik mange par til at opgive at yngle på Tipperne allerede ret tidligt i ynglesæsonen. Således forlod knap 20% af viberne Tipperne mellem en kortlægning sidst i april og en kortlægning i starten af maj, og rødbenene reagerede endnu kraftigere. Her forsvandt 33 af 81 optalte par fra Tipperne mellem en kortlægning i anden halvdel af maj og en kortlægning i starten af juni. Det svarer til 41%.

Brushane, Værnengene, 6. maj 2016. Foto: Kis Boel Guldmann

Hjejle, Værnengene, 22. april 2016. Foto: Eva F. Henriksen

Storkobbersnepe, Værnengene, 5. maj 2016. Foto: Erik Biering

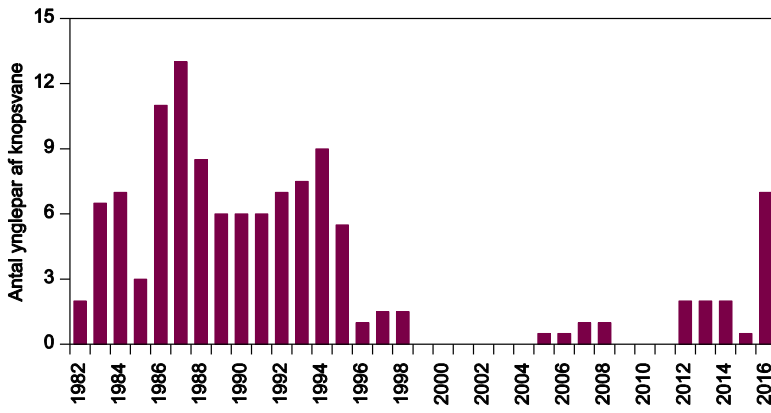
Hvor stor en del af prædationen, de enkelte prædatorer står for, vides ikke præcist. Der er set aktive prædationer og fundet skalrester, der viser, at ræv, krage, rørhøg og sølvmåge alle tømte et antal reder med æg i 2016. En meget simpel sammenhæng mellem antal sete ræve i dagtimerne og andelen af rødbenpar, der registreredes med unger (Figur 1),

kunne tyde på, at ræve udfører en væsentlig del af prædationen på engfuglenes æg.

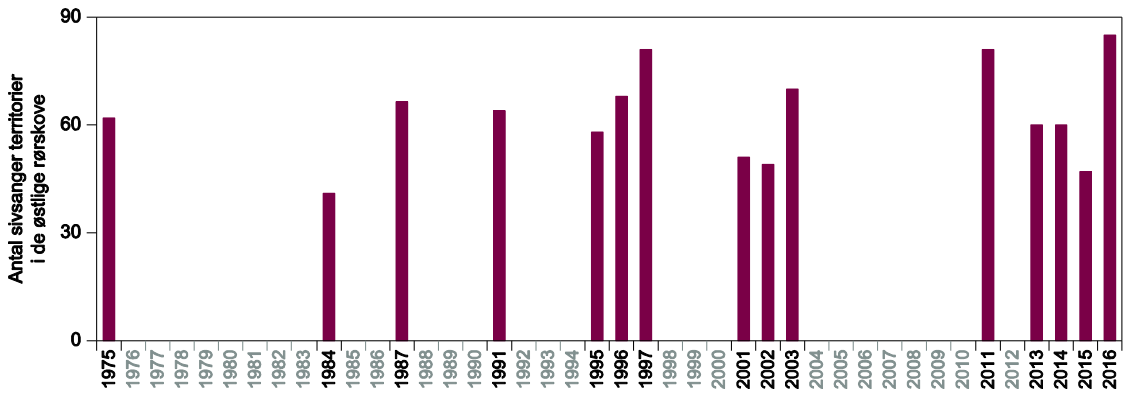
Udover de ovenfor nævnte prædatorer, der primært er en trussel mod engfuglenes æg og unger, var der især på etableringstidspunktet prædatorer, der var en trussel mod mange ynglende engfugle. I april holdt en jagtfalk og tre vandrefalke fast til i området. To vandre-

Havørn og svartbag, Værnengene, 4. januar 2016. Foto: Carsten Gørges laursen

Figur 2. Antal ynglepar af knopsvane på Tipperne 1982-2016.

▼ Figur 3. Antal optalte og kortlagte territorier af sivsanger i de østlige rørskove på Tipperne. Denne form for registrering er kun foretaget i visse år inden for perioden 1975-2016.

falke opholdt sig på Tipperne frem til hhv. 9. maj og slutningen af maj. Fra starten af juli var der igen en vandrefalk, der jagede på Tipperne. Disse store falke kan godt have haft en indflydelse på de lave yngletal hos store vadefugle som klyde og stor kobbersneppe.

Mange bundplanter i Ringkøbing Fjord omkring Tipperne gavtede knopsvane men ikke blishøne

I ynglesæsonen 2016 ynglede der 7 par knopsvaner på Tipperne. Det er det største antal, siden saltindtaget i Ringkøbing Fjord blev øget i vinteren 1995-1996 (Figur 2). Knopsvanernes ynglesucces blev ikke undersøgt, men i juli sås det største antal unger på Tipperne, der er set om sommeren i mange år. 4. juli blev der optalt 41 unger fra 11 kuld. Gennemsnittet for julis maksimumtal de foregående 5 år er 6 kuld og 17 unger. Det relativt høje antal ynglepar af knopsvane i 2016 er muligvis et resultat af, at fødeforholdene var forbedret i forhold til de foregående år. I efteråret 2015 var der det største antal fouragerende knopsvaner og pibeænder på Tipperne, der er set i mange år (Amstrup m.fl. 2016), og disse forekomster peger på, at der har været mange bundplanter på det lave vand.

Blishøne lever også i udstrakt grad af undervandsvegetation, og for vinteren 1995-1996 var blishøne en almindelig ynglefugl i Tippeternes kystbræmmer. Siden det øgede saltindtag har arten kun

været en uregelmæssig ynglefugl, og heller ikke i 2016 ynglede blishøne på Tipperne. Seneste yngleforsøg var i 2010, men det var uden succes.

Sivsanger er en almindelig ynglefugl i Tippeternes rørskove

Nogle år foretages en optælling af sivsangere i Tippeternes rørskovs- og strandsumpområder tidligt om morgenen i anden halvdel af maj, hvor sivsangerne er mest sangaktive. Om morgenen 19. maj 2016 blev der optalt 82 territorier på det østlige Tipperne, og ved et senere besøg blev der fundet yderligere 3. 85 territorier af sivsanger er det største antal, der er registreret på det østlige Tipperne (Figur 3), lige over antallet i 1997 og 2011, hvor der blev fundet 81.

Sivsanger er en af de få Afrika-trækkende småfugle, der ifølge DOF's punktællingsprogram har haft en stabil bestandsudvikling de seneste 30 år (Fenger m.fl. 2016). Det er også tilfældet på de dele af Tipperne, hvor der er bevaret ynglehabitat for sivsanger (Figur 3). På de øvrige dele af Tipperne ser det dog anderledes ud. I 1975 var store dele af det centrale og vestlige Tipperne tilgroet med tagrør og anden kraftig vegetation, og dette år blev der optalt 101 sivsangere her. Med undtagelse af et mindre område med kystbræmme og pilekrat mod nordvest er hele dette område i 2016 kortgræsset på grund af kreaturgræsning og regelmæssig høslæt, og her yngler der ikke længere sivsanger.

Referencer

- Amstrup O., Bak M. & Laursen K. (2016). Rastende trækfugle på Tipperne og i Ringkøbing Fjord, 2015. – Notat fra DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi. 6 s.
- http://dce.au.dk/fileadmin/dce.au.dk/Udgivelser/Notater_2016/Rastende_traekfugle_Tipperne_2015.pdf
- Fenger M., Nyegaard T. & Jørgensen M.F. (2016). Overvågning af de almindelige fuglearter i Danmark 1975-2015. Årsrapport for Punkttællingsprogrammet. Dansk Ornitologisk Forening, 44 s.

Tabel 1. Antal ynglepar på Tipperne af en række karakteristiske ynglefugle. Gennemsnit for nogle perioder 1975-2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015 og 2016. - : ingen optællinger

	1975-1984	1985-1994	1995-2004	2005-2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Rørdrum - par	0	0	0	0	0	0	0	2	2	1	1
Knopsvane - par	36	8	1	1	0	0	2	2	2	0-1	7
Knarand - par	3	4	2	1	2	4	4	0	5	2	7
Gråand - par	30	44	50	65	57	43	62	53	52	42	50
Atlingand - par	6	6	4	2	0-1	1	12	1	4-5	1	1
Spidsand - par	15	18	6	1	2	2	3	1	2	1-2	2
Skeand - par	16	31	7	4	6	2	13	4	3	0	7
Rørhøg - par	1	2	2	1	2	2	1	2	2	2	2
Strandskade - par	8	18	13	8	8	7	7	8	8	6	5
Klyde - par	252	345	97	68	46	28	40	1	37	23	7
Hjejle - par	0	0	0	0	0	1	0-1	0-2	0	0-1	0-1
Vibe - par	112	192	128	128	100	114	130	154	166	151	104
Engryle - par	15	115	82	33	22	25	20	23	27	22	23
Brushane - ynglehunner	93	160	75	40	32	20	42	53	25	19	17
Brushane - dansehanner	55	78	30	20	10	11	19-20	29	21	14	13
Dobbeltbekkasin - par	15	16	4	4	2	2	5	2-3	0	0	0
Stor kobbersneppe - par	81	153	101	72	67	74	57	58	64	51	39
Stor regnspeve - par	0	0	1	5	3	3	3	3	2	2	2
Rødben - par	98	507	515	174	74	103	122	103	116	113	81
Hættemåge - par	174	289	5	2	1	0	0	0	0	0	0
Stormmåge - par	5	3	2	2	0	0	2	1	0	0	0
Sølvmåge - par	1	0	1	0	0	4	0-1	0	0	3	1
Svartbag - par	0	0	0	0	0	0	0-1	0-1	1	1	0
Havterne - par	50	90	24	10	4	1	1	1	3	0	0
Landsvale - par	8	6	5	7	10	5	9	8	10	16	15
Gul vipstjert - par	50	89	41	34	54-55	86	57	67	64	49	79
Sivsanger - sangterritorier	163(1975)	68	75	-	-	81	-	61	60	47	85
Tornsanger - sangterritorier	1	2	6	5	12	20	11	8	15	14	15

Tabel 2. Andel af reder (%) af undersøgte vadefugle, hvor æggene blev spist af andre fugle eller rovpattedyr. Beregnet ud fra kontrollerede reders gennemsnitlige daglige overlevelse i 1986-2016 - perioden hvor dette er undersøgt. - : for få data til beregning

	1986-1990	1991-1995	1996-2000	2001-2005	2006-2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Strandskade	33	59	96	100	98	-	-	-	-	-	-
Vibe	39	52	84	74	60	84	44	75	80	97	97
Engryle	31	48	72	51	43	82	76	24	84	58	53
Brushane	34	51	87	72	63	-	59	45	-	-	-
Stor kobbersneppe	34	54	94	69	74	71	36	71	95	76	-
Rødben	21	54	87	77	66	82	63	50	96	95	81

Blåvand Fuglestation

Af Bent Jakobsen

Halemejsler i posen klar til ringmærkning, Blåvand, 11. oktober 2016. Foto: Henrik Knudsen

Indledning

I foråret havde fuglestationen fuld dækning på ringmærkningen, og i efteråret var der fuld bemanning på ringmærkningen, mens observationerne var dækket primo august til medio november. Først på året blev foreningen Blåvand fuglestations venner etableret, og foreningens formål er at støtte fuglestationen med nogle indkøb og andre tiltag.

Fuglestationen er nu partner med både Nationalpark Vadehavet og Naturpark Vesterhavet, hvor vi ligger lige på grænsen af begge. Alle tilladelser til bygning af en helgolandsruse er nu kommet i hus, og derfor var det også glædeligt, at vores nye ringmærkningslaboratorium i fyrhaven blev færdigt.

Flere sponsorater kom i stand, og i den forbindelse fik vi renoveret vores badeværelse og indkøbt IT-udstyr. Som noget helt nyt er det nu muligt at booke sine overnatninger online.

Sidst men ikke mindst blev der afholdt flere møder med Varde kommune og Naturkulturvarde om en opgradering og ændring af bygningerne. Og så skal lyde en stor tak til alle dem, som har deltaget med arbejdet omkring fuglestationen, og de som har bidraget med observationer.

Forår.

Om foråret er der ikke fuld dækning på trækket, og det er ofte personer tilknyttet stationen eller besøgende, som foretager observationerne.

Som sædvanlig ses der en del træk af rødstrubet lom om foråret, og det blev til i alt 2940. Højeste antal var 30/4 479 og 24/4 306. Om vinteren ses ofte et strømkomensationstræk og 20/2 sås 202. Sortstrubet lom iagttoges med i alt 4, og der var desuden to vinterobservationer af islom 16/1 og 10/2. 6/6 hørtes en rørdrum fra vådområdet inde på heden. Arten yngler

Blåvand Fuglestation. Foto: Bent Jakobsen

regelmæssigt her. Sølvhejre 25/4 1 trak nordøst og 30/5 1 skestork øst.

Det blev en meget mager vinter for sortand med maksimum 650. Derimod pæne træktal med 18/4 2927, 30/4 2945 og 5/6 1190. Et nyt indslag de senere år er de mange fløjlsænder, som raster, og i år sås maksimum 17/1 400.

Blåvand er ikke en rovfuglelokalitet om foråret, men dette forår er godkendt med hvepsevåge 27/5, rød glente 2, sort glente 5/5 udtrækkende, steppehøg 30/5, hedehøg 7/5 og 12/5, duehøg 12/4 og 27/5 og lærkefalk 6/5 og 7/5. Tidligt på året 26/2-4/5 rastede en vandrefalk han, som ofte jagede og sad ude på revlerne ved lavvande. En enkelt vagtel piftede 21/5, og 2 sene traner trak øst 27/5.

Karakterarten sandløber sås ikke i så store antal med kun 24/3 150 i det tidlige forår og 7/5 389 i det sene forår som højeste antal. 5/2 gik 1 sortgrå ryle på stranden. Efter i en lang årrække at være hyppig vintergæst er den nu igen blevet fåtallig.

Almindelig kjove optræder efterhånden hyppigere om foråret, og det blev til i alt 30 med højeste antal 18/4 9. Mellemkjove lagde vejen forbi 23/4 og 2/5. Normalt fouragerer rigtig mange sølvmåger i opskyllet om vinteren. I år dog kun 4000 5/2 som maksimum.

På tre dage 22-24/4 trak ikke mindre end 14538 Fjord/Havterner mod nord. 22/4 7333 er højeste antal siden 1984, hvor der sås 10.000 nordtrækkende på en dag. Splitterne skuffede med kun 70 som højeste antal. Siden kolonien på Langli forsvandt, har splitterne været mere fåtallig om foråret.

Forårets biæder fløj over 28/5, og dagen før 27/5 passerede en rødrygget svale. 21/5 sang en nattergal ved ishuset. Arten er ikke årlig i Blåvand.

Bomlærken har været ret fåtallig i mange år, men i dette forår sås ikke mindre end 38 heraf 7/5 24. Vi skal helt tilbage til 1960'erne og starten af 1970'erne for at finde så høje antal. Og så skal vel også nævnes en halvrådden kaskelothval som strandede ude på Horns

rev, men forsvandt igen med strømmen og højvandet. Dette fik journalister og turister til at strømme til.

Efterår

Fra primo august var der fast observatør, mens juli kun blev dækket mere sporadisk. Dette har uden tvivl haft lidt indflydelse på vadefugletallene.

Rødstrubet lom trækker jævnt forbi primært september – medio oktober. De meget store dage, som til tider ses om foråret, forekommer ikke om efteråret, hvor højeste antal var 275 3/10. Efterårets total blev 4002. Kun 6 sortstrubede lommer mængede sig i trækket, mens en islom sås 22/11. Nordisk lappedykker, som siden 1960'erne er blevet mere talrig, sås kun 13-22/11 3.

Det er snart nogle år siden, vi har haft nogle rigtig gode efterårsstorme, og det blev heller ikke i år, hvilket satte sit præg på havfuglene. Alligevel blev det til 40 sodfarvede skrårper 2-30/9 med højeste antal 28/9 26. En almindelig skråpe 29/9 og så kun 7 store stormsvaler 11-30/9. Selv sule var meget fåtallig med kun 3810. Skarven var en af de få arter som virkelig overraskede med i alt 12060, hvilket er ny efterårsrekord. Skarvtrækket ses hele efteråret, og højeste antal var 5/9 2343 og 25/10 1387. Sølvhejre sås 13/9 og 22/9. Bortset fra blisgås, som bliver mere og mere talrig med i alt 1566 og højeste antal 11/10 449, hvilket var ny dagsrekord, skuffede de andre gåsearter. Grågås med 5284 har ændret trækvaner. Hvor de tidligere kulminerede ultimo august, peaker trækket nu i september og primo oktober med højeste antal 4/10 1738. Kortnæbbet gås sås kun i et antal af 3265.

I alt sås 3046 knortegås med 22 ubestemte, 2973 mørkebuget knortegås og kun 51 lysbuget knortegås, hvilket er utroligt få. Det gælder også bramgås med 1284.

Totalerne af svømmeænder springer vi let henover med pibeand 2891, krikand 969 og spidsand 680. 1/10-23/10 rastede en amerikansk sortand ved hukket, og brilleand sås 21/10.

Rovfuglene viste sig fra sin gode side med flotte tal efter Blåvand-forhold. Især tårnfalk med klar ny årsrekord på 820. Kulminationen faldt i to tempi 16-26/8 og 5-18/9. Højeste antal 24/8 81 og 17/9 66. Også spurvehøg lå over middel med 503 trækkende. Kulminationen var medio september med 14/9 53 og 13/9 48. Trenden med det stigende antal steppehøge smitter også af på Blåvand med 10, hvor 4 trak 17/9. Men også hedeheg med 3 20/7-25/8 var overraskende. Mærkværdigt var det, at 4 af efterårets 6 hvepsevåger sås i juli. 17/9 trak 10 af i alt 53 dværgfalke, og 43 vandrefalke sås spredt over hele efteråret.

Targetarten strandskade var begyndt at vise fremgang, men den er nu stagneret med i alt 12387 og højeste antal 14/8 1826. Alle vadefuglearterne var på det jævne, hvilket kan skyldes, der ikke var fuld dækning i juli, så her skal bare nævnes årstotaler med højeste antal. Stor præstekrave 724 2/8 102, hjejle 597 21/7 100, strandhjejle 487 23/7 67, islandsk ryle 5497 23/7 815, sandløber 2039 27/8 174, almindelig ryle 4931 21/7 944, lille kobber-snepe 1173 23/7 274 og stenvender 740 27/7 63.

Af den pelagiske thorsbane sås kun 5 28-30/9. Blåvand var tidligere et eldorado for kjoventusiaster med dage over 100 fugle. Det er efterhånden blevet en saga blot, og på hele efteråret sås kun 100 almindelige

kjover 29/9 13. Også de øvrige kjover var fåtallige med lille kjove 2, mellemkjove 2 og storkjove 18.

Hættemåge fremviste det laveste træketal i mange år med kun 3035 ligesom dværgmåge ditto med kun 22. Endnu et år uden sabinemåge er helt uhørt. Derimod sås flere spændende ternearter. Sandterne 20/7 da den kom flyvende ind over fyrhaven, hvidvinget terne 3/8 og i alt 9 rovturner.

Utroligt skuffende var det med kun 17 søkonger 1-4/11. 20/9 sås en hærfugl, som har været ventet længe. Bjerglærke sås i perioden 14/10-23/11 med kun 18. Derimod fremviste engpiber et middelår med 36976. Højeste antal 25/9 7065 og 1/10 7084. Storpiber iagttoges 5/10, 22/10 og 24/11, og den ved Blåvand sjældne rødstrubet piber sås 15/10. Bjergvipstjert viste rigtig gode takter med i alt 280 hvoraf 25/9 24.

Også silkehale optrådte talrigt efter Blåvand-forhold med 274. 8/11 45 og 30/10 57.

Landsvalerne kan være utroligt vanskelige at tælle, da de ofte opsamles ved Hukket og pludselig trækker væk på en gang. Men 17629 blev noteret som trækkende med højeste antal 24/8 3059.

Et specielt fænomen, som er set nogle gange ved Blåvand er solsorte, som om aftenen går på vingerne for at trække ud over Nordsøen, og det sås igen i år med

Islandsk ryle, Blåvand, 25. juli 2016. Foto: Eva F. Henriksen

Øverst: Vendeals, Blåvand, 4. maj 2016. Foto: Henrik Knudsen

Nederst: Trækkende strandkader, Blåvandshuk, 25. juli 2016. Foto: Bo L. Christiansen

2/11 566. Et fantastisk syn. 23/8 rastede ikke mindre end 23 sortstrubede bynkefugle.

Bog/kvækerfinkerne svigtede totalt med kun 17272 og højeste antal så tidligt som 15/9 1955. Det er imponerende at se stæreflokkene uden at betænke sig piske direkte ud over Nordsøen, og det blev til 43890 med 19/10 9330 som bedste dag. Lille korsnæb sås jævnt fordelt over efteråret med 885 og maksimum 7/11 141. Hvidvinget korsnæb fløj over 29/10. Blandt alle de andre småfugle passerede også 28 lapværlinger 16/9-30/10.

Normalt registreres sangfuglene i forbindelse med ringmærkning, men 19/10 under felttræffet fandtes en brun løvsanger i hybenbuskene bag fuglestationen, og 25/8 rastede en lundsanger i ahornen i haven. Lille fluesnapper blev feltobset 5/9 og 13/9. Meget overraskende var ikke mindre end tre hortulaner 26/8, 15/9 og 2/10.

Ringmærkning

Forår

Der var dækning på ringmærkningen hele foråret, som blev rimeligt med 1829 fugle af 61 arter. Månedsfordelingen var februar 67, marts 380, april 506, maj 681 og juni 195. Især april overrasker med 506 fugle. Gransanger fortsætter fremgangen med 211. Imponerende var det med 168 fuglekonger, hvilket uden tvivl skyldes den milde vinter. Desuden viser ringmærkningen ved aflæsninger, at de fuglekonger, som vi ser i Blåvand, for manges vedkommende overvintrer i England.

Forårets store ringmærkningsclou var uden tvivl den grønspætte som sad i nettet V6 i stationshaven 1/5. Ellers bør også nævnes sydlig nattergal ringmærket 30/5 og 31/5 og en sibirisk gransanger (Ph. C. tristis) 5/5. Desuden blev en gøg ringmærket, hvilket er en sjælden ringmærkningsart ved Blåvand. Derudover lille fluesnapper 2 og kæranger 6.

Og så skal det selvfølgelig nævnes, at vi fik svar på vores DNA prøve fra sidste år om en mulig grøn sanger (Ph. nitidus). Undersøgelsen viste, at det var en grøn sanger, og dermed ny art for Danmark.

Gulirisk 1/6 1 er første ringmærket siden 1992. Udover de tre talrigest mærkede arter skal lille gråsisken 127 også fremhæves.

Efterår

Med 3405 mærkninger af 74 arter lå efteråret i den lidt lavere ende. De enkelte måneder var som følger juli 194, august 356, september 722, oktober 1951, november 160 og december 22.

Efterårets højeste dagstotal endte på kun 242 20/10, hvor nogle af nettene måtte lukkes pga. mangel på arbejdskraft.

Ny mærkeart for Blåvand blev lærkefalk 8/10, da to ungfugle rastede i haverne, og den ene fløj i nettet, efter at have siddet på netstangen i længere tid. Ellers blev der af ualmindelige fugle ringmærket høgesanger 7/9, brun løvsanger 23/11 seneste for Blåvand og sibirisk gransanger 30/10. Mejerne oprådte i pæne antal med 117 sort-

	Forår	Efterår
Dækning	Ringmærkning 1/3-15/6 Observationer uregelmæssigt	Ringmærkning 20/7-15/11. Observationer juli uregelmæssigt, august - 15/11 fast observatør
Ringmærkning Total	1829	3405
Tre talrigest ringmærkede arter	Gransanger 211 Fuglekonge 168 Solsort 176	Fuglekonge 452 Rødhals 362 Gransanger 359
Sjældneste ringmærkede arter	Grønspætte 1 Gøg 1 Sydlig nattergal 2 Sibirisk gransanger 1 Lille fluesnapper 2 Gulirisk 1	Lærkefalk 1 Bjergvipstjert 1 Høgesanger 1 Hvidbrynet løvsanger 11 Brun løvsanger 1 Sibirisk gransanger 1 Fyrremejse 1
Observationer, almindeligste arter	Rødstrubet lom 2940 Sortand 21238 Sølvmåge maks. 4000 Fjord/havterne 19286	Skarv 12060 Strandskade 12387 Landsvale 17629 Engpiber 36976 Stær 43890 Bog/kvækerfinke 18394
Observationer, usædvanlige arter/antal	Islom 2 Sølvhejre 25/4 Sort glente 5/5 Steppehøg 30/5 Hedehøg 2 Mellemkjove 2 Biæder 28/5 Rødrygget svale 27/5 Sibirisk gransanger Lille fluesnapper 30/5	Islom 22/11 Sodfarvet skræpe 40 Sølvhejre 2 Hedehøg 3 Steppehøg 10 Thorshane 5 Sandterne 20/7 Hvidvinget terne 3/8 Hærfugl 20/9 Storpiber 3 Lundsanger 25/8 Hortulan 3
Observationer, sjældne arter		Amerikansk sortand 1-23/10 Brilleand 21/10 Brun løvsanger 1
Ynglefugle, almindeligste (par)	Tornsanger >50 Tornirisk 20-40 Sanglærke 20-30	
Ynglefugle, sjældne (par)	Sortstrubet bynkefugl 6 Rødrygget tornskade 5	

mejer, 114 blåmejer og 99 musvitter. Exceptionelt var 90 halemejer, hvilket er klar rekord for Blåvand. 25/10 blev en halemeje med ring fra Kabil Birdcentre i Rigabugten, Estland kontrolleret, og fuglen var ringmærket 1/10 ikke mindre end 1031 km væk, hvilket er den længste afstand i Europa registreret ved aflæsning.

Det blev til 11 hvidbrynet løvsanger med bedste dag 26/9 6, men også rødtoppet fuglekonge 7 forsatte sin fremgang. 31/10 blev en vindrossel med vingemål på 126,5 fanget, hvilket indikerer den islandske race (*T. iliacus coburni*)

Derimod må løvsanger med 138 igen tage æren for efterårets ringmærkningsmæssige skuffelse, ligesom kun 34 rødstjerter er et meget lavt antal.

Keldsnor Fuglestation

Af Jacob Sterup

Hvepsenvåge (øverst) og sort glente, Dovns Klint, 14. september 2016. Foto: John Larsen

Indledning

Keldsnor Fuglestations aktiviteter er primært koncentreret omkring det sydlige Langeland, og det er da også på denne del af øen, at de fleste fuglekiggere er mest aktive. I forårsmånederne 2016 blev der gjort forsøg med fuglestationslignende virksomhed på Hou Nordstrand på Langelands nordspids med næsten daglige trækobservationer og lejlighedsvis ringmærkning.

Fra Langeland Kommune er der i alt indtastet ca. 23.300 observationer i DOFbasen fra 2016. Der blev registreret i alt 232 arter på øen i løbet af året (fem arter af formodede undslupne fangenskabsfugle ikke medtaget). Selv om det blev til mange gode fugle, udeblev de rigtige hits desværre, og en lille skrigeørn blev årets sjældneste fugl.

De samlet set mest aktive personer (bedømt ud fra antallet af indtastede observationer i DOFbasen) var Nis Rattenborg, Ole Goldschmidt og Niels Bomholt Jensen. Herudover skal Erik Danielsen fremhæves for sin indsats med at dække forårstrækket på Nordlangeland, mens Frank Jensen-Hammer og Ella Mikkelsen var aktive observatører på sydspidsen i efteråret.

Otte personer deltog i ringmærkningen i 2016, hvoraf Michael Bjerregaard, Hans Rytter, Jacob Sterup og Alejandro Corregidor Castro tilsammen stod for ca. 87 % af mærkningerne.

Tak til alle, der har deltaget i fuglestationsaktiviteterne eller i øvrigt har bidraget med observationer fra Langeland i 2016.

Første halvår

Januar og februar forløb uden de store overskrifter. 13 hedelærker ved Klise Nor 3/1 er mange om vinteren, og en adult middelhavssølvmåge holdt til i Bagenkop Havn 18-22/1. Antallet af overvintrende bramgæs vokser år for år, og vinterens største tal blev 7670 overnatende i Nørreballe Nor 18/2.

I marts sås ved flere lejligheder op til 3 mosehornugler på Ristinge Hale. En adult sule trak forbi Hou Nordstrand 9/3, og enlige eksemplarer af denne lokale sjældenhed sås ved yderligere fire tilfælde frem til 7/5, heraf de tre ved sydspidsen. Første sølvhejre dukkede op i Botofte Skovmose i februar, og i marts fik den selskab af stadig flere, kulminerende med hele 8 på stedet 29/3. En sydlig blåhals sang ved Snaremose Sø 9/4. Det er første fund i nyere tid af denne race på Langeland, men mon ikke arten etablerer sig som fast ynglefugl inden for de kommende år?

Trækobservationerne på Hou Nordstrand startede så småt op i februar, men det var i marts og april, at der var mest gang i trækket, inden det sluttede af sidst i maj med knortegæs og hvepsevåger. Udvalgte forårstræktotaler fra Hou Nordstrand: Knortegås 15.239, bramgås 53.644 (heraf 11.448 14/5), fiskeørn 27, hvepsevåge 79, rørhøg 108, blå kærhøg 43, spurvehøg 321, rød glente 41, tårnfalk 46, dværgfalk 34, lærkefalk 23, vandrefalk 7 og trane 1.754. Især antallet af traner er bemærkelsesværdigt, og det blev suverænt bedste forår nogensinde for arten. Største dagstal blev

24/3 1.156, hvilket er mere end en femdobling af den hidtidige langlandske dagsrekord (30/3 2008 225 Hou Nordstrand). Af sjældnere fugle ved Hou Nordstrand i forårsmånederne kan nævnes en trækkende steppehøg han 14/4 samt obs. af sølvhejre, ride, rovterne, bjerglærke, pirol og gulirisk.

På den sydlige del af øen kulminerede dværgmåge-trækket 30/4 med 91 trækkende ved Dovns Klint og 115 rastende i Nørreballe Nor. Der var et pænt influx af sortterner i dagene 6-11/5, hvor op til 66 (8/5) sås raste i Nørreballe Nor. En savisanger blev hørt i Fredmosen i perioden 10-23/5, og yderligere en blev hørt ved Gulstav 5/6. Af andre halvsjældne småfugle blev der set/hørt en ekstremt tidlig lundsanger i Gulstav Østerskov 13/5, og en lille fluesnapper sang i ringmærkningsområdet ved Gulstav 22/5. Pænt med piroler sås ultimo maj. 28/5 noteredes 5 i Gulstav Østerskov og 3 i Vesterskov. Samme dag blev årets eneste observation af karmindompap gjort – en syngende han ved Gulstav Mose.

En ellers næsten ukendt lokalitet – Ålemeden ved Humble – gjorde sig bemærket i slutningen af juni. I forbindelse med en midlertidig oversvømmelse af området blev der 21/6 fundet en 2k sort stork samt en silkehejre. Silkehejren sås over to dage, mens storken blev frem til 26/6.

Ynglefugle

Det faste, lokale par rovterner ynglede igen i 2016 i det Sydlynske Øhav. Parret fik to unger på vingerne og har således haft ynglesucces i fire ud af fem år og opfostret i alt syv unger. De flyvefærdige unger sås første gang ved Storeholm 13/7, og familien sås næsten fast i Tryggelev/Salme Nor frem til 11/9.

Hættemågekolonien i Nørreballe Nor blev opgjort til 120 par, men den blev desværre ryddet af et par svartbage i slutningen af maj. Det gik bedre for fjordternekolonien på en anden ø i Nørreballe Nor. Der blev talt 24 ynglepar, og en del ungfugle sås.

I Botofte Skovmose ynglede sorthovedet måge igen i år (1-2 par) blandt ca. 1.500 par hættemåger.

Andet halvår

Andet halvår startede som første halvår sluttede – med en sort stork. Denne gang en overflyvende, adult fugl ved Keldsnor 3/7.

Keldsnor tiltrak usædvanligt store tal af rastende vadefugle i efteråret, primært i august. Af maksimumtal for udvalgte arter kan nævnes lille præstekrave 16, stor præstekrave 310, islandsk ryle 82, dværgryle 54, krumnæbbet ryle 94 og almindelig ryle 580. De fleste af disse tal er rekord for lokaliteten. Desuden sås i alt 2 kærløbere og 5 odinshøns i Keldsnor i løbet af efteråret.

Efterårets rovfugletræk på Sydlangeland var ganske fornuftigt for mange af arterne. Sæsontotalerne fremgår af årsrapporten Fugle i Danmark 2016 andetsteds i Fugleåret. Steppehøg satte rekord (igen igen) med

En korttået træløber nærstuderet. Gulstav, 1. oktober 2016.
Foto: Hans Rytter.

For første gang i 20 år var der regelmæssige trækobservationer og ringmærkning på Langelands nordspids. Her er Jan Holm Jensen ved at gøre klar til netopsætning på Hou Nordstrand, 15. april 2016. Foto: Hans Rytter

ca. 15 fugle mellem 23/8 og 4/10. Også lærkefalk sås i rekordtal med minimum 86 fugle, heraf ca. 70 i dagene 14-17/9. Desuden sås væsentligt flere rørhøge, fiskeørne, tårnfalke, aftenfalke og vandrefalke end normalt. Mange arter kulminerede i forbindelse med en østenvindsperiode medio september, blandt andet rørhøg, blå kærhøg, spurvehøg, fiskeørn og alle falkene. 2/10 trak 111 røde glenter, men ellers skuffede rovfugletrækket i oktober. Musvågetrækket blev nærmest historisk dårligt med en total på blot ca. 1.600 fugle. Årets sjældneste rovfugl blev en lille skrigeørn, der blev fundet af Morten Müller og set over Gulstav og Vesteregn 28/8. Det er første observation af arten siden 2012.

Lille fluesnapper optrådte usædvanligt talrigt med hele fem fugle (heraf fire ringmærkede) mellem 24/8 og 19/10. Også hvidbrynet løvsanger sås i rekordtal. Antallet af gengangere er svært at vurdere, men det blev til 10-15 fugle, heraf 9 ringmærkede.

Årets tredje sorte stork, en ungfugl, rastede ved Gulstav 30/8. En rastende nøddekrige ved Gulstav 8-10/9 var den første på Langeland i fire år. En sen natravn rastede i ringmærkningsområdet ved Gulstav 23-24/9.

Bramgåsetrækket kulminerede i dagene 3-5/10, hvor der blev talt i alt 73.000 vesttrækkende over Sydlangeland. Den megen østenvind i oktober gav et rekordstort træk af blisgæs. Efterårstotalen ved Dovns Klint blev på 7.587 med 12/10 2.044 som største dag.

En trafikdræbt slørugle blev fundet i kanten af landevejen ved Stat-ene 21/12, hvilket er første fund på øen siden 2010.

Ringmærkning

Der blev ikke foretaget netfangst på Sydlangeland i foråret, men til gengæld blev der mærket på Hou Nordstrand på 14 datoer mellem 2/4 og 4/6. Der blev i alt fanget 385 fugle fordelt på 27 arter med rødhals, gransanger og tornsanger som de talrigeste arter. 9/4 blev største dag med 48 fugle.

Efterårssæsonen 2016 havde visse ligheder med 2015. Mens første del af sæsonen var lidt skuffende, blev der for alvor taget revanche, da vi kom ind i oktober, der bød på store mængder af fugle og flere rekordtal. Alene de ni dage i efterårsferien (15-23/10) gav 3.331 fugle (i snit 370 fugle/dag), og oktober gav mere end 5.200 fugle i alt! Takket være denne sluspurts blev det den hidtil bedste oktober og hidtil bedste efterår, og der blev sat sæsonrekord for en række arter.

Efterårstotalen endte på 8.024 fugle, hvilket er et pænt stykke over den to år gamle sæsonrekord på 6.840 fugle. Havde der været daglig dækning (der blev i gennemsnit kun mærket hver anden dag i august/september), var tallet utvivlsomt kommet et godt stykke over de 10.000 fugle – noget der tidligere har forekommet at være helt urealistisk. Der er nu mærket mere end 85.000 fugle på Sydlangeland siden 1994.

Ringmærkningen blev startet op i slutningen af juli med første ringmærkningsdag 25/7, og sidste ring-

mærkningsdag var 29/10. Der var net oppe på i alt 55 datoer i løbet af efteråret, og dagsgennemsnittet blev 146 fugle/dag.

Det blev til rigtig mange store mærkningsdage i oktober. Efterårets største dage blev:

- 16/10 622 fugle, heraf fuglekonge 423, rødhals 57 og gransanger 39.
- 2/10 594 fugle, heraf gransanger 297, rødhals 163 og munk 53.
- 20/10 582 fugle, heraf fuglekonge 390, rødhals 81 og gransanger 46.

De hyppigste arter i efteråret blev fuglekonge 2.096 (næstbedste sæson), gransanger 1.652 (rekord), rødhals 906 (rekord), jernspurv 429 (rekord), munk 418 (næstbedste sæson), gærdesmutte 400 (rekord), løvsanger 272, torsnanger 250, blåmejs 183 og rørsanger 182.

Afrikatrækkerne blev relativt dårligt dækket i år, idet det blev til relativt få mærkningsdage (med få net) i juli og august.

Flere invasionsfugle fandt vej til nettene i oktober. Falsterbo meldte om 36.000 trækkende blåmejs 1/10, men arten nåede aldrig til Sydlangeland i større antal. I alt blev 183 mærket (75 % i oktober). Andre steder i landet mærkede man en del til invasioner af sortmejs og musvit. Ved Keldsnor blev det til blot to sortmejs (ikke årlig i nettene) og 69 musvitter (næststørste sæson). Der var gang i en større invasion af halemejs, der formentlig kom helt fra Rusland. Der blev sat ring på hele 124, hvilket er en tredobling af den gamle sæsonrekord.

Deciderede sjældenheder blev der heller ikke i år fanget nogen af, selv om der blev drømt meget om sibirisk jernspurv. Til gengæld blev der fanget rekordmange af både hvidbrynet løvsanger (9), lille fluesnapper (4) og rødtoppet fuglekonge (9). Af andre sjove/fåtalige fangster kan nævnes spurvehøg 3, brushane 1, dobbeltbekkasin 1, mudderklire 1, stor flagspætte 1, vendehals 1, husrødstjert 1, stenspikker 2, græshoppesanger 3, skægmejs 24 og pungmejs 3. I alt blev der mærket 57 forskellige arter.

Der blev fanget mange usædvanligt sene fugle i dette efterår, blandt andet en sivsanger 14/10, og 16/10 blev der fanget både rørsanger, løvsanger og broget fluesnapper.

Aflæsninger og genmeldinger

Ved Hou Nordstrand blev der i foråret fanget to fugle med fremmede ringe. Begge var jernspurve fra Belgien. Ved Keldsnor blev det i efteråret til syv aflæsninger af fremmede fugle, alle i oktober. To jernspurve stammede fra hhv. Gävleborg i Sverige samt fra Skagen. Fuglen fra Skagen var mærket tilbage i maj 2013. Tre fuglekonger var mærket tidligere på måneden hhv. i Skagen, i Svendborg og på Fehmarn. En gærdesmutte fanget 8/10 var mærket i Skåne fire dage tidligere. Herudover blev der aflæst en rødhals fra Belgien.

Vi modtog i 2016 i alt 11 genfund af fugle mærket ved Keldsnor. Det mest usædvanlige var to genfund

Vendehals. Hou Nordstrand, 1. maj 2016. Foto: Hans Rytter

af gærdesanger. Den ene var mærket ved Keldsnor 3/5 2015 og blev aflæst i Israel 2/5 2016, 3.160 km fra mærkningsstedet. Den anden blev mærket 26/8 2016 og blev aflæst i Tjekkiet 11 dage senere. En sivsanger mærket i september 2014 blev 3/8 2016 aflæst i Kroatien. Vores første genfund fra dette land. De øvrige genmeldinger var rødhals fra England og Tyskland, en torsnanger fra Agger Tange, gransangere fra Alderney (Kanaløerne) og Spanien, en fuglekonge fra Tyskland, en grøn-sisken fra Tyskland samt en rørsurv fra Belgien.

	Forår	Efterår
Dækning	Sporadisk dækning	Trækobs. 1/8-6/11 Ringmærkning 25/7-29/10
Ringmærkning Total	382	8.004
Talrigest ringmærkede arter	Rødhals 79 Gransanger 56 Torsnanger 51	Fuglekonge 2.096 Gransanger 1.652 Rødhals 906
Sjældneste ringmærkede arter	Vendehals 1 Græshoppesanger 1	Hvidbrynet løvsanger 9 Lille fluesnapper 4 Rødtoppet fuglekonge 9 Pungmejs 3
Observationer, usædvanlige arter/antal	Sule 5 Silkehejre 1 Sort stork 1 Steppehøg 1 Middelhavssølvmåge 1 Savisanger 2 Lundsanger 1 Lille fluesnapper 1	Sort stork 2 Steppehøg ca. 15 Middelhavssølvmåge 2 Natravn 1 Hvidbrynet løvsanger 10-15 Lille fluesnapper 5 Nøddekrige 1
Observationer, sjældne arter		Lille skrikeørn 1

Sortstrubet bynkefugl, Slettemose, 9. maj 2016. Foto: Ole Donald Mortensen

Rørvig Fuglestation

Af Jørgen Bech

I 2016 rejste forårstrækket sig af asken fra fjorårets nedtur. Især en lang god periode i maj gav et smukt forårstræk, hvor nogle hidsige falkedage vil blive historiske, og det hele blev krydret af en lang række af de svære subhits. Siden et efterår med det nu kroniske fravær af de rigtige lavtrykspassager, hvor der alligevel helt sent på sæsonen kom begivenheder på havfuglefronten. I en lang nordøstenvindsperiode i oktober dryssede lidt at det landsdækkende inflow af øst-hits ned på Rørvighalvøen. Og så var der opsigtsvækkende nyt fra ynglefuglene. I 2016 blev der fundet i alt 242 spontane arter i Rørvig (A - C arter). Den ene var ny (dværgværling), således at områdets total nu er 311 arter.

Stationen fik sin 44. sæson. Det lykkedes igen i år at få en fornuftig dækning af forårstrækket ligesom områdets rast- og ynglelokaliteter var godt monitoreret. I efteråret var dækningen som vanligt ikke systematisk. Igen i 2016 er der produceret en Rørvigrapport, og alle data har været igennem en proces med nøje tal- og kvalitetskontrol. Rapporten kan ses/downloades fra hjemmesiden (rfst.dk), hvor netversion og tabelmateriale tillige er tilgængelige.

Foråret

Vinter var nærmest afløst med en diffus overgang til forår. Uhørt varmt fra midt januar, hvor de første dueflokke afgang fra Korshage, der fortsatte gennem hele

februar. 7/2 rykkede sanglærke med 255 Ø. I det isfrie Hovvig lå bjergand tæt 10/2 1140, og isfugl var hurtigt tilbage. Nordisk lappedykker toppede med 4 ud for Plantagen. Nordlige Isefjord rummer mange andefugle, således tællinger på ederfugl 5500 og sortand 2200 midt i januar. 29/2 - 1/3 dværggås 1 ad Slettemose/Ringholm - en fugl fra det svenske projekt. Fin fugl og meget populær.

Det var relativt afdæmpet indtil sidste del af marts, men så kom der fart på. 24/3 årets tranedag 959 Ø. Stort ringduetræk med et forår på i alt 53.798 og 59 % ud på kun 2 voldsomme dage 26/3 og 27/3. Stor rovfugledag 28/3 med en tidlig bedste dag for spurvehøg 192 Ø, men især uventet med fiskeørn 11 Ø og rørhøg 11 Ø (hele 25 trak allerede i marts). En markant demonstration af forskydning mod tidligere træk også hos rovfugle, men dagens stjerne var rød glente - dels var 32 Ø Korshage en dagsrekord, dels viste den elegante rovfugl sig særdeles kompetent mod en østenvind nær kuling. Her stod musvåge af og ventede til 29/3 med årsbedste dag 720 Ø.

Småfugletrækket var til gengæld generelt lidt under middel - for nogle cykliske arter som blåmejse og korsnæb nærmest fraværende. Flyndersø havde et forårsrast af enkeltbekkasin 20/3 på 4 fugle.

En flok på 12 ravn rundede halvøen 26/3, og sølvhejre blandede sig atter i trækket med 27/3 1 Ø Korshage.

April blev ikke rigtigt den helt klassiske store trækmåned. Det kneb for flere rovfugle, ikke mindst

meget få adulte fjeldvåger. Bogfinketrækket endte på en tredjedel af gennemsnittet. Men nogle af de klassiske arter for Korshage og bagland svigtede ikke: Stortorskade toppede omkring 10/4 og fik et forår med 19 fugle. Ringdrossel havde flere små toppe undervejs, 104 af årets 115 fugle blev set i april. Tyndt med mere usædvanlige arter. En skestork gik ned i Hovvig 10/4 inden den blev sendt videre NØ af en havørn. En sortrygget vipstjert rastede et par dage på Korshage.

I sidste del af april låste et lavtryk sig aldeles fast over Danmark og udløste årets mest markante negative begivenhed. Ikke alene blokerede det stort set dagtrækket, men der var helt (uhyggeligt!) tomt i perioden for det normalt store fald af ikke mindst løvsanger. Rystende små apriltal for klassiske ult. april-arter som løvsanger 77, broget fluesnapper 3 og vendehals 1. Beretninger fra f.eks. Øland lød på godt med småfugle, så måske var nattrækket styret øst om lavtrykket? Det låste lidt op 29/4 og 30/4. Begge dage trak steppehøg og med en fugl fra 16/4 kom forårets 3 alle i april. 30/4 en ultratidlig rødstrubet piber, lidt dværgmåger og 4 sortterner mod SØ.

Lidt ind i maj opløstes lavtrykkene og østenvindene kom og dermed en måned spækket med fugle.

Gennembruddet kom 6/5, og dagene frem til 12/5 vil ikke mindst blive husket for et forrygende falke-træk. Lærkefalk tog alle rekorder med et år på 186 på forårstræk herunder kæmpedagene 7/5 43 Ø og 9/5 42 Ø og blev ledsaget af en invasion af aftenfalk på 22 fugle alle i dagene 7/5 – 12/5. En tidlig invasion med en relativt høj andel af adulte fugle. Når dertil lægges, at trækket har udtalt kulmination i et begrænset antal timer sent på eftermiddagen er det klart, at der var tale om hårdt arbejde på observationsposterne. En anden art, der forbløffede, var hedeheg: Med 0 i 2015 og en sløj udvikling i de svenske bestande var det ikke ventet, at hedeheg kunne præstere 10 fugle i foråret

2016 – både 6/5 og 7/5 havde 3. Et par skrantende arter som fjeldvåge og blå kærhøg fik løftet totalen i maj med 2k fugle hjulpet af det gode gnaverår året før, ganske som mosehornugle (forår på 16). Sort glente nåede med 9 fugle sit næstbedste år.

2/5 rastede 1 2k hvidnæbbet lom ud for Korshage, og 9/5 gjaldede et vildt kald ud over Korshage: En ad islom i sdr. skar ind over land fra Isefjorden trækkende NNV i bedste Skagen-stil. 6/5 drøned 1 pomeransfugl ud fra Korshage i stor højde og 8/5 styteløber 2 (1 par) tilbage i Hovvig for 3. år, men kun for én dag.

Kontoen for småfugle-(sub)hits blev åbnet 6/5 med nordlig blåhals han syngende og poserende i Flyndersø – en art med en grum tilbagegang igennem vores historie. På lokaliteten den samme dag en gulhovedet vipstjert. Straks fulgt af 7/5 markpiber 1 SØ Korshage. Locustelladag var 8/5 med 2 græshoppe-sangere og Rørvigs 10. fund af savisanger, der sang på klods hold i Hovvig, og samme dags aften biæder 2 tf Nørrevang. 10/5 havde en lille eg på Korshage besøg af en hortulan, der med yderligere 22/5 2 Korshage igen fik et par fugle frem efter 0-året sidste år. 12/5 årets eneste natravn og 13/5 rødstrubet piber trækkende Korshage. Perioden havde også et par gulirisker. Næste blok kom en uge senere. I dagene 19/5 – 25/5 pirol 4 og lille fluesnapper 3. Karmindom-pap toppede her – forår på hæderlige 9 fugle, men alle éndags.

Et par majarter havde et godt år. 9/5 var der f.eks. fyldt godt op på Flyndersø med bynkefugl 35 og sten-pikker 31. Løft også til gul vipstjert med bl.a. 11/5 705 Ø Korshage og 20/5 210 rast Flyndersø.

Så var der også udsolgt i juni måned. Herfra dog 9/6 – 10/6 1 nordisk lappedykker (sdr.!) Hovvig og 20/6 1 spillende vagnet Søndervang.

Gulhovedet vipstjert, Flyndersø, 6. maj 2016. Foto: Tonny Papillon

Sodfarvet skråpe, Korshage, 27. december 2016. Foto: Klaus Bjerre

Mosehornugle, Korshage, 9. april 2016. Foto: Klaus Bjerre

Ynglefugle

Her er der ikke mindst fokus på overdrevsområderne på Korshage og Slettermose, hvor der foregår en aktiv naturpleje. Med fugle som indikatorer er tilbagemeldingen positiv. Rødrygget tornskade ynglede igen i år med hele 12 par og 25 1k fløj af reden. Sortstrubet bynkefugl fik fat som ny ynglefugl. 1 par på ideel habitat på Korshage, men udsat for megen forstyrrelse, præsterede i 2. forsøg 3 1k, der kom ud i juli. 1 par på Slettermose forsvandt derimod efter 1 måned. Dobbeltbekkasin ynglede igen med 1 par på Flyndersøengen, og skovsneppe synes stabilt indvandret med 3 spillende hanner. Der var isfugl i Hovvig stort set året igennem og gode indikationer på, at arten kan have ynglet i et væltet stød lige nord for Hovvig. Digesvale har fået fat igen i et par små kolonier, og anlæg af en ynglefacilitet på Hovvigs yderdæmning er under overvejelse. Endvidere mistanke om ynglepar af hedelærke (Slettermose) og rødtoppet fuglekonge (Plantagen). Bomlærke optrådte på 3 potentielle ynglelokaliteter. Pungmeje er endnu i Hovvig, men ikke tegn på yngleaktivitet. Det samme gælder lille flagspætte i Korshageområdet.

Silkehejre ynglede ikke i Hovvig, men der blev gjort tilløb. 1 par i fineste pryddragt opholdt sig (efter et forbesøg 21/5) fast 9/6 – 2/8 på lokaliteten, førte sig frem med kurtisering og fløj med pinde mod skarvkolonien (hvor der var et markant fald til 501 besatte reder). Nu kigges der spændt frem mod 2017 for at se om parret kommer retur. Det samme gælder stytteløberne.

Ikke alt var lige godt fra ynglesegmentet. For eksempel meget dårligt resultat for vibe og for få nattergale.

Efteråret

Rovterne har ikke ændret status i området, selvom kolonierne nu er nærmere, men 2 fugle på besøg i Hovvig 21/7 og 16-17/8. 16/8 årets 2. strejfende sortspætte. 21/8 tredækker 1 buldrede op fra Flyndersø, hvorved der kom fuldt hus med bekkasiner her i 2016.

Kun korte løft i vestlige vinde, men det gav alligevel pote: 7/8 almindelig skræpe 1 V Korshage, 10/8 mellemkjo 1 3k V Korshage og 29/8 lille kjo 1 3k V/rast Korshage med yderligere 1 1k rast dagen efter.

25/8 – 26/8 rastede hedeheg 1k i Hovvig og 29/8 kom en tidlig steppeheg 1k ind ved Flyndersø.

September var helt drænet for de dynamikker, der giver fugle. Højtrykspræget sensommer. almindelig kjo: nul! 3/9 sås 2 vendeheg på Korshage, og det lykkedes at se 2 nøddekriger 16/9 og 21/9. En pomeransfugl trak ind 15/9 på Korshage. Sortmeje havde et år med lav aktivitet. Nede i Hovvig var ansamlingen af sølvhejrer steget til 5 fugle, og 3 isfugle sås i fælles fiskeri i kanalen. Året bød kun på én svømmesnepe - en thorshane trækkende Korshage 30/9.

I starten af oktober yderligere 2 steppeheg – en spektakulær ad han 2/10 ind ved Flyndersø og 1k 3/10 SV Rørvig. Vejret slog om til en ganske vedvarende køl nordøstenstrøm. Så ser man ikke meget

Hvidbrynet løvsanger, Rørvig by, 2. oktober 2016. Foto: Dennis Olsen

dagtræk, men rapporterne begyndte at tikke ind om bevægelser i sjældne småfugle fra øst. Hvidbrynet løvsanger var allerede i gang med en historisk forekomst og nåede Rørvig 2/10 1 Dybesø + 1 Rørvig By, fulgt af en tredje 7/10 1 Dybesø. En enkelt storpiber blev trådt op 2/10 på Flyndersø. Alle krat blev gennemtreffet, men i stedet bankede en dværgværling på hjemme hos en ornitolog 24/10 ved at kolliderede mod en rude og sidde groggy på vindueskarmen. Endelig. Ny art for Rørvig. Den kom sig hurtigt og forsvandt – efter foto!

Helt sent i oktober begyndte dybe lavtryk omsider at nå frem. Årets første gode vejr-situation for havtræk ved Korshage resulterede prompte i sodfarvet skråpe 28/10 5 NV og 29/10 10 NV og samme dag stor stormsvale 2 V. Dage, der også var præget af ganske mange alkefugle, og der var en observation af 4 lysbugede knortegæs. Aktiviteten fortsatte nogle dage ind i november. Især 2/11 med islom 2 og søkonge 3 - årets eneste observation af den mindste alkefugl.

I november invasionsagtigt mange silkehaler (hovedparten af 1675 for 2. halvår) og mange stor gråsiken. 2 ultrasene sorthalsede lappedykkere 2/11 i Hovvig og en bjerglærke 21/11 puslende omkring Korshagespidsen. Pibesvane blev noteret for et bundår – nåede kun op på 7/11 15 SV efter rast Hovvig.

I medio november – december var der store koncentrationer af havænder ud for Plantagekysten. Højeste notering var 22/11 sortand 4100 og 6/12 fløjlsand 450 samt havlit 145 – den næststørste observation i lokalhistorien. I de store flokke blev der 6/12 fundet en

kongeederfugl han 3k+, som blev set igen 12/12. Den holdt sig for sig selv uden at søge ederfugle, der havde hovedkoncentrationen omkring Korshage (op til 22/11 5680). For hele dette vigtige område efterlyses bedre maritim fredning! Selv enkelte jagtbåde fremprovokerer voldsomme forstyrrelser.

Primo december dukkede bjergpiber op med 2 heraf mindst 1 stationær ved Skansehage, hvorved stationen kunne notere årets 7. piberart. Men året var ikke slut. 27/12 blev der kaldt til vinterstorm med den helt rigtige vinddrejning til nordvest: islom 2, sodfarvet skråpe 3, stor stormsvale 3, mallebuk 3, mellemkjove 2, storkjove 2 og årets eneste større dag med ride (257). Det hele V fra en kold Korshage og virkeligt produktivt for en så sen dato. En gave fra Kattegat, der lukkede året.

	Forår	Efterår
Dækning	1/1 – 30/6 (god dækning)	1/7 – 31/12 (ujævn dækning)
Træk sæsontotaler (Tre talrigeste arter)	Ringdue 53.798 Bogfinke 27.752 Allike 22.898	Ederfugl 7987* Sortand 5923* Bramgås 3644 *mest korrektionstræk
Observationer, usædvanlige arter/antal	Dværggås 1 ad Nordisk lappedykker 5 Islom 1 ad s.dr. Hvidnæbbet lom 1 2k Silkehejre 2 (1 par) Stylteløber 2 (1 par) Pomeransfugl 1 Steppehøg 3 Hedehøg 10 (!) Rød glente 32 28/3 (dagsrekord) Sort glente 9 Mosehornugle 16 Vendehals 4 Biæder 2 Aftenfalk 22 (7/5 – 12/5) Lærkefalk 186 (sæsonrekord) Pungmejse 1 Savisanger 1 Rødtoppet fuglekonge 5 Nordlig blåhals 1 Lille fluesnapper 3 Ringdrossel 116 Rødstrubet piber 2 Markpiber 1 Gulhovedet gul vipstjert 1 Karmindompap 9 Gulirisk 3 Hortulan 3	Lysbuget knortegås 4 Kongeederfugl 1 3k+ Islom 4 Stor stormsvale 5 Sodfarvet skråpe 18 Almindelig skråpe 1 Pomeransfugl 1 Tredækker 1 Thorshane 1 Søkonge 3 Lille Kjove 4 Mellemkjove 3 Steppehøg 3 Hedehøg 1 Vendehals 3 Nøddekrige 2 Bjerglærke 1 Hvidbrynet løvsanger 3 Rødtoppet fuglekonge 1 Rødstrubet piber 2 Bjergpiber 2 Storpiber 1
Observationer, sjældne arter (SU)		Dværgværling 1 (24/10)
Ynglefugle, (par)	Skarv 501 par Isfugl (1 par) Rødrygget tornskade 12 par (25 1k) Rødtoppet fuglekonge 1 par Sortstrubet bynkfugl 2 par	

Gedser Fuglestation (www.gedserfuglestation.dk)

Af Hans Lind, Bo Kayser og Michael Thelander

Dvärgmåge, Gedser, 5. december 2016. Foto: Gert Juul Jeppesen

Indledning

Vinteren var relativ mild med et par kuldeperioder i januar og februar. Foråret startede køligt i marts, og maj var særdeles tør med megen østenvind. Selve sommeren prægedes af ustadigt vejr og kun få rigtige sommerdage. Først fra midt i august blev vejret stabilt og varmt, og september var nærmest rekordvarm. Hele oktober bød på østlige vinde det meste af tiden. Kraftigt snefald i slutningen af november, men derpå blev det mildt igen.

Gedser Fuglestation har været base for en masse aktiviteter gennem hele året. Ved de sædvanlige åbenthusarrangementer kom der flere hundrede gæster for at se, hvordan ringmærkningen foregik og komme helt tæt på fuglene. Udover tre fugleture havde vi en del besøg af skoleklasser og andre grupper, så alt i alt blev der lavet formidling for mere end 800 gæster. I slutningen af maj afholdt feltornitologisk udvalg den årlige Operation Overshooter, hvor deltagerne skulle finde spændende fugle, der er kommet herop på forlænget forårstræk, og det ser ud til, at dette initiativ bliver mere og mere populært blandt feltornitologerne.

I oktober startede en længe ventet ombygning af loftsetagen: Naturstyrelsen havde fremskaffet midler via regeringens "Naturpakke", hvilket gjorde, at der kunne indrettes 10 sovepladser på førstesalen. Vi har siden indvielsen i maj 2017 haft stor glæde af førstesa-

len til at holde møder, som krævede overnatning, og til at give flere tilrejsende mulighed for at overnatte.

Træktælling og observationer

I DOF Storstrøm har vi valgt, at træktælling om foråret gennemføres af Hyllekrog/Saksfjed Fuglestation, se denne, og om efteråret af Gedser Fuglestation på Gedser Odde.

På Gedser Fuglestation ønsker vi at få gennemført standardiseret træktælling fra Gedser Odde i standardtiden fra en halv time før solopgang og de følgende fem timer. Det ønskes gennemført alle dage i standardperioden fra 16. august til 20. december. For nøjere beskrivelser henvises til Gedser Fuglestations hjemmeside.

Fra foråret foreligger der en del observationer foretaget af fuglestationens personale og besøgende. I efteråret 2016 blev der gennemført mindst tre timers rimeligt dækkende træktælling i 119 ud af 184 mulige dage. Det er meget flot med tanke på, at det er frivilligt arbejde, hvor tællerne ikke en gang har fået udbetalt diæter. Tak for det. Fra andet halvår 2016 findes inden oprensning 5.228 registreringer (rækker) med trækkende fugle i DOFbasen indtastet af 43 observatører. De største bidragydere er Preben Berg og Louis A. Hansen med tilsammen 3.274 registreringer. Desuden

Rødrygget tornskade fremvises for deltagere i trækfugletur på Gedser Odde 27. august 2016.

har følgende personer bidraget med mere end 200 registreringer: Orla Jakobsen (433), Christian Glahder (322) og Anders Prehn (217).

For Gedser Fuglestation er indsamling af sammenlignelige data fra en lang årrække om almindeligt forekommende arter det vigtigste. Og af de trækkende fugle har registrering af havtrækket højest prioritet, registrering af store landfugle næsthøjest og registrering af det svært dækkede småfugletræk lavest prioritet.

Samlede data for arter med mere end 250 individer kan ses på Gedser Fuglestations hjemmeside under "Data om fugletrækket ved Gedser Odde i efteråret 2016".

Det skal bemærkes, at der i nedenstående gennemgang ikke omtales individer, som også er omtalt under ringmærkning.

Et par helt forrygende dage med trækkende bramgæs havde vi i midten af maj, hvor 405.660 blev noteret, og flest 22/5 med en dagstotal på 199.480. Det skulle i følge DOFbasen være absolut danmarkrekord! Den første trækkende skestork nogensinde blev set 14/5. Også 22/5 blev en god trækdag med bl.a. 1 hvidnæbbet lom, 5 biædere og 1 markpiber. En enkelt hvidvinget terne trak mod nord 27/5.

I løbet af efteråret blev der registreret meget store antal af bl.a. følgende arter: Blisgås 12.050 med flest 11/10 med 4.645. Pibeand 48.453 med over 5.000 16., 17. og 21/9 samt 4/10. Havlit 7.491 med en julegave på 2.535 24/12. Trane 7.962 med 2.208 3/10 og 4.265 4/10. Havterne 2.166 med flest 6/8 med 795. Landsvale 45.979 med hele 27.315 6/9. Engpiber 10.427 med 6.096 27/9. Sjagger 102.485 med 65.430 20/10 og 36.305 21/10. Misteldrossel 19.449 med 12.170 20/10. Fuglekonge 24.134 med 14.400 16/10. Grønsisken 40.321 med 11.225 16/10 og 12.870 19/10. Og endelig gråsisken 3.030 med 1.475 22/11.

Det helt store hit blev en blå glente, som 22/7 ved 5-tiden blev opdaget af lokale observatører på Gedser Odde. Efter at have muset i en del minutter satte den sig til rast i toppen af en busk lidt nord for fuglestationen. Her kunne den nydes godt et par timer af hidkaldte fuglefolk, hvorefter den trak vest for en times tid senere at blive set ved Hyllekrog. Fantastisk nok blev der set endnu en blå glente 15/9. Den gjorde lidt trækforsøg. Desuden endnu en sydtrækkende islom 25/9. 1 jagtfalk gik sydpå 24/10. November blev indledt med en 2k han af kongeederfugl 5/11.

Alt i alt blev der registreret omkring 1,1 mio. trækkende fugle i andet halvår.

Ringmærkning

Endnu en gang lykkedes det at skaffe ringmærkere nok til at få dækket den standardiserede ringmærkning, men uden de udenlandske mærkere var det ikke gået. Andreas Bennetsen Boe tog det meste af foråret med en måneds hjælp af ungarenen László Bozó. Mariana Lapa fra Portugal, spanske Laila Aranda samt Henrik Jørgensen, Johanne Aagaard og enkelte andre kunne bidrage, så alle dage blev dækket.

Den kølige marts startede sløvt med ganske få fugle i nettene. Først i den sidste uge begyndte der at komme lidt rødhalse, jernspurve og fuglekonger. Den 5/4 var en stor forårsdag med 284 mærkede fugle, den eneste dag med over 100 ringmærkede fugle i foråret. Maj bød ikke på de store overraskelser, dog kan nævnes en ringdrossel 5/5 og endnu bedre med en fuglekongesanger 11/5, hvilket er meget sjældent om foråret i Danmark. Sæsonen endte op med 2.774 ringmærkede fugle, hvilket matcher gennemsnittallet for de sidste fem forår.

17/7 ankom englænderen Simon Davies for at tage hele efterårssæsonen indtil midten af november. Han

Havørn, Gedser Odde, 11. september 2016. Foto: Gert Juul Jeppesen

Ringdrossel, Gedser Odde, 15. oktober 2016. Foto: Gert Juul Jeppesen

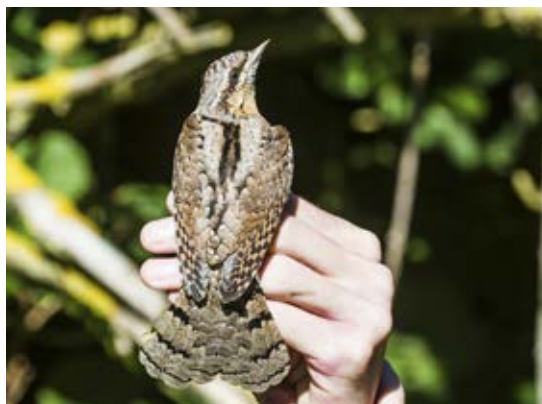
blev assisteret af et par andre engelske ringmærkere – Alex Penn og Nigel Judson – og dem blev der hårdt brug for, skulle det vise sig. Også Johanne Aagaard, Lars Ulrich Rasmussen, Anton Liebermann, Laila Aranda og enkelte andre tog en tårn med i flere perioder. Sidste halvdel af juli gav pænt med fugle i nettene, bl.a. årets eneste gulirisk. August oppede sig med 8 dage med mere end 100 ringmærkede fugle. Af sjovting kan nævnes flodsanger, høgesanger, tre karmin-dompapper og hele 7 vendehalse. Allerede en lille uge ind i september begyndte der at komme gang i rødhal-sene, godt fulgt af gransangere og fuglekonger. Endnu en høgesanger fik ring på, og det samme gjorde to af efterårets seks hvidbrynede løvsangere. De travleste dage var 20/9 (665 fugle) og 27/9 (487).

Oktober måned var helt vanvittig: Vinden stod næsten hele måneden i det østlige hjørne, og det sendte myriader af fuglekonger til det sydlige Falster. Selvom vi til tider var 4-5 ringmærkere, kneb det med at følge med, og antallet af net måtte til tider begrænses til 2-3 stk! Alligevel nåede vi op på 4.960 fuglekonger i oktober, det største antal nogensinde. Sammen med fuglekongerne mærkedes desuden 16 af de rødtoppede og yderligere en fuglekongesanger. 27/10 fangede vi en lidt afvigende gærdesanger, som vi havde en stærk formening om måtte være af østlig herkomst. En DNA-analyse af et par kropsfjer, foretaget af professor Martin Collinson, Aberdeen, viste entydigt, at fuglen var en sibirisk gærdesan-ger, racen blythi, fra området omkring Kazakhstan, og fuglen er netop godkendt af SU. Antallet af ringmærkede fugle i oktober nåede rekordhøjden 9.140 med to dage over 900 ringmærkede fugle, 16/10 (995) og 21/10 (918). Om november kan siges, at måneden var præget af rigtig mange gråsiskener (498), desuden to hvidsiskener og årets eneste nye ringmærkningsart for stationen: hjejle, hvoraf der blev fanget to med ketcher og lys om natten.

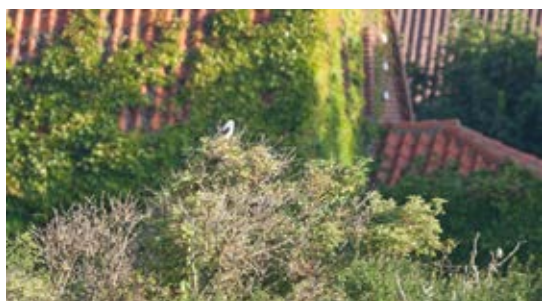
Årets resultat på 19.003 er det næsthøjeste nogen-sinde, kun overgået af 2010, der havde over 20.000 fugle.

Genmeldinger og fremmede ringe

Under arbejdet med småfuglemærkningen vil man meget ofte aflæse fugle, som tidligere er mærket på

Vende-hals, Gedser Fuglestation, 17. august 2016. Foto: Gert Juul Jeppesen

Blå glente, Gedser Odde, 22. juli 2016. Foto: Gert Juul Jeppesen

fuglestationen, og det giver værdifulde data om, hvor længe de opholder sig på stedet inden trækket fortsæt-ter, deres kondition etc. Men ekstra spændende er det, når man får fat på en fugl med en fremmed ring. I løbet af 2016 blev der aflæst 24 fugle med ringe fra 9 forskellige lande. Sverige toppede som sædvanlig listen med 12, herpå fulgte Belgien (3), Tyskland og Finland med hver 2, og resten kom fra Spanien, Tjek-kiet, Holland og Danmark. Her skal blot omtales de mest interessante af dem.

Den tjekkiske aflæsning var en digesvale, mær-ket året før ca. 60 km NV for Praha. Sjældent med aflæsninger fra det land. En havesanger, der også kom

langvejs fra, fik ring på 5/10 2015 ved Sevilla, Spanien og blev aflæst hos os i slutningen af juni, en afstand på 2.381 km. De mange gråsiskener fra okt.-nov. kastede et par gode genfangster af sig: Sydvestlige Finland og Nordsverige, begge mærket 4-5 uger før de ankom til

	Forår	Efterår
Dækning	Observationer: Temmelig sporadisk, mest i maj. Ringmærkning: 1/3 - 15/6, enkelte dage derudover	Observationer: 17/7 - 31/12 næsten daglig. Ringmærkning: 17/7 - 17/11, enkelte dage derudover
Ringmærkning Total	2.774 (61 arter)	16.229 (76 arter)
Talrigst ringmærkede arter	Rødhals 448 Jernspurv 380 Fuglekonge 219 Løvsanger 167 Gransanger 157	Fuglekonge 5.402 Rødhals 3.171 Gransanger 1.197 Gærdesmutte 656 Gråsiskan 584
Sjældneste ringmærkede arter	Ringdrossel 1 Fuglekongesanger 1 Lille fluesnapper 3	Ringdrossel 2 Flodsanger 1 Gærdesanger ssp. blythi 1 Høgesanger 2 Fuglekongesanger 1 Hvidbrynet løvsanger 3 Lille fluesnapper 8 Gulirisk 1 Hvidsiskan 2
Observationer, usædvanlige arter/antal	Bramgås 405.660 medio maj Hvidvinget terne 1 Steppehøg 1 Biæder 5 Lille fluesnapper 2 (udover de ringmærkede)	Bramgås 27.793 Blisgås 12.060 Ederfugl 221.035 Nordisk lappedykker 15 Rødstrubet lom 9.691 Sule 5 Hvid stork 3 Sølvhejre 7 Mellemkjove 23 Sorthovedet måge 1 Hvidvinget terne 4 Steppehøg 4 Sort glente 11 Pirol 1 Nøddekrige 1 Fuglekonge 24.134 Lille fluesnapper 1 (udover de ringmærkede) Skægmejse 3 Misteldrossel 19.450 Hvidsiskan 5 (udover de ringmærkede) Gulirisk 11 Hortulan 1
Observationer, sjældne arter	Hvidnæbbet lom 1 Markpiber 1	Kongeederfugl 1 Islom 2 Silkehejre 1 Pomeransfugl 2 Blå glente 2 Aftenfalk 2 Jagtfalk 1 Hvidbrynet løvsanger 1 (udover de ringmærkede) Rødstrubet piber 6 Storpiber 2 Markpiber 4

Gedser i november. Den art med flest udenlandske ringe var gransanger, hvoraf tre var mærket forskellige steder i Skåne, to kom fra Belgien og en enkelt fra øen Helgoland. Desuden en med dansk ring fra Sydlangeland, ikke første gang vi udveksler fugle. Efterårets højdespringer fuglekongen gav to svenske aflæsninger (Värmland og det centrale Sverige) samt en norsk fra kysten vest for Kristianssand. 5 rødhalse blev aflæst med ringe fra Holland, Belgien, Finland og Sverige. Den ene svenske fløj fra Västerbotten de 1.127 km til Gedser på kun 35 dage.

I løbet af 2016 er der indløbet meldinger om 24 af stationens fugle, som er fundet i vore nabolande. Her skal blot omtales et mindre udvalg af dem. En skovhornugle, som i oktober 2014 blev ringmærket på fuglestationen, blev fanget og aflæst midt i marts 2016 i det sydvestlige Finland. Også en solsort smuttede til Finland, den centrale del, hvor den desværre blev dræbt mod en rude. En sangdrossel blev aflæst lidt nordvest for Bruxelles godt et par måneder efter mærkningen, en anden blev fundet skuddt i det sydlige Portugal tilbage i januar 2010, men gemmeldingen er først nået frem nu. Af efterårets mange fuglekonger er der kun kommet en enkelt gemmelding ind fra den hollandske ø Vlieland, hvor en ringmærker aflæste den.

Der skal hermed lyde en stor tak til alle vore samarbejdspartnere, støtter, ringmærkere, observatører og frivillige assistenter, uden hvis hjælp det ikke havde været muligt at drive Gedser Fuglestation på det niveau, den har i dag.

Gærdesanger ssp. blythi, Gedser Fuglestation, 27. oktober 2016.
Foto: Gert Juul Jeppesen

Hyllekrog/Saksfjed Fuglestation

Af Preben Berg

Lille skrigeørn 3K, Hyllekrog, 14. maj 2016. Foto: Preben Berg

Vintervejr var der ikke meget af i år, da frost, sne og is var indskrænket til perioden ca. 29/12 og kun frem til 23/1. Herefter et par dage med tåge efterfulgt af nærmest forårsvejr allerede fra den 25/1 (op til +5 gr.). Selvom den efterfølgende periode frem til 10/2 var meget mild, var den mest præget af regn og kraftig blæst, hvorfor der først blev startet op med trækobservationerne på denne dato.

Nu er det blevet til det 9. år, at forårstrækket ved Hyllekrog er blevet dækket og den daglige dækning fortsatte frem til den 8/6 (i alt 119 obsdage). Der blev bogført i alt 734.924 trækkende fugle, heraf som vanligt flere rekorder for området. Den mest iøjnefaldende blev 16.329 storspover med hele 12.557 på en enkelt dag! Observatørerne i dette forår har været Preben Berg med assistance af især Gunnar B. Pedersen, Ralph Qwinten, René Christensen, Claus Mortensen, Ole Friis Larsen, Flemming Olsen og Palle Sørensen.

Trækobservationer fra foråret

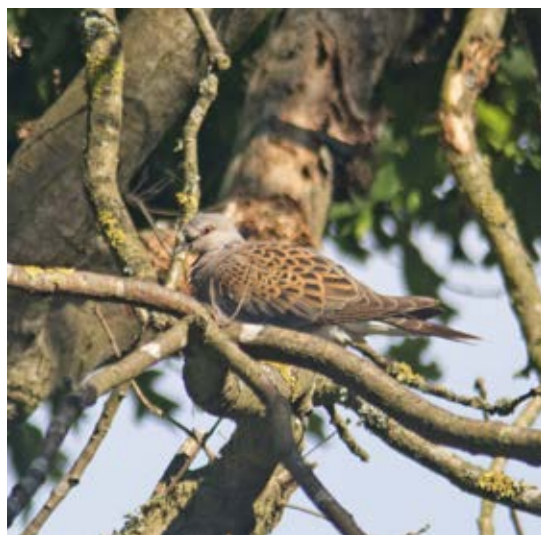
Det blev hidtil bedste år for pibesvane med 339 trk. i tiden 8-24/3 med flest 17/3 80 og 21/3 78, mens dens gulnæbbede fætter kom op på de sædvanlige beskedne antal (196) og her flest 7/3 89. Knortegås holdt sig på gennemsnitlige 25.397 trk., hvor flest trak forbi 17/5 6410, 18/5 4509 og 25/5 5010. Bramgås satte igen ny rekord, hvilket nok heller ikke bliver den

sidste med hele 304.595 trk. Det største mylder foregik på disse 4 dage i rap (282.370 ex.): 14/5 42.570, 15/5 34.700, 16/5 86.500 og 17/5 118.600 (rekord)! Arten har nu overhalet ederfugl, som den talrigeste trækkende art ved Hyllekrog. Af de grå gæs kan nævnes sædgås med totalt 226 fugle (heraf 83 tundrasædgæs) og alle i februar, mens blisgås endte på meget gennemsnitlige 1540 ex. med største trækdage 17/3 422 og 24/3 267. Vi havde fint besøg af dværggås (dog svenske udsætningsfugle) to gange i form af flokken eller en del af flokken fra Roden Fed, da 13/3 og 26/3 hele 22 kom i flok forbi for en kort bemærkning. Med til historien hører, at 2 af fuglene er påført satellitsender samt yderligere en med datalogger. På www.blessgans.de kan man se, at mindst en af fuglene (sikkert flere!) formentlig passerede over Hyllekrog-området sent om eftermiddagen den 8/3 fra sit vinterkvarter syd for Rotterdam på vej til sit nyopdagede "stopover site" på Roden Fed (op til 32 ex. her 8/3-14/4). Det blev til en noget blandet forestilling med ænderne dette forår på både godt og ondt. Således blev det til hidtil ringeste år for havlit (742) med hele 55,2% under gennemsnittet (!), hvor største dag igen i år faldt tidligt med 1/3 178 trk.

Ederfuglene (225.317) er enten i dyb krise – da et gevaldigt drop i antallet i størrelsesordenen 75.000 fra det ene år til det andet, som endda yderligere skal ses i lyset af et drop på 50.000 året før (!) – eller også er de begyndt at overvintre i større stil inde i den østlige del

Vendehals, Saksfjed Inddæmning, 3. maj 2016. Foto: Preben Berg

Turteldue, Saksfjed Inddæmning, 2. juni 2016. Foto: Preben Berg

Østersøen? I år således 28,8% under gennemsnittet. De bedste dage var ligeledes iøjnefaldende lave: 23/3 12.050, 26/3 12.650 og 29/3 15.500. Kønsbestemmelsesprojektet på direkte trækkende ederfugle fortsætter på 4. år, hvor hunprocenten stadig siver nedad. I alt 62.601 blev denne gang kønsbestemt (58.681-70.150 i 2013-2015), og antallet af hunner blev udregnet pr. dag, hvorefter den endelige hunprocent for hele foråret endte på 31,7 (32,2 i 2015, 33,1 i 2014 og 33,9 i 2013). Antal fugle efter afsluttet obstdid blev denne gang skønnet til ca. 22.000. Samlede træktotaler: 2016: 246-247.000; 2015: 321-322.000; 2014: 370-372.000; 2013: 380-385.000 og 2010+2012: omkring 410.000 (se DOFT 2014-3). Igen i år temmelig få fugle i maj og juni måned (4235) imod tidligere normalt ca. 9000 i denne periode.

Det gik fint for fløjlsand (598), som havde næstbedste forår, men her er de største trækdage temmelig beskedne (max.14/2 34) pga. et meget udstruktet træk igennem hele foråret. Sortand 84.632 er stadig rigtig godt kørende med 20 dage med over 1000 trk. (11/2 – 15/4) og her flest 25/2 5065, 21/3 9860 og 22/3 7000. De næste 4 arter havde ligeledes deres næstbedste forår for lokaliteten, således både for hvinand 492, lille skallesluger 38, stor skallesluger 271 og toppet skallesluger 12.146. Toppet skallesluger havde desuden et meget bemærkelsesværdigt tidligt træk i år, hvor de største dage allerede lå med 14/2 1121, 29/2 1265 og 1/3 732. Dog sås stadig en klar top i april måned: 10-15/4 i alt 1772 fugle og her flest 12/4 495. Antal trækkende fugle efter endt obstdid blev ud fra opgjorte halvtimetotaler og lignende dage skønnet til ca. 1450. Som et forsøg blev direkte trækkende toppede skalleslugere i lighed med ederfugl også kønsbestemt dette forår. I alt 7334 fugle ud af totalt 12.146 trækkende (60,4 %) blev bestemt og andelen af hunfarvede fugle endte på 35,4 %. Det går stadig skidt med bjergand (398), hvor arten denne gang lå hele 57,6% under gennemsnittet. Bedste dag faldt dog tidsmæssigt på meget normal vis: 26/4 134.

I svømmeandsafdelingen var skeand (398) under middel og her flest fugle 26/4 74. Knarand (124) og krikand (2049) havde begge næstbedste forår, hvor knarand som så ofte før kunne byde på flest i den allersidste del af perioden: 1/6 26 Ø. Derimod lå krikand meget mere spredt med i alt 7 tal på over 100 (22/3-18/4) og her flest henh. 220 og 267 på disse to yderdatoer. Pibeand klarede sig rimeligt med både hidtil 3. højeste total (3782) samt dagstotal: 25/3 1334 heraf 1034 på en enkelt time. I forhold til gennemsnittet klarede spidsand (603) sig dog bedst af svømmeænderne, men stadig kun 3. bedste forår. Flest sås 27/3 81 og 28/3 91.

Antallet af toppet lappedykker lå i år også meget lavt med kun 127 trk., mens det gik lidt bedre for gråstrubet lappedykker (467), men dog kun i kraft af disse 2 gode dage: 9/4 110 og 14/4 226 (næsthøjeste tal). Med andre ord næsten trejeredede af sæsontotalen på 2 dage. Nordisk lappedykker sås med i alt 10 trk.+ 1 rst. i tiden 26/2 – 13/4, hvilket netop er hidtil højeste træktotal, men samlet set ikke bedste år når både træk og rast sammentælles. Flest fugle sås 9/4 med 4 trk. Igen i år sås mange suler for stedet: 26/2 – 3/6 i alt 9 fugle.

Det gik meget fint med trane (3180) dette forår med flest 17/3 1936 og 24/3 470. Tallet fra den 17/3 er en solid ny rekord for vores område. Det blev formentlig også til en anden slags rekord, nemlig VESTENvindrekord i DK, hvilket nok hører til de mere pudsige af slagsen! Fuglene kommer således ikke fra Rügen, men tilsyneladende via den store rastepuds Diepholz Moorniederung, som ligger syd for Bremen i det vestlige Tyskland. Her blev der bl.a. talt 12/3 2016 26.412 rst. (max. er her om efteråret 104.167 den 2/11 2014) (www.champagne-ardenne.lpo.fr/grue-cendree/grus).

Lommerne klarede sig en anelse bedre i år med i alt 1478 rødstrubede og 414 sortstrubede, men stadig henholdsvis 18,4% og 20,7% under gennemsnittet. Hos

Storspøve, Hyllekrog, 14. april 2016. Foto: Preben Berg

de røde blev største dag 7/4 243 og 14/4 172, samt for de sorte blev det dog kun til 29/4 35 og 30/4 33 trk.

Det blev til et kæmpe flop med hensyn til de arktiske vadefugle i maj/juni. Således sås der blot af strandhjejle (50 – ellers 950 i gennemsnit!), lille kobbersneppe (1710 – ellers 10.190 i snit og desuden første år overhovedet under 5000) samt islandsk ryle (sølle 322 – og stik modsat sidste års gigantår med 45.239!). De største dage for de 3 arter faldt ellers planmæssigt henholdsvis: 27/5 41, 27/5 1151 og 1/6 320. Småspøve (60) er kun halvdelen af det normale og desuden næstdårligste år siden 2008.

Totalt anderledes gik det med storspøve (16.329!) med en gigantdag den 14/4 med hele 12.557 trk. (!!!). Fænomenalt mange sås især kl. 19.50-20.15 med ca. 4500 på 25 min. (og 7465 19.50-21.00), hvoraf rigtig mange kom spektakulært godt lavt forbi obspladsen! Øvrige træktaal lå på et mere normalt niveau med flest 6/4 615 og 13/4 757.

Det gik rekordgodt med almindelig kjove (132), hvoraf 8/4 10 og 14/4 hele 40 (!). Sidstnævnte er en fordobling af hidtil højeste notering (20 den 11/4 2012) og kun 5. gang med mere end 10 fugle på en enkelt dag. Igen i år holdt dværgmåge (6003) noget lav profil og de 2 bedste dage faldt på nøjagtigt de samme 2 dage som sidste år: 29/4 1247 og 30/4 961. Dværgterne (118) kom atter tilbage på sporet efter hidtil dårligste år i 2015 (40). Dog var fuglene tilsyneladende noget forsinket i år, da de første fugle først blev set den 22/4 (2 rst.). Trækket

var ligeledes forskudt med kun 5 i april, hovedryk 2-13/5 (84) og resten så 25/5 – 7/6 (29). De bedste dage blev 2/5 20 og 7/5 21 trk. Efter blot 15 fugle i 2015 tog sorterterne (561) gevaldigt revanche med et rekordstort antal 30/4 – 6/6, flest 7/5 137, 8/5 92 og 11/5 68 i det sommerlige vejr med østenvind (stik modsat den kølige periode i det samme tidsrum i 2015). Af fjordterne (2670) sås der næsten halvt så mange som sidste år, men stadig 3. bedste forår. De bedste dage blev 3/5 366 og 15/5 309. I juni sås der stadig en hel del fugle (388) bl.a. 5/6 150 og 6/6 85. Havterne (5964) havde klart næstbedste forår, hvor det første store rykind skete 14/4 med 212 fugle. Hovedrykket faldt så i dagene 26/4 – 3/5 (5316 ex.), hvoraf flest 30/4 1318 og 2/5 1888.

Hos rovfuglene sås ikke de store armbevægelser for fiskeørn (28) og ej heller hos hvepsevåge (sølle 89), som må siges at være virkelig ringe! Derimod gik det iøjnefaldende godt med steppehøg med hele 10 fugle fordelt på i alt 7 trk. og 3 rst. jævnt fordelt på 8 dage i tiden 17/4 – 16/5. Ingen trækkende hede høge sås i år, men trods alt 3 rst. (2-28/5). Over gennemsnittet blev det til for de følgende 5 arter: rørhøg (121), blå kærhøg (24), havørn (26), rød glente (86) – her en beskeden rekord med 3 fugle samt sort glente (8).

Godt under middel var spurvehøg (304), mens lidt bedre for musvåge (1057), som trods alt var bedste total i de sidste 4 år. Hos falkene så det sådan ud: tårnfalk (44) lå på et meget gennemsnitligt antal; dværgfalk (30) hev igen i år en beskeden ny rekord i

land, lærkefalk (8) - hvilket vil sige tangering af hidtil bedste, mens vandrefalk (12) holdt sig et pænt stykke over gennemsnittet. Når det kommer til de største dagstotaler for de almindeligste arter, kan der nævnes: fiskeørn 31/3 7, rørhøg 13/5 19, havørn dog kun nævneværdige rasstal: 24/4 10 og 26/5 11; rød glente 17/3 11 og 23/3 13, musvåge 23/3 415, tårnfalk 13/5 8 og dværgfalk 13/5 3 + 14/5 4.

Observationer fra efteråret

Igen i år var der kun ret sparsom trækdækning i 2. halvår. I alt 72 dage blev det til med den sædvanlige

fokus på rovfugle, men det gav blot et magert resultat med 5063 ex. Der skal her kun nævnes den sædvanlige kæphestært (hvepsevåge), som blot gav 1127 med flest 3/9 285. Ellers se rovfugleafsnittet andetsteds i Fugleåret. Rekordmange blisgæs sås i efteråret med en klar top 16/10 med 1633 trk. og 600 rst. Ligeledes fint gik det med trane 3-4/10, hvor fuglene hobede sig op sidst på dagen/(natten), hvorefter i alt 1261 trk. SV dagen derpå efter overnatning. Ellers giver det ikke den store mening at nævne/sammenregne træktotaler for de øvrige arter pga. kun ganske få dage med træktællinger af arterne, hvorfor der henvises til nogle taleksempler i nedenstående oversigtstabel.

	Forår	Efterår
Dækning	10/2 - 8/6 (dagligt)	22/7 - 28/12 (ikke dagligt)
Observationer, almindeligste arter	Pibesvane 339 Knortegås 25.397 Bramgås 304.595 heraf 17/5 118.600 (begge tal rekord) Blisgås 1540 Ederfugl 225.317 (klart ringeste år) Sortand 84.632 heraf 21/3 9860 Toppet skallesluger 12.146 heraf 29/2 1265 Spidsand 603 Krikand 2049 Gråstrubet lappedykker 467 heraf 14/4 226 Trane 3180 heraf 17/3 1936 (begge tal rekord) Rødstrubet lom 1478 Sortstrubet lom 414 Lille kobbersnepe sølle 1710 Storspøve 16.329 heraf 14/4 12.557 (begge tal rekord) Almindelig kjøve 132 heraf 14/4 40 (begge tal rekord) Dværgmåge 6003 heraf 29/4 1247 Sortterne 561 heraf 7/5 137 Fjordterne 2670 Havterne 5954 heraf 2/5 1888	Knopsvane 10/7 10.900 rst. Bramgås 20/10 15.200 overnat. og 30/10 12.300 trk. Blisgås 16/10 1633 trk.+ 600 rst., 20/10 336 trk.+ 120 rst. Huldue 18/9 310 og 20/10 426 trk. Ringdue 20/10 29.000 trk. Trane 4/10 1261 trk. efter overnatning Stenvender 22/8 30 og 9/9 25 rst. Sandløber 28/12 70 rst. Mudderklire 31/7 36 trk.+ 15 rst. Dværgmåge 4/11 126 trk. Hvepsevåge blot 1127 og heraf 3/9 285 Rød glente 544 heraf 12/11 76 Spurvehøg 13/9 448 trk. Blåmejsse 4/10 480 rst. Landsvale 5/9 2450 trk. Fuglekonge 16/10 400 rst. Misteldrossel 20/10 296 og 21/10 195 trk. Gul vipstjert 2/9 1120 trk. Bog-/kvækerfinke 25/9 35.000 trk. Tornirisk 16/10 468 og 20/10 545 trk.
Observationer, usædvanlige arter/ antal	Dværggås 13/3 og 26/3 22 OF Vagtel 26/5 1 rst. Nordisk lappedykker 10 trk.+ 1 rst heraf 9/4 4 Turteldue 2/6 1 rst. Hvid stork 1/5 1 trk. og 25/5 2 OF Rørdrum 24/4 + 5/5 1 sy. Sølvhejre 15/4 2 rst., 3/5 2 trk. og 7-12/5 1-3 rst. Skestork 10/6 1 rst. Sule 9 Pomeransfugl 7/5 1 trk. Ride 8/4 1 2K og 10/5 1 2K trk. Sorthovedet måge 4/4 2 ad. trk. + 29/5 1 2K OF Rovterne 13/4 1 og 11/5 2 trk. Lille skrigørn 14/5 1 3K trk. Steppehøg 7 trk.+ 3 rst. Hedehøg 2-28/5 i alt 3 rst. Sort glente 23/4 - 5/6 8 trk. + 1 rst. Vendehals 3/5 1 sy. Pirrol 21/5 - 4/6 1 trk. + 3 rst. Savisanger 21/5 1 sy. Rødtoppet fuglekonge 30/3-27/5 mindst 13 flest 2/4 6 rst. Karmindompap blot 29/5 2 rst. Gulirisk 3/4 - 29/5 2 trk. + mindst 11 rst. Lapværling 1/4 1 trk.	Kortnæbbet gås 18/10 44 rst. Dværggås 24/9 1 trk. Nordisk lappedykker 31/10 1 rst. Hvid stork 24/8 - 24/9 42 heraf 24/8 28 TF Sølvhejre 10/9 1 og 8/11 1 OF Stor kobbersnepe 14/8 8 og 17/8 4 rst. Kærløber 18-22/7 max 6 rst. og 2/9 1 rst. Sortgrå ryle 28/12 6 rst. Enkeltbekkasin 16/10 1 og 20/10 1 rst. Lille skrigørn 27/9 1 2K+ TF Steppehøg 27/8 - 5/10 6 trk. Hedehøg 2 trk. Sort glente 16/8 - 17/9 4 trk.+ 1 rst. Lille flagspætte 17/8 2 rst. Isfugl 24/8 - 26/12 1 rst. Tårnfalk 15/9 39 trk. og 17/8 28 rst. Stor tornskade 11 Bjerglærke 6/11 2 trk. Hvidbrynet lovsanger 2/10 1 rst. Rødstrubet piber 2/9 1 trk. Hvidvinget korsnæb 29/11 5 trk. Gulirisk 2/9 1 OF
Observationer, sjældne arter (SU)		Blå glente 22/7 1 2K trk.

Stæreunge fodres, Barmer enge, 29. maj 2016. Foto: Albert Steen-Hansen

Ornitologisk forskning ved Center for Makroøkologi, Evolution og Klima

Af Mikkel Willemoes, Lykke Pedersen, Kasper Thorup, Jon Fjeldså, Carsten Rahbek og Anders P. Tøttrup

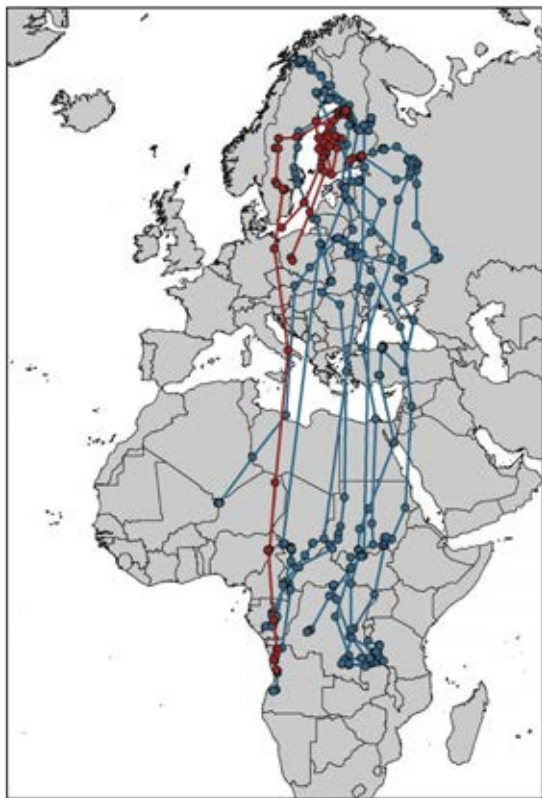
Det overordnede formål med arbejdet på Center for Makroøkologi, Evolution og Klima (CMEC) ved Københavns Universitet er forskning i de fire grundliggende processer, der er bestemmende for biodiversiteten og dermed fordelingen af liv på jorden. Disse fire processer er artsdannelse, biologiske interaktioner mellem arter og indenfor populationer, flytning og spredning, samt uddøen. Ved CMEC forskes der i et bredt udsnit af organismegrupper, men fuglene spiller en central rolle, fordi vi netop for fugle ofte har de bedste data og den største grundliggende viden. Dette gør fugle til oplagte studieobjekter, når nye idéer skal testes.

Nedenfor bringer vi nogle eksempler på forskningsresultater, som er blevet udgivet i løbet af 2016. Hvis du er interesseret i at læse mere om et eller flere af de omtalte projekter eller nogle af vores andre udgivelser, kan du downloade de videnskabelige publikationer fra centerets hjemmeside på: <http://www.macroecology.ku.dk/>

Unge gøge trækker mere direkte end gamle fugle

Nå unge fugle gennemfører deres første træk sydpå, kan de enten gøre det ved at følge mere erfarne fugle, som man ser det hos f.eks. storke, traner og gæs, eller de kan gøre det på egen hånd, formentlig kun guidet af deres genetisk nedarvede trækprogram, som man ser det hos de fleste sangfugle. Det er et mysterium hvordan unge fugle finder vej på deres første træk, og det er desuden stort set ukendt, om deres træk er anderledes end hos de gamle fugle, og hvordan et individs trækroute ændrer sig i løbet af livet. Vi kender efterhånden gøgens træk ret godt, men kun gennem satellitsporing af gamle fugle. Derfor har forskere fra Center for Makroøkologi, Evolution og Klima, nu sat sendere på 13 unge gøge i Finland, for at spore deres træk. Grunden til, at vi valgte Finland, er, at gøge her ofte lægger deres æg i rede af rødstjert, der yngler i redekasser. Ved at have ungerne i redekasser, kan man forsinke deres udflyvning til de er helt flyvefærdige, og derfor mindske noget af risikoen ved, at fuglene forlader reden, inden de kan flyve.

Unge fugle har desværre en ret høj dødelighed i løbet af de første 2-3 uger på egen hånd, og vi har derfor ikke kunnet spore så mange over længere stræk. Dog er det ret tydeligt, at de unge gøge fra Finland trækker ret anderledes end de gamle fugle fra Finland og det nordlige Sverige (figur 1). De starter med at flyve sydvest og derefter nøjagtigt stik syd, indtil de når det endelige vinterkvarter i det sydvestlige Centralafrika (dog er det kun en enkelt fugl, vi kunne følge så langt). De gamle fugle laver stort set altid et loop, hvor de først trækker mod sydøst, siden syd og så sydvest. Vores

Figur 1. Trækruiter hos unge finske gøge (rød) starter mod sydvest og er efterfølgende mere direkte syd end hos voksne (blå) fra det nordlige Skandinavien og Finland, der først trækker mod sydøst og siden ændrer kurs flere gange.

resultater viser desuden, at de unge fugle først forlader Europa ca. 25 dage efter de gamle, og vi kan derfor konkludere, at tidligere antagelser om, at de unge fugle må flyve uden hjælp fra erfarne fugle, holder stik. Selvom vi desværre ikke kunne spore mere end en enkelt ung fugl helt til Centralafrika, er det interessant, at den ser ud til at trække meget mere direkte, og den "omvej" vi ser adulte fugle følge, formentlig er en tillært ændring, der må formodes at give bedre forhold langs ruten. Det bliver spændende, når det på et tidspunkt lykkes at få også det andet træk fra samme individ, så vi kan få en bedre forståelse af, hvordan fuglene ændrer og tilpasser deres ruter i løbet af en livstid.

- Vega, M.L., Willemoes, M., Thomson, R.L., Tolvanen, J., Rutila, J., Samsa, P., Strandberg, R., Grim, T., Fossøy, F., Stokke, B.G. & Thorup, K. (2016) First-time Migration in Juvenile Common Cuckoos Documented by Satellite Tracking. Plos One 11(12), e0168940.

Stabile isotoper lærer os om fuglens forhold i Afrika

Den generelle tilbagegang hos trækfuglebestandene, og især vores Afrikatrækkere er bekymrende. Årsagerne kan være mange og skyldes faktorer, der opererer på flere stadier af fuglens rejse året rundt. Manglende viden om trækfuglens biologi udenfor yngleområdet forhindrer en målrettet beskyttelse af vores trækfuglearter. For at optimere bevaringsstrategier for trækfugle er vi derfor nødt til at vide, hvordan de forhold, som fuglene møder undervejs på deres træk året rundt, kan påvirke individerne og deres ynglesucces og derved påvirker populationsdynamikken.

Stabile isotoper forekommer naturligt i naturen og inkorporeres i organismers væv med den føde, der indtages. I ornitologisk forskning har stabile isotoper spillet en vigtig rolle, hvor de blandt andet kan benyttes til at afsløre, under hvilke forhold vævet er blevet dannet. Fjer er metabolisk stabile strukturer, efter de er udvokset, og gemmer dermed en signatur, der fortæller noget om de forhold, der har været dér, hvor fjerene voksede. Da Rødrygget tornskade fælder sine fjer i det afrikanske vinterområde, kan fjerene, der efterfølgende samles ind under ynglesæsonen i Dan-

mark, dermed benyttes til at fortælle, hvilke forhold fuglen har haft i den foregående vinter i Afrika.

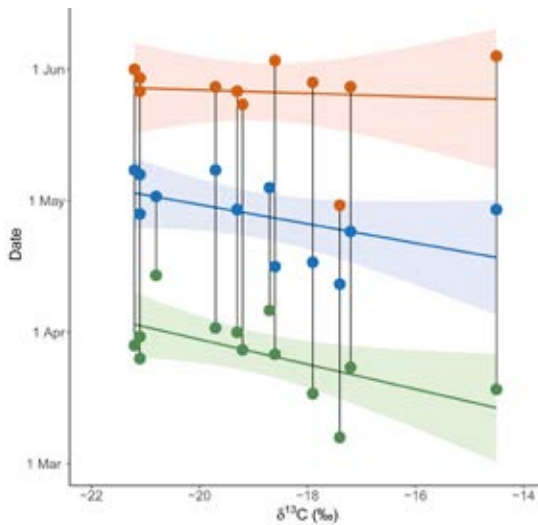
I dette studie kombinerede vi vores viden om tornskadernes træk fra lysloggerstudier med stabil isotopanalyse af tornskadernes fjer for at belyse, hvordan forholdene i overvintringsområdet påvirkede timingen af tornskadernes træk mod Danmark og fuglens efterfølgende ynglesucces. Vi fandt, at individer, der overvintrede i fugtige områder og længere mod nord, påbegyndte deres træk fra det sydlige Afrika senere end individer i mere tørre områder (figur 2). De individer, der tog senere afsted fra vinterområdet, tilbragte dog færre dage på trækket mod nord, så betydningen af forholdene i vinterområdet blev udvisket undervejs og så ikke ud til at påvirke fuglens efterfølgende ynglesucces i Danmark. Disse resultater viser, at linket mellem vinter- og yngleområde er mere komplekst end tidligere antaget og ikke nødvendigvis afhængig af forholdene, som tornskaderne oplever i overvintringsområdet.

- Pedersen, L., Fraser, K.C., Kyser, T. K. & Tøttrup, A.P. (2016) Combining direct and indirect tracking techniques to assess the impact of sub-Saharan conditions on cross-continental songbird migration. *Journal of Ornithology* 157, 1037–1047

En nyudfløjn gøgeunge i den finske lav. Denne har ikke fået sender på, da den endnu ikke kan flyve specielt godt, og derfor er meget udsat. Vi forsøger at vente op til 3 uger mere med at sætte sendere på unger, da prædationen herefter er lavere. Foto: Mikkel Willemoes

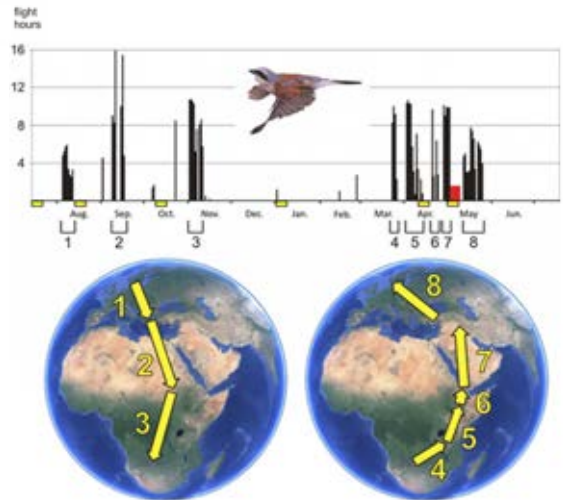
Figur 2. Tidspunkterne for 13 tornskaders afrejse fra vinterområdet i det sydlige Afrika (grøn), deres afrejse fra rasteplassen på Afrikas Horn (blå) og deres efterfølgende ankomst til yngleområdet (rød) i forhold til fugtigheden af habitatet i vinterområdet (lav negativ værdi indikerer højere fugtighed). Hvert individ er forbundet med en lodret streg. Kun afrejsen fra vinterområdet var signifikant påvirket af fugtigheden således, at individer i fugtige habitater havde senere afrejse. Men i sidste ende ankom de samtidig med de andre individer til yngleområdet. Et enkelt individ udviste særlig tidlig trækstrategi sammenlignet med alle andre.

Aktivitetsslogger afslører nye detaljer om småfuglenes træk

De seneste års teknologiske udvikling har revolutioneret måden, hvorpå vi kan studere fuglenes imponerende træk. I samarbejde med forskere fra Lunds Universitet har vi nu kunnet præsentere en ny type aktivitetsslogger, der er så lille og let, at de kan anvendes til småfugle. Loggeren måler fuglenes aktivitet dag og nat gennem den årlige trækcyklus, og med den er det blevet muligt at afsløre præcis, hvad den enkelte fugl foretager sig i hver enkelt time året rundt.

Aktivitetssloggeren vejer kun 1 g og er på størrelse med en fingernegl. Loggeren består af en aktivitetsmål, en lysmåler, et ur og en lille chip til at gemme data samt et batteri. Hvert femte minut måles fuglens aktivitet, og data gemmes på loggeren. Hvis fuglen har fået målt maksimal aktivitet igennem en hel time, kan fuglen anses for at være på aktivt træk. Omvendt kan en time helt uden aktivitet tyde på, at fuglen hviler. Målinger derimellem kan indikere, at fuglen er fødesøgende. Fuglens geografiske position etableres ved at måle lysmængden i kortere perioder i løbet af året, hvorefter denne information kan bruges til at beregne længde- og breddegrad. For at vi kan få aktivitets- og lysdata fra loggeren, er det nødvendigt, at fuglen vender tilbage til ynglestedet og genfangnes, så data kan tages.

I sommeren 2016 fik vi den første aktivitetsslogger tilbage fra en Rødrygget tornskade i Gribskov. Loggeren gav detaljeret viden om, hvordan tornskadernes

Figur 3. Diagrammet viser, hvor mange timer en Rødrygget tornskade han har fløjet på hver af de 69 nætter, fuglen var på træk under hhv. efterårs- og forårstrækket. Trækket kan inddeles i tre perioder på efterårstrækket (periode 1-3) samt fem perioder på forårstrækket (periode 4-8). De gule mærker på tidslinjen indikerer de perioder, hvor der blev indsamlet lysdata til at bestemme fuglens geografiske placering. Aktivitetsdata manglede fra en enkelt kort periode markeret med rødt.

sløjfetræk foregår (figur 3). Tornskaden tilbragte 500 timer på træk fordelt på 70 dage. Den længste trækperiode blev således målt til 16 timers uafbrudt flyvning. Tornskadens aktivitet ændrede sig også i løbet af de stationære perioder. Det var klart, at fuglen var langt mere aktiv i løbet af ynglesæsonen (juni og juli) end resten af året. Samtidig var det tydeligt, at fuglen i denne periode forblev aktiv fra tidlig morgen til sent om aftenen formentlig ved at udnytte de lange sommerdage til fødesøgning.

De nye aktivitetsslogger åbner op for helt nye muligheder indenfor trækfugleforskning for småfugle. Det er nu muligt for os at se præcis, hvornår og hvor længe den enkelte fugl trækker, samt at undersøge, hvornår fuglen er hvilende eller aktiv i forbindelse med fødesøgning på hvert af dens rastesteder igennem den årlige trækcyklus. Disse spørgsmål har længe været mulige at besvare for større fugle, men har indtil nu været umulige at svare på for vores småfugle. De imponerende distancer, disse småfugle tilbagelægger, samt den fortsatte tilbagegang af mange af vores langdistancetrækfugle, gør det helt essentielt, at vi opnår denne viden for at forstå de energimæssige tilpasninger, der hører med til et liv på vinger og samtidig sikre deres beskyttelse.

- Bäckman, J., A. Andersson, T. Alerstam, L. Pedersen, S. Sjöberg, K. Thorup & A.P. Tøttrup 2016: Activity and migratory flights of individual free-flying songbirds throughout the annual cycle: method and first case study. – *J. Avian Biol.* 48: 309-319.

Musvitter, Christiansø, 15. oktober 2016. Foto: Eva F. Henriksen

Musvitter, Christiansø, 15. oktober 2016. Foto Eva F. Henriksen

Dræbermusvitter

Af Eva Foss Henriksen og Peter Lange

Danmark, og især Christiansø, oplevede i oktober 2016 en regulær invasion af musvitter. De mange musvitter ankom sammen med f.eks. de sibiriske jernspurve med den ekstreme østenvind i efteråret i usædvanligt store antal.

Forholdene var gyselige på øen – de sultne musvitter var i hordevis overalt, de dræbte og fortærede lynhurtigt alt, også småfugle, hvor de først og fremmest åd hjernen, angreb selv større fugle eller sågar en artsfælle, hvis blot de vendte nakken til i et forkert øjeblik.

Foran hotellet taltes 7 musvitdrab på 45 minutter. På Christiansø kaldes de "russiske dræbermusvitter".

De mange musvitter på øerne nævnes også på Christiansø Feltstations webside chnf.dk. Flest blev der talt 12/10; 1500 rastende!

Musvitdrab, Christiansø, 17. oktober 2016. Foto Eva F. Henriksen

Bynkefugl, en sjælden gæst i nettene. Brabrand Sø, 13. maj 2017. Foto: Henning Ettrup

Danmarks Ringmærkerforening 2016

Af Henning Ettrup

Danmarks Ringmærkerforening er ringmærkernes forening. Det er en lille forening af aktive ringmærkere med et medlemstal i år på 53 mærkere, hvilket udgør ca. 30 % af ringmærkerne med licens under Ringmærkningscentralen på Statens Naturhistoriske Museum.

Foreningen står bl.a. for afholdelse af generalforsamling, årsmøde, offentlige arrangementer og kurser m.v. For at understøtte interessen for ringmærkning kan foreningens medlemmer søge om tilskud til ringmærkningsprojekter. Foreningen formidler desuden ønsker om og opfordringer til samarbejde og hjælp til projekter. Foreningen er således bindeled mellem de aktive ringmærkere, men også til nye ringmærkere. Et eksempel herpå er foreningens ringmærkerkursus for nye mærkere, som i år blev afholdt på Keldsnor Fuglestation på Sydlangeland. Her fik kommende ringmærkere under kyndig vejledning lov til at få deres første erfaringer med spejlnet, fangst og mærkning af fugle.

Kontakten til medlemmerne sker primært via hjemmesiden (www.ringmaerkning.dk) og Facebook, hvor der bringes nyheder om ringmærkning og oplysning om foreningens aktiviteter. Årsmødet, der er mødestedet for de aktive ringmærkere, afholdes i samarbejde med Ringmærkningscentralen den sidste

lørdag i november. Mødet blev i år holdt på Fyn, hvor Ringmærkningscentralen præsenterede nyheder fra ringmærkernes verden, ligesom ringmærkere præsenterer nogle af deres egne projekter og resultaterne heraf. Bl.a. blev 3215 fangede fugle fordelt på 46 arter resultatet af de 7 år, som fangsten ved Ove Sø varede.

Foreningen og nogle af dens aktive medlemmer er i fællesskab med Ringmærkningscentralen drivkraften bag projektet "Standardiseret ynglefuglefangst", som nu har kørt i 13 år (se nedenfor). Det startede som en udløber af det europæiske projekt "Constant Effort Site" (CES), der har kørt siden begyndelsen af 1980-erne. Som opfølgning på den forudgående sæson og som opstart på den kommende afholdt foreningen i marts på Fyn et inspirerende møde, hvor de forskellige CES-grupper fremlagde udvalgte resultater af årets fangster.

Standardiseret fangst efter ynglefugle 2016

Foreningen har siden 2004 kørt et projekt med systematisk fangst af ynglefugle med spejlnet, CES (se f.eks. Drachmann 2004). Det primære formål med projektet er at registrere demografiske ændringer som overlevelse

Rørspurv med rugeplet, Brabrand Sø, 1. juni 2017. Foto: Henning Eltrup

og ynglesucces blandt de almindeligt forekommende spurvefugle. De indsamlede data tilgår det fælles europæiske CES-projekt, der administreres af BTO i England.

Siden starten er der blevet mærket på i alt 10 forskellige lokaliteter i kortere eller længere perioder. Hvor længe en lokalitet har været aktiv, afhænger af muligheder og aktivitetsniveau, som de lokale forhold har givet. Ringmærkningen ved Ove Sø, der har været med siden 2009, er f.eks. i år blevet opgivet, men erstattet af et nyt site ved Tømmerby Fjord i Vejlerne.

Der er siden starten i 2004 fanget godt 27.600 fugle. I år blev der fanget i alt 2314 fugle fordelt på 57 arter på de 5 lokaliteter, der var aktive i 2016 (se tabel).

Af de fangede fugle var 2175 nymærkede eller mærket andre steder mens 139 var aflæsninger af fugle mærket tidligere år. Hertil kom, at 435 fugle blev genfanget én eller flere gange i årets sæson. De talrigeste fugle blev rørspurv (294 fugle eller 12,7 %) og rørsanger (291 fugle eller 12,6 %) af de fangede fugle samt løvsanger med 8,9 % og gransanger med 8,8 % (se tabel).

I forhold til 2015 (og tidligere) blev rørspurv i år den hyppigst fangede fugl foran rørsanger. Det skyldes

Christian ved Net 10, Brabrand Sø, 5. maj 2017. Foto: Henning Eltrup

Christian ved Net 4, Brabrand Sø, 5. maj 2017. Foto: Henning Ettrup

primært, at Ove Sø, hvor der blev fanget mange rørsangere, er blevet afløst af Tømmerby Fjord, hvor rørspurv var meget talrig. Af kuriositeter kan nævnes, at der i år blev fanget en gøg og en stenpikker, mens det var tankevækkende, at der kun blev fanget 4 græshoppesanger og nattergal.

I tabellen er der tilføjet procentandelen af juvenile (1k) fugle, hvor der blev fanget mere end 25 fugle. Det bemærkes, at mejserne (hulrugere) havde haft en god ynglesæson, mens gransanger havde haft et meget dårligt år. Rørskovens fugle (siv- og rørsanger og rørspurv) lå på 49-56 %, mens der blev fanget 43,5 % juvenile skægmejsler.

Også andelen af aflæste fugle fremgår af tabellen. Med aflæste menes fugle ringmærket under CES i tidligere sæsoner. Det ses, at der var meget stor forskel på, hvilke arter og hvor mange der aflæstes. Det var måske ikke så overraskende, at en stor andel af solsort (21,7 %) aflæstes, da den er ret stedfast. Men at 10,1 % af løvsanger, der er Afrikatrækker, aflæstes kan undre, når det kun gælder 4,1 % af den nært beslægtede gransanger. Tilsvarende kan det undre, at der aflæstes flere sivsanger (4,4 %) end rørsanger (2,4 %), der begge lever i rørskoven og er Afrikatrækkere, altså formodes at have samme livsbetingelser.

Selv om antallet af CES-lokaliteter de senere år har ligget på 4-6, er det fortsat foreningens ambition, at der skal være 10 lokaliteter med i projektet. Foreningen yder derfor fortsat støtte til opstart af nye lokaliteter.

Se i den forbindelse www.ringmaerkning.dk (under CES-ringmærkning) for yderligere oplysninger om projektet, hvor der også er links til de mindre bearbejdnings, der hidtil er foretaget af de indsamlede data.

Afsluttende skal CES-mærkere takkes for den kæmpe indsats, de har ydet med ringmærkning sommeren igennem. De tjekker vejrudsigter, koordinerer fangster, står op længe før solen, sætter spejlnet op og sidst men ikke mindst tilrettelægger deres ferie, så projektet kan holdes i gang.

Litteratur

- Drachmann, J. 2004: Standardiseret fangst af ynglefugle i Dybdal, Salten Langsø Skovdistrikt 2004, 7 sider. www.ringmaerkning.dk.

Antal fugle fanget under årets CES på de 5 aktive lokaliteter. Procentdel juvenile (1k) fugle samt andel aflæsninger af tidligere års mærkede fugle fremgår ligeledes. Mærkede samt aflæste fugle mærket i tidligere sæsoner eller andre steder indgår i tabellen, mens genfangster i årets CES ikke er medtaget.

Navn	Brabrand Sø	Vestmager	Lunget	Skagen	Vejlerne	SUM	1k-%	Genfangst-%
Gøg					1	1		
Isfugl			1		2	3		
Stor flagspætte	1	2	3		2	8		25,0
Digesvale					2	2		
Landsvale					9	9		
Skovpiber		17		7	1	25	24,0	8,0
Engpiber		2			1	3		
Hvid vipstjert			3		1	4		
Gærdesmutte	7		28	6	2	43	53,5	4,7
Jernspurv	1	1	12	20		34	26,5	2,9
Rødhals	3	13	19	62		97	43,3	1,0
Nattergal			4			4		
Blåhals					15	15		
Rødstjert	2	9	7	11		29	44,8	
Stenpikker					1	1		
Bynkefugl	1				1	2		
Solsort	14	3	36	2	5	60	31,7	21,7
Sjagger				2		2		
Sangdrossel		1	10		2	13		
Græshoppesanger		4				4		
Sivsanger	44				47	91	56,0	4,4
Kærsanger	6		6		1	13		
Rørsanger	66	2	4		219	291	55,0	2,4
Gulbug			2		1	3		
Gærdesanger	7	14	4	7	10	42	40,5	4,7
Tornsanger	10	5		6	56	77	35,1	
Havesanger	4	14	25		3	46	34,8	6,5
Munk	4	6	39	15	1	65	29,2	4,6
Skovsanger				2		2		
Gransanger	30	39	46	84	5	204	13,2	4,1
Løvsanger	8	150	3	24	22	207	48,3	10,1
Fuglekonge			1	15		16		6,3
Grå fluesnapper			4	9	1	14		
Broget fluesnapper			1	3		4		
Skægmejse	20				49	69	43,5	8,7
Halemejse		3	4			7		
Sumpmejse	3		3			6		
Topmejse			1	13		14		7,1
Sortmejse				26		26	92,3	
Blåmejse	28	26	14	1	25	94	62,8	9,6
Musvit	21	48	19	58	12	158	69,6	9,5
Spætmejse	1		1			2		
Korttået træløber			2			2		
Rødrygget torskade					4	4		
Skovskade		2				2		
Stær	1				2	3		
Skovspurv	1		3		42	46	87,0	1,2
Bogfinke		2	14	34		50	4,0	12,0
Kvækerfinke				4		4		
Grønirisk	2		3	4		9		
Stillits	6				1	7		
Tornirisk					8	8		
Gråsisken	9				5	14		14,3
Dompap			11	15		26	30,8	11,5
Gulspurv			12	17	6	35	17,1	8,6
Rørspurv	56	10	2		226	294	49,0	1,4
SUM	356	373	347	447	791	2314		5,2
ANTAL ARTER	28	22	34	25	36	57		

Dansk ringmærkning 2016 – Statens Naturhistoriske Museums ringmærkningsaktiviteter i Danmark

Af Jesper J. Madsen, Kjeld T. Pedersen, Mikkel Lausten, Tom S. Romdal, Jens S. Hansen og Kasper Thorup

Årets ringmærkede fugle

I 2016 blev der ringmærket i alt 116.263 fugle med Statens Naturhistoriske Museums ringe i Danmark og på Færøerne.

På Færøerne blev ringmærket 4.573 fugle hvilket er på et normalt niveau. I alt blev der ringmærket 38 arter på Færøerne, heraf ingen nye mærkningsarter, men flere sjældne arter såsom lille rørsanger (blot andet fund på Færøerne), kæranger og skovsanger. Talrigeste mærkede arter blev lille stormsvale (4.168), stær (72) og ravn (63).

I Danmark blev ringmærket 111.588 hvoraf 15% (16.929) var redeunger (se tabel 2). Antal mærkede fugle i 2016 er på et højt niveau. Siden 1999, hvor dansk ringmærkning begyndte at følge godkendte strategier, og retningslinjer, er antal årlige mærkninger steget,

mens gennemsnittet for perioden 1999-2015 ligger på 82.833 ringmærkede fugle. Antal mærkede fugle i 2016 lå således et stykke over gennemsnittet for de sidste 17 år, og skyldes først og fremmest efterårets store invasioner af fuglekonge, blåmejse og musvit, hvor især fuglestationerne fik travlt.

I alt blev der ringmærket 181 arter i Danmark i 2016, inkl. en skoggerdue (17/10, Blåvand) som sandsynligvis er en undsluppen fangenskabsfugl.

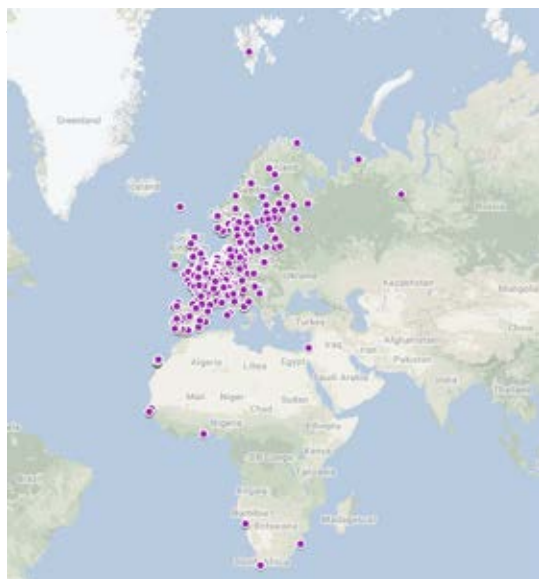
27 arter blev der mærket mere end 1.000 individer af i 2016, og 66 arter blev der mærket mere end 100 individer af. Tilsvarende tal for 2015 var hhv. 23 og 68 arter.

Også i 2016 bidrog ringmærkningen med dokumentation af flere SU-arter og fåtallige, sjældne arter. Blandt SU-arterne blev der ringmærket sibirisk jernspurv (13/10, Christiansø, blot 2. fund i Danmark.

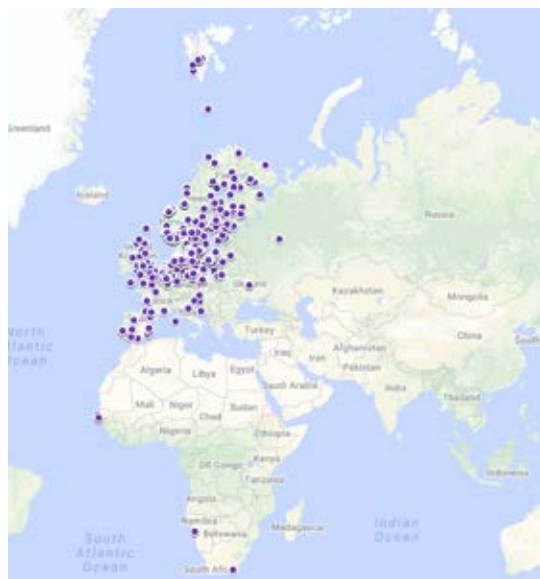

Skesterke i marsken, bemærk farveringene på flere af fuglene. I 2016 blev der aflæst 98 danskmærkede og 8 udenlandske farveringe på skesterke i Danmark. Højer Sluse, 11. september 2016. Foto: John Larsen

Figur 1. Den geografiske fordeling af genfund i udlandet af fugle ringmærket i Danmark, som er behandlet af Ringmærkningscentralen i 2016 (n=1.050).

Figur 2. Den geografiske fordeling af mærkningslokaliteter for fugle ringmærket i udlandet og gennemført i Danmark, som er behandlet af Ringmærkningscentralen i 2016 (n=1.103).

i forbindelse med den hidtidige største 'invasion' i Europa), lille rørsanger (19/9, Ove Sø), brun løvsanger (23/11, Blåvand). Blandt de fåtallige og sjældne arter blev ringmærket hvidvinget måge (1), perleugle (22 unger og 2 hunner), sydlig nattergal (2), flodsanger (1), drosselrørsanger (3), høgesanger (5), lundsanger (3), fuglekongesanger (2, 11/5 som var Gedsers første forårsfund og 1/10 Christiansø), hvidbrynet løvsanger (50!), hvidsiskan (25) og dværgværpling (1).

Endvidere ringmærkede Blåvand sin første grønspætte nogensinde 1/5.

De fem talrigeste ringmærkede arter i 2016 var fuglekonge (14.699), rødhals (10.391), musvit (7.853), gransanger (6.513) og grønirisk (5.259). Antal mærkede fuglekonger er det højeste på et år nogensinde i Danmark (tidligere rekord: 14.112 i 1989). Det høje antal skal formentligt ses i lyset af massive invasioner i efterårene 2014 og 2015 og en ny i efteråret 2016, hvor der alene i oktober måned blev mærket 11.054 fuglekonger. Antal mærkede jernspurve satte rekord i 2016 med 4.413 mærkninger (tidligere rekord: 3.723 i 2014).

Blandt ikke-spurvefugle var de talrigeste ringmærkede arter sølvmåge (3.221), skarv (2.946), splitterne (1.367), sildemåge (1.325) og hættemåge (777). Antal mærkede sildemåger er det højeste på et år nogensinde i Danmark (tidligere rekord: 1.060 i 1973). Endvidere blev der i 2016 mærket relativt mange vadefugle, hvilket skyldes en målrettet mærkning bl.a. på Agger Tange.

Ringmærkerne

Museet udstedte i alt 185 personlige licenser i 2016 gældende til Danmark og/eller Færøerne samt 11 gruppelicenser, 6 stationslicenser og 12 vildtpleje-

stationslicenser. Siden 1999 er gennemsnitligt udstedt 186 personlige licenser årligt, varierende mellem 169-201. I 2016 var de personlige licenser fordelt på 92 A-licenser, 33 B-licenser, 21 C-licenser og 39 X-licenser. I 2016 var andelen af kvinder blandt udstedte licenser 12%. En licens er gældende for et år ad gangen, og alle, der ringmærker fugle, skal have en gyldig, personlig licens. Yderligere information om retningslinjer og licenser findes på centralens hjemmeside (www.rc.ku.dk).

De seks fugle- og ringmærkningsstationer stod for 41% af alle mærkninger i Danmark i 2016, mod 37% i 2015, 39% i 2014, 31% i 2013 og 34% i 2012. Flest fugle blev atter ringmærket på Gedsers Fuglestation (19.024) efterfulgt af Keldsør (8.461), Christiansø (8.045), Blåvand (5.245), Skagen (4.007) og Fanø (1.113). Tipperne valgte at sætte licensen i bero.

I 2016 var syv ringmærkergrupper (RG) aktive i Danmark: Nordjysk RG, Nordvestjysk RG, Østjysk RG, Anholt RG, Fyns RG, Sydvestsjælland RG og Lolland-Falster-Møn RG. Flere af de mest aktive grupper er involveret i forskellige mærkningsprojekter, f.eks. CES-projektet og/eller har en fuglestation tilknyttet.

En meget aktiv ringmærker gik desværre bort i 2016, Lars Hansen. Lars har ringmærket tusindvis af fugle for museet igennem mange år på Fyn især kystfuglene havde hans store interesse, hvor han i de senere år bl.a. stod i spidsen for farvemærkninger af et stort antal sortgrå ryler. Æret være hans minde.

Årets genmeldinger

Ringmærkningscentralen modtager flere tusind aflæsninger og genfund hvert år. En del ekspederes videre til forskellige nationale og internationale

Tabel 1. Genfund i udlandet af fugle ringmærket i Danmark og behandlet af Ringmærkningscentralen i 2016.

	Færøerne	Norge	Sverige	Finland	Rusland	Estland	Letland	Litauen	Polen	Tjekkiet	Tyskland	Holland	Belgien	Luxembourg	Storbritannien	Irland	Kanalerne	Frankrig	Spanien	Portugal	Italien	Schweiz	Østrig	Ungarn	Kroatien	Serbien	Vestbredden	Senegal	Gambia	Ghana	Namibia	Sydafrika	Sum	
Skarv		2	4						2		121	35	6		3			63	10	2	9	4	2	1									264	
Fiskehejre		1																																1
Hvid stork											5	1																					6	
Skestork											1	5			1			40	37	1	1							3					89	
Knopsvane				1					1		1																						3	
Sædgås			1																														1	
Kortnæbbet gås		1										1																					2	
Grågås		1	2															4	2														9	
Bramgås		1			1	1						1																					4	
Krikand				1														1															2	
Gråand			1																														1	
Troldand					2																												2	
Ederfugl			2	1							1																						4	
Rørhøg			2																														2	
Hedehøg											1	1																					2	
Spurvehøg			1								1																						2	
Musvåge			3																														3	
Tårnfalk			1									1						1															3	
Sortgrå ryle		1																															1	
Almindelig ryle															1																		1	
Skovsneppe																		1															1	
Hættemåge			3	5	3		5				7	57			36	1		3				2											122	
Stormmåge			4	7		1					2	6			1	1		2															24	
Sildemåge			2								4								5														11	
Sølvmåge		3	8	1				4			100	68						2															186	
Middelhavssølvmåge											1																						1	
Kaspisk måge								1			2																						3	
Svartbag	1	54							1		14	4			18			13		1													106	
Splitterne			3								5	6						2			2								3	1	3	1	26	
Fjordterne											1	1	1																			1	4	
Havterne												1																					1	
Alk			1						1																								2	
Huldue	1	1																1															3	
Stor hornugle											1																						1	
Skovhornugle				1																													1	
Sortspætte											4																						4	
Jernspurv			3								2		1	1	1			2	1														10	
Rødhals	1	2	2								5	1	1		4			6	1	1													24	
Nattergal			1																															1
Rødstjert		1													1			2															4	
Solsort			3	3								4																						10
Sjagger				1																														1
Sangdrossel												1						2	2	2	1													8
Sivsanger											1		2	1				1								1							6	
Kærsanger									1																									1
Rørsanger										1	3	12	1					2																19
Gærdesanger									1	1																	1	1						4
Tornsanger		1											1																					2
Havesanger		1																																1
Munk		1										1								1														3
Skovsanger											1																							1
Gransanger		1	2										2	1	1			5							1								13	
Løvsanger		1																1																2
Fuglekonge											2	1	1		3							1												8
Broget fluesnapper			1																															1
Blåmejse			2																															2
Bogfinke		1										2	1		1																			5
Kvækerfinke		1	1																															2
Grønirisk		3									1																							4
Grønsisken		1	2								2	1	1																					7
Gråsisken												1			1																			2
Dompap		1																																1
Kernebider											1																							1
Rørspurv												1	5					1	1															8
Sum	1	25	110	24	6	2	5	5	5	2	289	204	34	2	72	2	1	149	65	8	14	6	2	2	1	1	1	3	3	1	3	2	1.050	

farvemærkningsprojekter, og andre ekspederes direkte til udenlandske webbaserede databaser, hvorved de ikke registreres i museets database.

I 2016 er behandlet 3.046 genmeldinger fordelt på 1.943 genmeldinger af fugle ringmærket i Danmark og 1.103 genmeldinger i Danmark af fugle ringmærket i udlandet (se tabel 2). For Færøerne er desuden behandlet hhv. 61 og 96 genmeldinger. Genmeldingstallene indeholder ikke aflæsninger af farveringe fra de store og omfattende farvemærkningsprojekter, bl.a. skarv, skestork, kortnæbbet gås, knopsvane og mågerne. Aflæsninger af disse arter videresendes normalt til de projektansvarlige. Endelig er heller ikke medregnet de mange aflæsninger, som ringmærkerne foretager af fugle, de selv har ringmærket. I 2016 modtog vi over 7.000 af disse lokale aflæsninger.

Blandt genfund af fugle ringmærket i Danmark er 1.050 genmeldinger i udlandet af i alt 773 forskellige fugle (fig. 1 & tabel 1). De 1.103 genfund i Danmark af

fugle ringmærket i udlandet omfatter i alt 786 forskellige fugle (fig. 2).

På vores blog (<https://fuglering.sites.ku.dk/>) bringer vi spændende, interessante og sjove historier fra ringmærkningsverdenen, inkl. spændende genfund.

Afslutning

Til sidst vil Ringmærkningscentralen gerne benytte lejligheden til at takke alle vore ringmærkere for deres store indsats i 2016 – tak for hjælpen. Endvidere vil vi takke alle, der på den ene eller anden måde har bistået ringmærkningen i 2016.

Rettelse til 2015-rapporten

I tabel 2 er de første 33 arter ved en fejl ikke kommet med. En ny udgave af hele tabellen kan hentes her: <https://fuglering.sites.ku.dk/2016/12/12/dansk-ringmaerkning-2015/>

Fuglekonge, Myretauan, 22. oktober 2016. Foto: Erik Biering

Tabel 2. Antal fugle ringmærket i Danmark i 2016 samt antal gemmeldinger behandlet af Ringmærkningscentralen i 2016. Ekskluderet i genfundstallene er et større antal aflæsninger af farveringe på skarv, kortnæbbet gås, knopsvane og måger, samt ringmærkernes lokale aflæsninger.

Art	Latin	Mærkninger			Genfund*	
		Pull	Andet	Total	af DK-ringe	i DK af udenlandske ringe
Sule	<i>Sula bassana</i>		1	1		1
Skarv	<i>Phalacrocorax carbo</i>	2.946		2.946	376	51
Fiskehejre	<i>Ardea cinerea</i>				2	1
Hvid stork	<i>Ciconia ciconia</i>	5		5	10	11
Skestork	<i>Platalea leucorodia</i>	22		22	98	8
Knopsvane	<i>Cygnus olor</i>	84	70	154	10	5
Sædgås	<i>Anser fabalis</i>				1	
Kortnæbbet gås	<i>Anser brachyrhynchus</i>				5	14
Blisgås	<i>Anser albifrons</i>		1	1		2
Dværsgås	<i>Anser erythropus</i>					4
Grågås	<i>Anser anser</i>	53	11	64	145	12
Canadagås	<i>Branta canadensis</i>				1	6
Bramgås	<i>Branta leucopsis</i>		1	1	4	1
Gravand	<i>Tadorna tadorna</i>	4		4		
Mandarinand	<i>Aix galericulata</i>				4	
Pibeand	<i>Anas penelope</i>					2
Krikand	<i>Anas crecca</i>				2	11
Gråand	<i>Anas platyrhynchos</i>	4	128	132	69	21
Troldand	<i>Aythya fuligula</i>		2	2	7	3
Ederfugl	<i>Somateria mollissima</i>		107	107	11	9
Hvinand	<i>Bucephala clangula</i>		1	1	1	
Lille skallesluger	<i>Mergellus albellus</i>					1
Rød glente	<i>Milvus milvus</i>	29		29		
Havørn	<i>Haliaeetus albicilla</i>	8		8	8	8
Gåsegrib	<i>Gyps fulvus</i>					1
Rørhøg	<i>Circus aeruginosus</i>	4		4	2	
Hedehøg	<i>Circus pygargus</i>	4		4	3	
Duehøg	<i>Accipiter gentilis</i>	73	3	76	3	2
Spurvehøg	<i>Accipiter nisus</i>		108	108	5	5
Musvåge	<i>Buteo buteo</i>	9	10	19	4	4
Fjeldvåge	<i>Buteo lagopus</i>					1
Kongeørn	<i>Aquila chrysaetos</i>	3		3	2	
Tårnfalk	<i>Falco tinnunculus</i>	298	11	309	13	7
Lærkefalk	<i>Falco subbuteo</i>		1	1		
Vandrefalk	<i>Falco peregrinus</i>	15		15	1	25
Agerhøne	<i>Perdix perdix</i>		2	2		
Fasan	<i>Phasianus colchicus</i>		2	2		
Vandrikse	<i>Rallus aquaticus</i>		9	9		
Grønbenet rørhøne	<i>Gallinula chloropus</i>		9	9	2	
Blishøne	<i>Fulica atra</i>	3	44	47	20	2
Trane	<i>Grus grus</i>					1
Strandskade	<i>Haematopus ostralegus</i>	17	5	22	1	2
Klyde	<i>Recurvirostra avosetta</i>	1		1		2
Stor præstekrave	<i>Charadrius hiaticula</i>	2	6	8		21
Pomeransfugl	<i>Charadrius morinellus</i>		2	2		
Hjejle	<i>Pluvialis apricaria</i>		9	9		
Strandhjejle	<i>Pluvialis squatarola</i>		5	5		
Vibe	<i>Vanellus vanellus</i>	21	1	22		
Islandsk ryle	<i>Calidris canutus</i>		33	33		4
Sandløber	<i>Calidris alba</i>		72	72	1	
Dværgryle	<i>Calidris minuta</i>		3	3		2
Sortgrå ryle	<i>Calidris maritima</i>		2	2	5	12
Almindelig ryle	<i>Calidris alpina</i>	13	78	91	1	11
Brushane	<i>Philomachus pugnax</i>	2	1	3		
Enkeltbekkasin	<i>Lymnocyptes minimus</i>		3	3		
Dobbeltbekkasin	<i>Gallinago gallinago</i>		13	13		
Skovsneppe	<i>Scolopax rusticola</i>		14	14	2	2
Stor kobbersneppe	<i>Limosa limosa</i>					3
Lille kobbersneppe	<i>Limosa lapponica</i>		13	13		1
Småspove	<i>Numenius phaeopus</i>					1
Storspove	<i>Numenius arquata</i>					1
Rødben	<i>Tringa totanus</i>	8	19	27		2
Hvidklire	<i>Tringa nebularia</i>		3	3		
Svaleklire	<i>Tringa ochropus</i>		1	1		
Tinksmed	<i>Tringa glareola</i>		6	6		1
Mudderklire	<i>Actitis hypoleucos</i>		6	6		
Stenvender	<i>Arenaria interpres</i>		35	35		
Storkjove	<i>Stercorarius skua</i>					2

Art	Latin	Mærkninger			Genfund*	
		Pull	Andet	Total	af DK-ringe	i DK af udenlandske ringe
Sorthovedet måge	<i>Larus melanocephalus</i>	1		1	1	4
Hættemåge	<i>Larus ridibundus</i>	276	501	777	217	219
Stormmåge	<i>Larus canus</i>	138	203	341	45	20
Sildemåge	<i>Larus fuscus</i>	1.181	144	1.325	21	18
Sølvmåge	<i>Larus argentatus</i>	3.161	60	3.221	284	149
Middelhavssølvmåge	<i>Larus michahellis</i>				2	
Kaspisk måge	<i>Larus argentatus cachinnans</i>		16	16	4	21
Hvidvinget måge	<i>Larus glaucooides</i>		1	1	7	
Svartbag	<i>Larus marinus</i>	745	12	757	153	30
Ride	<i>Rissa tridactyla</i>	7	25	32	8	13
Rovterne	<i>Sterna caspia</i>	2		2		1
Splitterne	<i>Sterna sandvicensis</i>	1.261	106	1.367	42	66
Fjordterne	<i>Sterna hirundo</i>	79	171	250	4	12
Havterne	<i>Sterna paradisaea</i>	30	10	40	2	2
Dværgterne	<i>Sterna albifrons</i>	87	72	159	2	1
Lomvie	<i>Uria aalge</i>					4
Alk	<i>Alca torda</i>				2	
Tejst	<i>Cepphus grylle</i>	2		2	1	2
Søkonge	<i>Alle alle</i>		1	1		
Lunde	<i>Fratercula arctica</i>					3
Huldue	<i>Columba oenas</i>	402	9	411	6	
Ringdue	<i>Columba palumbus</i>		48	48	3	1
Skoggerdue	<i>Streptopelia roseogrisea</i>		1	1		
Tyrkerdue	<i>Streptopelia decaocto</i>		11	11		
Gøg	<i>Cuculus canorus</i>		8	8		
Slørugle	<i>Tyto alba</i>	125	9	134	11	2
Stor hornugle	<i>Bubo bubo</i>	6		6	3	3
Kirkeugle	<i>Athene noctua</i>	17	2	19	11	
Natugle	<i>Strix aluco</i>	94	17	111	4	
Skovhornugle	<i>Asio otus</i>		2	2	2	
Perleugle	<i>Aegolius funereus</i>	22	2	24	2	
Natgrav	<i>Caprimulgus europaeus</i>		1	1		
Mursejer	<i>Apus apus</i>		1	1		
Isfugl	<i>Alcedo atthis</i>		21	21		
Vendehals	<i>Jynx torquilla</i>	81	33	114		
Grønspætte	<i>Picus viridis</i>		1	1		
Sortspætte	<i>Dryocopus martius</i>	43	4	47	4	
Stor flagspætte	<i>Picoides major</i>		81	81		
Sanglærke	<i>Alauda arvensis</i>		1	1		
Bjerglærke	<i>Eremophila alpestris</i>		1	1		
Digesvale	<i>Riparia riparia</i>		30	30		1
Landsvale	<i>Hirundo rustica</i>	1.437	731	2.168	1	
Bysvale	<i>Delichon urbica</i>	5	42	47		
Skovpiber	<i>Anthus trivialis</i>		433	433		
Engpiber	<i>Anthus pratensis</i>	2	93	95		
Skærpiber	<i>Anthus petrosus</i>					9
Gul vipstjert	<i>Motacilla flava</i>		29	29		
Bjergvipstjert	<i>Motacilla cinerea</i>		6	6		1
Hvid vipstjert	<i>Motacilla alba</i>	22	115	137		2
Silkehale	<i>Bombycilla garrulus</i>		4	4		
Vandstær	<i>Cinclus cinclus</i>					2
Gærdesmutte	<i>Troglodytes troglodytes</i>		2.906	2.906	3	4
Jernspurv	<i>Prunella modularis</i>		4.413	4.413	14	19
Sibirisk jernspurv	<i>Prunella montanella</i>		1	1		
Rødhals	<i>Erithacus rubecula</i>	8	10.383	10.391	28	13
Nattergal	<i>Luscinia luscinia</i>		74	74	1	
Sydlig nattergal	<i>Luscinia megarhynchos</i>		2	2		
Blåhals	<i>Luscinia svecica</i>		36	36		
Husrødstjert	<i>Phoenicurus ochruros</i>		32	32		
Rødstjert	<i>Phoenicurus phoenicurus</i>	76	833	909	5	1
Bynkefugl	<i>Saxicola rubetra</i>		27	27		
Sortstrubet bynkefugl	<i>Saxicola torquata</i>		8	8		
Stenpikker	<i>Oenanthe oenanthe</i>		16	16		
Ringdrossel	<i>Turdus torquatus</i>		49	49		
Solsort	<i>Turdus merula</i>	44	2.934	2.978	25	11
Sjagger	<i>Turdus pilaris</i>		95	95	1	
Sangdrossel	<i>Turdus philomelos</i>		1.309	1.309	9	2
Vindrossel	<i>Turdus iliacus</i>		261	261		

Art	Latin	Mærkninger			Genfund*	
		Pull	Andet	Total	af DK-ringe	i DK af udenlandske ringe
Misteldrossel	<i>Turdus viscivorus</i>		19	19		
Græshoppesanger	<i>Locustella naevia</i>		23	23		
Flodsanger	<i>Locustella fluviatilis</i>		1	1		
Sivsanger	<i>Acrocephalus schoenobaenus</i>		382	382	6	1
Lille rørsanger	<i>Acrocephalus agricola</i>		1	1		
Kærsanger	<i>Acrocephalus palustris</i>		545	545	1	
Rørsanger	<i>Acrocephalus scirpaceus</i>		2.612	2.612	20	29
Drosselrørsanger	<i>Acrocephalus arundinaceus</i>		3	3		
Gulbug	<i>Hippolais icterina</i>		490	490		1
Høgesanger	<i>Sylvia nisoria</i>		5	5		
Gærdesanger	<i>Sylvia curruca</i>	6	1.591	1.597	5	3
Tornsanger	<i>Sylvia communis</i>		1.840	1.840	6	3
Havesanger	<i>Sylvia borin</i>		1.248	1.248	1	5
Munk	<i>Sylvia atricapilla</i>		3.930	3.930	4	13
Lundsanger	<i>Phylloscopus trochiloides</i>		3	3		
Fuglekongesanger	<i>Phylloscopus proregulus</i>		2	2		
Hvidbrynet løvsanger	<i>Phylloscopus inornatus</i>		50	50		
Brun løvsanger	<i>Phylloscopus fuscatus</i>		1	1		
Skovsanger	<i>Phylloscopus sibilatrix</i>		37	37	1	
Gransanger	<i>Phylloscopus collybita</i>	7	6.506	6.513	16	19
Løvsanger	<i>Phylloscopus trochilus</i>		2.858	2.858	5	3
Fuglekonge	<i>Regulus regulus</i>		14.699	14.699	12	21
Rødtøppet fuglekonge	<i>Regulus ignicapillus</i>		102	102		1
Grå fluesnapper	<i>Muscicapa striata</i>	11	179	190		
Lille fluesnapper	<i>Ficedula parva</i>		37	37		
Broget fluesnapper	<i>Ficedula hypoleuca</i>	105	303	408	1	1
Skægmejse	<i>Panurus biarmicus</i>		291	291	1	1
Halemejse	<i>Aegithalos caudatus</i>		865	865		3
Sumpmejse	<i>Parus palustris</i>	7	109	116		
Fyrremejse	<i>Parus montanus</i>		3	3		
Topmejse	<i>Parus cristatus</i>		115	115		
Sortmejse	<i>Parus ater</i>	92	571	663	1	
Blåmejse	<i>Parus caeruleus</i>	949	3.738	4.687	14	11
Musvit	<i>Parus major</i>	2.161	5.692	7.853	21	5
Spætmejse	<i>Sitta europaea</i>	66	89	155		
Træløber	<i>Certhia familiaris</i>		220	220		
Korttået træløber	<i>Certhia brachydactyla</i>		33	33	3	
Pungmejse	<i>Remiz pendulinus</i>		3	3		
Rødrygget tornskade	<i>Lanius collurio</i>		102	102		
Stor tornskade	<i>Lanius excubitor</i>		12	12		
Skovskade	<i>Garrulus glandarius</i>		32	32	1	
Husskade	<i>Pica pica</i>		6	6	2	
Allike	<i>Corvus monedula</i>	63	2	65	1	6
Råge	<i>Corvus frugilegus</i>		3	3	1	
Gråkrage	<i>Corvus corone cornix</i>	12		12		8
Ravn	<i>Corvus corax</i>	8	1	9		
Stær	<i>Sturnus vulgaris</i>	413	228	641		6
Gråspurv	<i>Passer domesticus</i>	4	467	471	3	
Skovspurv	<i>Passer montanus</i>	33	1.428	1.461	6	
Bogfinke	<i>Fringilla coelebs</i>	5	2.313	2.318	9	7
Kvækerfinke	<i>Fringilla montifringilla</i>		1.281	1.281	4	6
Gulirisk	<i>Serinus serinus</i>		2	2		
Grønirisk	<i>Carduelis chloris</i>		2.036	2.036	16	5
Stillits	<i>Carduelis carduelis</i>		308	308		
Grønsisken	<i>Carduelis spinus</i>		5.259	5.259	13	12
Tørnirisk	<i>Carduelis cannabina</i>	5	210	215		
Bjergirisk	<i>Carduelis flavirostris</i>		17	17		
Gråsisken	<i>Carduelis flammea</i>		1.898	1.898	5	5
Hvidsisken	<i>Carduelis hornemanni</i>		26	26		
Lille korsnæb	<i>Loxia curvirostra</i>		7	7		
Karmindompap	<i>Carpodacus erythrinus</i>		28	28		
Dompap	<i>Pyrrhula pyrrhula</i>		1.223	1.223	6	
Kernebider	<i>Coccothraustes coccothraustes</i>		128	128	1	
Gulspurv	<i>Emberiza citrinella</i>		338	338	2	
Dværgværbling	<i>Emberiza pusilla</i>		1	1		
Rørspurv	<i>Emberiza schoeniclus</i>		818	818	8	6
Bomlærke	<i>Miliaria calandra</i>		1	1		
181 arter mærket, 130 arter genmeldt		16.929	94.659	111.588	1.943	1.103

Øverst: Islandske ryle, Blåvand, 1. oktober 2016. Foto: Kis Boel Guldmann

Nederst: Stor præstekrave, Skagen, 25. april 2016. Foto: Poul Holm Pedersen

Projekt Ørn 2016

Af Erik Ehmsen, Leif Noorup, Tscherning Clausen, Jan Tøttrup Nielsen,
Hans Christophersen og Lars U. Rasmussen

Havørn, en af de lokale unger, Brændegård Sø, 20. oktober 2016. Foto: Erik Thomsen

Fiskeørnen i 2016

Af Leif Novrup, artskoordinator for fiskeørn

Der blev i år registreret 6 par ynglende fiskeørne med rede, og der kom mindst 9 unger på vingerne. To på Sjælland og 7 i Jylland. Det bedste nogensinde!

Den nye rede ved Stråsø Plantage i Vestjylland, som blev fundet sidste år, kom der desværre ingen fiskeørne tilbage til i år. Til gengæld blev der bygget en ny rede i Klosterhedens Plantage (VJ), hvor parret desværre ikke fik lagt æg i. Der er således nu hele tre par i Klosterheden.

Derimod fandtes en ny rede et sted i Midtjylland, hvor der kom hele 3 unger på vingerne.

De tre gamle par i henholdsvis Klosterheden, Estvadgård Plantage og Gribskov (NSJ) fik alle unger på vingerne. Henholdsvis én, tre og to.

Der er nu siden 2005 kommet mindst 40 unger på vingerne, og håbet er nu, at nogle af disse vil vende tilbage og danne nye ynglepar, som det er sket i Klosterheden.

Fiskeørn, Strødam Engsø, 26. august 2016. Foto: Finn Carlsen

Fiskeørn, Strødam Engsø, 1. september 2016. Foto: Finn Carlsen

Lokalitetsgennemgang

Estvadgård Plantage

Fiskeørnene kom begge samme dag til reden - nemlig den 28. marts. Pænt tidligt! Hunnen begyndte at ruge midt i april, og den 26. maj var der kommet unger. Den 3. juni sås hunnen fodre en unge, der stak hoved og hals op. Den 18. juni sås for første gang hele tre unger, der blev fodret. De var nu 3 uger gamle. Den 5. juli stod alle tre unger og øvede vingerne, og den 17. juli kunne de alle tre flyve fra reden.

Klosterheden

Rede 1 (Gamle rede).

Hannen ankom 28/3, og den 4/4 sås begge ved reden. Den 14/6 stod hunnen og puslede unger/unge. Den 6/7 observeredes 1 stor flyvefærdig unge i reden. 2. august var der tomt ved reden.

Rede 2.

Parret ankom 28/3 og påbegyndte udbedring af den gamle rede. Den 27/4 ruger hunnen, og den 7/6 er der

set mindst én unge i reden. Den 4/7 står hunnen i reden, men ingen unger er synlige. Ingen unger kom på vingerne. Årsagen til, at det gik galt, er ukendt

Rede 3.

En ny rede blev observeret i foråret, en næsten færdig, stor og flot rede. Hunnen blev set stå i reden et par gange og parret kredse over reden. Der blev dog ikke ruget på reden i år.

Midtjylland

Et nyt par på en hemmeligholdt lokalitet fik 3 unger på vingerne.

Gribskov

Hannen ankom til redeområdet d. 6. april og hunnen dagen efter. Rugning begyndte d. 29. april og æg klækkede d. 4. juni i den nye rede. Der kom 2 unger på vingerne. Ungerne fløj fra reden første gang ml. d. 26. og 28. juli. Familien har holdt til i redeområdet og er sidst set samlet d. 26. august. Sidste observation var hannen, som blev set derude d. 1. september.

Der er i alt nu opfostret 6 fiskeørne i Gribskov.

Fiskeørn, Bølling Sø, 2. juni 2016. Foto: Carsten Gørges Laursen

Havørnen i 2016

Af Erik Ehmsen, artskoordinator for havør

Havørn, hunnen fra det lokale ynglepar over Brændegård Sø, 8. oktober 2016. Foto: Erik Thomsen

Årets resultat blev 83 par, der fik 122 unger på vingerne. En stigning på ikke mindre end 11 ynglepar, og næsten en tredjedel flere unger, end der kom på vingerne året før. Dermed blev det året, hvor bestanden overgik Projekt Ørns 'vilde drøm' i de første år efter genindvandringen om 75 par i 2040.

I forhold til tidligere år er det bemærkelsesværdigt, at dette års nye par havde en endog ganske forbløffende ungeproduktion. Hvor vi som regel regner med, at kun omkring halvdelen af alle nye par får unger på vingerne i deres første yngleår, er der kun et af de nye par, der ikke har fået mindst en unge på vingerne

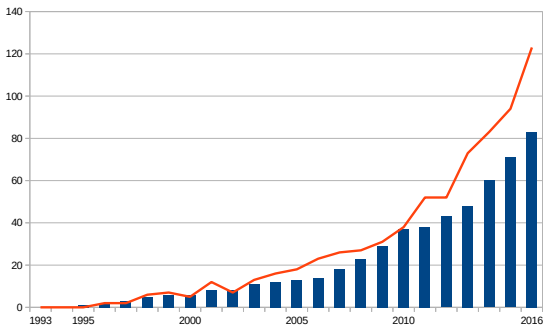

Lokaliteter med aktive havørneredere i 2016. Tallene refererer til reddenumrene i skemaet. Rederne 83 og 90 er ikke vist på kortet. Kort: Erik Ehmsen og Timme Nyegaard.

Havørn med bytte, Skjern Enge, 9. maj 2016. Foto: Carsten Gørges Laursen

Figur: Antal redepar (søjler) og flyvefærdige unger (kurve) af Havørn registreret i Danmark 1993-2016.

i 2016. Halvdelen af disse par fik to unger ud at flyve, de andre en. Alt i alt resulterede det i det tredjehøjeste antal unger per ynglepar siden genindvandringen.

Erfaringerne fra vore nabolande har vist, at når tætheden af par bliver stort, medfører det flere og flere kontroverser mellem 'løse' fugle og etablerede

par. Nogle steder er vi ved at nå en sådan tæthed ipar, hvilket har medført, at par har opgivet at yngle i 2016 på grund af revirkampe.

Der er et par på Sydlolland, som vi ikke har kunnet få oplysninger om. Parret har været i området, men vi har valgt ikke at tælle dette par med i statistikken.

Det store antal ynglefugle har også resulteret i et ganske overvældende antal havørne rundt omkring i Danmark, hvor også bestanden af unge ørne ser ud til fortsat at stige, selv om vintertællingen i januar 2016 gav et skuffende resultat på grund af tæt tåge over store dele af landet i hele tælleweekenden.

Ringmærkningen af danske havørneunger fortsætter, og aflæsninger af ringe på havørne viser mange spændende resultater. Således dukker der, som man også skulle forvente, flere og flere danske fugle op i vore egne ynglepar. Den store produktion resulterer også i, at danske fugle optræder i udenlandske ynglepar – vi er i fuld gang med at sige 'tak for lån' til de lande, der har 'leveret' grundlæggerne af vores nye bestand.

Mange af de nye par har slået sig ned i det jyske. Selv på den lille ø Endelave har et par fundet et hjørne i en af de få skove, hvor der var et redetræ, de kunne bruge,

Havørn, to lokale unger samt to fremmede ungfugle ved Brændegård Sø, 18. oktober 2016. En af ungfuglene bar ring og aflæsningen viste, at den var mærket i Södermannland i Sverige 24. maj 2016. Den var således kun omkring 4 mdr. gammel og allerede fløjet 577 km mod syd for at mødes med artsfrænder ved en Fynsk Sø. Foto: Erik Thomsen

og fred og ro nok til at bringe to unger på vingerne.

Det par, der ganske uventet byggede en rede på Bornholm sidste år, har ynglet og fået en unge ud at flyve.

Fugleinfluenzaen rammer også havørne; vi følger spændt udviklingen, men ved udgangen af 2016 var der intet, som tydede på, at den danske bestand skulle blive truet trods fund af flere døde havørne.

Havørn, Hindemøde, 28. februar 2016. Foto: Kis Boel Guldmann

Kongeørnen i 2016

Af Tscherning Clausen, artskoordinator for Kongeørn og Jan Tøttrup Nielsen

Kongeørn, Jan Tøttrup med den dræbte fugl fra Store Vildmose, 7. april 2016. Foto: Marta Yepes

Der var i 2016 kongeørne på fire territorier. På tre af territorierne yngede ørnene og fik hver en unge på vingerne. I Lille Vildmose-området har der desuden været et ukendt par i en længere periode. Der er blot blevet monteret gps-sender på en af årets unger, nemlig ungen fra Høstemark Skov.

Året har også budt på fund af to døde kongeørne. 12. marts blev der fundet en død kongeørn på nordkysten af Limfjorden nær Gandrup. Ørnen var blevet skudt på klods hold, idet der ved røntgenfotoografering kunne ses mindst 20 hagl i fuglens krop. I april blev der fundet endnu en død ørn, denne gang i Store Vildmose. Begge fund beskrives i det følgende.

Kongeørn dræbt af skud

14. marts modtog Jan Tøttrup Nielsen (JTN) en mail om E04, en død kongeørn, som lå ved Limfjorden lidt syd for Gandrup. Kaj Uldal Thomsen fandt den døde fugl i opskyllet lige neden for bådhuset Skivervej 69A. Kaj gik 12. marts en tur langs Limfjorden og fandt her en stor brun fugl, som han først troede var en musvåge.

Ved nærmere eftersyn kunne han se, at den var meget større, og han bemærkede, at den var ringmærket. Han kontaktede Zoologisk Museum, som kunne

oplyse ud fra ringnummeret, at det var en kongeørn. JTN fandt frem til finderens, som kunne oplyse, at den lå der endnu.

Næste dags morgen kørte JTN til lokaliteten og fandt resterne af ørnen. Den havde været død i 2-3 måneder, og det var kun skelettet med nogle fjer, der var tilbage. Det var tydeligt at se, at den var blevet skudt. Højre vinge var stærkt beskadiget, og der sås hagl i brystbenet. JTN samlede alt op og kørte til dyrlægen for at få ørnen røntgenfotoograferet. Billeder viste 20-30 hagl i ørnen. Kongeørnen E04 var en han, mærket af JTN 28. maj 2009 i Hals Nørreskov. Den blev godt seks et halvt år.

Fundet udløste en mediestorm. De fleste tv-kanaler og stort set alle landets aviser bragte historien den næste dag. Der blev oprettet flere grupper på internettet. I alle medier blev der udtrykt foragt for, at man i 2016 kunne skyde en fredet kongeørn i Danmark. I tidskriftet Jæger var der en fin artikel, hvor formanden for Danmarks Jægerforbund, Claus Lind Christensen, udtrykte sin harme over episoden.

DOF anmeldte drabet til politiet, og få dage efter udlovede DOF en dusør på 25.000 kroner. Det samme gjorde Kim Frost, så der er en samlet dusør på 50.000 kroner til den/dem, der kan bidrage til opklaring af sagen.

Kongeørn, Store Vildmose, 3. december 2016. Foto: Jan E. Andersen

Skudt og smidt i åen

Det viste sig, at Jesper Madsen og en kammerat allerede 16. januar på en fisketur ved Lindene Å så en stor brun fugl ligge død i åen tæt på Gudumlund. Fuglen hang fast i noget grøde/plantemateriale. Jesper tog et billede med sin mobil og tænkte ikke mere over det, før han hørte om den skudte ørn ved Gandrup. Han kon-

taktede DOF, og på hans medsendte billede sås tydeligt en ringmærket død kongeørn. Det formodes, at det er E04, og det betyder, at ørnen formentlig blev skudt i Himmerland syd for Gudumlund, smidt i åen og siden drev ud i Limfjorden, hvor den så blev fundet.

De første 14 dage efter fundet af den skudte ørn blev JTN kimet ned af folk med mere eller mindre

troværdige oplysninger om sagen samt af tv-folk og journalister med spørgsmål og meninger om det hele. Et hold på tre journaliststuderende satte sig for at opklare mysteriet, idet de brugte sagen til deres speciale 'Mysteriet om ørnedrabet'. JTN havde et fint møde med dem på matriklen, men de kom ikke opklaringen nærmere end politiet.

18. november oplyste politiet, at de har afsluttet sagen, uden at nogen er blevet sigtet. Efterforskningen har blandt andet omfattet afhøringer i jægerkredse, hos lodsejere og øvrige personer i området. Alle – næsten uden undtagelse – har hørt om nedskydningen, men ingen har vist sig at have nærmere kendskab til sagen, oplyste politikommissær Søren Bach,

Nordjyllands Politi til Dansk Ornitologisk Forening, som anmeldte ørnedrabet.

For mig er det en gåde, hvad personen har tænkt på. At skyde en fredet fugl af den her kaliber og efterfølgende smide den i åen – det er som om, at det skulle opdages! Normalt ville man nok sørge for, at den dræbte fugl aldrig kom frem i lyset.

Efterfølgende kunne vi konstatere, at kongeørneparret i Tofte Skov ikke skred til yngel i 2016 – hannen manglede, og det formodes, at den skudte kongeørn er den, der mangler! Med kun 4-5 par kongeørne i Danmark er det meget sørgeligt, at vi sandsynligvis for en tid har mistet det ene par på grund af menneskelig efterstræbelse.

Store Vildmose

Fra sommeren 2015 etablerede et nyt par sig i Store Vildmose. Begge ørne blev vurderet til at være 3k-fugle, så der var ikke forventninger om, at de skulle yngle i 2016. Men det gjorde de! Efter fire dages søgen lykkedes det at finde parrets rede 29. februar. 7. april kom der så besked om, at der igen var fundet en død kongeørn, denne gang i Store Vildmose. Det viste sig dog, at det var en fremmed ørn, der havde udfordret det nye par med det resultat, at den blev dræbt. Den havde flere skader efter blandt andet en klo dybt ind i hovedet. Den døde ørn var ringmærket som hun-unge i 2012 i Hals Nørreskov. Det var frygtet, at den ene eller begge i ørneparret kunne være blevet såret, men det ser ikke ud til at være tilfældet. 10. maj blev der set det første glimt af parrets unge. Ungen blev ringmærket 13. juni og forlod reden mellem 7. og 10. juli.

Hals Nørreskov

Den gps-mærkede unge fra 2015 sås endnu 15. februar i skoven. Parret bygger igen en ny rede. 9. april blev der set tre ørne i kamp over skoven, men den fremmede ørn blev jaget bort. 5. maj ses der to unger i reden, men da de skal ringmærkes 2. juni, var der kun den ene unge i reden. Ved byttedyrsindsamling 19. juli ses eller høres der ikke noget til ørnene, men der er friske spor efter dem i redebevoksningen.

Høstemark Skov

Ved første besøg i februar kunne det konstateres, at ørneparret i år benyttede en anden rede end sidste år. Parret har to reder tæt ved hinanden. Ved næste besøg 23. maj kunne der ses en ørneunge, hvis dundragt var gennembrudt af mørke fjer på vinger, ryg og hale. Ungen blev ringmærket og som den eneste i år påsat gps-sender 13. juni. I slutningen af juni forlod ungen reden og ved byttedyrsindsamling 18. juli blev ungen set og hørt. Under endnu en byttedyrsindsamling 25. august blev ungen imidlertid fundet død. Den havde været død få dage og var meget mager, men ellers pæn og ren i fjerdragten. Senere analyser viste, at dødsfaldet skyldtes infektion i luftvejene.

Tofte Skov

Årets første besøg ved ørnereden 25. februar gav ikke noget sikkert svar på, om der var blevet bygget nyt på reden. Parrets anden rede var helt faldet sammen. Ved næste besøg 5. juni stod det klart, at der ikke var blevet ynglet i 2016. Der har heller ikke været set to ørne samtidigt over skoven det meste af året, så meget tyder på, at det kun er hannen, der fortsat er i Tofte Skov.

Styr på unge kongeørne med gps-udstyr

I 2015 blev tre kongeørne forsynet med gps. Desværre sendte den ene kun kortvarigt – ungen fra Hals Nørreskov. Til gengæld har det gennem året været muligt at følge de to andre fra Høstemark og Tofte Skov løbende. Skønt fuglene ikke 'kendte hinanden', forlod de Lille Vildmose samme dag i oktober 2015. De fløj ad forskellige ruter til Nordtyskland og tilbragte begge vinteren der. I april 2016 fløj Høstemark-ørnen atter nordpå og blev fulgt af Tofte-ørnen i maj. Atter ad meget forskellige ruter, og fuglen fra Høstemark har i det hele taget fløjet meget mere rundt og mange flere kilometer, hvilket flere studier har vist.

Kongeørn, Store Vildmose, 3. december 2016. Foto: Jan E. Andersen

Tofte-ørnen kom til Skagen-halvøen i maj og blev i det område til september. Høstemark-fuglen er ikke registreret i det nordlige Vendsyssel. Ved årets slutning var begge ørne i det sydøstlige Vendsyssel, og Høstemark-ørnen har flere gange besøgt sin 'fødeegn'.

De meget forskellige ruter og distancer, som de to fugle har tilbagelagt, kan sandsynligvis tilskrives fuglenes køn. Høstemark-fuglen er en han, mens fuglen fra Tofte Skov er en hun. Tilsvarende studier viser, at unge hanner flyver betydeligt mere rundt end unge hunner. En forskel, der er meget udtalt hos de danske fugle!

Skønt fuglen fra Hals Nørreskov ikke sender længere via sit gps-udstyr, er den registreret på sine ringe ved Skagen – desuden gik den i et 'fasanhegn' på Jyske Ås i september.

De gps-mærkede ørne kan følges på internettet: <http://macroecology.ku.dk/research/conservation/goldeneagle/>

Vintertælling af ørne

291 havørne nåede vintertællingen 23. og 24. januar op på. Ingen af kongeørnene i landet blev set, hverken ynglefuglene, unge eller vintergæster. Det var ikke noget

særligt imponerende resultat, men mulighederne for at tælle ørne var også stærkt begrænset af dis og tæt tåge over det meste af Danmark i den weekend. Dertil kom, at vintervejret var mildt, og derfor var ørnene mere spredt ud over landet end i isvintre, der samler især de unge ørne ved våger i søer og fjorde. På flere lokaliteter, hvor Projekt Ørn havde kendskab til, at ørne holdt til i den vinter, blev der slet ikke set nogen i den tætte tåge. Tallet var således alligevel et fint udtryk for, at den danske bestand af ørne generelt klarede sig godt.

Et vigtigt resultat af tællingen var, at der blev set flere subadulte – næsten ynglemodne – og adulte ørne på lokaliteter, hvor vi ikke før havde kendt til ynglepar. Den slags observationer gav vigtige informationer om, hvor nye par var i gang med at etablere sig og sikre endnu et år med betydelig fremgang for bestanden.

Vintertællingen viste flest havørne i området Sjælland, Møn og Bornholm med 111, fulgt af Lolland-Falster med 72, Jylland med 72 samt Fyn, Tåsinge og Langeland med 36.

Unge af hede­høg bliver mærket af Michael Clausen. Foto: Asger Maltha Rasmussen

Hede­høg i Danmark 2016

Michael Bødker Clausen, Lars Maltha Rasmussen & Iben Hove Sørensen

Vi må med sorg meddele, at Michael Bødker Clausen, feltmedarbejder på Projekt Hede­høg, afgang ved døden den 8. januar 2017 efter længere tids sygdom.

Dødsfaldet er tragisk på alle måder, men særligt fordi familie og venner har mistet Michael i en alder for ung alder.

Michael var et utrolig varmt menneske, positiv og livsglad, og han er stærkt savnet. Hans indsats for hede­høgene gennem de 10 år, han var involveret i projektet, har været helt afgørende for projektets store succes og artens overlevelse som ynglefugl i Danmark.

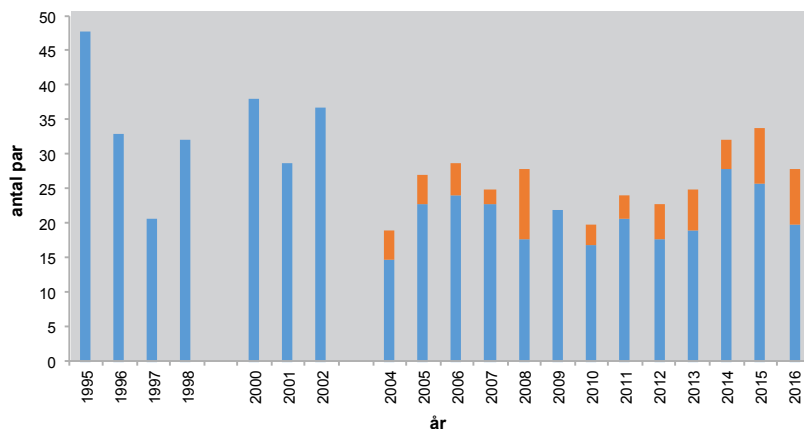
DOF arbejder på at finde en eller flere feltmedarbejdere til at fortsætte projektet. Indtil videre er projektleder Timme Nyegaard kontaktperson vedrørende projektet.

Ynglesæsonen 2016

I Sydvestjylland ynglede der 20-28 par hede­høge i 2016, heraf 20 sikre og sandsynlige par samt 8 mulige par. Desuden var der et muligt ynglepar på Agger Tange, og landsbestanden opgøres dermed til 20-29 ynglepar. Dette var væsentligt færre par end i 2014 og 2015 (Figur 1). I 2015 ynglede der op til 34 par. Man skal tilbage til 2010 og 2002, hvor der var lige så få par.

I 2016 kom der 19 unger på vingerne. Det er også meget færre unger end i 2014 og 15, hvor der kom hhv. 60 og 40 unger på vingerne, men svarer til niveauet i årene 2011-2013. Hovedparten af parrene opgav allerede tidligt på sæsonen. Det vurderes, at den væsentligste grund til at parrene opgav, skyldes regnfuldt og blæsende vejr i kombination med fødemangel. Samme dårlige resultater meldes desværre også fra artens

Figur 1. Antallet af ynglepar af hedeheg i Sydvestjylland i perioden 1996-2016 (søjler; blå = sikre/sandsynlige, gule = mulige). Der er ingen data fra 1999 og 2003. Data for 2004 viser både mulige, sandsynlige og sikre par.

andre yngleområder i Nordvesteuropa i 2016 (Almut Schlaich, pers. komm.).

Der blev hegned ved tre reder. En rede bag hegn i raps blev trods hegningen præderet og en anden hegned rede blev opgivet. Den sidste rede fik to flyvefærdige unger af et kuld på fire unger.

For første gang i omkring 20 år var der yngleforsøg af hedeheg lå på en strandeng på Fanø. Desværre gik begge reder tabt pga. et ekstraordinært stor højvande d. 3. juli.

Indsatsen for at lokalisere ynglende hedehege i det østlige Sønderjylland blev lige som tidligere år koordineret med en række lokale observatører.

Metode og undersøgelsesområde

Undersøgelsesområdet for Projekt Hedeheg omfattede hedehegens kerneområde i Sydvestjylland, som i 2016 omfattede følgende områder: Ribemarsken, Ballum Enge fra Søndernæs ved Astrup Banke i nord til Hjørpsted i syd, området øst for Abild omkring Høgslund og Vennemose samt området mellem Højrup og Kastrup Enge syd for Gram. I hedehegenes ankomst- og etableringsperiode fra slutningen af april til slutningen af maj og i yngleperioden er følgende områder desuden besøgt flere gange: Rømø, Magisterkogen, områder langs Sønderåen til Frøslev Mose,

Hedeheg hun på en pæl nær reden. Sønderjylland, 28. maj 2016. Foto: Torben Andersen

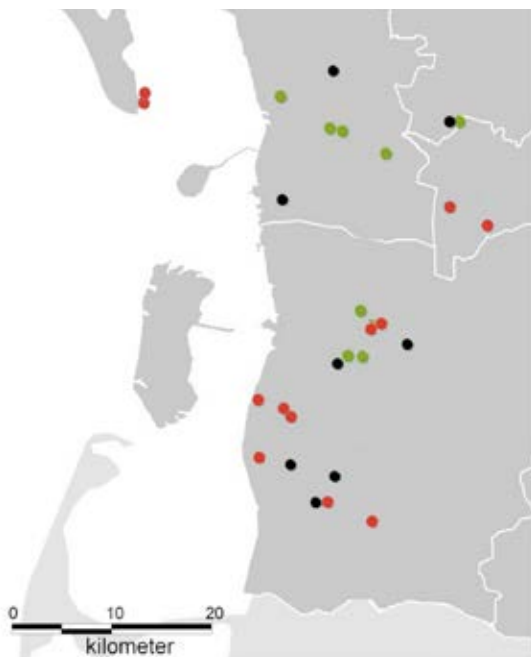
baglandet bag Rejsbydiget og herfra mod nord til Esbjerg. Den benyttede metodik er beskrevet i 'Moniteringsvejledning for Hedehøg' (Rasmussen *et al.* 2007), der er udarbejdet som et led i DOF's Projekt Truede og Sjældne Ynglefugle.

Vejret i yngletiden

Vejret i ynglesæsonen 2016 var generelt ikke optimalt for ynglende hedehøge. Optakten i april var solfattig, kold og våd. Derefter kom varmen i starten og igen i slutningen af maj, men med en del nedbør i midten af måneden omkring det tidspunkt, hvor æglægningen normalt påbegyndes. I første tredjedel af juni var der hedebløge, men herefter faldt temperaturen, og der var dagligt nedbør resten af måneden. Den kølige blæsende og regnfulde vejrtype fortsatte til midten af juli, hvorefter det blev lidt varmere. Sommeren sluttede med en kølig og regnfuld august (DMI 2016).

Pga. en meget kølig og våd april var vinterhveden stadig ret kort på tidspunktet for æglægningen. Ynglesæsonen startede generelt tidligt, da vejret tidligt i maj blev varmt, men mange par opgav i første halvdel af juni, sandsynligvis pga. dårligt vejr.

Hedehøgenes æglægning påbegyndtes forholdsvis tidligt og meget synkront, hvilket resulterede i, at ungeudflyvningen blev meget koncentreret i første halvdel af juli måned. De få fugle, der lagde om, måske

Figur 2. Fordeling af ynglepar af hedehøg i Sydvestjylland i 2015. Signaturer: Grøn cirkel: Par med udfløjne unger. Rød cirkel: Par uden ynglesucces. Sort: Mulige ynglepar. De hvide linjer angiver kommunegrænser.

Hedehøg han på sin rastepæl i Ballum Enge, 27. maj 2016. Foto: Torben Andersen

pga. fødemangel, lagde om i starten af juni, og sidste udføjne unge blev registreret omkring 1. august. Da høsten blev udsat pga. det kølige og regnfulde vejr, var der ikke store problemer med, at afgrøderne skulle høstes, før ungerne var fløjet af reden.

Yngleområderne

Fordelingen af parrene i 2016 viser, at det tidligere kerneområde omkring Ballum har mistet betydning (Figur 2). Dertil kommer, at der ikke var et eneste ynglepar med succes omkring Ballum og i områderne syd herfor omkring Gærup og Vennemose.

For første gang i ca. 20 år var der yngleforsøg af hedeheg på Fanø. To par anlagde reder tæt på hinanden på en strandengshabitat på Fuglsand lige nord for Sønderho. Fuglene begyndte at dukke op i begyndelsen af maj, og 15. maj så Kim Fischer to hanner der i display, og 28. maj sås bytteaflevering. I begyndelsen fouragerede hannerne næsten udelukkende på Fuglsand/Keldsand, men skiftede til at bruge hele den sydlige del af Fanø, da der kom unger i juni. Sidst i juni fouragerede hunnerne også, hvilket var tegn på at ungerne var store. Rederne blev oversvømmet om natten 3. juli. Kim var derude for at lave to forhøjninger, som ungerne kunne klatre op på. Han fandt den ene rede, men kunne ikke lokalisere nogen unger i den 50-70 cm høje vegetation. Ungerne druknede og fug-

lene forlod området efter nogle dage, hvor hannerne konstant bragte føde til hunnerne.

Redebeskyttelse og ynglesucces

Der blev hegnet tre reder i afgrøder. Det var reder i hhv. vinterhvede, frøgræs og raps. Reden i frøgræs blev opgivet under rugningen, og der kom ingen flyvefærdige unger på vingerne i reden i raps, da denne rede trods hegningen blev præderet. I den hegnede rede i vinterbyg kom 2 af 4 unger på vingerne.

I alt kom der 19 unger på vingerne i 2016, hvilket er knapt halvt så mange som i 2015. Det er også under gennemsnittet for perioden 2004-2015 på 30 unger årligt.

Kuldstørrelsen for de par, der havde ynglesucces i 2016 var gennemsnitligt på 2,38 unger/rede, kun lidt mindre end de 2,67 i 2015. Så selvom mange par opgav med at yngle, så producerede de succesfulde par kun lidt færre unger pr. kuld end de to foregående år.

Siden 2006 er reder i afgrøder i vid udstrækning blevet hegnet som en forebyggende foranstaltning, når de er blevet lokaliseret, frem for blot at blive markeret og så hegnet i forbindelse med høsten af marken. Det tilstræbes at hegne reder især i afgrøder, der forventes at skulle høstes inden eller kort efter det tidspunkt, hvor ungerne skønnes at være flyvefærdige. Erfaringen har vist, at hegningen bør ske, så snart kullet er fuldlagt,

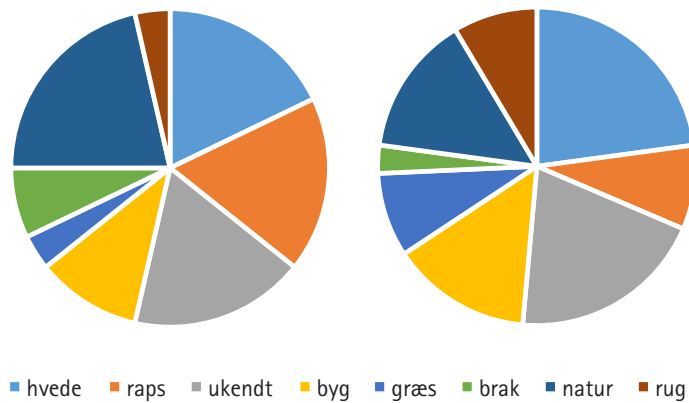

Hedeheg han på jagt i Ballum Enge, 25. maj 2016. Foto: Torben Andersen

Redeplacering i 2016 (n=28)

Redeplacering i 2015 (n=35)

Figur 3. Procentvis fordeling af redehabitat for hedehøge: 28 par i 2016 til venstre og 35 par i 2015 til højre. Fordelingen mellem tidlige og sene afgrøder var stort set den samme i 2015 som i 2014, med lidt flere i raps.

Hedehøg siddende, Skjern Enge, 12. september 2016. Foto: Carsten Gørges Laursen

Hedehøg han på jagt i Ballum Enge, 25. maj 2016. Foto: Torben Andersen

idet hegningen ikke forstyrrer fuglene væsentligt, men i stedet i stor udstrækning forhindrer prædation af kuldet (Lerche-Jørgensen et al 2012).

Ynglesuccesen har generelt været meget højere i reder, der er blevet heget, frem for ikke hegnede reder. Dette var dog ikke tilfældet i 2016, hvor kun 3 reder blev heget, og der kun var delvis succes i en af rederne, mens en af de hegnede reder i raps blev præderet trods hegningen, og en anden heget rede blev forladt. Selvom resultatet i 2016 ikke er så positivt, understreger det dog samtidig nødvendigheden af at hegne mod prædation. Vi har de seneste år eksperimenteret med forskellige typer af hegn, da det af praktiske grunde ikke kan lade sig gøre at hegne med elførende hegn i rapsmarker.

Man kender næsten altid til ynglesuccesen for de hegnede reder, mens man i mange tilfælde ikke kender det præcise antal udflyjende unger eller årsagen til manglende succes for de ikke-hegnede reder. Det betyder, at forskellen i ynglesucces mellem beskyttede og ikke-beskyttede reder sandsynligvis er større end tallene antyder, da en del kuld med manglende succes ikke er talt med i de ikke-beskyttede reder, hvis parret har opgivet reden på et tidligt tidspunkt, dvs. i anlægsfasen eller starten af rugefasen.

Redehabitat

Valget af red habitat blev præget af, at april måned havde været kold, og afgrøderne derfor ikke var særligt udviklede på det tidspunkt, hvor de første kuld blev lagt. Det betød, at der var en lidt større andel af parrene, der anlagde deres rede i raps, som

er den afgrøde, der tidligst får en tilstrækkelig højde til, at hedehøgene kan bygge rede der (Figur 3). Der var en forholdsvis stor andel af fugle, der ikke blev lokaliseret, hvilket især skyldes, at de hurtigt opgav igen. Samtidig betyder et koldt forår formentlig, at flere par udskyder starten af ynglesæsonen med en til to uger, dels pga. manglen på egnede redesteder, dels pga. fødemangel. I de år, hvor temperaturerne er over gennemsnittet frem mod midten af maj, vil vinterhveden normalt være tilstrækkelig høj til, at en stor del af parrene vælger denne afgrøde som red habitat.

Hedehøge med GPS-loggere

I 2015 opholdt mindst fire hedehøge med GPS-loggere sig i området omkring Ballum, og antennesystemet til modtagelse af data blev derfor – med stor optimisme – opsat i samme område i april 2016. Der blev sæsonen igennem arbejdet på at maksimere chancen for at fange signaler fra GPS-loggerne, blandt andet ved justering af antennernes placering og eftersøgning af fuglene i feltet. På trods af denne indsats, som også inkluderede flere dages intensiv eftersøgning af områderne uden for antennesystemet, lykkedes det dog kun at lokalisere en enkelt af fuglene i 2016.

Hannen Asbjørn, som fik sin GPS-logger på i 2014, hvor han opfostrede to unger i pileskoven nord for Ballum, vendte tilbage til området 26. april 2016. Nogle dage senere, 29. og 30. april, fløj han igen forbi antennesystemet, men var desværre ikke stedfast. I maj blev der modtaget signaler fra Asbjørn på fire forskellige datoer, mens der i juni slet ikke var kontakt med GPS-loggeren. 6. juli vendte Asbjørn så pludselig tilbage

og sendte sparsomme signaler hver dag måneden ud – men det var desværre ikke muligt at lokalisere fuglen i felten, så antennesystemet kunne indrettes efter loggerens aktuelle position. I dagene 2.-24. august modtog vi signaler fra Asbjørn på 10 forskellige datoer, hvorefter han formodentlig forlod området.

På trods af de mange dage med kontakt mellem Asbjørns GPS-logger og antennesystemet, så opnåede vi ikke kendskab til placeringen af en eventuel rede i 2016. Det samme var tilfældet i 2015, hvor Asbjørn tilsyneladende opgav sit yngleforsøg tidligt på sæsonen. Det må derfor være en prioritet at få downloadet samtlige data, hvis Asbjørn dukker op igen i 2017.

Det er ikke usandsynligt, at der i de kommende år vil dukke GPS-mærkede hedehøge op, som vi ikke har set i et eller flere år. Antennesystemet registrerer kun GPS-loggere, som er relativt tæt på systemet (op til ca. 7 km), og de seneste år har Ballum-egnen tilsyneladende hverken været et populært eller gunstigt yngleområde. Relativt få fugle har slået sig ned i området, og i 2016 var områdets ungeproduktion lig nul. Når vi alligevel har valgt at sætte systemet op her igen, så skyldes det, at hedehøgene er ret stedtro, og at de ofte besøger tidligere yngleområder først på sæsonen. Derfor er der særligt håb om at registrere fuglene i det område, hvor de blev mærket.

Feltarbejde

Feltarbejdet blev udført af Michael Bødker Clausen med bistand fra Iben Hove Sørensen.

Følgende som på forskellig vis har bidraget med assistance og oplysninger om hedehøg skal takkes: Kim Fischer, Poul Erik Junk, Peter Kjer Hansen, Egon Iversen, Jesper Leegaard, Jesper Tofft., Sv. Aage Clausen, John Frikke, Torben Andersen og Aage Mathiesen.

Endvidere anvendtes supplerende data fra DOF-basen (www.DOFbasen.dk), og alle, der har indtastet oplysninger om hedehøge i DOFbasen, takkes hermed.

Samarbejdspartnere

Alle lodsejere takkes for godt samarbejde i 2016. Endvidere takkes følgende for uvurderlig hjælp og godt samarbejde med GPS-loggerne: Ben Koks, Almut Schlaich og Raymond Klaassen.

Der blev afholdt møde for alle hedehøgværter, kontaktpersoner og medarbejdere i projektet på Klægagergård den 9. maj, hvor vi bl.a. fik grundigt indblik i arbejdet og forskningen omkring hedehøg.

Følgende er kontaktpersoner for Projekt Hedehøg: DOF: Timme Nyegaard. Naturstyrelsen: Jens Hjerriild Hansen, Sønderjysk Landboforening: Gunnar Jespersen, Esbjerg Kommune: Mette Kirkebjerg Due, Tønder Kommune: Conny Brandt, Aabenraa Kommune: Hans Harald Hansen, Haderslev Kommune: Claus Moss Hansen.

Dette er et uddrag fra projektrapporten, som kan læses på DOFs webside: http://pub.dof.dk/dof/Rapport/Projekt_Hedehog_2016.pdf

Litteratur

- Clausen, M.B. & Rasmussen, L.M. 2015. Projekt Hedehøg 2015. DOF's arbejdsrapport fra Projekt Hedehøg. Dansk Ornitologisk Forening. http://pub.dof.dk/dof/Rapport/Projekt_Hedehog_2015.pdf
- DMI 2016. Månedens, sæsonen og årets vejr. <http://www.dmi.dk/vejr/arkiver/maanedsaesonaar/>
- Lerche-Jørgensen, M., L. Maltha Rasmussen, M. Bødker Clausen, C. Rahbek & K. Thorup 2012: Effekt af red habitat, hegning og vejr på ungeproduktion hos de danske Hedehøge fra 1995 til 2009. – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 106: 79-86. <http://www.zmuc.dk/VerWeb/STAFF/kthorup/Kt-pdf/DOFT106-79.pdf>
- Rasmussen, L. M., A. Hoffmann & T. Nyegaard 2007. Monitoringsplan for Hedehøg *Circus pygargus*. DOF's Projekt Truede og Sjældne Ynglefugle (DATSY) <http://www.DOFbasen.dk/DATSY/datsyvejledning.php?art=02630>
- Find flere oplysninger om hedehøg på DOF's hjemmeside: www.dof.dk/projekthedeoeg

Hedehøg han giver bytte til hunnen over redestedet. Sønderjylland, 28. maj 2016. Foto: Torben Andersen

Årsberetning 2016 for Feltornitologisk Udvalg

Af Andreas Winding

Twitchere ved brun løvsanger, Blåvand, 19. oktober 2016. Foto: Andreas Winding

Det blev i 2016 til fire feltaktiviteter arrangeret af FeltUd, og ikke mindst det traditionsrige Feltræf i uge 42 samlede atter mange fuglefolk-birdere-feltornitologer i Blåvand og vadehavsområdet. Vores aktiviteter har været annonceret på Pandion og flere af DOFs Facebookgrupper. Flere har alligevel efterspurgt både tydeligere og tidligere annoncering, og det vil vi bestræbe os på fremover. Det ville alt andet lige ikke overraskende være betydeligt lettere, såfremt vi havde ét stærkt, samlende medie for alle feltornitologer, hvilket vi fortsat arbejder for i udvalget. Her følger lidt opsamling på året der gik.

Nytårs-Birdrace, 1. januar 2016

Årets feltaktiviteter kan lige så godt sættes i gang ved første dagslys, så FeltUd forsøgte igen at lokke feltbiserne i felten fra morgenstunden på årets første dag. Vejret viste sig fra sin bedre side med stille vejr og et par plusgrader. På trods af skyer, dis og regn mange steder ud på eftermiddagen var der således gode betingelser for at finde både småfugle og fuglene på havet.

Flest arter så Morten Bentzon Hansen, der valgte at bruge årets første dag i det Sønderjyske. Imponerende 99 arter blev det til (100 i DOFbasen 1/1 men rødhalset gås blev set i Tyskland). Af bedre arter (d. 1. januar) lykkedes det Morten at se bl.a. jagtfalk, dværgfalk, sølvhejre, sortstrubet bynkefugl og klyde. Et gavekort på 500 kr. til Naturbutikken fandt derfor vej til Haderslev.

Operation Overshooter, 21.-22. maj 2016

For tredje år i træk afholdt FeltUd Operation Overshooter med udgangspunkt i Gedser-området. Lørdagen startede stille og roligt ud med bl.a. et par rødtoppede fuglekonger, men så kom meldingen om markpiber på odden. Fuglen blev ret hurtigt genfundet og løb derefter rundt frit fremme blot 25 meter fra 10 yderst begejstrede ornitologer. Der blev også set bl.a. 4 biædere ved Albuen på Lolland og ved Saksfjed Inddæmning både savisanger og pirol. Om aftenen samledes nogle af deltagerne på fuglestationen til hygge med både kage og lidt til ganen.

Søndag morgen gik Gedser helt amok med hele 5 biædere rastende i et træ i Stationshaven, inden de trak udover odden. Herefter begyndte det at vælte med piroler, og inden 9.30 havde der været 7 forskellige fugle, og vi endte med en dagstotal på 10 (tæt på danmarkskord!), samt både markpiber igen (ganske givet fuglen fra i går), hvidnæbbet lom tæt forbi og en turteldue. Senere sås også 3 trækkende gulirisker. Hele 4 drosselrørsangere blev ligeledes meldt: 1 ved Røgbølle Sø samt 3 ved Kalløgrå.

Finderen af markpiberen var ikke tilmeldt træffet, så præmien for sjældneste fugl gik til Tonny Papillon for den utroligt flotte biæderflok, som i hvert fald 7 personer fik glæde af. Operation Overshooter 2016 var således en stor succes med både rigtig gode fug-

leoplevelser og socialt samvær. Tak til alle, der bidrog til et godt træf!

Tange-Træf, 6.-7. august 2016

Tange-træffet med udgangspunkt i Agger bød på blandet vejr og desværre for få fugle. Hanstholt og Vejlerne løb med opmærksomheden lørdag pga. vejret. Roshage var heldigvis gavmild grundet den gode vind og gav os hele 7 almindelige skråper (ny art for flere), 5 storkjover, 3 almindelige kjover, gråmåge, 3 tejster og op til 10 stk. sorthovedet måge. Også ved Klitmøller blev der set en enkelt almindelig skråpe og en ubestemt. I Vejlerne blev en stationær odinshane set af flere. Søndagen forløb med et fuglemæssigt lidt skuffende vadertjek på Agger Tange. Her blev dagens bedste obs en sortterne, mange dværggryler og 2 oddere. Der blev på træffet desværre ikke fundet noget, der kunne udløse præmien for hverken bedste fugl eller publikumsfugl. Havfuglene trak dog det generelle billede af træffet betydeligt op. Mange tak til alle, der deltog i dette hyggelige træf.

Felttræf, 15.-20. oktober 2016

Omkring 150 mennesker deltog undervejs i træffets arrangementer og ture, og vi fik igen mange spændende fugleoplevelser i felten og på Blåvand Fuglestation. De mange småture havde typisk tilslutning af

20-30 deltagere, mens aftenforedragene også samlede mange mennesker på fuglestationen, bl.a. med godt 50 fremmødte til foredraget om Oman.

Ugen startede forrygende med lørdagens obs af dværgværpling og den eksklusive hvidkindede værpling på Fanø. Senere fandtes brun løvsanger på både Mandø og ved Fuglestationen i Blåvand, og de blev set og/eller hørt af mange. Der meldtes også om bl.a. himalayaløvsanger på både Fanø og Rømø, hvidkindet værpling nummer 2 (en hun-type) på Rømø og 2 korttåede lærker på hhv. Skallingen og ved SkallingLab. Derudover var der ikke så overraskende både amerikansk sortand og brilleand ved Blåvand, fuglekongesanger på Rømø, storpiber og lille fluesnapper på Skallingen og Mandø og hvidbrynet løvsanger ved Ho.

I år blev holdkonkurrencen suverænt vundet af "Rubinsvinene" fra Mandø, bestående af Jakob Engelhard, Mads Jensen Bunch og Michael Funch med i alt 17 point, hvoraf en brun løvsanger gav de 12. Sjældneste fugl set af flere deltagere blev samme brune løvsanger på Mandø; en fugl, der sås af mange. Hvidkindet værpling blev ny træf-art, men fuglen var fundet inden træffet startede.

De sibiriske jernspurve i resten af landet var undervejs ved at tage opmærksomheden fra felttræffet, og lige efter træffets afslutning blev "den gule russer" så fundet midt i felttræfområdet.

Feltudvalget vil gerne sige tak til alle deltagere og oplægsholdere samt Blåvand Fuglestation.

Markpiber, Gedser Odde, 21. maj 2016. Foto: Andreas Bennetsen Boe

Årsberetning for DOFbasen 2016

Af Timme Nyegaard

Tårnfalk, Mandehoved, 3. december 2016. Foto: Per Schans Kristensen

Brugen af DOFbasen er fortsat stigende. Med 1.576.406 observationer fra 13.862 lokaliteter af 2.354 observatører i 2016 er der vækst på alle parametre i forhold til året før.

Indtastninger af ynglepar i DOFbasen ligger stadig meget lavt med 2.850 i 2016, mens antallet af observationer af fugle med yngleadfærd (42.500 indtastninger) fortsat ligger langt over gennemsnittet. Begge tendenser formodes at skyldes Atlas III.

Det organisatoriske

- DOFbasen administreres fortsat af en central koordinator i Fuglenes Hus, repræsentanter fra alle lokalafdelinger og nogle programmører. Den meget vigtige opgave med kvalitetssikring af observationer i DOFbasen foretages fortsat af DOFbasens Kvalitetsudvalg (DKU), som mødes en gang årligt. Indtastninger af ynglefugle og ynglepar kvalitetssikres af DOF's kvalitetsudvalg for ynglefugle (DKY), som dog fortsat ikke har det nødvendige værktøj til helt at effektivisere dette.
- Det årlige koordinatormøde blev afholdt i september på Blåvand Fuglestation, hvor blot 6 personer deltog, heraf 5 lokalcoordinatorer.
- Der er glædeligvis kommet midler ind fra flere sider til at udvikle en app til DOFbasen, hvilket er et stort

og mangeårigt ønske. Anders Olsen blev derfor ansat ved nytår som softwareudvikler, velkommen til!

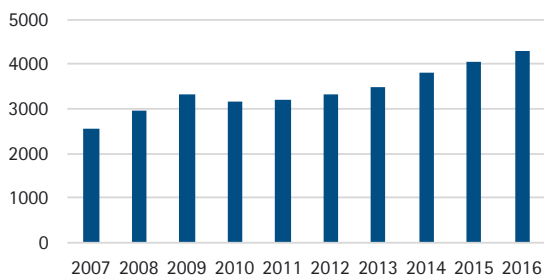
- Efter succesfuldt afsluttet pilotprojekt, har vi indgået aftale med et eksternt udviklerteam bosat i Vietnam til udvikling af afgrænsede moduler til DOFbasen og DOF's andre IT-opgaver.
- Theo Askov, softwareudvikler på Atlas III, er nu projektleder for DOFbasen sammen med Timme Nyegaard.
- David Manstrup har afløst Søren Peder Nielsen som DOFbasekoordinator i DOF-Sydvestjylland, tak for indsatsen til Søren Peder og velkommen til David! Listen over alle DOFbasekoordinatorer kan altid findes på: <http://www.DOFbasen.dk/kontakt/>

Udviklingsarbejdet

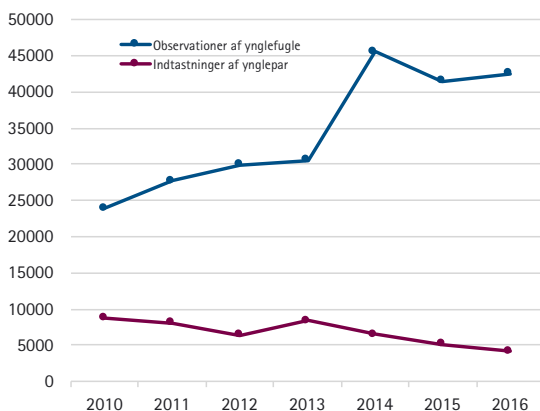
- Serverplatformen for DOFbasen blev opgraderet lige før nytår, bl.a. med opsætning af master/slave. Dette skulle gerne gøre DOFbasen mere stabil i driften fremover, og vi har klart indtryk af, at hastighederne på hjemmesiden endelig er tilfredsstillende.
- Vi har haft tre nedbrud siden serverskiftet. De to har skyldtes, at kontakten mellem masteren og slaven røg som følge af en softwareopdatering,

Lærkefalk Fusingø Enge, 15. maj 2016. Foto: Tonny Ravn Kristiansen

Antal observationer indtastet i DOFbasen pr. dag i gennemsnit 2007-16.

Antal indtastninger af ynglefugle og ynglepar i DOFbasen pr. år 2010-16.

Sandløber Roshage, 10. september 2016. Foto: Tonny Ravn Kristiansen

hvorved man ikke kunne fremsøge sine indtastninger, og at det virkede som om, ens indtastninger ikke blev gemt. Det blev de, og det var heldigvis ikke så svært at få systemet op at køre igen. Det tredje nedbrud skyldtes en omfattende fejl hos vores serverudbydere, som dog fik genoprettet systemerne hurtigt igen.

- Efter angreb på DOFbasens søgeside i september 2015 var vi nødt til at kræve logind ved søgninger. Dette er heldigvis blevet løst igen, og systemet er nu sikret ved, at brugere fra danske IP-adresser godt kan foretage søgninger uden at være logget ind, mens der kræves logind, hvis man sidder på en udenlandsk IP-adresse. Dermed virker QR-koder i fugletårne og links fra lokalafdelingers hjemmesider tilfredsstillende.
- Vi har introduceret en fast nyhed på forsiden, som viser en liste over større, kendte fejl i DOFbasen.
- Overflytning af administrationsværktøjer til Punkt-tællingsprogrammet fra det gamle DOFbaseprogram til hjemmesiden er næsten fuldført.
- Kvalitetssikringsmodul af ynglepar i DOFbasen til brug for DKY har været under udvikling i flere år og er fortsat meget forsinket.
- Udviklingen af en indtastningsapp til DOFbasen er i fuld gang. Vi har bl.a. startet en fokusgruppe,

som hjælper med sparring på valg af funktioner, brugervenlighed mv. Appen kommer til at virke på Android og iPhone.

- Vi er ved at ændre DOFbasens brug af koordinater (fra UTM til længde/bredde) mhp. bedre at kunne præsentere data på kort fremover. Derfor er der kommet et nyt forsidekort samt kort på lokaliteternes opslagsside.
- Tegning af DOFbaselokalitetsgrænserne er nu udført for 6.233 af DOFbasens 18.592 lokaliteter.
- Mange af DOFbasens funktioner virker ikke længere i Internet Explorer 9 eller ældre versioner. Brug fx i stedet Firefox eller Google Chrome, som begge kan downloades og anvendes gratis.
- DOFbasen er endnu ikke tilpasset smartphones og tablets. Dette er et udviklingsområde, vi gerne ville have taget hul på at løse allerede, men det er ligeledes forsinket.

Anvendelse af DOFbasedata

- DOF har fortsat samarbejde med myndighederne og deres konsulenter om levering af data, bl.a. i forbindelse med NOVANA-overvågningen.
- Desuden bruges DOFbasen til annoncering af mange landsdækkende, koordinerede tællinger, hvor rapporteringen sker via DOFbasen.
- Årsrapporten i Fugleåret er i høj grad baseret på rapporteringer i DOFbasen.
- Data fra DOFbasen er leveret/udtrykt mhp. udarbejdelse af VVM og kommuners sagsbehandling.
- DOFbasedata er anvendt til forskning, bl.a. en ph.d. om biodiversiteten på Naturstyrelsens arealer.
- Analyse af invasive fuglearters forekomst i Danmark i DOFT var hovedsageligt baseret på DOFbasedata.
- Nyhedshistorier på dof.dk og pandion.dof.dk suppleres ofte med udtræk og forekomstkort fra DOFbasen.
- Wetlands International har lavet analyse af kønsfordeling af taffeland, bl.a. ud fra DOFbaserapporteringer.
- DOFbasen indgår fortsat i europæisk samarbejde, hvor sammenstillede data fra fugledatabaser i hele Europa analyseres samlet, mhp. forbedret viden og formidling af fuglenes geografiske fordeling og fænologi på europæisk plan. Se resultatet her: <http://eurobirdportal.org/den/da/>, hvor data fra seks år på ca. 200 arter i øjeblikket kan ses.
- Også data i DOFbasen på andet end fugle bliver anvendt, fx har Institut for Bioscience lavet en udredning for Naturstyrelsen af metoder til vurdering af status og overvågning af ilder og skovmår iht Habitatdirektivet. Berns Universitet er ved at lave en europæisk kortlægning af Admiral, som vi bidrager til, og vi har leveret kort over DOFbasebrugernes aktiviteter ved kysterne til projekt ved Københavns Universitet om kortlægning af havfriluftsliv.

Sangsvane Tjele Langsø, 11. februar 2016. Foto: Tonny Ravn Kristiansen

Blåmejse, Salthammer. 28. oktober 2016. Foto: Erik Biering

Fugleværnsfondens reservater – status 2016

Af Erik Mandrup, Søren Ring og Hanne Havemose

Fugleværnsfondens
reservater 2016:

1. Nivå Bugt Strandenge
2. Vaserne
3. Gundsømagle Sø
4. Ravnstrup Sø
5. Ægholm
6. Nyord Enge
7. Barup Sø
8. Saksfjed/Hyllekrog
9. Nakskov Indrefjord
10. Gulstav Mose
11. Tryggelev-Nørreballe Nor
12. Roholm
13. Bøjden Nor
14. Søgård Mose
15. Bremsbøl Sø
16. Sølsted Mose
17. Stormengene
18. Stubbe Sø
19. Bøvling Klit
20. Agerø
21. Råbjerg Mose

2016 var et helt særligt år for Fugleværnsfonden, som fejrede 50 års jubilæum med en lang række aktiviteter rundt om i landet. Heriblandt en særudgivelse af det videnskabelige tidsskrift DOFT, en vandreudstilling om fuglekunst på flere udvalgte kunstmuseer, guidede jubilæumsture i fondens naturreservater samt en storstilet jubilæumsbog om fondens landvindinger og historik illustreret med flotte fuglefotos.

År 2016 var det andet år med overvågning i reservaterne foretaget af Fugleværnsfondens nye særlige overvågningskorps, der har 1-2 ansvarlige overvågere i hvert reservat og i alt 36 tilmeldte overvågere. Det har medført en grundigere og bedre overvågning,

hvilket blandt andet ses ved, at flere fuglearter er registrerede som ynglende i flere reservater. Igangsætningen af korpset er de første to år støttet af 15. Juni Fonden. Overvågningskorpset og det tilhørende nye program forventes helt udrullet i løbet af 2017.

2016 var også året, hvor Fugleværnsfondens hidtil største EU LIFE-projekt blev afsluttet i Sølsted Mose ved en stor indvielse den 17. juni. Det førhen torvegen-nemgravede, drænedede og delvist kratbevoksede moosemråde har i løbet af projektets fem år gennemgået store forandringer henimod åbne og vådere vidder. Hermed er der skabt gode betingelser for højmosens unikke natur, den sjældne fisk dyndsmerring og en

række fuglearter. 2016 har vist fremgang, især hvad angår yngletal for arter som atlingand, sydlig blåhals, bomlærke, bynkefugl, dobbeltbekkasin, trane, pletlet rørvagtel, rødrygget tornskade, rørdrum, rørhøg og vibe samt for nye arter som fx hedelærke.

Dagen efter indvielsen, den 18. juni, blev der desuden afholdt fællestræf for Fugleværnsfondens arbejdsgrupper, som tæller over 200 frivillige.

I Vaserne har besøgende og fugleovervågere fået adgang til endnu bedre fuglekig med nye publikumsfaciliteter som formidlingsbro, observationsskjul, ny skiltning og fugletårn. Denne omfattende opgradering er blevet til i et samarbejde med Rudersdal Kommune og Aage V. Jensen Naturfond og blev indviet i maj 2016.

På Nyord Enge fortsatte fugletallene sin fremgang i 2016, jævnfør en ynglefuglerapport fra Avifauna Consult i juni. Rapportens tal viser, at antallet af viber og rødben i 2016 er 4-5-doblet på Nyord Enge i forhold til for 40 år siden og tæller henholdsvis 138 par viber og 152 par rødben. Også en lang række andre jordrugende fugle har ynglet i højere antal end i andre år, som eksempelvis strandskade (36 par), stormmåge (8 par), skeand (6 par), gul vipstjert (28 par), stor kobbersneppe (6 par). Dertil kommer klyde, brushane, havterne, ederfugl og stor præstekrave, dog blot med 1-2 par hver. De gode fugleforhold tilskrives blandt

andet mangeårig afgræsning med kødkvæg, høslet på dele af området og målrettede rydninger. Men vigtigst for de to seneste års markante fremgang er en øget jagt og regulering af ræv. Det har standset rævenes meget markante indvirkning på fuglelivet, især for vibe, rødben, og strandskade. Færre æg er blevet ædt, og flere unger er kommet på vingerne.

I Saksfjed Inddæmning stod de to nyanlagte fugleøer fra året før klar til at stå sin prøve som ynglelokalitet. I løbet af denne første ynglesæson

Det nye fugleskjul i Vaserne, den 19. juli 2016. Foto: Mette Alkjær

Flere hundrede gæster deltog i indvielsen den 17. juni 2016, her til guidet rundvisning med fondens naturvejleder. Foto: Peter Friis Møller

blev der blandt andet registreret 17 par klyder og 1 par dværgerterne, så det må betegnes som succes. Også fjordterne, præstekraver og strandskader viste yngleadfærd og gjorde yngleforsøg i 2016, så det bliver spændende at følge de kommende sæsoner.

Arealudvidelser

Den 1. maj 2016 udvidede Fugleværnsfonden forvaltningen med yderligere 1,1 hektar ved Nivå Bugt Strandenge. Det betyder, at fonden nu forvalter hele bugten fra nord til syd på i alt 20 hektar, hvilket styrker artsforvaltningen at pleje området som et samlet reservat.

I november 2016 købte Fugleværnsfonden yderligere 1,2 hektar på Bøvling Klit op ad den ejendom, der i forvejen er ejet af Fugleværnsfonden. Sammenlagt har Fugleværnsfonden nu 7,3 hektar strandenge ved Bøvling Klit. Også Bremsbøl Sø stod overfor en mindre arealudvidelse på 3,6 hektar i 2016.

Årets særlige fugleoplevelser

Der blev i 2016 observeret i alt 245 forskellige fuglearter i Fugleværnsfondens reservater, hvoraf flere af reservaterne også var værter for en række på landsplan fåtallige eller sjældne fuglearter. Enkelte (fem) af disse var såkaldte SU-arter, dvs. arter, der er så sjældne, at

de skal godkendes af DOF's Sjældenhedsudvalg for at kunne medtages i foreningens officielle lister. Det drejer sig om amerikansk pibeand, halsbåndstroland, blå glente, jagtfalk og stylvæløber.

Varme vinde fra syd og sydøst gjorde, at steppehøgen satte rekord i 2016 som gæst i den danske natur. Det store rykind af steppehøge smittede af på Fugleværnsfondens reservater med iagttagelser af 1-2 fugle ved både Bremsbøl Sø, Saksfjed-Hyllekrog, Nyord Enge, Nørreballe Nor, Råbjerg Mose og Tryggelev Nor.

Det var ligeledes en kraftig østenvind, der i 2016 medførte en rekordstor forekomst af hvidbrynet løvsanger i Danmark, hvor arten blandt andet kunne opleves i reservaterne ved Hyllekrog, Stormengene og Gulstav Mose. Sidstnævnte reservat kunne desuden fremvise en lille fluesnapper, ligeledes en gæst fra øst.

2016 bød også på mange sjældne andefugle i reservaterne med både dværggås (Hyllekrog), rødhalset gås (Bøjden Nor og Bøvling Klit), amerikansk pibeand (Saksfjed Inddæmning), rødhovedet and (Nakskov Indrefjord), og i marts måned 2016 kunne en halsbåndstroland opleves i Vaserne.

Og igen i 2016 kunne Saksfjed-Hyllekrog byde på sjældne rovfugle, herunder lille skrigeørn, blå glente og jagtfalk. Sidstnævnte art kunne også i februar 2016 ses fouragere på engene på Nyord. Blandt vadefuglene kunne Stormengene og Nyord Enge i 2016 byde på henholdsvis stylvæløber og tredækker.

I marts måned kunne en halsbåndstroland opleves i Vaserne. Her fra Nykøbing Falster Sukkerfabriks slambassiner, den 7. december 2016
Foto: Asbjørn Jensen.

Årets højdespringer og andre iagttagelser

Set alene på antallet af fugle, er højdespringeren helt uden sammenligning bramgåsen. Fugleobservatør Preben Berg nåede at notere mere end 118.000 trækende fugle ved Hyllekrog i maj 2016. Trækket var endnu ikke forbi, da han gik hjem kl. 15.30, og dagen før havde mere end 86.000 bramgæs allerede lagt vejen forbi Hyllekrog.

Sølvhejre bliver et stadigt almindeligere syn herhjemme. Arten blev registreret i alt 247 gange i DOFbasen i Fugleværnsfondens reservater. De fleste iagttagelser blev gjort i de sydlangelandske reservater, men den smukke hvide hejre kunne også opleves i Saksfjed Inddæmning, på Nyord Enge, ved Bøjden Nor, Bremsbøl Sø og i Søgård Mose. Største ansamling var otte rastende fugle ved Tryggelev Nor i oktober 2016. Derudover har sydlig blåhals for alvor etableret sig som ynglefugl i reservaterne. I 2016 ynglede arten i Sølsted Mose, Bremsbøl Sø og Stormengene.

Kort om metode

Observationerne af ynglefugle og "andre observationer" kommer fra Fugleværnsfondens frivillige overvågningskorps, som indtaster bearbejdede ynglepar i DOFbasen. Disse indtastninger suppleres med indsendte mini-rapporter, lister i mails og i Excel m.m. samt opfølgende samtaler med enkelte overvågere.

Metoden, som overvågerne er blevet bedt om at bruge, er beskrevet i fondens overvågningsprogram: *Vejledning til overvågning på Fugleværnsfondens reservater. Fugleværnsfonden 2016. Vers. 2.0*. Programmet er under fortsat finjustering og tilpasning. Blandt andet er der for enkelte reservater ikke præcist overlap imellem DOFbasens lokalitet og fondens reservat. Ønsker man at kende det præcist afgrænsede område, som overvågningen er foretaget på, skal man i DOFbasen benytte nummeret på lokaliteten, som er angivet her nedenfor under hvert reservat.

I programmet opfordres overvågerne til at foretage 4 totaloptællinger i yngletiden (medio april til medio juni) og efterfølgende bearbejde dem i DOFbasen. Indtastningerne sammenholdes og vurderes efterfølgende med øvrige oplysninger i DOFbasen og de observationer, der tilgår fondens sekretariat på anden vis.

Programmet er anvendt i de fleste af fondens reservater, dog med få afvigelser; på Nyord Enge er baggrunden for tallene to uafhængige overvågningsrapporter af professionelle fuglefolk, Ægholm modtager kun ét besøg af hensyn til fuglelivet, og på Roholm og i fondens lille område i Råbjerg Mose er overvågningen mere sporadisk med år i mellem.

I mindst 13 reservater tælles også rastefugle af overvågningskorpsset på månedlig basis i perioden juli/august til april. Data herfra indtastes ligeledes i DOFbasen. Udvalgte dele af disse data samt eventuelle andre bemærkelsesværdige observationer fra DOFbasen er brugt i afsnittene "andre observationer" nedenfor.

Nivå Bugt Strandenge, Nordsjælland (1)

20 hektar strandeng, rørskov, åbne vandflader. Stentange mod havet. Fugleværnsfonden har forvaltet området for Den Hageske Stiftelse siden 2008 med udvidelse i 2016. DOF-baselokalitet: 227020.

Frivillig arbejdsgruppe: 20 personer.

Ynglefugle: Gråstrubet lappedykker 0-1 par, grågås 0-2 par, gråand 1 par, ederfugl 1-2 par, vandrikse 1 par, blichøne 1-2 par, vibe 1-3 par, ringdue 0-1 par, gøg 1 par, sanglærke 1-3 par, landsvale 0-1 par, hvid vipstjert 1-2 par, gærdesmutte 0-1 par, jernspurv 0-1 par, solsort 1 par, sivsanger 0-1 par, kærsanger 1 par, rørsanger 4-6 par, gærdesanger 1 par, tornsanger 1-3 par, havesanger 0-1 par, munk 0-1 par, gransanger 1-2 par, løvsanger 0-1 par, blåmejse 1 par, musvit 1 par, husskade 1 par, gråkrage 0-1 par, grønirisk 0-1 par, stillits 0-1 par, tornirisk 0-1 par, rørspurv 3-4 par.

Ynglefuglene ved Nivå Bugt Strandenge er talt af Karsten Winding.

Andre observationer: Lille lappedykker 28 (16/10), toppet lappedykker 900 (13/2), sule 6 (25/12), sølvhejre 1 (9/9), hvid stork 1 (11/5), knopsvane 261 (20/10), pibesvane 7 (20/10), sangsvane 77 (7/11), sædgås 8 (28/12), blisgås 55 (16/10), canadagås 236 (19/1), knortegås 481, gråand 900 (11/1), ederfugl 2000 (27/2), sortand 830 (29/7), fløjlsand 12 (4/9), hvinand 90 (6/12), toppet skallesluger 36 (13/11), sort glente 1 (9/4), rød glente 3 (1/4), havørn 2 (20/3), blå kærhøg 2 (4/12), duehøg 1 (10/12), musvåge 108 (17/3), fjeldvåge 2 (17/1), fiskeørn 1 (1/10), dværgfalk 1 (29/10), lærkefalk 1 (3/9), vandrefalk 1 (20/10), vandrikse 6 (30/7), blichøne 250 (6/12), strandskade 250 (7/8), lille præstekrave 5 (11/8), stor præstekrave 13 (15/8), strandhjejle 17 (1/10), vibe 575 (19/9), islandsk ryle 21 (30/7), sandløber 2 (30/7), dværgryle 3 (11/8), temmincksryle 1 (19/7), krumnæbbet ryle 9 (10/7), almindelig ryle 119 (6/7), brushane 5 (1/7), enkeltbekkasin 2 (19/10), dobbeltbekkasin 17 (12/10), stor kobbersnepe 1 (1/7), lille kobbersnepe 108 (30/7), småspove 9 (5/7), storspove 9 (12/7), sortklire 4 (11/6), rødben 28 (24/6), hvidklire 17 (4/7), svaleklire 8 (22/4), tinksmed 5 (9/8), mudderklire 31 (16/7), stenvender 5 (31/7), odinshane 1 (11/8), sorthovedet måge 2 (17/4), dværgmåge 1 (16/10), hætemåge 870 (26/7), stormmåge 200 (6/11), sildemåge 30 (11/8), middelhavssølvmåge 1 (13/8), sølvmåge 1100 (30/8), svartbag 600 (21/10), splitterne 19 (13/9), fjorderne 61 (11/7), havterne 120 (26/7), dværgterne 3 (30/4), sortterne 9 (30/7), lomvie 2 (23/10), alk 1 (10/1), huldue 8 (21/2), ringdue 2500 (30/10), natugle 1 (8/2), mursejler 150 (26/6), isfugl 2 (4/12), hedelærke 1 (19/3), landsvale 200 (4/9), engpiber 615 (1/10), skærpiber 3 (22/9), gul vipstjert 91 (14/5), bjergvipstjert 1 (17/9), hvid vipstjert 54 (29/8), silkehale 75 (7/11), bynkefugl 3 (9/5), misteldrossel 4 (1/4), sivsanger 1 (21/8), skægmejse 21 (20/10), korttået træløber 1 (21/12), rødrygget tornskade 2 (15/7), stor tornskade 1 (9/4), allike 3000 (23/10), sortkrage 1 (20/3), gråkrage 168 (28/2), stork 1200 (27/8), bjergirisk 36 (25/10), snespurv 3 (29/10).

Vaserne, Nordsjælland (2)

14 hektar rørskov, ellesump, sø, pilekrat, vandfyldte tørvegrave, løvskov og enge, ejet af Aage V. Jensens Naturfond. Forvaltet af Fugleværnsfonden siden 1999. DOF-baselokalitet: 205020.

Frivillig arbejdsgruppe: 17 personer.

Ynglefugle: Toppet lappedykker 2-10 par, skarv 100-200 par, knopsvane 1-4 par, grågås 6-12 par, gråand 5-15 par, hvinand 2-4 par, vandrikse 2-4 par, grønbenet rørhøne 1-3 par, blishøne 10-20 par, vibe 2-3 par, dobbeltbekkasin 1-2 par, ringdue 4-8 par, gøg 1-3 par, stor flagspætte 5-10 par, lille flagspætte 1-3 par, hvid vipstjert 1-2 par, gærdesmutte 15-25 par, jernspurv 1-3 par, rødhals 5-10 par, rødstjert 3-4 par, solsort 12-20 par, sangdrossel 2-3 par, kæranger 1-2 par, rørsanger 6-11 par, tornsanger 4-6 par, havesanger 6-15 par, munk 5-9 par, gransanger 12-20 par, løvsanger 3-6 par, broget fluesnapper 2-3 par, skægmeje 0-3 par, halemeje 2-4 par, sumpmeje 3-5 par, blåmeje 10-20 par, musvit 15-30 par, spætmeje 5-7 par, træløber 5-10 par, korttået træløber 3-5 par, skovskade 0-2 par, husskade 0-5 par, allike 1-3 par, gråkrage 3-8 par, stær 5-10 par, skovspurv 0-5 par, bogfinke 15-20 par, grønirisk 1-2 par, stillits 0-2 par, dompap 0-2 par, kernebider 2-4 par, rørsurv 14-20 par.

Ynglefuglene i Vaserne er talt af Peter Cilius Christensen.

Andre observationer: Toppet lappedykker 120 (16/3), rørdrum 1 (6/9), hvid stork 3 (8/5), blisgås 106 (16/3), halsbåndstroland 1 (12/3), troland 1500 (29/2), stor skallesluger 25 (27/2), rød glente 1 (22/4), havørn 1 (19/3), duehøg 2 (5/9), fjeldvåge 1 (4/5), fiskeørn 1 (4/7), lærkefalk 1 (31/5), brushane 3 (11/5), enkeltbekkasin 1 (27/4), skovsnepe 1 (3/11), svaleklire 3 (5/4), fjordterne 20 (20/6), huldue 1 (26/2), isfugl 2 (26/1), sortspætte 1 (15/3), landsvale 250 (26/9), bjergvipstjert 1 (5/4), nattergal 1 (19/5), husrødstjert 1 (1/5), bynkefugl 5 (22/8), vindrossel 120 (26/11), misteldrossel 1 (1/4), grå fluesnapper 1 (2/5), broget fluesnapper 3 (7/5), skægmeje 8 (10/8), halemeje 30 (11/2), musvit 30 (20/6), ravn 3 (3/4), gråspurv 20 (12/3), skovspurv 90 (13/3), kvækerfinke 10000 (11/2), grønsiken 300 (1/1), stor gråsiken 30 (21/3), lille gråsiken 5 (19/11), kernebider 27 (12/3).

Gundsømagle sø, Nordsjælland (3)

60,5 hektar, sø, rørskov, krat, gamle skovklædte skrænter og enge. Erhvervet i 1984. DOF-baselokalitet: 255031.

Frivillig arbejdsgruppe: 24 personer.

Ynglefugle: Toppet lappedykker 2 par, rørdrum 1 par, knopsvane 1 par, grågås 0-7 par, rørhøg 1 par, vandrikse 1 par, vibe 1 par, ringdue 4 par, gøg 3 par, natugle 1 par, stor flagspætte 2 par, hvid vipstjert 0-1 par, gærdesmutte 6 par, jernspurv 3 par, rødhals 2 par, nattergal 3 par, rødstjert 2 par, solsort 6 par, sivsanger 3 par, kæranger 1 par, rørsanger 1 par, gulbug 2 par, tornsanger 3 par, havesanger 3 par, munk 5 par,

gransanger 5 par, løvsanger 7 par, skægmeje 2 par, halemeje 1 par, sumpmeje 1 par, blåmeje 2 par, træløber 1 par, allike 2 par, råge 37 par, gråkrage 1 par, stær 3 par, bogfinke 5 par, grønirisk 1 par, stillits 1 par, gulspurv 1 par, rørsurv 6 par.

Ynglefuglene ved Gundsømagle Sø er talt af Erik Agertoft.

Andre observationer: Sølvhejre 1 (26/8), hvid stork 5 (27/6), knopsvane 140 (14/3), sangsvane 110 (7/2), kortnæbbet gås 2 (29/2), blisgås 354 (10/3), grågås 1100 (5/11), canadagås 100 (19/12), bramgås 3000 (8/11), atlingand 1 (15/4), taffeland 260 (7/10), troland 1600 (25/10), bjergand 10 (7/2), hvinand 50 (6/2), lille skallesluger 9 (16/2), stor skallesluger 36 (21/2), hvepsevåge 35 (3/9), rød glente 2 (3/4), havørn 2 (27/11), blå kærhøg 3 (4/2), hedehøg 1 (2/5), duehøg 1 (12/10), fjeldvåge 1 (21/11), fiskeørn 1 (12/10), lærkefalk 1 (16/9), vandrefalk 1 (10/11), agerhøne 5 (16/1), blishøne 100 (18/2), vibe 80 (10/3), brushane 10 (10/5), dobbeltbekkasin 3 (5/11), skovsnepe 1 (14/11), hvidklire 3 (2/4), svaleklire 2 (18/7), mudderklire 4 (18/7), dværgmåge 4 (2/5), hættemåge 600 (16/9), stormmåge 100 (21/11), svartbag 40 (16/9), rovterne 1 (15/8), fjordterne 18 (2/5), sortterne 31 (7/5), huldue 2 (16/2), natugle 5 (17/5), isfugl 1 (12/12), lille flagspætte 1 (26/5), digesvale 850 (2/5), landsvale 1000 (4/5), gul vipstjert 60 (5/8), bjergvipstjert 1 (26/3), bynkefugl 1 (29/8), sjagger 250 (5/11), græshoppesanger 1 (1/6), grå fluesnapper 1 (26/8), skægmeje 15 (1/10), musvit 30 (18/2), stor tornskade 1 (3/12), bjergirisk 40 (24/3), stor korsnæb 6 (23/9), bomlærke 1 (25/5).

Ravnstrup Sø, Sydsjælland (4)

8,9 hektar sø med mose og rørskov, eng, pilekrat og gammel løvskov. Erhvervet i 1983. DOF-baselokalitet: 393007.

Frivillig arbejdsgruppe: 13 personer.

Ynglefugle: Gråstrubet lappedykker 1-2 par, knopsvane 0-1 par, musvåge 0-1 par, vandrikse 1-6 par, nattergal 1-3 par, rødstjert 1-3 par, sivsanger 0-1 par, halemeje 1 par, kernebider 0-1 par.

Ynglefuglene ved Ravnstrup Sø er talt af Inger Nielsen.

Andre observationer: Sædgås 47 (6/2), blisgås 45 (29/10), rød glente 2 (13/11), havørn 1 (4/12), blå kærhøg 2 (23/2), fjeldvåge 1 (5/1), huldue 1 (5/5), natugle 1 (9/5), isfugl 1 (29/10), lille flagspætte 1 (15/4), nattergal 3 (23/5), sjagger 120 (10/3), vindrossel 10 (27/11), sivsanger 1 (17/6), grå fluesnapper 1 (23/5), skægmeje 2 (22/2), rødrygget tornskade 2 (1/6), ravn 5 (19/2), kvækerfinke 25 (10/12), stor gråsiken 5 (10/12), lille gråsiken 2 (26/6), dompap 21 (13/3), kernebider 8 (10/2).

Ægholm ved Nyord, nord for Møn (5)

2,3 hektar kystfugleø. Erhvervet i 1969 som Fugleværnsfondens første ejendom. DOF-baselokalitet: 365105.

Der er ikke adgang til øen, som er en del af Ulvs-hale-Nyord Vildtreservat.

1 september havde Nyord Enge besøg af Steppehøgen. Her fra Skagen, den 28. oktober 2016. Foto: Bjarne Hemmingsen

Ynglefugle: Skarv 610 par, knopsvane 3 par, ederfugl 55 par, stormmåge 1 par, sølvmåge 19 par, svartbag 5 par.

Ynglefuglene på Ægholm er talt af Per Schiermacker-Hansen.

Andre observationer: Knopsvane 1500 (15/8), havørn 2 (4/12).

Nyord Enge ved Møn (6)

186,2 hektar afgræssede strandenge, strandrørsump og fersk eng. Erhvervet mellem 1971 og 2001. Ca. 430 ha forvaltes sammen med Nyord Strandenge Græsningslaug. DOF-baselokalitet: 365101.

Frivillig arbejdsgruppe: 20 personer.

Ynglefugle: Knopsvane 2 par, grågås 11-12 par, knarand 3 par, gråand 17 par, spidsand 0-2 par, atlingand 0-1 par, skeand 7-9 par, ederfugl 3-4 par, toppet skallesluger 2 par, strandskade 36 par, klyde 2 par, stor præstekrave 0-2 par, vibe 138 par, brushane 1 par, stor kobbersneppe 5-6 par, rødben 152 par, hættemåge 6 par, stormmåge 8-10 par, havterne 2 par, gul vipstjert 28 par.

Ynglefuglene på Nyord Enge er talt af Henrik Haning Nielsen og Niels Peter Andreasen.

Andre observationer: Rørdrum 1 (17/1), sølvhejre 5 (4/10), fiskehejre 112 (4/8), knopsvane 200 (9/4), sangsvane 102 (16/3), blisgås 140 (23/10), grågås 700 (4/8), bramgås 7000 (6/10), gravand 130 (14/2), pibeand 700 (6/10), krikand 450 (6/10), gråand 1730 (22/3), spidsand 483 (22/3), toppet skallesluger 150 (14/2), stor skallesluger 120 (1/7), rød glente 2 (17/5), havørn 10 (11/12), rørhøg 5 (5/5), blå kærhøg 3 (22/10), steppehøg 1 (3/9), fjeldvåge 2 (23/10), lille skrigeørn 1 (17/5), fiskeørn 1

(21/6), dværgfalk 1 (4/12), jagtfalk 1 (15/2), vandrefalk 1 (26/12), vandrikse 2 (9/6), lille præstekrave 1 (12/6), hejle 800 (23/10), strandhejle 45 (22/10), vibe 200 (7/10), islandsk ryle 2 (9/7), dvægryle 1 (4/9), krumnæbbet ryle 8 (10/7), almindelig ryle 600 (6/10), kærløber 1 (9/7), brushane 8 (6/5), enkeltbekkasin 1 (27/11), dobbeltbekkasin 7 (6/10), tredækker 1 (28/5), stor kobbersneppe 14 (12/4), lille kobbersneppe 25 (4/9), småspove 8 (24/7), storspove 170 (4/7), sortklire 23 (11/6), hvidklire 5 (5/5), svaleklire 1 (4/8), tinksmed 2 (25/7), hættemåge 100 (9/4), rovterne 1 (25/7), mosehornugle 2 (11/12), sanglærke 75 (5/5), digesvale 1500 (4/8), bysvale 100 (4/8), nattergal 2 (27/5), husrødstjert 1 (16/11), bynkefugl 3 (12/5), rødtoppet fuglekonge 1 (27/3), skægmejse 5 (9/7), stor tornskade 1 (22/10), råge 300 (28/5), sortkrage 1 (23/10), gråkrage 200 (21/2), stær 1500 (6/9), kvækerfinke 10 (10/12), bjergirisk 80 (27/11).

Barup Sø, Nordfalster (7)

26,5 hektar sø med ellesump, rørskov, krat og eng erhvervet i 1998 af Karen Krieger-Fonden, for hvem Fugleværnsfonden forvalter området. DOF-baselokalitet: 375004.

Frivillig arbejdsgruppe: 14 personer.

Ynglefugle: Gråstrubet lappedykker 0-1 par, gråand 1-2 par, rørhøg 2 par, musvåge 1 par, vandrikse 8-12 par, grønbenet rørhøne 1 par, blishøne 3-5 par, natugle 0-1 par, stor flagspætte 1-2 par, nattergal 6-8 par, rørsanger 12-16 par, skægmejse 3-5 par, halemejse 1-2 par, gråkrage 6-8 par, stær 5-7 par, rørspurv 15-20 par.

Ynglefuglene ved Barup Sø er talt af Leif H. Jacobsen.

Andre observationer: Sivsanger 1 (18/5).

Saksfjed/Hyllekrog, Sydlolland (8)

194,5 hektar strandeng, klit, kyst, rørskov, enge, overdrev og løvskov. Erhvervet i 1995 af Karen Krieger-Fonden, for hvem Fugleværnsfonden forvalter området. På Hyllekrogtangen er der adgangsforbud i fuglenes yngletid fra 1/3 til 15/7. Tangen er en del af Hyllekrog Vildtreservat. Optællingen nedenfor er opdelt i Saksfjed Inddæmning og Hyllekrog.

Frivillig arbejdsgruppe: 32 personer.

Saksfjed (8-1)

DOF-baselokalitet: 355315.

Ynglefugle: Lille lappedykker 1-2 par, gråstrubet lappedykker 8-9 par, knopsvane 1 par, grågås 13-20 par, knarand 0-2 par, gråand 3-5 par, atlingand 0-1 par, skeand 3 par, havørn 1 par, rørhøg 0-1 par, vandrikse 1 par, grønbenet rørhøne 1-2 par, blishøne 9-11 par, trane 1 par, strandskade 2 par, klyde 19 par, lille præstekrave 1 par, stor præstekrave 3-4 par, vibe 10-12 par, rødben 8-9 par, hættemåge 120-140 par, fjordterne 2 par, dværgterne 1 par, natugle 0-1 par, sortstrubet

bynkefugl 2 par, sivsanger 0-1 par, rødrygget tornskade 3-4 par, rørspurv 7-11 par.

Ynglefuglene ved Saksfjed er talt af Preben Berg.

Andre observationer: Rørdrum 1 (5/5), sølvhejre 3 (12/5), skestork 1 (10/6), knopsvane 300 (2/8), sædgås 1 (11/2), kortnæbbet gås 44 (18/10), bramgås 4500 (7/10), amerikansk pibeand 1 (12/4), knarand 77 (7/6), krikand 300 (16/11), atlingand 5 (8/6), hvepsevåge 180 (1/9), rød glente 8 (3/10), havørn 4 (14/8), blå kærhøg 4 (14/10), steppehøg 1 (17/4), hedehøg 1 (11/9), fjeldvåge 1 (18/10), fiskeørn 6 (1/9), tårnfalk 8 (11/9), dværgfalk 1 (12/9), lærkefalk 2 (14/8), jagtfalk 1 (22/4), vandrefalk 2 (3/11), trane 600 (3/10), strandhjejle 30 (3/10), islandsk ryle 14 (24/8), dværgryle 5 (22/8), temmincksryle 1 (23/8), krumnæbbet ryle 18 (30/7), almindelig ryle 150 (20/7), kærløber 5 (22/7), brushane 3 (30/7), enkeltbekkasin 1 (20/10), dobbeltbekkasin 9 (14/8), stor kobbersnepe 8 (14/8), lille kobbersnepe 120 (4/9), småspove 6 (18/7), storspove 270 (21/4), sortklire 9 (4/6), hvidklire 14 (22/8), svaleklire 5 (17/8), tinksmed 8 (14/8), mudderklire 18 (14/8), stenvender 1 (14/8),

I 2016 havde Nørreballe Nor glæde af 24 par ynglende fjordterne. Vadehavet ud for Skærbæk, den 27. maj 2016. Foto: Torben Andersen

huldue 7 (16/10), mosehornugle 2 (8/2), isfugl 1 (26/12), bjergvipstjert 1 (27/9), husrødstjert 1 (17/6), bynkefugl 6 (17/8), ringdrossel 1 (16/4), sjagger 300 (12/11), vindrossel 22 (27/3), misteldrossel 2 (16/10), sivsanger 1 (25/6), rødtoppet fuglekonge 2 (1/4), grå fluesnapper 2 (30/8), broget fluesnapper 5 (14/8), skægmejsje 14 (6/11), halemejsje 20 (23/11), stor tornskade 1 (22/12), råge 300 (7/10), sortkrage 3 (11/9), stær 1200 (3/10), bjergirisk 34 (18/10), karmindompap 1 (29/5).

Hyllekrog, Sydlolland (8-2)

DOF-baselokalitet: 355302.

Ynglefugle: Gravand 2 par, knarand 0-1 par, gråand 2-3 par, skeand 0-2 par, toppet skallesluger 0-2 par, strand-skade 3-6 par, klyde 1-2 par, stor præstekrave 10-17 par, vibe 6-10 par, rødben 5-13 par, gøg 1-2 par, sanglærke 10-25 par, landsvale 7-8 par, engpiber 10-20 par, hvid vipstjert 1-3 par, tornsanger 1-3 par, sortkrage/gråkrage 1 par, tornirisk 1-3 par, rørspurv 1-3 par.

Ynglefuglene ved Hyllekrog er talt af Uffe B. Nielsen.

Andre observationer: Rødstrubet lom 243 (7/4), sortstrubet lom 35 (29/4), gråstrubet lappedykker 226 (14/4), nordisk lappedykker 4 (9/4), sule 2 (14/4), skarv 654 (2/4), sølvhejre 2 (3/5), hvid stork 28 (24/8), knopsvane 400 (27/8), pibesvane 80 (17/3), sangsvane 89 (7/3), sædgås 77 (16/10), blisgås 1633 (16/10), dværggås 1 (24/9), grågås 1300 (2/9), bramgås 118600 (17/5), knortegås 269 (16/5), mørkbuget knortegås 5910 (17/5), pibeand 1334 (25/3), krikand 267 (18/4), spidsand 91 (28/3), atlingand 2 (7/5), bjergand 134 (26/4), ederfugl 15500 (29/3), havilt 178 (1/3), sortand 9860 (21/3), fløjlsand 34 (13/2), hvinand 85 (26/3), lille skallesluger 17 (14/2), toppet skallesluger 1265 (29/2), stor skallesluger 31 (18/2), hvepsevåge 255 (3/9), blå glente 1 (22/7), sort glente 3 (15/9), rød glente 76 (12/11), havørn 11 (26/5), rørhøg 20 (28/8), blå kærhøg 9 (4/10), steppehøg 2 (16/5), hedehøg 1 (26/8), spurvehøg 448 (13/9), musvåge 415 (23/3), lille skrigeørn 1 (27/9), fiskeørn 6 (15/9), tårnfalk 39 (15/9), dværgfalk 6 (25/9), lærkefalk 3 (15/9), vandrefalk 3 (2/10), vagtel 1 (26/5), trane 1936 (17/3), pomeransfugl 1 (7/5), hejle 100 (2/4), strandhejle 41 (27/5), vibe 210 (15/9), islandsk ryle 220 (1/6), sandløber 70 (28/12), dværgryle 2 (2/9), krumnæbbet ryle 4 (16/7), sortgrå ryle 6 (28/12), almindelig ryle 230 (31/7), kærløber 1 (2/9), brushane 12 (7/9), enkeltbekkasin 1 (16/10), stor kobbersneppe 4 (2/4), lille kobbersneppe 1151 (27/5), småspove 12 (4/5), storspove 12557 (14/4), stenvender 30 (22/8), almindelig kjøve 40 (14/4), sorthovedet måge 2 (4/4), dværgmåge 1247 (29/4), rovterne 2 (11/5), splitterne 55 (31/7), fjorderne 366 (3/5), havterne 1888 (2/5), dværgerterne 21 (7/5), sortterne 133 (7/5), lomvie 9 (9/3), huldue 426 (20/10), ringdue 29000 (20/10), skovhornugle 1 (2/10), mosehornugle 1 (8/10), mursejler 245 (17/8), hedelærke 29 (23/10), sanglærke 197 (20/10), bjerglærke 2 (6/11), landsvale 2450 (5/9), bysvale 390 (5/9), skovpiber 160 (26/8), engpiber 205 (30/10), rødstubet piber 1 (2/9), skærpiber 2 (22/2), gul vipstjert 1120 (2/9), bjergvipstjert 4 (16/10), silkehal 49 (13/11), bynkefugl 5 (28/8), sortstrubet bynkefugl 5

(15/9), sjagger 1900 (20/10), vindrossel 255 (20/10), misteldrossel 296 (20/10), hvidbrynet løvsanger 1 (2/10), rødtoppet fuglekonge 2 (31/3), skægmejsje 13 (30/10), blåmejsje 170 (8/10), musvit 65 (20/10), pirol 1 (26/5), rødrygget tornskade 5 (31/7), stor tornskade 1 (4/12), gulirisk 1 (2/9), bjergirisk 146 (16/11), hvidvinget korsnæb 5 (29/11), stor korsnæb 20 (20/10), lapværlering 1 (1/4), snespurv 10 (21/12).

Nakskov Indrefjord, Vestlolland (9)

10 hektar rørskov og vandflade i den sydlige del af Indrefjorden. Erhvervet i 1987. DOF-baselokalitet: 367801.

Ynglefugle: Toppet lappedykker 6-10 par, gråstrubet lappedykker 1 par, knopsvane 4 par, gravand 2-3 par, gråand 5-10 par, knarand 2-3 par, skeand 2-3 par, taffeland 0-2 par, troldand 0-3 par, rørhøg 1 par, vandrikse 1 par, grønbenet rørhøne 2-3 par, blyshøne 22-27 par, fjorderne 0-1 par, gøg 1-2 par, bysvale 0-1 par, gærdesmutte 1-2 par, jernspurve 1-2 par, nattergal 0-1 par, rødstjert 1 par, solsort 2-3 par, sangdrossel 1-2 par, sivsanger 0-1 par, kæranger 1-2 par, rørsanger 3-5 par, gulbug 1-2 par, gærdesanger 1-2 par, tornsanger 1-3 par, havesanger 1-2 par, munk 2-3 par, skovsanger 0-1 par, gransanger 2-3 par, løvsanger 1-2 par, skægmejsje 1-3 par, sumpmejsje 1 par, blåmejsje 1-2 par, musvit 0-1 par, bogfinke 2-3 par, grønirisk 1-3 par, stillits 1-2 par, dompap 0-1 par, gulspurve 1-2 par, rørspurv 1-3 par.

Ynglefuglene ved Nakskov Indrefjord er talt af Michael Thelander, Svend Erik Jessen og Ole Friis Larsen.

Andre observationer: Knopsvane 231 (31/5), sangsvane 107 (24/1), sædgås 35 (23/12), grågås 1480 (17/8), atlingand 1 (24/4), rødhovedet and 1 (17/3), taffeland 2000 (30/10), troldand 3400 (4/12), havørn 4 (19/8), blå kærhøg 1 (2/1), duehøg 1 (24/1), fjeldvåge 1 (9/3), fiskeørn 1 (26/8), lærkefalk 1 (30/9), blyshøne 1000 (4/9), brushane 1 (10/6), hvidklire 1 (3/9), mudderklire 1 (17/6), odinshane 1 (12/6), dværgmåge 5 (12/5), stormmåge 120 (28/9), sortterne 75 (8/5), natugle 1 (4/9), mursejler 250 (20/5), isfugl 2 (28/3), skærpiber 1 (24/1), nattergal 1 (12/5), bynkefugl 1 (13/5), sjagger 220 (24/1), vindrossel 38 (24/10), sivsanger 1 (5/6), skægmejsje 22 (25/10), sortkrage 7 (1/7).

Gulstav Mose, Sydlangeland (10)

6,9 hektar kalkrig mose med åbne vandflader, hvas avneknippe, rørskov, eng, krat og overdrev. Erhvervet i 1971 og 1979. DOF-baselokalitet: 481490.

Frivillig arbejdsgruppe Sydlangeland: 22 personer.

Ynglefugle: Lille lappedykker 1 par, toppet lappedykker 2 par, gråstrubet lappedykker 4 par, rørdrum 0-1 par, knopsvane 1 par, grågås 18 par, knarand 3 par, gråand 5 par, atlingand 1 par, taffeland 1 par, troldand 2 par, vandrikse 1 par, grønbenet rørhøne 4 par, blyshøne 13 par, strandskade 1 par, vibe 3-4 par, rødben 1 par, gøg 1 par, sanglærke 3 par, digesvale 100-150 par, engpiber 1 par, hvid vipstjert 1 par, gærdesmutte 1 par, sivsanger 3 par, kæranger 1 par, rørsanger 9 par, gulbug 1

Sydlig blåhals yngler i Fugleværnsfondens reservater ved Bremsbøl Sø, Sølsted Mose og Stormengene. Her fra Tarp Enge, den 14. april 2016
Foto: Eva F. Henriksen.

par, tornsanger 3 par, havesanger 1 par, musvit 11 par, rødrygget tornskade 1 par, rørspurv 3 par.

Ynglefuglene i Gulstav Mose er talt af Ole Goldschmidt.

Andre observationer: Sølvhejre 2 (29/10), hvid stork 1 (8/6), skestork 1 (20/5), bramgås 1000 (22/3), mørkbuget knortegås 190 (2/10), nilgås 1 (21/3), , sort glente 1 (16/9), rød glente 8 (13/4), havørn 2 (13/4), blå kærhøg 2 (26/9), duehøg 1 (13/4), fiskeørn 3 (13/4), tårnfalk 5 (31/8), aftenfalk 2 (31/8), dværgfalk 1 (2/10), lærkefalk 1 (18/9), vagtel 1 (22/6), krumnæbbet ryle 2 (23/8), enkeltbekkasin 1 (26/9), dobbeltbekkasin 5 (24/8), storspove 5 (26/8), sortklire 1 (5/6), hvidklire 3 (26/8), svaleklire 7 (11/6), tinksmed 1 (22/8), mudderklire 1 (24/8), huldue 1 (11/9), natugle 2 (28/8), isfugl 2 (28/9), hedelærke 2 (2/4), skærpiber 6 (27/11), gul vipstjert 500 (26/8), bjergvipstjert 1 (28/9), bynkefugl 2 (26/9), sortstrubet bynkefugl 1 (26/9), ringdrossel 1 (24/4), misteldrossel 1 (4/2), sivsanger 3 (28/5), hvidbrynet løvsanger 1 (26/9), rødtoppet fuglekonge 1 (25/9), grå fluesnapper 1 (11/9), lille fluesnapper 1 (23/9), skægmejse 8 (24/10), korttået træløber 2 (23/9), pirol

1 (28/5), stor tornskade 1 (24/10), sortkrage 2 (27/4), gulirisk 1 (2/4), lille gråsisken 2 (26/9), karmindompap 1 (28/5).

Tryggelev og Salme Nor, Sydlangeland (11-1)

136,5 hektar sø/brakvandslagune, som består af de 3 lagunesøer Tryggelev Nor, Salme Nor samt Nørreballe Nor (se separat afsnit nedenfor), rørskov, strandeng, klitter, hatbakker, overdrev, eng og krat. Erhvervet i flere omgange fra 1975 til 2004. DOF-baselokalitet: 481280 (Tryggelev Nor) og 481210 (Salme Nor).

Frivillig arbejdsgruppe Sydlangeland: 20 personer.

Ynglefugle: Lille lappedykker 1 par, toppet lappedykker 8 par, gråstrubet lappedykker 6 par, rødbrum 7-8 par, knopsvane 5 par, grågås 16 par, gravand 7 par, knarand 19 par, gråand 21-27 par, atlingand 3 par, skeand 18 par, taffeland 1 par, troldand 2 par, ederfugl 1 par, rørhøg 3 par, vandrikse 12 par, grønbenet rørhøne 1 par, blishøne 55 par, strandskade 2-3 par, lille præstekrave 1 par, stor præstekrave 4 par, vibe 34 par, rødben 9 par, gøg 6 par, sanglærke 16 par, digesvale 10-25 par, engpiber 3 par, gul vipstjert 1 par, hvid vipstjert 1 par,

nattergal 1 par, kærsanger 1 par, rørsanger 18 par, gærdesanger 1 par, tornsanger 3 par, løvsanger 1 par, skægmeise 12 par, rødrygget tornskade 8 par, tornirisk 7 par, gulspurv 4 par, rørsurv 7 par.

Ynglefuglene ved Tryggelev Nor er talt af Ole Goldschmidt.

Andre observationer: Sølvhejre 8 (4/10), hvid stork 1 (9/4), skestork 1 (5/7), pibesvane 3 (19/10), sangsvane 53 (13/11), sædgås 16 (17/3), blisgås 220 (16/10), dværggås 1 (18/10), grågås 1500 (18/10), bramgås 5230 (19/11), mørkbuget knortegås 1230 (27/5), knarand 242 (31/8), krikand 520 (5/9), spidsand 55 (2/10), skeand 435 (31/8), taffeland 357 (9/10), troldand 1875 (13/11), bjergand 550 (1/1), hvinand 67 (25/3), lille skallesluger 19 (31/1), hvepsevåge 35 (16/9), sort glente 2 (14/9), rød glente 106 (2/10), havørn 3 (10/9), rørhøg 26 (15/9), blå kærhøg 3 (2/10), steppehøg 2 (15/9), hedehøg 1 (14/8), spurvehøg 62 (2/10), fjeldvåge 1 (19/11), fiskeørn 11 (15/9), tårnfalk 53 (14/9), aftenfalk 1 (16/9), dværgfalk 5 (2/10), lærkefalk 19 (14/9), vandrefalk 3 (15/9), vandrikse 10 (12/4), blishøne 415 (4/7), trane 240 (24/3), klyde 11 (20/4), hejle 325 (25/10), islandsk ryle 17 (15/8), sandløber 2 (5/9), dværgryle 45 (28/8), temmincksryle 3 (25/8), krumnæbbet ryle 31 (29/8), almindelig ryle 160 (4/9), kærløber 1 (9/9), brushane 35 (18/9), enkeltbekkasin 3 (20/10), dobbeltbekkasin 25 (28/8), skovsneppe 3 (19/11), stor kobbersnepe 2 (15/4), lille kobbersnepe 9 (5/9), småspove 5 (5/8), storspove 43 (12/4), sortklire 24 (30/8), rødben 24 (12/4), hvidklire 15 (26/8), svaleklire 6 (5/9), tinksmed 18 (4/7), mudderklire 5 (16/8), stenvender 17 (5/9), odinshane 1 (28/8), dværgmåge 19 (7/5), hættemåge 800 (28/8), rovterne 4 (17/8), fjordterne 27 (12/8), dværgterne 6 (28/6), sortterne 4 (15/8), huldue 12 (20/10), ringdue 4100 (20/10), mosehornugle 1 (16/10), vendehals 1 (15/8), hedelærke 2 (2/10), digesvale 400 (30/4), landsvale 540 (9/10), engpiber 150 (2/10), rødstrubet piber 1 (25/9), skærpiber 4 (25/10), gul vipstjert 400 (27/8), bjergvipstjert 3 (2/10), hvid vipstjert 250 (26/8), nattergal 1 (14/6), bynkefugl 7 (5/9), sortstrubet bynkefugl 1 (1/1), stenpikker 9 (16/10), ringdrossel 2 (14/4), sjagger 400 (28/3), vindrossel 30 (12/1), sivsanger 2 (25/5), rødtoppet fuglekonge 1 (28/3), skægmeise 20 (6/11), stor tornskade 1 (9/4), bjergirisk 14 (25/10).

Nørreballe Nor, Sydlangeland (11-2)

DOF-baselokalitet: 481138.

Ynglefugle: Toppet lappedykker 8 par, gråstrubet lappedykker 1 par, rørdrum 4 par, knopsvane 4 par, grågås 24 par, gravand 3 par, knarand 6-8 par, gråand 3 par, skeand 5 par, taffeland 2 par, troldand 6 par, vandrikse 1 par, grønbenet rørhøne 1 par, blishøne 39 par, strandskade 6 par, klyde 33 par, lille præstekrave 2 par, stor præstekrave 2 par, vibe 15 par, rødben 4 par, hættemåge 120 par, stormmåge 6 par, sølvmåge 1 par, fjordterne 24 par, gøg 6 par, sanglærke 7 par, engpiber 1 par, gul vipstjert 6 par, hvid vipstjert 3 par, gærdesmutte 1 par, jernspurv 2 par, nattergal 2 par, solsort 2 par, kærsanger 2 par, rørsanger 33 par, gulbug 4

par, gærdesanger 3 par, tornsanger 4 par, havesanger 2 par, munk 3 par, gransanger 4 par, løvsanger 2 par, blåmeise 1 par, musvit 2 par, korttået træløber 2 par, bogfinke 1 par, gulspurv 5 par, rørsurv 7 par.

Ynglefuglene ved Nørreballe Nor er talt af Ole Goldschmidt.

Andre observationer: Nordisk lappedykker 1 (8/3), sorthalset lappedykker 2 (10/5), sølvhejre 1 (8/11), hvid stork 1 (3/11), knopsvane 196 (21/5), pibesvane 2 (19/10), blisgås 150 (9/3), grågås 1450 (21/7), bramgås 8000 (17/2), nilgås 2 (22/6), pibeand 420 (13/11), atlingand 2 (7/6), taffeland 500 (4/10), troldand 2675 (6/2), bjergand 4650 (17/12), lille skallesluger 22 (9/3), rød glente 3 (20/10), havørn 2 (28/12), blå kærhøg 1 (30/12), steppehøg 1 (26/9), duehøg 1 (8/5), fiskeørn 3 (12/9), tårnfalk 6 (20/9), dværgfalk 1 (7/5), lærkefalk 2 (20/9), vandrefalk 1 (27/12), trane 450 (24/3), islandsk ryle 1 (12/9), dværgryle 1 (3/9), krumnæbbet ryle 4 (29/8), almindelig ryle 22 (7/9), brushane 18 (7/9), enkeltbekkasin 1 (3/1), dobbeltbekkasin 8 (7/9), storspove 2 (25/5), sortklire 2 (9/9), hvidklire 4 (6/9), svaleklire 6 (7/6), tinksmed 7 (7/5), mudderklire 2 (25/8), sorthovedet måge 1 (8/5), dværgmåge 115 (30/4), hættemåge 500 (9/10), stormmåge 500 (9/10), sølvmåge 200 (9/10), kaspisk måge 1 (3/4), rovterne 4 (14/8), dværgterne 2 (4/7), sortterne 66 (8/5), huldue 10 (1/1), gøg 8 (21/5), isfugl 1 (25/12), digesvale 1900 (30/4), landsvale 200 (6/8), bysvale 100 (6/8), hvid vipstjert 55 (23/9), nattergal 2 (25/5), husrødstjert 1 (8/11), bynkefugl 1 (6/5), sivsanger 9 (25/5), skægmeise 4 (10/5), korttået træløber 2 (21/5), pirol 1 (7/5), stær 700 (20/10).

Hav ved Tryggelev Nor, Sydlangeland (11-3)

DOF-baselokalitet 481210.

Andre observationer: Bramgås 2300 (5/11), ederfugl 600 (19/10), sortand 160 (12/3), fiskeørn 5 (8/9), almindelig ryle 5 (6/11), stenvender 12 (31/8).

Roholm, Odense Fjord (12).

0,5 hektar kystfugleø. Erhvervet i 1978. Der er ikke adgang til øen, som er omfattet af bestemmelserne for Odense Fjord Vildtreservat. DOF-baselokalitet 447048.

Ingen observationer i DOFbasen i 2016.

Bøjden Nor, Sydvestfyn (13)

39,6 hektar afgræsset strandeng og holme, overdrev, skræntskov, vandhuller, ynglør og lagunesø. Ejers af Karen Krieger Fonden, men er siden 1982 forvaltet af Fugleværnsfonden. Udvidet i 2011. DOF-baselokalitet: 431150.

Frivillig arbejdsgruppe: 10 personer.

Ynglefugle: Knopsvane 2 par, grågås 5-6 par, gravand 1-2 par, gråand 3-4 par, taffeland 3-4 par, troldand 1 par, blishøne 3-4 par, strandskade 3-4 par, klyde 8-9 par, lille præstekrave 1 par, stor præstekrave 5-6 par, vibe 7-8 par, rødben 4-5 par, hættemåge 100-110 par, stormmåge 15-18 par, sølvmåge 1 par, havterne 5 par,

dværgterne 1 par, engpiber 3-4 par, hvid vipstjert 2-3 par, rørsanger 1-2 par.

Ynglefuglene ved Bøjden Nor er talt af Per Damgaard Poulsen.

Andre observationer: Lille lappedykker 27 (20/9), sølvhejre 3 (20/9), sangsvane 95 (27/11), grågås 1500 (21/8), bramgås 2000 (6/12), knortegås 70 (21/9), rødhalsed gås 3 (30/4), pibeand 300 (22/11), krikand 200 (28/12), spidsand 60 (6/11), atlingand 1 (21/5), taffeland 450 (4/12), troldand 2500 (6/12), bjergand 1600 (1/1), havlit 15 (16/12), toppet skallesluger 30 (10/2), rød glente 1 (24/8), havørn 2 (4/12), blå kærhøg 1 (29/10), fjeldvåge 1 (26/1), fiskeørn 1 (25/8), tårnfalk 4 (21/7), aftenfalk 1 (10/9), dværgfalk 1 (30/9), lærkefalk 1 (10/9), vandre-falk 1 (29/11), vandrikse 1 (5/6), blishøne 870 (29/8), hejle 700 (15/9), strandhejle 12 (6/8), vibe 93 (1/9), islandsk ryle 87 (29/8), sandløber 1 (15/9), dværgryle 19 (9/9), temmincksryle 4 (8/5), krumnæbbet ryle 20 (23/8), almindelig ryle 300 (10/9), kærløber 1 (10/7), brushane 58 (15/9), dobbeltbekkasin 14 (10/9), stor kobbersnepe 1 (24/8), lille kobbersnepe 14 (20/9), småspove 2 (4/5), storspove 12 (22/6), sortklire 5

(15/9), rødben 12 (21/5), hvidklire 22 (25/7), svaleklire 2 (25/7), tinksmed 6 (25/7), mudderklire 19 (21/7), stenvender 9 (7/9), odinshane 1 (28/8), sorthovedet måge 1 (5/6), dværgmåge 23 (30/4), splitterne 38 (22/4), isfugl 1 (13/12), grønspætte 1 (6/5), hedelærke 1 (26/9), digesvale 200 (20/7), skærpiber 4 (11/11), bynkefugl 3 (10/9), sortstrubet bynkefugl 1 (16/7), sjagger 170 (26/1), topmeje 1 (18/6), korttået træløber 2 (22/11), bjergirisk 80 (11/11).

Søgård Mose, Sønderjylland (14)

16,6 hektar hede og højmosse med kantskov af især birk. Meget rig flora, bl.a. de tre danske lyngarter hedelyng, klokkelyg og rosmarinlyng. Skænket til Fugleværnsfonden i 1986 af Andelsselskabet Søgårdhus. DOF-baselokalitet: 519500.

Frivillig arbejdsgruppe: 4 personer.

Ynglefugle: Lille lappedykker 1-2 par, gråand 2-4 par, troldand 1 par, skovpiber 2-4 par, rødstjert 1 par, fyrremeje 1 par, blåmeje 2-3 par, musvit 3-5 par, stær 2-3 par.

Ynglefuglene i Søgård Mose er talt af Egon Iversen.

Hedelærke er fast kendetegn for Fugleværnsfondens reservat ved Stubbe Sø. Fra Nykøbing Falster Sukkerfabriks slambassiner, den 12. november 2016. Foto: Asbjørn Jensen

Andre observationer: Sølvehøj 1 (13/2), sangsvane 98 (6/2), nilgås 2 (19/6), rød glente 1 (19/6), havørn 2 (3/9), blå kærhøj 1 (2/12), tårnfalk 3 (8/5), vagtel 1 (1/9), lille præstekrave 1 (5/6), skovsnepe 1 (16/5), hvidklire 1 (8/5), svaleklire 2 (17/6), mudderklire 1 (23/7), bynkefugl 1 (1/9), sjagger 200 (13/10), sangdrossel 14 (2/10), fyrremejse 2 (21/5), rødrygget tornskade 1 (8/8), stor tornskade 1 (27/10), ravn 4 (11/12), kvækerfinke 70 (5/10), lille gråsiken 15 (11/11).

Bremsbøl Sø, Sønderjylland (15)

18,7 hektar sø med afgræssede enge og fugleøer. Området er resultatet af et dansk-tysk projekt, hvor man for at skabe mere plads til de større mængder af nedbør aftager vand fra Vidåsystemet, der afvander store dele af grænselandet. Erhvervet i 2013 for en donation fra DOF Travel. DOF-baselokalitet: 900487.

Frivillig arbejdsgruppe: 8 personer.

Ynglefugle: Toppet lappedykker 1-2 par, knopsvane 1 par, gravand 0-1 par, knarand 3-4 par, gråand 4 par, atlingand 0-1 par, skeand 1 par, troldand 1-3 par, musvåge 1 par, agerhøne 1 par, fasan 1-2 par, blishøne 3-5 par, strandskade 1 par, lille præstekrave 1 par, vibe 2-3 par, rødben 0-1 par, gøg 1 par, sanglærke 2-3 par, engpiber 1-3 par, hvid vipstjert 1-2 par, gærdesmutte 1-2 par, jernspurv 1 par, sydlig blåhals 3-4 par, rødstjert 1 par, solsort 1-2 par, græshoppesanger 1 par, sivsanger 3 par, kæranger 1-2 par, rørsanger 1 par, gulbug 1 par, gærdesanger 1-2 par, tornsanger 1 par, munk 1 par, gransanger 1-2 par, løvsanger 2-3 par, sortkrage 1 par, grønirisk 1 par, tornirisk 1-2 par, rørsurv 2-3 par, bomlærke 1 par.

Ynglefuglene ved Bremsbøl Sø er talt af Martin Iversen.

Andre observationer: Rørdrum 1 (2/5), sølvehøj 6 (5/3), pibesvane 9 (19/11), sangsvane 600 (17/11), blisgås 200 (27/12), nilgås 4 (16/5), pibeand 350 (27/12), spidsand 20 (21/2), havørn 1 (27/12), blå kærhøj 3 (11/3), steppehøj 1 (28/5), hedeheg 1 (14/7), fjeldvåge 1 (22/3), vagtel 1 (2/8), blishøne 110 (3/1), vibe 225 (19/8), brushane 5 (15/6), dobbeltbekkasin 6 (17/9), småspove 2 (16/5), hvidklire 2 (19/8), svaleklire 3 (21/4), tinksmed 7 (5/5), mudderklire 5 (16/5), dværgterne 2 (2/8), sortterne 2 (14/7), slørugle 1 (17/11), blåhals 2 (17/5), sydlig blåhals 1 (5/9), bynkefugl 1 (5/5), græshoppesanger 1 (17/5), sivsanger 3 (2/5), grå fluesnapper 2 (15/6), sortkrage 3 (3/8), bomlærke 1 (5/5).

Sølsted Mose, Sønderjylland (16)

102,7 hektar højmosse under genopretning med hængesæk, hedemosse, skovbevokset tørvemosse, kratskov, rørskov, gamle tørvegrave og afgræsset eng. Erhvervet i 1993, 1994 og 1996. DOF-baselokalitet: 541100.

Frivillig arbejdsgruppe: 10 personer.

Ynglefugle: Lille lappedykker 1-2 par, rørdrum 2-3 par, grågås 2-4 par, knarand 0-1 par, gråand 4-6 par, atlingand 1-2 par, rørhøj 2 par, hedeheg 0-1 par, musvåge 1 par, agerhøne 1 par, fasan 1-2 par, vandrikse 3-5 par,

pletlet rørvagtel 1-2 par, grønbenet rørhøne 2 par, blishøne 1-2 par, trane 3 par, vibe 4-6 par, dobbeltbekkasin 4-8 par, gøg 3 par, stor flagspætte 0-1 par, hedeheg 0-1 par, sanglærke 5-10 par, landsvale 3-5 par, skovpiber 5-8 par, engpiber 2-4 par, hvid vipstjert 2-3 par, gærdesmutte 2-3 par, jernspurv 1 par, rødhals 4-6 par, nattergal 4-6 par, sydlig blåhals 7-9 par, rødstjert 1 par, bynkefugl 3-4 par, sortstrubet bynkefugl 1-2 par, solsort 4-8 par, sangdrossel 4-8 par, misteldrossel 1-2 par, græshoppesanger 1 par, sivsanger 1-2 par, kæranger 2 par, rørsanger 7-10 par, gulbug 2 par, gærdesanger 1 par, tornsanger 10-15 par, havesanger 2-3 par, munk 4-6 par, gransanger 15-25 par, løvsanger 15-25 par, halemejse 1 par, sumpmejse 1 par, fyrremejse 1-2 par, blåmejse 2-3 par, musvit 3-4 par, pungmejse 2 par, rødrygget tornskade 2-3 par, sortkrage 1-2 par, gråkrage 1-2 par, bogfinke 10-15 par, grønirisk 2 par, grønsiken 0-1 par, tornirisk 2-3 par, lille gråsiken 2-3 par, gulspurv 6-12 par, rørsurv 6-10 par, bomlærke 3-5 par.

Ynglefuglene i Sølsted Mose er talt af Martin Iversen.

Andre observationer: Hvid stork 1 (7/5), havørn 1 (5/9), blå kærhøj 3 (20/3), duehøj 1 (20/7), fiskeørn 1 (5/9), lærkefalk 1 (7/5), skovsnepe 2 (28/2), storspove 6 (18/6), hvidklire 1 (29/4), svaleklire 3 (27/7), tinksmed 1 (16/8), sildemåge 30 (16/4), vendeheg 1 (3/9), hedeheg 1 (9/4), engpiber 120 (24/9), stenpikker 4 (9/4), ringdrossel 1 (26/4), sjagger 250 (13/4), vindrossel 15 (28/10), topmejse 1 (5/9), pirol 1 (11/6), sydlig stor tornskade 1 (6/4), stor tornskade 2 (1/4), ravn 6 (12/3), stær 12000 (7/5), lille gråsiken 2 (27/3), bomlærke 3 (1/5).

Stormengene, Rømø (17)

41,7 hektar naturlig forlandsmarsk, klitter, strandenge og hede. Erhvervet i 1991, 1994, 2009 og 2014. DOF-baselokalitet: 531310.

Frivillig arbejdsgruppe: 5 personer.

Ynglefugle: Gravand 2 par, gråand 0-1 par, fasan 1 par, strandskade 2-4 par, vibe 6-8 par, rødben 5-6 par, stormmåge 0-1 par, gøg 1-2 par, sanglærke 4-6 par, engpiber 3-5 par, gærdesmutte 2 par, sydlig blåhals 1 par, solsort 1 par, kæranger 1 par, rørsanger 1 par, gærdesanger 1-2 par, tornsanger 1-2 par, løvsanger 2-4 par, rødrygget tornskade 0-1 par, bogfinke 3-5 par, stillits 1 par, tornirisk 1-2 par, lille gråsiken 1 par, rørsurv 1 par.

Ynglefuglene på Stormengene er talt af Martin Iversen.

Andre observationer: Mørkbuget knortegås 440 (12/5), gravand 1000 (1/10), havørn 1 (12/5), blå kærhøj 1 (3/10), duehøj 1 (1/10), tårnfalk 3 (10/9), dværgfalk 1 (28/9), vandrefalk 1 (30/9), strandskade 150 (23/8), styteløber 1 (3/5), lille præstekrave 5 (12/5), stor præstekrave 170 (12/5), hvidbrystet præstekrave 1 (14/5), hjejle 7000 (5/4), strandhjejle 34 (12/5), islandsk ryle 25 (12/5), sandløber 230 (12/5), krumnæbbet ryle 1 (16/7), almindelig ryle 1450 (12/5), brushane 4 (17/4), dobbeltbekkasin 9 (9/4), stor kobbersnepe 1 (9/4), lille kobbersnepe 7 (12/5), småspove 1 (28/5), storspove 50

(16/8), rødben 15 (12/5), hvidklire 6 (1/5), stenvender 31 (12/5), stormmåge 1000 (3/2), dværgerterne 1 (12/5), engpiber 80 (2/10), stenpikker 4 (1/10), ringdrossel 1 (9/4), hvidbrynet løvsanger 1 (1/10), sortkrage 6 (1/10), lapværling 1 (14/10).

Stubbe Sø, Djursland (18)

23,4 hektar fyrreskov, kratskov, eng, hede/overdrev, eng, rørskov og sø. Erhvervet i 2001. DOF-baselokalitet: 701185.

Frivillig arbejdsgruppe: 20 personer.

Ynglefugle: Grågås 1 par, stor flagspætte 1 par, hede-lærke 0-1 par, skovpiber 2-4 par, gærdesmutte 1-4 par, rødhalset 2-5 par, rødstjert 1-4 par, solsort 1-2 par, sangdrossel 1-2 par, misteldrossel 1-2 par, rørsanger 2-5 par, tornsanger 1-2 par, munk 1-3 par, gransanger 2-3 par, løvsanger 1-3 par, fuglekonge 3-6 par, grå fluesnapper 0-1 par, broget fluesnapper 4-5 par, sumpmeise 0-2 par, topmeise 1-2 par, sortmeise 2-3 par, blåmeise 10 par, musvit 21 par, træløber 1-2 par, rødrygget tornskade 1 par, gråkrage 1 par, stær 5 par, bogfinke 3-8 par, grønirisk 0-1 par, dompap 0-1 par, kernebidder 0-1 par, gulspurv 1-3 par, rørsurv 2-3 par.

Ynglefuglene ved Stubbe Sø er talt af Joy Klein.

Andre observationer: Rød glente 2 (16/4), havørn 3 (7/2), duehøg 1 (9/5), fiskeørn 1 (17/4), dværgfalk 1 (17/4), vibe 400 (27/8), enkeltbekkasin 1 (24/9), dobbeltbekkasin 9 (15/10), skovsneppe 1 (25/11), lille kobbersneppe 2 (30/4), storspove 85 (15/4), natugle 1 (5/5), isfugl 1 (12/7), grønspætte 1 (13/5), sortspætte 2 (10/5), hede-lærke 2 (13/5), silkehele 12 (29/10), nattergal 1 (10/5), husrødstjert 1 (12/5), misteldrossel 4 (24/3), sivsanger 1 (2/5), fuglekonge 42 (30/12), korttået træløber 1 (1/4), stor tornskade 1 (30/12).

Bøvling Klit, Vestjylland (19)

7,3 hektar afgræsset strandeng. Erhvervet i 1979 og 1983. DOF-baselokalitet: 665064.

Frivillig arbejdsgruppe: 3 personer.

Ynglefugle: Gravand 1 par, gråand 1 par, strandskade 1 par, vibe 4-7 par, rødben 3-4 par, klyde 1 par, sanglærke 1 par, gul vipstjert 1-2 par, engpiber (ukendt bestand).

Ynglefuglene ved Bøvling Klit er talt af Agner Svenstrup.

Andre observationer: Sølvhejre 1 (26/5), skestork 4 (20/7), kortnæbbet gås 715 (11/3), grågås 400 (18/9), bramgås 5000 (7/5), rødhalset gås 1 (15/3), atlingand 2 (26/5), havørn 1 (7/5), blå kærhøg 2 (3/12), fjeldvåge 3 (18/12), fiskeørn 1 (6/9), vandrefalk 2 (10/3), stor præstekrave 22 (14/8), hejle 500 (1/4), islandsk ryle 6 (14/8), dværgryle 6 (14/8), krumnæbbet ryle 1 (14/8),

almindelig ryle 250 (14/8), brushane 68 (27/4), dobbeltbekkasin 3 (9/3), stor kobbersneppe 5 (27/4), lille kobbersneppe 18 (14/8), storspove 200 (28/6), sortklire 1 (27/4), hvidklire 10 (14/8), mudderklire 1 (14/8), skær-piber 2 (7/3), bynkefugl 1 (7/5), sortstrubet bynkefugl 2 (1/5), stær 2000 (15/3), tornirisk 150 (9/4), lapværling 8 (7/3), snespurv 2 (3/3).

Agerø og Stenklipperne, Mors (20)

27 hektar strandeng, stenklipper og holme. Erhvervet i 1982 og 2002. DOF-baselokalitet 773262 og 773280.

Frivillig arbejdsgruppe: 3 personer.

Ynglefugle: Gråand 1-2 par, strandskade 0-9 par, klyde 1-2 par, rødben 10-12 par, stormmåge 1-4 par, sølvmåge 0-10 par, svartbag 3 par, havterne 0-1 par, engpiber 1-3 par, gul vipstjert 0-1 par, hvid vipstjert 1-2 par, tornsanger 0-1 par, musvit 1 par, tornirisk 0-2 par, bomlærke 1-3 par.

Ynglefuglene ved Agerø er talt af Jens Kristian Kjærgård.

Andre observationer: Skestork 1 (15/7), lysbuget knor-tegås 1840 (21/5), vandrefalk 1 (2/10), stor præstekrave 31 (21/5), stenvender 5 (2/10), hejle 1400 (2/10), strandhejle 45 (2/10), vibe 200 (15/7), islandsk ryle 1 (2/10), almindelig ryle 25 (2/10), dobbeltbekkasin 7 (2/10), lille kobbersneppe 1 (2/10), storspove 20 (15/7), hvidklire 2 (15/7), sanglærke 50 (27/5), bjerglærke 11 (2/10), bomlærke 2 (5/6).

Råbjerg Mose, Nordjylland (21)

Fugleværnsfonden ejer 0,6 hektar i den vestlige del af Råbjerg Mose. Mosen er et stort, delvist tilgroet hedemoselandskab med det karakteristiske rimme doppe strandvoldsystem, også kendt fra Skagens gren. DOF-baselokalitet: 841075.

Ynglefugle: Råbjerg Mose er, på grund af lokalitetens meget isolerede beliggenhed og størrelse, ikke besøgt i 2016. I 2015 yngledes blandt andet trane og dobbeltbekkasin.

Ynglefuglene i Råbjerg Mose tælles af Egon Østergaard.

Andre observationer: Pibesvane 14 (3/3), sangsvane 52 (12/3), rød glente 1 (18/7), blå kærhøg 1 (25/10), steppehøg 1 (1/5), duehøg 1 (25/10), kongeørn 1 (16/9), tårnfalk 3 (8/5), lærkefalk 1 (16/9), vagtel 1 (9/6), engsnarre 1 (4/6), gøg 6 (22/5), natrav 7 (4/6), isfugl 1 (26/1), hede-lærke 1 (8/5), nattergal 2 (25/5), ringdrossel 1 (8/5), misteldrossel 1 (22/4), topmeise 3 (25/10), rødrygget tornskade 1 (31/5), stor tornskade 1 (25/10), kvækerfinke 5 (3/3), lille gråsiken 1 (31/5), lille korsnæb 26 (25/10), bomlærke 30 (8/3).

Sølvhejre, Vestamager, 5. september 2016. Foto: John Larsen

Artsindex

Index henviser til omtale af arterne i afsnittene: Årsrapporten, SU-rapporten (dog ikke forkastede sager og ikke-færdigbehandlede sager), Projekt Ørn og Projekt Hedehøg. Navnegruppens artsliste er benyttet som reference for de latinske navne.

Aftenfalk, <i>Falco vespertinus</i>	93	Gåsegrib, <i>Gyps fulvus</i>	117, 131
Alk, <i>Alca torda</i>	65	Halsbåndstrolodand, <i>Aythya collaris</i>	124
Almindelig kjoje, <i>Stercorarius parasiticus</i>	67	Havørn, <i>Haliaeetus albicilla</i>	86, 233
Almindelig ryle, <i>Engryle, Calidris alpina schinzii</i>	59	Hedehøg, <i>Circus pygargus</i>	85, 242
Almindelig skræpe, <i>Puffinus puffinus</i>	48	Hedelærke, <i>Lullula arborea</i>	98
Alpejernspurv, <i>Prunella collaris</i>	140	Himalayasanger, <i>Abrornis humei</i>	136
Alpesejler, <i>Tachymarpis melba</i>	125	Hjejle, <i>Pluvialis apricaria</i>	54
Amerikansk krikand, <i>Anas carolinensis</i>	39	Hortulan, <i>Emberiza hortulana</i>	115
Amerikansk sortand, <i>Melanitta americana</i>	124	Husrødstjert, <i>Phoenicurus ochruros</i>	137
Atlingand, <i>Anas querquedula</i>	37	Hvid stork, <i>Ciconia ciconia</i>	49
Balearskræpe, <i>Puffinus mauretanicus</i>	127	Hvid vipstjert, sorttrygget, <i>Motacilla alba yarrellii</i>	111
Biæder, <i>Merops apiaster</i>	92	Hvidbrynet løvsanger, <i>Phylloscopus inornatus</i>	102
Bjergirisk, <i>Linaria flavirostris</i>	113	Hvidbrystet præstekrave, <i>Charadrius alexandrinus</i>	56
Bjerglærke, <i>Eremophila alpestris</i>	98	Hvidhalset fluesnapper, <i>Ficedula albicollis</i>	108
Bjergpiber, <i>Anthus spinoletta</i>	110	Hvidkindet værling, <i>Emberiza leucocephalos</i>	142
Blisgås, grønlandsk, <i>Anser albifrons flavirostris</i>	33	Hvidnæbbet lom, <i>Gavia adamsii</i>	45
Blå kærhøg, <i>Circus cyaneus</i>	83	Hvidsirken, <i>Acanthis hornemanni</i>	113
Blåhals, nordlig (svecica), <i>Luscinia svecica svecica</i>	107	Hvidvinget korsnæb, <i>Loxia leucoptera</i>	114
Blåhals, sydlig (cyanecula), <i>Luscinia svecica cyanecula</i>	107	Hvidvinget måge, <i>Larus glaucoides</i>	72, 131
Blåvinget and, <i>Spatula discors</i>	125	Hvidvinget terne, <i>Chlidion leucopterus</i>	76
Bramgås, <i>Branta leucopsis</i>	30	Hvidøjet and, <i>Aythya nyroca</i>	124
Brilleand, <i>Melanitta perspicillata</i>	124	Hærfugl, <i>Upupa epops</i>	90
Broget fluesnapper, <i>Ficedula hypoleuca</i>	108	Hætteværling, <i>Granativora melanocephala</i>	142
Brun løvsanger, <i>Phylloscopus fuscatus</i>	136	Høgesanger, <i>Sylvia nisoria</i>	104
Brushane, <i>Calidris pugnax</i>	57	Høgeugle, <i>Surnia ulula</i>	133
Buskrørsanger, <i>Avrocephalus dumetorum</i>	136	Indisk gås, <i>Anser indicus</i>	32
Canadagås, <i>Branta canadensis</i>	31	Isabellastenpikker, <i>Oenanthe isabellina</i>	139
Citronvipstjert, <i>Motacilla citreola</i>	142	Isfugl, <i>Alcedo atthis</i>	93
Damklire, <i>Tringa stagnatilis</i>	63	Islom, <i>Gavia immer</i>	45
Drosselrørsanger, <i>Acrocephalus arundinaceus</i>	101	Ismåge, <i>Pagophila eburnea</i>	130
Dværgfalk, <i>Falco columbarius</i>	94	Jagtfalk, <i>Falco rusticolus</i>	135
Dværggås, <i>Anser erythropus</i>	33	Jomfrutrane, <i>Grus virgo</i>	126
Dværgmåge, <i>Hydrocoleus minutus</i>	69	Karmindompap, <i>Erythrura erythrura</i>	112
Dværgryle, <i>Calidris minuta</i>	60	Kaspisk måge, <i>Larus cachimans</i>	71
Dværgterne, <i>Sternula albifrons</i>	73	Kirkeugle, <i>Athene noctua</i>	88
Dværgværling, <i>Schoeniclus pusillus</i>	142	Knarand, <i>Anas strepera</i>	37
Enkeltbekkasin, <i>Lymnocyptes minimus</i>	62	Knortegås, sortbuget, <i>Branta bernicla nigricans</i>	30
Engsnarre, <i>Crex crex</i>	43	Kohejre, <i>Bubulcus ibis</i>	127
Fiskeørn, <i>Pandion haliaetus</i>	81, 231	Kongeederfugl, <i>Somateria spectabilis</i>	34
Flodsanger, <i>Locustella fluviatilis</i>	101	Kongeørn, <i>Aquila chrysaetos</i>	82, 237
Fuglekongesanger, <i>Phylloscopus proregulus</i>	103	Korttået lærke, <i>Calandrella brachydactyla</i>	135
Fyrremejse, <i>Poecile montanus</i>	97	Krumnæbbet ryle, <i>Calidris ferruginea</i>	58
Grøn sanger, <i>Seicercus nitidus</i>	137	Kvækerfinke, <i>Fringilla montifringilla</i>	112
Grønspætte, <i>Picus viridis</i>	91	Kærløber, <i>Calidris falcinellus</i>	57
Gråmåge, <i>Larus hyperboreus</i>	72	Lattermåge, <i>Leucophaeus atricilla</i>	131
Gråsejler, <i>Apus pallidus</i>	126	Lapværling, <i>Calcarius lapponicus</i>	115
Gul vipstjert, gulhovedet, <i>Motacilla flava flavissima</i>	110	Lille bjergand, <i>Aythya affinis</i>	125
Gulirisk, <i>Serinus serinus</i>	114	Lille flagspætte, <i>Dendrocopos minor</i>	92
		Lille fluesnapper, <i>Ficedula parva</i>	108

Lille kjøve, <i>Stercorarius longicaudus</i>	66	Skærpiber, <i>Anthus petrosus</i>	110
Lille præstekrave, <i>Charadrius dubius</i>	55	Slangeørn, <i>Circaetus gallicus</i>	131
Lille rørsanger, <i>Acrocephalus agricola</i>	136	Slørugle, <i>Tyto alba</i>	88
Lille skallesluger, <i>Mergellus albellus</i>	34	Snegås, <i>Chen caerulescens</i>	31
Lille skrigeørn, <i>Clanga pomarina</i>	82	Sodfarvet skræpe, <i>Puffinus griseus</i>	48
Lille stormsvale, <i>Hydrobates pelagicus</i>	45	Sort glente, <i>Milvus migrans</i>	87
Lomvie, <i>Alca aalge</i>	66	Sort ibis, <i>Plegadis falcinellus</i>	127
Lunde, <i>Fratercula arctica</i>	64	Sort stork, <i>Ciconia nigra</i>	48
Lundsanger, <i>Phylloscopus trochiloides</i>	103	Sortgrå ryle, <i>Calidris maritima</i>	59
Lærkefalk, <i>Falco subbuteo</i>	94	Sorthalset lappedykker, <i>Podiceps nigricollis</i>	41
Mallemuk, <i>Fulmarus glacialis</i>	47	Sorthovedet måge, <i>Larus melanocephalus</i>	69
Markpiber, <i>Anthus campestris</i>	111	Sortspætte, <i>Dryocopus martius</i>	92
Mellemflagspætte, <i>Dendrocopos medius</i>	13	Sortstrubet bynkefugl, <i>Saxicola torquatus</i>	109
Mellemkjøve, <i>Stercorarius pomarinus</i>	68	Sortstrubet drossel, <i>Turdus atrogularis</i>	139
Middelhavssølvmåge, <i>Larus michahellis</i>	70	Sortterne, <i>Chlidonias niger</i>	76
Mosehornugle, <i>Asio flammeus</i>	89	Spidsand, <i>Anas acuta</i>	38
Natravn, <i>Caprimulgus europaeus</i>	42	Splitterne, <i>Sterna sandvicensis</i>	77
Nilgås, <i>Alopochen aegyptiaca</i>	35	Stenvender, <i>Arenaria interpres</i>	57
Nordisk lappedykker, <i>Podiceps auritus</i>	39	Steppehøg, <i>Circus macrourus</i>	84
Nøddekrige, <i>Nucifraga caryocatactes</i>	96	Stor hornugle, <i>Bubo bubo</i>	89
Odinshane, <i>Phalaropus lobatus</i>	63	Stor kobbersneppe, Islandsk, <i>Limosa limosa islandica</i>	56
Parktræløber, <i>Certhia brachydactyla</i>	105	Stor korsnæb, <i>Loxia pytyopsittacus</i>	113
Perleugle, <i>Aegolius funereus</i>	89	Stor skallesluger, <i>Mergus merganser</i>	35
Pibeand, <i>Anas penelope</i>	38	Stor skrigeørn, <i>Clanga clanga</i>	133
Pibesvane, <i>Cygnus columbianus</i>	28	Stor stormsvale, <i>Oceanodroma leucorhoa</i>	46
Pileværting, <i>Schoeniclus rusticus</i>	142	Stor tornskade, <i>Lanius excubitor</i>	96
Pirol, <i>Oriolus oriolus</i>	95	Storkjøve, <i>Stercorarius skua</i>	68
Plettet rørvagtel, <i>Porzana porzana</i>	43	Storpiber, <i>Anthus richardi</i>	110
Polarlomvie, <i>Uria lomvia</i>	130	Stribet ryle, <i>Calidris melanotos</i>	61
Pomeransfugl, <i>Charadrius morinellus</i>	54	Stylteløber, <i>Himantopus himantopus</i>	54
Prærieløber, <i>Calidris subruficollis</i>	129	Svaleklire, <i>Tringa ochropus</i>	62
Pungmejse, <i>Remiz pendulinus</i>	98	Sydlig nattergal, <i>Luscinia megarhynchos</i>	107, 137
Ride, <i>Rissa tridactyla</i>	68	Sædgås, Tajgasædgås, <i>Anser fabalis fabalis</i>	32
Ringdrossel, <i>Turdus torquatus</i>	109	Sædgås, Tundrasædgås, <i>Anser fabalis rossicus</i>	33
Rosenstær, <i>Pastor roseus</i>	105	Søkonge, <i>Alle alle</i>	66
Rovterne, <i>Hydroprogne caspia</i>	75	Sølvhejre, <i>Ardea alba</i>	52
Rustand, <i>Tadorna ferruginea</i>	36	Tejst, <i>Cepphus grylle</i>	65
Rød glente, <i>Milvus milvus</i>	86	Temmincksryle, <i>Calidris temminckii</i>	58
Rødhalsed gås, <i>Branta ruficollis</i>	30	Terekklire, <i>Xenus cinereus</i>	130
Rødhovedet and, <i>Netta rufina</i>	36	Thorshane, <i>Phalaropus fulicarius</i>	64
Rødrygget svale, <i>Cecropis daurica</i>	102	Tinksmid, <i>Tringa glareola</i>	62
Rødstrubet piber, <i>Anthus cervinus</i>	109	Tophejre, <i>Ardeola ralloides</i>	127
Rødtoppet fuglekonge, <i>Regulus ignicapilla</i>	104	Toplærke, <i>Galerida cristata</i>	99
Rørdrum, <i>Botaurus stellaris</i>	51	Topskarv, <i>Phalacrocorax aristotelis</i>	128
Sabinemåge, <i>Xema sabini</i>	69	Trane, <i>Grus grus</i>	43
Sandterne, <i>Gelochelidon nilotica</i>	75	Tredækker, <i>Gallinago media</i>	61
Sangsvane, <i>Cygnus cygnus</i>	28	Turteldue, <i>Streptopelia turtur</i>	42
Savisanger, <i>Locustella luscinioides</i>	100	Vagtel, <i>Coturnix coturnix</i>	39
Sibirisk bynkefugl, <i>Saxicola maurus</i>	138	Vandrefalk, <i>Falco peregrinus</i>	94
Sibirisk hjejle, <i>Pluvialis fulva</i>	128	Vandstær, <i>Cinclus cinclus</i>	106
Sibirisk jernspurv, <i>Prunella montanella</i>	141	Vendehals, <i>Jynx torquilla</i>	90
Sibirisk sanger, <i>Phylloscopus collybita tristis</i>	103	Vindrossel, <i>Turdus iliacus</i>	109
Sildemåge, <i>Larus fuscus</i>	70	Ørkenpræstekrave, <i>Charadrius leschenaultii</i>	129
Silkehejre, <i>Egretta garzetta</i>	53	Ørnevåge, <i>Bufo rufinus</i>	133
Skestork, <i>Platalea leucorodia</i>	53		
Skægmøjse, <i>Panurus biarmicus</i>	99		

Krikænder, 20. august 2016. Foto: Eva F. Henriksen

FUGLEÅRET præsenterer den store viden om fuglenes forekomst i Danmark, som hver dag indsamles og indtastes på DOFbasen.

FUGLEÅRET indeholder årsrapporter fra DOFs faglige grupper og projekter – Rapportgruppen, Sjældenhedsudvalget, Punkttællingerne, ATLAS III og fuglestationerne.

FUGLEÅRET indeholder desuden årsberetninger fra en række af DOFs grupper og udvalg og Fugleværnsfondens reservater, samt forsknings- og overvågningsaktiviteter i statsligt regi – herunder ringmærkningen.

FUGLEÅRET er en del af DOFs tilbud til kernemedlemmerne og udleveres gratis til alle kerne-, husstands- og ungdomsmedlemmer af DOF.

